page 37 Rembrandt (non signé) Allegory of the Ship of Fortune.
"One of the few Rembrandt etchings
to appear in a book"
Ph. Hofer, Baroque book illustration n° 125

Rovinski n° 111

118

E. HERCKMANS
ZEEVAERTS-LOFS
VI. BOECKEN.

B E G R I I P E N

Het I. Boeck van den begin (der Zeevaerden) tot op Artoxerxes koninck der Meden.

II. Boeck van Alexander de Groote tot op Iulius Cæſar.

III. Boeck van Keyſer Auguſtus tot op Conſtantinus de achſte, Keyſer tot Conſtantinopolis, met het verlies der ſelve ſtad teghen den Turckſchen Keyſer Mahomet de tweede.

IV. Boeck van de ontdeckinghen der beyde (ooſt ende weſt) Indien, tot op 't Iaer 1588. endigende met de machtighe Spaenſche Vlote.

V. Boeck van de eerſte vaerden der Hollanderen na de Ooſt-Indien, endighende met de tegenwoordige oorloghen derſelve in de Weſt-Indien.

VI. Boeck, de huydendaeghſche Zeevaerden, beſluytende met de Schipvaerden van Rhijn en Maſe.

DER
ZEE-VAERT LOF
HANDELENDE

Vande gedenckwaerdighste Zee-vaerden met de daeraenklevende op en onder-ganghen der Voornaemste Heerschappijen der gantscher Wereld:

Zedert haere beginſelen tot op den dagh van huyden.

IN VI BOECKEN
Beſchreven

Door E. Herckmans.

Tot Amsterdam bij Jacob pieterſz Wachter op den Dam 1634

AEN DE
Hoogh-Achtbare, Wijſe ende ſeer voorſienighe Heeren,
MIJN HEEREN DE
BVRGERMEESTEREN

Der vvijtberoemde Koop-ſtad

AMSTERDAM.

BY u ſo land'ick op, ghy ô beſchreven Vaderen,
Van uyt dees woeſte zee; (ghy Meeſters van de plecht,
Die 't roer houd inde hand van 't burgherlijcke recht
In dees beroemde Stad) en eygen u dees bladeren:

U, die de aſſen bent, daer op Neptuyn ſen raderen
Rond-om den aerd-kloot ſwiert, en aen u kranſſe vlecht
Het lawer, dat wel eer van ooſt en weſt ghehecht
Was aen de Taeghſche kroon, met Typhis heldigh' aderen.

Hier voeght mijn Sang-vrou by, tot aller zeevaert lof,
Mijn eerſte tijdeloos, ghepluckt in Delos hof,
Die niemand anders voeght dan uw' hoogh-achtbaer waerde.

Dies geef ick ſe u, diewijl ghy aller ſchepen ſchip
Van Holland, waert voor ſtrand, en onheyls barningh klip:
Op dat ghy 't zeevaerts lof tot zeevaerts lof bewaerde.

Vwer E. E. onderdanige

E. HERCKMANS.

AEN DE

Machtighe in Zeevaert bloeyende Koop-ſtad

AMSTERDAM.

NA dat ick (ô Godin! ô Dochter van Neptuyn!
In 't ſiltigh Criſtallijn) 't cieraet der Zeevaert Steden
(Als in een ſpieghel) ſagh, en lettende op de ſchreden
Van op en ondergangh, aen 't glanſigh ſonnen ſchuyn:

Bevand ick geen, op wiens vergode kroonen kruyn
Ick Zeevaerts lawer beſt en waerder mocht beſteden
Dan u, die daghlijcx van twee Goden aengebeden
Word, op dijn zeegbaer throon in Hollandſch Leewen tuyn.

Daerom ontſlae dy doch een weynich dijner ſorghe:
Dat bidde ick, want die iſt, die dy doch alle morghen
Op dijnen legher weckt; ſiet hier een rijpe ſtof,

Om dijn ghefronſte ſorgh tot ſinghen te bekoren;
Dees vlecht ick aen dijn krans, op datſe niet verſore
Wijl Ty en Amſtel beyd bevocht dijn Zeevaerts lof.

E. HERCKMANS.

Voor-reden tot den Leſer.

OP dat ick (ô Leſer, wie ghy ſout mogen zijn) op den inganck ende voorſte bladeren van deſen mijnen boeck, dy begroete met een vertoogh, na de maniere van verſcheyden boeck-ſchrijvers, daer onder ick nu onghetwijfelt mede ſal ghere-kend worden, ſo ſtaet een weynigh ſtil, want met langh morghen-ſpraeck te houden, weet ick dat ghy niet ghe-dient zijt, ende al hadde ick oock in 't gheheel gheſweghen, miſ-ſchien of ghy oock, na 't gunt dat ick ſeggen wil, al ghevraeght ſout hebben; want ick wil u antwoorden op het gunt dat ick giſſe dat ghy miſſchien vraghen mocht, te weten, wat ick ſeggen wil met het lof der Zeevaert? en of dit ſal weſen het lof van 't va-ren, ſeylen, laveren, roeyen en trecken, voor de wind, in de wind, half-wind, met moy-weer, greeps-tows, ſtercke koelt, ſtorm en onweer, voor volle ſeylen, marſſeylen in, een huyckend ſeyl, oft ſonder ſeyl? dan of dat het is het lof van den moeyelijcken ar-beyt der Zeevarende Matroſen, van ſtueren, pranghen, loopen, rennen, klimmen, klauteren, teeren, ſmeeren, hijſſen, winden, ſtrijcken, anckeren, maren, ſeyl minderen en by maken? daer on-der begrepen, het Schip en toetuygh, van ſeyl, maſt, ſpriet, rae, ſtengh, mars, ſtagh, tow, kabel, hoofttow, ghy-tow, bras, boe-lijn, val, ſchooten, baſaen, fock, blind, marſſeyl, bonet, wand, blocks, takels, ſmijt, weevelingh, ſcheer-lijn, ſervingh, raband en duyſent dinghen meer, het welck u die ter zee onbevaren zijt, een onaen-ghename ſangh ſoude weſen: Daer op ick antwoorde, het en is dat niet, maer het zijn der Zeevaert loffelijcke daden, van ont-deckinghen, veroveringen ende door neeringh verheerlijckin-ghen, van landen en ſteden, ja op en onderganghen van Monar-chen, Keyſeren, Koninghen en machtighen der wereld, die my (doorleſende verſcheydene oude ende nieuwe boecken) zijn voorghekomen, van den begin tot op den dagh van heden. Ick

ſegge

ſegge van ſoodanige als my voorgekomen zijn, want ick my genoeghſaem verſekerd houde, dat ick alhier ontallijcke der Zeevaert loffelijcke verrichtingen, uytgelaten ende in 't onderſoecken der ſelve van die ſoo geſchreven zijn, gemiſt en voorby geſlagen hebbe; ick geſwijge hoe veel treffelijcke geſchiedeniſſen van 't ſelve ſtof, datter door de nijdigheydt des tijdts geen ſchrijvers vergunt, ende alſo onder de duyſterniſſen der Eewen, voor ons en onſe Tijd-genooten is wech-geſchoolen, ſoo dat wy met recht moghen uytroepen ende ſegghen, met een ſeker Poet van onſen tijdt:

Gheen hand ſoo wel ter pen, gheen herſſenen ſoo kloeck,
Gheen tongh ſoo rijck van tael, dat alle ſal verhalen, &c.

Dit is geſeydt ten aenſien van den overvloed der ſtoffen, want al en hadden wy niet meer dan de loffelijcke Zeevaerden, Scheeps ſtrijden ende zeeghbare veroveringen der ſelver van onſen tijt, om deſſelfs lof te ſinghen, ick weet voorſeker dat ghy ſout uytroepen ende ſegghen met den Macedoniſchen wereld winner (ghelijck hy op eenen tijdt den wereld wijſen Calliſthenes, hoorende een vertogh tot lof der Macedoniers uytſpreken) begroeten met de vaerſen van den Grieckſchen Spelen-Dichter Eripides ontleent;

'T valt licht ſoo vloeyende te ſpreken uyt den lof
Der ſaken, die van ſelfs zijn vloeyende van ſtof.

Als willende daer mede te kennen geven, dat de Macedoniers in hare groote daden, der ſteeds winnende veld-ſlagen, ende altoos voorwaerts gaende oorloghen, waer aen de veroveringhe des gheheelen Lands van Aſien (door ſijn vlijtigheyt) als een fatale ſchakel geveſt was (daer in ſy alſdoen in haer hooghſte bloeyſſel waren) door levendighe handelingen ſoo wijt haren lof uytbreyden, alſmen den Echo haerder wapenen hoorden klincken: dit ſelve ſal u miſſchien de ervarentheyt der huydenſdaeghſche Zeevaerts heerelijcke daden (die ſo ghy daer kenniſſe van hebt) in vergelijckinge by de Aſiatiſche veroveringen van Alexander gheſteld (wiens daden van in de vijftigh Hiſtoriſchrijvers beſchreven zijn) ghy niettemin bekennen ſult, dat de loffelijcke

over-

overwinninghen te water onses tijds (die van Alexander verre overtreffen) teghens dit mijn werck mede doen seggen. Wel aen seght ghy dat? Ick sal my des oock niet schamen, ende my met soo veel lawers voor mijn Zeevaerts-lof genoegen laten, als de minste van de twee-en-vijftigh geschicht-schrijvers, voor de opteyckeninge der daden Alexandri, genoten heeft.

Nu en twijfel ick oock niet, of eenige nawsiftende oordeelaers sullen (het opschrift van desen mijnen boeck (dat ick getiteleert hebbe der Zeevaert-lof) tegẽ den inhout desselfs overwegende) bevinden, dat ick in stede van zeevaerden te beschrijven, op verscheyden plaetsen so diep landwaerd in geraeck, daermen nawelijcks van zeevaert reppen hoort, ick gheswijge datter yets tot desselfs lof soude mogen gesongẽ werdẽ, besonder in het derde Boeck, dat meer een rijm-gheschicht-boeck der Roomsche, Grieckſche en Duytsche Keyseren mochte genaemt (dan dat het der zeevaert lof soude toe-geeygent) worden. De waerom is dese: Also ick in 't beschrijven menighte van Grieckſche, Roomsche ende Duytsche Autheuren hebbe moeten deurbladen, om de eertijds zeevaerden (die dus anders geen wagenspoor ofte voetstappen hebben staen laten, dan inde geschichtboecken) na te spooren, om door mijne vaersen te vernieuwen, dat ick my gehouden hebbe (om groote dingen te beschrijven) aen de grootste Heerschappijen der wereld, gemerckt dat by deselve de rechte stoffe om yet loffelijcx te dichten voor den Poëten bereydet wort, daer henen wy (die om het lawer van Delos dingen) van den Venusijnschen wegh-wijser gesonden worden, als hy seyd:

Res gestæ, Regumque, Ducumque & tristia bella,
Quo scribi possent numero, monstrabit Homerus.

Dat is:

Van Koninckklijck bedrijf, van wreede krijghs geschichten,
En Vorsten dapperheyd, leert ons Homerus dichten.

Gelijck hy sijn Tijd-genooten tot de dier tijds meest beroemste geschiedenissen wist te wijsen, om hare stoffe te leenen, hebben wy om desen wegh te volgen, onse oogen geworpen op de uyt-

ſtekenſte Kroonen, die zedert van eew tot eew ons een veel heerlijcker gherecht (dan de Doriſche Princen door Homero den Latijnen naghelaten) bereyd hebben. Soo bevinden wy, dat dickwijls uyt het ſterven ofte omkomen des eenen, des anderen beweghende oorſaken tot ruſtinghe te water ontſtaen zijn, ende des eenen land-krijgh tot des anderen zee ende Scheeps-krijgh bedeghen is, te meer oock diewijl het natrachten ende ghedurich lagen leggen der Kroonen janckers, om elck anders Heerſchappijen te onderkruypen, dick ende menighmael tot groote Scheeps-ſtrijden uytghevallen is, ſoo heefts het my niet ongheraedſaem ghedocht de Cæſarlijcke regeringhen, ſoo veel my in dit kort begrijp doenlijck was (op dat den goetwillighen Leſer het verſtand te beter vatten mocht) ordentlijck na malcanderen te volghen, dat anders oock wel met recht een ongeſtuyme zee der Heerſchappije mach ghenaemt werden, daer in dat deurgaens den eenen Keyſer den anderen (ghelijck de eene golf de ander vervollight ende wech-duwt) uyt den ſtoel der Heerſchappije wech-ſchopt, die oock ſomtijds van 't gheweld der baren beroert, ghelijck oock de Cæſarlijcke hoogheyt by vlagen over-al van 't gheweld der Kroon-begheerighe en heerſch-ſuchtighe koppen is beroert en beſtreden geweeſt; ende houde derhalven hier in niet meerder miſlagh begaen te hebben, als Homerus in ſijn Iliadas (dat zijn Troyenſche handelinghen) die nochtans oock Helliſponticas, dat zijn Grieckſche ende desſelfs aenpalende Zee-handelinghen, begrijpen: ofte als Maro in ſijn Æneidos, die oock Priamides, ick laet ſtaen Iliadas en Italicas verhandelen. Daer mede dit dan ghe-effent zijnde, ſalder moghelijck oock noch wat te ſegghen vallen, te weten, op de onghelijckheydt der ſtemmen van Melpomen en Thalia, in deſe mijne gheſanghen inghevoert, dat is de deftigheydt met kluchten doorſpeckt: Want twee Paerden van onghelijcken aert (ſeyd de wijſe Plato) voeghen niet wel in een jock, ſoo weynigh (ſoudt ghy mogen ſegghen) voeght het lachen by 't ſchreyen, ofte om beter te ſegghen, de ſtemmigheydt der ghekroonde Mijters, met de heerlijckheydt der ghelawerierde Atlas Vorſten, in een maniere van ſpreken, op den naem 't viſſcher boot, en Adelaers ſchip harer beyde handelinghen, na den ſtijl

der

der ghemeene Zeevarende voorvallinghen voorghesteld; hier isset tijd om mijn deur te redden, ofte die ghene die haer vryheden om een *Beneficium* verkoopen, souden my op 't lijf vallen. Ghy dan, ô Leser, die verstandich zijt, ick en weet niet, of ghy al wackerder en vlijtiger wesen sout in 't overlesen van mijne vaersen, (die niet dan uyt Cæsarlijcke, staet-begheerighe, Oorloghende ende niet min stemmighe stoffe ghesmeed zijnde) dan eertijds de Atheensche Rechters waren, die in 't aenhooren van dien deftighen Cier-redenaer Demosthenes, ende dat over gheen gheringhe (maer een) saeck die halsen kosten soude, in slaep vielen, meerder geneughte namen in de fabel van een Ezels schaduwe, dan 't gunt daer sy om ghesetеn waren; derhalven oft gheviel dat u dierghelijcken drulorigheyd bevanghen mocht (want den appetijt der menschen is menigherhande) soo hebbe ick de vermakelijckheyd neffens de deftigheyd, op voordeel hier en daer in stede van Ezels schaduwen ingheevoeght, omme u uyt den slaep te houden. Daer op dan ghylieden, die met de belligh-sieckte ghequelt zijt, u misschien dit soudet moghen aentrecken, dat ick sulcke ghewijde stoffen in Ezels schaduwen herscheppe; niemendal, der Dichteren Godt heeft in ouden tijden, de ooren selven van sulcken beest, wel met Phrijghisch Kroonen Goud beschaduwen laten, en 't en worde hem daerom oock niet eens qualijck afghenomen, dit hoop ick mede van my, so anders het vaers van den Venusijnschen Lierman by ons yets ghelden mach:

Pictoribus, atque Poëtis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Dat is:

De Schilders staet het vry, de Dichters hebben macht,
Te brenghen aen den dagh wat oyt de kunst bedacht.

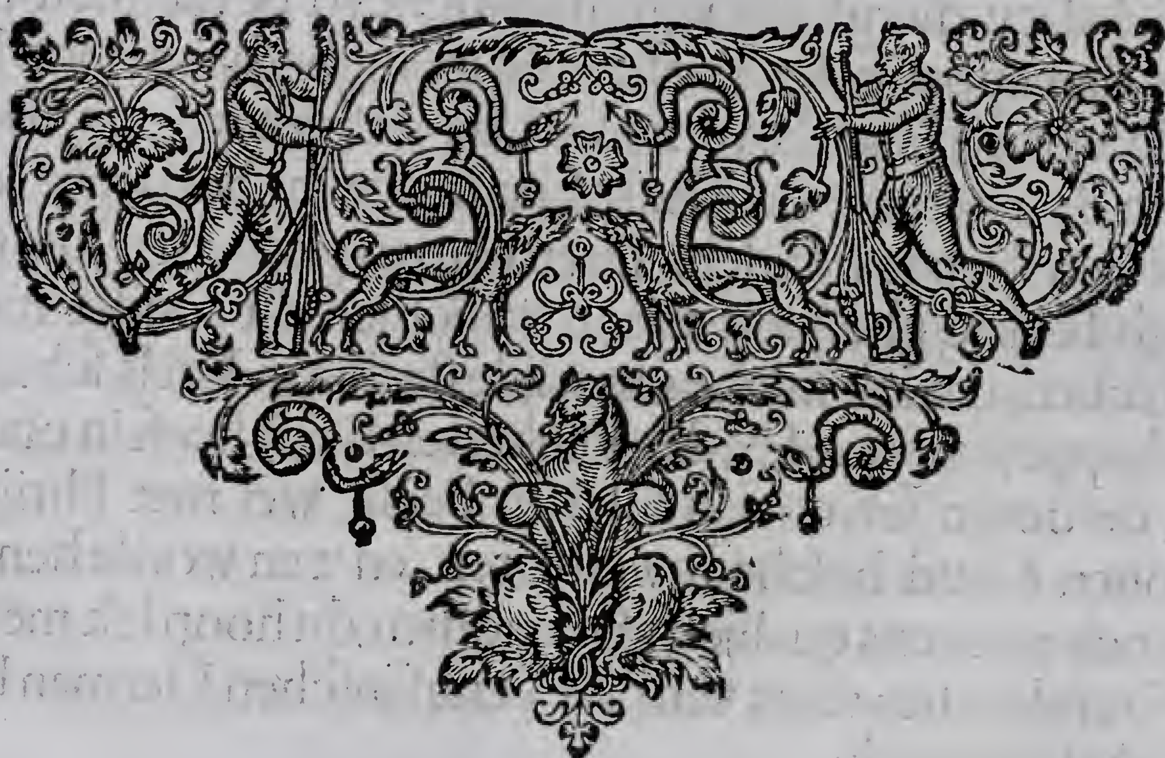
Dit is 't meest alle, ô waerde Mecænas, dat ick u te segghen hadde, blade nu om, soo 't u lust en overleest mijne ghedichten, die, indien ick vermercke, datse u half soo aenghenaem sullen zijn, als my den arbeyd daer van gheweest is, die by malcanderen te

 stellen,

ſtellen,ghy ſult my veroorſaken mijne Naſſovicas met verſcheydene andere wercken te doen vorderen,om u mede deelachtigh te maken, doch verſuymt hier-om gheen beter; want ick hebbe daer ſlechts mijnen ſpeel-tijd ende vier-avonden aen beſteet,ghy kont (behaeghtet u) in 't overleſen van ghelijcken doen; hier mede wenſch ick, dat ghy langh welvaren moet. Ghedaen in Amſterdam in 't Iaer onſer verloſſinge 1633.den 26 dagh Oogſtmaend,

Door

E. HERCKMANS.

IN ARTIS NAVTICÆ Encomium,

scriptum à doctissimo ac ingeniosissimo viro

ELIA HERCKMANS.

QVos terras habitare Dii voluêre, solumque,
Et sicca Numen vivere jussit humo,
Terribiles habitamus aquas; audaxque propago
Iapeti, medio degimus Oceano.
Exprobrare Iovi libet, atque illudere fatis,
Et formidatæ quærere mortis iter.
Fluctus habet terræ dominos, adspergimur undis,
Nostraque (proh!) fragili pondera lintre natant.
Inter monstra, feras, & diri pignora Nerêi,
Et tot vasta truci corpora quassa mari,
Tot scopulos Syrtesque inter, dum sævit Orion,
Et Notus adverso turbine bella gerit,
Iactatur securus Homo, & formidinis expers
Sideribus cingi se videt & pelago.
Trabs domus est, unda hospitium, ferus accola Triton,
Flabra viam monstrant puppibus, astra regunt.
Sic procul à patria longinquis sistimur Indis,
Atque orbes nobis & nova regna patent.
Hîc pugnare juvat, totisque occurrere castris,
Hîc modicis bellax Mars furit in tabulis.
Hîc Bellona tonat, mergitque & mergitur una,
Hîc pandas sorbet flamma inopina rates.
Adspice tantarum coram spectacula rerum,
Natalesque tuos, nauta severe, lege.
Dum grandes HERCKMANS populis narrare labores
Incipit & puppis fata stupenda tuæ,
Dic mecum: quanta est humanæ industria mentis!
Quis labor, & mediis vis animosa malis!
Per fluctus inventa via est. hoc restat, ut ipsos
Tandem aliquis pennâ tentet adire Deos.

C. BARLÆVS.

IN

POEMA NAVTICVM

Elegantiſſimi viri

ELIÆ HERCKMANNI

ad Lectorem.

Cœrula tot pelagi, noſtris bene nota Batavis,
Tot paſſim dubios, quos facit unda, ſinus,
Tot vada, tot Syrtes, & tot mala cognita nautis
Exhibet hæc oculis charta legenda tuis.
Non opus, hîc fragili vitam committere ligno,
Aut tumidas Boreæ ſuſtinuiſſe minas;
Non opus, ut fœdi ſubeant hîc ilia vermes,
Salſaque, non opus eſt, ut levet unda ſitim.
I, licet extremi penetres confinia mundi,
Hic varium præſtat carminis auctor iter.
Charta vehet, quocunque voles. Nil charta moratur,
Velivolas ventum deſtituiſſe rates.
O genus! ô plus quam mortalia pectora, vates!
Credibile eſt ipſos obſtupuiſſe deos.
Quid dicis, Neptune parens? arcana Poëtam
Dum regni ſpectas hîc ceciniſſe tui!
Cur mihi, cur, inquit, Dij conceſſere tridentem?
Cur data, cur dubij tertia regna maris?
Dum mare, dum terras, dum tot vada cœrula vates
Iam potuit numeris continuiſſe ſuis.

MARCVS ZVERIVS BOXHORNIVS.

Aen M. H. ELIAS HERCKMANS, OP SIIN
Lof der Zee-vaert.

HERCKMANS, wiens groote geest niet langer sich laet bergen,
Maer sweeft, met Noahs Arck, hoogh boven alle Bergen,
En sleypet achter aen so menigh schip en jacht,
Als d'oud' of nieuwe eeuw' roem-ruchtigh heeft gedacht:
Wat lust u mijnen sanck in uwe vloot te hooren?
O vrient, ick heb de strand', en ghy het diep ghekoren.
Ghy dreunt, met woorden, die elck wegen een quintael.
Ick latet deur-staen met ghemeyne putgers tael.
Ghelijck ghy speuren sult uyt dese rammelinghen,
Die niet en dogen noch te lesen, noch te singhen:

MONOSYLLABI.

Hoogh en lanck,
Diep van ganck,
Breet en sterck
Was de Arck:
Daer in clam
Sem en Ham,
Met sijn Broer,
Vaer en Moer,
En noch dry
Wijfs daer by.
Al het vee
Had daer stee,
Hert en Hind',
Brack en Wind',
Peert en Os,
Haes en Vos,
Beyr en Leeu,
Roeck en Spreeu,
Los en Das
Hier oock was.
Uyl en Aep,
Bock en Schaep,
Ooy en Ram
Daer in clam.
Hen en Haen,
Specht en Kraen,
Duyf en Paeu,
Meerl en Caeu,
Musch en Vinck
Daer in ginck.
Raef en Gier
Vont men hier.
Craey en Snip
Sprong in 't schip.
Valck en Struys
Lach daer t'huys.
Draeck en Slang
Men hier dwang.
Hont en Kat,
Muys en Rat,
Quaet en goet,
Fel en soet,
Groot en kleyn,
Vuyl en reyn;
Al wat vloogh
In het droogh,
Al wat kroop,
Of sijn loop
Had op 't landt
Quam ter handt.
Wat men niet
In en liet
Mensch en Beest
Gaf den gheest
In den grondt,
Om de sond',
Die het al
Bracht ten val.
Paer en paer
Steegh daer naer
Weer van boort,
Na Gods woort,
Die liet af
Van sijn straf.
Hem, de Heer,
Zy de eer.

En danck voor sijn ghena, die 't alles houdt in 't leven,
En tot so schoonen werck u, HERCKMANS, heeft ghedreven.

Ludebat Lugduni Bat.

IACOBUS REVIUS.

Op de zeegbare Zeevaert

VAN

ELIAS HERCKMANS.

HOe woeldmen dus op ſtraet aen d'Amſtels rijke baren?
Wat blaeu geſchubde ſchaer, als of het Tritons waren,
Verſchijnd ons? wat geluyt galmt over 't Y en ſtroom?
Wat horen blaeſt te hoop? wat krielter buytens boom?
Wie voerd ons in de Zee, de waegſchael van ons' leven?
Of worden wy alleen door HERCKMANS geeſt gedreven
Langs 't onbebaende pad? en zeylend' op 't papier
Sien 't oud en niewe Eew, jae al de wereld ſchier?
Weet dit ſijn Sangeres ſoo aerdigh te verhalen
In Neder-duytſche ſpraeck, dat geenderhande talen
Soo ſoet yet ſouden doen? puf Franſman, puf Toſcaen,
Ia Grieck, en ſelfs Latijn. Wie kan hier neffens gaen?
Vlyſſes koeſt wel-eer de ſingende Sirenen
Arg-liſtigh wederſtaen, en ſtreefde door haer henen:
Noyt ſprong hy over boord door 't lieffelijk gequeel,
Noyt raeckt' hy aen een klip. Wat dunckt u, was 't niet veel?
Sijn Vloot bleef ongeſchend, daer and're Schepen ſtieten;
Daer meenig duyſend ziel het licht en leven lieten,
Ontquamt de ſchrandre Vorſt, en hadde geen geneucht
In deſe ſoete doot, noch 't in de wreede vreucht
Soo nu Vlyſſes was, en HERCKMAN vill' aen 't ſingen
Wat meenje? ſoud' hy niet ſijn maſte-ſtrick ontſpringen?
Wat meenje? dat Matroos geſtopt ſou blijven ſtaen?
Neen: alleman ſou na den Duytſchen Siren gaen.

P. SCRIVERIVS.

1633.

SVFFRIDI SIXTINI
Wijlen Mauritzen des wijſen Landgraven tot
Heſſen, Raats Eer-liedt,
Op der Zeevaert-Lof in Hemel-taal en onverganckelijck
Rijm gheſtelt, door den gheeſt-rijcken Poët

ELIAS HERCKMANS.

BY de eerſt verbolghen Pijn, 's meyrs overmoet te tuchten,
Stont 's Hemels hooghe pracht,
Het ſlibber-groen gheſlacht
Van Nereus, en de macht
Des afgronds op de wacht
En in twee-banich duchten.

Nu ſoumen d'uytkomſt ſien van 't wijvel-lot ten leſten
Dat al de zee verſloot
Voor man, voor hulck, voor boot,
Soo langh 't paer klippen vloot,
Maer eens vermeeſtert, boot
De zee voorts elck ten beſten.

Daer lach dat driffe ſlot bevrucht met hallef-goden
Die 't grijſelijck ontſach
Van 's Nood-lots ſtraf ghewagh,
Met 's baaren doots verdragh,
Die elck voor ooghen ſagh
Nu t' eynden anneboden.

Van Pallas 't levend gout haars helms en 't pluym ghetuyer
Of 't ſpitſe van haer ſpeer
In 't water heynd en veer
Van 't Schip ſpeelt, en dan weer
Een dartele kreuck of keer
Van d' ochtent verwe ſluyer.

Want ſy was ſtiffter van al 't werck: haar jonſt ghenadigh
Had uyt het heyligh lee
Haars Vaders 't hout ter ſtee
Gheſleypt, en ſellef ree
De kiel ghekromt ter zee
Tot dit beſtaen roemdadigh.

(c) De

De Goddelijcke Thrax ſijn luyt verſocht te voren
Aen afgront, bergh en bos,
Aen Luypert, Leew en Los,
Aen buffel, Bul en Os,
Aen Wolf en loſe Vos,
En 't krachtigh rijm liet hooren.

In hoop het noot-lot en die klippen te beleſen,
Te gheven luſt en maat
Aen Ridder en Soudaat,
Te brenghen in bezaat
Haar wiſſeligh ghelaat
Door 't doots bevaarlijck vreſen.

Maar noch 't wijſ-ſegghend hout of 't tovermachtigh ſinghen,
Behaalden daar gheen eer,
Al 't Schip en helden heer
't Hingh al an Tiphijs leer,
Om met bekende keer
En kleen verlies t' ontſpringhen.

Maar had maar Orpheus ſpul, of 't klaphout van Minerve
Vw Dicht gheheven aan,
Het noot-lot waer verraân,
De klippen ſtil gheſtaan,
En 't Schip vry deurghegaan
Van ſchaden en bederve.

Vw Dicht, ô Herckmans, dat op Pindus hooght geklommen,
De gheeſten ſoo bekoort,
Dat wie het maar en hoort,
In ziel-verruckingh voort,
Als voor een Godlijck woort,
Blijft ſtil ſtaan en verſtommen.

Dies leeft u lof, en mach voor ſtervens noot niet ſorghen,
Maar tocht d' afgunſt te ſpijt
Te breken door de tijt,
Die d' eewicheyt bezijt,
Voor ons gheſicht bevrijt,
Hout in haar ſchoot verborghen.

Op

Op het Zeevaerts-Lof van den Nederduytſchen Poët
E. HERCKMANS.

DE Mantuaenſche pen, beſchreef met ſoete woorden
Geſtelt in deftig rijm, den opganck van de ſtad:
Die 't hoofd des werelts was: daer alder rijcken ſchat
In woonden en verdween, in bloeyden en verſoorden.

De Paduaenſche luſt den Livium bekoorden,
't Verleên te ſchrijven en het Boeck te dichten, dat
In tienmael vijftien ſtucks in Roomſche taal bevat,
Hoe Romen rees om hoogh, hoe 't in ſijn krachten ſmoorden.

Ghy Herckmans ſchrijft en ſinght des Zeevaerts waerde lof,
Wanneer, door wien en waer, die haer beginſel krege
En hoeſe zedert is in alle land bedegen.

Ia hoe de Spaenſche roem ſmoord onder 't Hollands ſtof.
Dus twee verdienen d'eer die 's werelts hoofd vercierden.
Verdient ghy dan niet meer, wiens pen Neptuyn laurierden?

Vervolgh op 't ſelfde.

VOorts ſchrijve ick op de vraagh, of ghy niet meer verdient?
Sal't yder doen verſtaen, met vaſt bewijs bewijſen,
Dat niemant uwe naem ghenoeg ſal konnen prijſen.
Hout ſonder loos gevlay, dat ick u ſchrijf mijn vriend.

Die d' oud' en niewe tijd in konſtig rijm aen diend,
Die dat begraven had vergeeting, doet verrijſen;
Gheſongen Zeevaerts-lof kan ſekerlijck bewijſen
Dat glori al haer macht aen diens doen heeft beliend.

Wt Bibels wiſſe grond leerd ghy ſcheeps Timmery,
Hoe weynich voor 't gheweld der ſond-vloed waren vry,
Wat Griecken wint ter zee, wat Romen doet met Schepen,
Wie kielen over land uyt zee in zee deed ſleepen;
Niet door een fabel Boeck, als Maro heeft ghedaen,
Oft Livius voor heen; Hoe ſou diens naem vergaen?

AEN

E. HERCKMANS,

OP SIIN

ZEEVAERTS-LOF.

GEwan oyt pen den lawerier,
Om datſe 't ſuyver wit papier
Bemorſſchen kon met ſulcke lett'ren,
Die weſende te ſaem gheboeyt
In Grieckſchen band,en wat gheſchoeyt
Op Hollands leeſt,voor herſſen wett'ren
Haer voor doen. Heeft Apolloos wicht
Voor 't uytheems doncker ſoo veel licht
Veroverd? Wat en ſal die pen niet
Omvanghen,die met eyghen ſtof
Op eyghen bowd. Een Hemels lof
Haer eewig krans: het aerdſch en ken niet.
Hoe aerdigh vloeyd en weerom ebt
Wt ſchacht op reên ſoo wel geſnebt
Het wonder van den grooten werckman.
Hoe heft de ſon hier 't ſilte ſop
En parſt uyt 't ſout een ſoeten drop.
Hoe groeyſaem regent op ons Herckman.

S. V. SWOL.

DER
ZEE-VAERT LOF.
Eerste Boeck.

WEL op [a] mijn logge ziel, die 't swangere [b] vernuft
Met de aerts bekommeringh in 't sinnen choor verduft:
Wijl 't hartē bloet begaeft (door opgetrockē aessem)
Dijn suyver beckeneel, met oordeels-rijcke waessem.
Daerom mijn [c] ziele, rijz', dy pord een schrand're gheest,
Diens baersucht, stedes is 't varmaek der deuchd' gheweest.
Maer ghy mijn sang-Goddin, wilt mijn gemoet ontfoncken:
Toont, dat my uwe gunst, mildadigh zy gheschoncken:
Op dat mijn laffe ziel, haers herten slawe dorst
Mach laven, met de melck, uyt dijn gheleerde borst.
Ontgrendel tongh en lipp', op dat mijn sangh gedichten
Neptunes rawgesind' vermakelijcke stichten.

a Aenprickelinghe des Dichters omme sijnen gheest van de ledigheyt af te trecken.

b 'Tvernuft ofte hersenen zijn de voornaemste oorspronckelijcke beweginghen der ziele, door diense door de zenuwen de animale geesten (die tot het geheele lichaem behooren) bereyden, dewelcke het voornaemste wercktuyg zijn tot de crachten der zielen, 'twelcke oock zijn de crachten der redenen.

c De ziele is eenen Goddelijcken onsichtbaren ende onsterffelijcken geest, die over alle de partyen des lichaems verdeylt is, nochtans is sy geheel in haer selven ende in elck gedeelte in 't besonder, hebbende verscheydene eygenschappen in de ghedeelten des menschen, als van ghedachten, van inbeelden, van verstaen, van oordeelen &c. Ende is derhalven de ziele het voornaemste ende edelste gedeelte in den mensche, want wy ons door haer niet alleenigh en verroeren en leven; maer oock door haer wy alles willen eñ verstaen: want sy in 'smenschen lichaem hare wooningh heeft, om d'overhant te hebben van 'smenschen leven te regeren, de leden hare cracht te gheven, ende alle gedeelten des lichaems tot hare werckinghen bequaem te maken.

Op dat de [d] Dochters, van den grooten Ocean,
Met ſingens weerklanck, door Permeſſi vloeden gaen.

DAer toe (ô grooten Al, die in dijn ſtercke handen
De vyer'ge genſters draeght, die om ons henen branden:
Daer in ghy 't aertſche pleyn, en 't criſtallijne veld,
Gelijck een kloot vervat, in 't midden hebt geſteld.
En laet tot dyner eer (beyd' menſchelijcke [e] zielen
En oock van 't domme vee) daer in en over krielen.
En breydelt dy tot eer, der winden groot geweld,
Op dat ons kielen ſwaer beploegen 't pekel-veld)
Verleen my weer en wind, laet my dijn woeſte meyren
Bezeylen met mijn pen; beſchrijven dy ter eeren.

d Op dat beyde ſtranden ende vlieten (die als dochters des grooten Oceans, onder den naem van Nymphen, by den Poëtẽ geſabuleert worden) met de loffanghen haerder neeringhe (te weten) der Schipvaerden vervult worden.

e Beyde menſchen ende vee hebbẽ zielen, welcke beeſtelijcke alleen is een ghevoelende ende waſſende doch onredelijck, maer de menſchelijcke is een redelijcke ende in alles volmaeckte ziele.

WAer ſal ick (wonderwerck) ontginnen dijnen lof?
Singh op mijn Sangeres, van 'swerelts aenvanck, of
Den ſtercken [f] Eloha, het groot begrijp der aerden,
Wt eenen Chaos, of erdichten klomp vergaerden?
Dan of het was uyt niet? daer de Elementen grof
Door 't ongeſchapen woord tot een geſchapen ſtof
Ter teelinge bequaem, haer eerſt begin af kregen?
Aen deſe ſchakel, hanght de ſchael, om te overwegen:
Of oock den [g] werelt wijs te recht ſen erff krakeel,
Met Gods getuygenis bewetticht. 'twelck ſo veel
Verſcheeld, als 't vyer, dat inde onmetelijcke hooghte,
Van 't water kout en vocht, verſcheelt in hit en drooghte.
Door dien 't natuurlijck breyn drijft, datter niets, uyt niet
Kan comen, hoe veel min, het aldercleynſte yet.
Schoon dat hy wel erkent, den Schepper alles machtigh:
Noch valt het aertſch vernuft hier aẽ de teelingh klachtigh,
En oordeelt, waer natuur van [h] de opper ſtoffen naeckt:
Het voedſel, en het werck der teelingh, bleef geſtaeckt.
Dit heeft wat ſchijns, nochtans mẽ ſie een weynigh veerder:
Den Schepper of [i] natuur, wie dat van beyden meerder
In eygenſchap vermagh? of niet den Schepper eerſt
Natura ſchiep uyt niet, en noch haer aert beheerſcht.

f God ofte de onwederſtandelijcke kracht Gods.

g De Philoſophen ofte wereltwyſen twiſtẽ met de Godgeleerde over de ſcheppinge, die volgens de ſchriften der Propheten bewyſen, dat de meeninghen der oude Heydenſche Poëten (dat God de werelt uyt eenen ongeſchicktẽ hoop, daer onder de Elementen verborgen lagen) by den Griecken χάος genaemt) ſoude geſchapen hebben) fabelachtighe verſieringen zijn.

h By de opperſtoffen werden d' Elementen verſtaen.

i Op dat den Leſer niet en dencke (overmids de oude Poëten de ſcheppinghe deſe voorverhaelde twee beginſelen, namelijck God en den Chaos toeſchryven, daer uyt dan de Philoſophen, beſonder de Stoicen, oock twee eewighen (te weten, God of 't vernuft en de natuur of de ſtoffe verſiert hebben, ghelijck den Philoſooph Hermes leert, *Principium omnium quæ exiſtunt Deus eſt ſeu mens, & natura ſeu materia.* 'Twelck den Poët Ovidius daer by van de ſcheppinge ſpreeckt met dit veers (*Hanc Deus & melior litem natura diremit*) op deſe manier beveſtight) dat wy met het onderſcheyden God en de natuyre (die by vele voor de cracht Gods ter teelinge ghenomen wert) al onwetende deſe oude graven wederom openen, ende ('t Chaoſlijcke begin ter eener zijde verwerpende) aen d'ander zijde ons ſelven tegenſpreken. So dient dit aengemerckt, dat met dit woordeken Natuyr, den aert ende ſtoffe der teelinge alhier gemeent wort, die wy in 't volgende (gelijck in 't voorgaende geſeyt is) beveſtigen, haer beginſel uyt het ongeſchapen woort, dat is, uyt God, hebben.

Die met

Die met ſen rechter hand, den eerſten dagh der dagen,
Een ſcheyſel tuſſchen 't licht, en 't duyſter heeft geſlagen;
Daer na het licht, in tween ghedeelt in vyer en locht,
En uyt het duyſter de aerd' en 't water voortgebrocht.
'T vyer, volgens ſen natuyr, klimt datelijck om hooghe,
Om 't vochte aerd-rijck door de ſuyv're locht te drooghen;
Stracks marmert ſich de locht, met wolcken grof en dick,
Een groot [k] bewegen volght daer in een ooghenblick,
En roert de wat'ren om, en doet de baren bruyſen,
Tot datmen uyt de locht de wolcken ſiet verhuyſen,
In dropp'len na de aerd', om daer nae 't oogemerck
Des Scheppers, te voldoen naturas wonderwerck.

[k] De onſienelijcke optreckinghe der dampen, ofte vochtigheden des aerdrijck, veroorſakẽ inde locht een groote beweginghe, waer uyt de winden haren oorſpronck nemen, ten zy dat de ſelve door de koude locht ghedickt, vergrooft ende t'ſamen gedruckt worden, ende tot regen drupp'len nedervallen.

Waer heen mijn Sangh-goddin? hoort [l] Pierus docht'ren ſchat'ren,
Om dat ghy hooger (dan de alderdiepſte wat'ren
In baren ſtijghen op) met u ghedichten ſwiert:
En door u melody 't vernuft ten Hemel ſtiert.
Of wiltghe 't teer vernuft, met arrebeyt beſlomm'ren?
Of wiltghe 't teer vernuft, met onderſoeck bekomm'ren?
Om weten, waervan daen, den eerſten zy gheteeld,
Die s' aerd-rijcks vruchtbaer bow ter wooninge verveeld?
En in in een houten Trogh, het aengename leven
(Als in een will'ge doot) dorſt zeewaert in begeven.
Wat [m] waegh-hals oyt ſo koen, en dapper was gemoed?
Die ſich op vlotten ſlechts, op een gemeene vloet
Te drijven eerſt begaf? Ia die op 't ſwaert des dodes
Dorſt ſwemmen? niet ontſiend' de roe des toorens Godes,
Dat hy in d'eerſte eew tot ſtraffingh van de ſond',
In 't mnſchgelijck geſlacht, om te verdrencken ſondt.
Ia ſulcken hooftſtoff, dat ontgrendelt dijck en dammen,
Verſlint de dorre aerd', verteert en doot de vlammen
Van 't al verteerent vyer, verheft ſich hemelwaert,
Daer 't ſtrijdend [n] donders ſtem, en 'sblixems ſtraelen baerd;
Diens barſting datmẽ hoort, diens vlammẽ men ſiet blicken,
D'Alſchepper tot ſen roem, den menſche tot verſchricken.
O wond're eygenſchap! ô heyl'ghe handen werck!
Wien was doch d'eerſte, die dijn baren grof en ſterck,
Met riemen wederzijds op vlotten heeft door-reden?
Met zeylen in 't vierkant op kielen heeft doorſneden?
Wien, ſeg ick, is 't [o] Neptuyn? die 't eerſtmael heeft bedacht,
En na dat hy een Vloot van Schepen t'ſamen bracht,
De Zee daer mee doorſworf, en 't hoogſt' gebied beheerden

[l] Anders kakelende Exters, beſpotters vande Hemelſche Sangh-godinnen.

[m] Ofte die ſen leven ſo geringh acht, gelijck *Seneca* daer van ſinght in ſijn *Medea*;
Audax nimium qui freta Primus
Rate tam fragili perfida rupit,
Terraſq; ſuas poſt terga videns
Animam levibus credidit auris:
Dubiaq; ſecans æquora curſu
Potuit teneri fidere ligno
Inter vitæ mortiſq; vias
Nimium gracili limite ducto.

[n] Wanneer de onſienelijcke optreckingen der dampen ſoo hoogh in een heete ontſtekẽ locht komen te bewegen, datſe boven de reflexie ofte loute des aerdrijcks komen in de middelſte contreye der locht, die altijt van natuyren kout is, wordenſe ſchielijck verandert en ghedickt, die voortgaende datelijck in de ontſtekẽ heete contreye plotſelijck vallende ſchielijck met een ſchrickelijcke uytbarſtingh ontbonden worden, ende den donder veroorſaken, ſiet hier van *Chriſtophor. Clavius in Sphæra Sacroboſc.*

[o] *Neptunes* wort gehouden voor de eerſte vinder der Zee-vaert, daerom hy als een Godt der Zee gehoudẽ wert. *Diodor lib. 8. Polydor. Virgil. lib. 3. cap. 15.*

Als Coningh, dies hem 't volck als Zee-god namaels eerden.
Of sou 't den [p] Mysier (aen d'Ægeysche waterkant)
Niet dulden, overmids hy d'eerste Schuyten vand,
En met Troyanen hulp, van veel verscheyden houten,
Gaer klutsten, die hier mee hen selven eerst verstouten
Te varen, over 't naw der [q] Hellespontsche Zee:
Tot in het Thracier rijck, voor [r] Sestus op de ree.
Of sal ick desen roem [s] Menapij u toe stellen;
Die d'aldereerste [‡] schuyt van drooge beesten vellen
Seer constigh had ghewrocht, en daer mee dorst bestaen
De blancke [t] Britsche kust te schepen af en aen.
Tot wonder van u selfs, ghy 't vischen ginght hanteeren,
Om met de varsche zoo u tafel te vereeren.
Schoon dat ick 't eens hervat, en roem d'Arabier [u] Vorst,
Die tot d'Eylanden, door [x] d'Arabier Inwijck, dorst
Op houtte vlotten sich den rooden vloet vertrouwen.
So sal [y] Sesostris doch sijn roem veel hooger bouwen,
Die 't eerste groote schip (met Conincklijcke pracht)
Langs [z] Delta groot en kleyn den Nijl heeft deurgebracht.
Soo 't [a] Danaus niet belet, diens schip met houte wiecken
Eerst uyt dẽ Nijl vervloogh, door 't pekelvocht in Griecken.
Ten zy, dat [b] Atlas oock dan na de waerom vraeghd'
Hy 't blawgestarde rond, meer met sen schoud'ren schraeght
Dan dese; daer nochtans hy met een kloecker oordeel
De schepen niet alleen vand, maer tot 'smenschen voordeel
Het schipvolck heeft geleert de kennis van 't gestard,
Om weten, waer omtrent, te gissen oock hoe vard
De plaets daer 't is gemunt en daer 't schip afvaert scheelen:
Om 't self op 't roer, en 't roer de starren te beveelen.

Corinthus gon ick dat [c] Galeyen vinder zy
Aminocles de eerst, met riemen dry en dry:
Tot dat Nesichro-on van Salamine, voerden
Galeyen, die weerzijds door Zee vijf riemen roerden:
Dier ordre eerstmael den Romeynen heeft gelust

p Dese *Mysiers* zijn de volckeren gheweest van groot *Mysien* in kleyn *Asien*, tusschen de revieren Caicus ende Scamandrus aen de Ægeische Zee, teghen over het Eyland Lesbos bezuyden het land van Troas, ende moet alhier onderscheyt ghemaeckt worden tusschen dese ende de Mysiers van Europa.

q Dit is de Zee die tusschẽ *Asia* en *Europa* de afscheydinge maeckt, ende bewatert in 't oosten het landschap *Pontus* ende *Bithinien* in 't westen Grieckenland, dat anders oock Hellas ghenoemt wierde, daer van den naem Hellas-Pontus ghecomen is.

r *Thracien* nu Romanien gheheeten, Sestus een seer oude Zee-stadt in dese Provincie, nu van den Turcken *Bogazossar* gheheeten.

s *Menapij* waren de volck'ren die de kust van Vlaend'ren en Zeeland bewoonden.

‡ So *Plinius lib. 7. cap. 56.* getuyght.

t De kust van Engeland.

u *Erytrus* Coninck van *Sabæa* heeft aldereerst met houte vlotten en schuyten d'Eylanden in de roode Zee bevaren. *Plin. lib. 7.*

x De roode Zee daer de kinderẽ Israëls doorgingen, was mede ghenaemt *Sinus Arabicus.*

y *Sesostris* Coninck van *Ægypten* soude het eerste groote schip den Nilus uytghevoert hebben, na 't schryven *Diodor. lib. 1.*

z Deser Deltas zijn dry geweest, namelijck, groot Delta, kleyn Delta, en het derde Delta, ende zijn dry Eylanden leggende inden mont van den Nijl.

a *Danaus* (de sone van *Belus* des Conincx *Ægypti*) vluchtende voor sijnen broeder *Ægyptus* ofte *Ægystus*, heeft het eerste rooyschip uyt Ægypten in Grecien gevoert, *Herodot. lib. 2.*

b *Atlas* Coninck van *Mauritanien*, een voortreflijck Mathemathicus zijnde, heeft den Schiplieden eerst de Sterren kennisse geleert, dieshalven de Poëten fingeren, dat hy den Hemel op sijne schouderen draeght. Leest *Augustinum de Civit. Dei lib. 18.*

c Tot *Corinthen* worden d'eerste Galeyen gevonden, so *Aristoteles* getuyght. *Animocles* een Corinthisch scheeps Timmerman, vinder der Galeyen met ses riemen ofte roeybancken, om in d'oorloghe teghen die van Corcyra te ghebruycken. *Thucydides lib. 1.*

Te

Te bruycken, tot den krijgh op de Africaensche kust;
Maer [d] Syracusen door Zenagoras bevord'ren,
Heeft d'eerste Hechéree (bestaende in ses ord'ren
Van roeyers) uytgemaeckt; daer na Nesegiton
De orden der Galey van thien geled'ren von.
Vergrooter des getals (van twalef na malkander
In orden) de eerste was den grooten Alexander.
Dien [e] Ptolomeus Philopater na sen doot
Sijns rijcks een deel besat en de orden heeft vergroot,
Van veur na acht'ren toe met veertigh roeyers-bancken,
Geborstweert om en om, versterckt met hout en plancken,
Bepeckt van boven tot beneden op de kiel,
Diens hooghte ses mael acht ell'bogen in sich hiel,
In lanckt twee hondert en noch t'achtentigh cubyten,
Dier sesendertigh was 't begrijp in breete en wyte;
Dus doende, wies van eew tot eew, hoe langhs so meer,
Dees nutbaer' wetenschap, door ondervindinghs leer.
Die nu dees kielen, tot volkomentheyts behoefte,
Bereyd met slaefsche dwang een tuchthuys voor 'tgeboefte.

d Soo *Titus Livius* ghetuyght lib. 7.

e *Plutarchus* in 't leven van *Demetrius*.

MAer hy, de [f] vinder selfs van 'sAerd-rijcks groot begrip,
Is rechte vinder oock van 't eerst last-voerend' schip.
Hem komt de eer alleen, die (doen hem heeft verdroten
Der werelt boosheyt) by sich selven had' besloten
Te straffen, t'eenemael 'tgheen d'aerd' had' voortgebracht.
Te drencken in de vloed het sondelijck geslacht,
Behalven Lamechs [g] soon, die tot sen heyl verkoren
Met vrow en sonen, en soons wijven, was, te voren
Eer dat des Heeren arm het wrekend swaert opheft:
En in sen gramschap de aerd' om hare boosheyt treft;
So spreeckt hy Noah toe, om dat ghy mijne wegen
Oprecht bewandelt, en eerbiedigh mijnen segen,
Met danckbaerheyt ontfanght, en lijdet hôôn en spot
Van die ghy onderrecht te vruchten dijnen Godt:
En sy daer boven noch, moetwilligh, Godt vergeten,
Ontsiende God noch mensch, sich hunder sterct vermeten,
Verachten dijne leer tot vaderlijcke deucht,
Misbruycken in wellust en dertelheyt hun jeucht:
Siet, daerom ick ter wraeck mijn stramme peez wil recken,
En 'saerdrijcks bodem met een watervloed bedecken:
Op dat het laeghste stof der ellementen, straf
Dier sond', die 't Alderhooghst tot straffen, oorsaeck gaf.
Ick wil ontgrend'len 't slot des afgronds diepe putten,

f GODT eerste vinder der schepen.

g *Noah Genesis* 6. cap.

Dat hen onmogh'lijck zy, des waters loop te ſtutten;
'Kwil met der wolcken drangh, verſticken jonck en oud,
Ia al wat locht en longh by adem onderhoud:
Maer, ſeght hy, om dat ick rechtvaerdigh dy bevinde,
Siet! daerom wil ick dy met alle dijn gheſinde
Behouden, want ick wil (ſpreeckt de ongeſchapen mond)
Met u in dit gheval, oprichten een verbondt;
Want ghy ſult u, voor dat dees ſtraf haer ſal ghenaken,
Een † Arck, tot u behow, van Dennen hout doen maken,
Die boven over dicht met berders zy gedeckt,
En die van binnen en van buyten wel bepeckt,
Wier kiel dat inde lanckt beſlae dry hondert ellen,
Dier wijte vijftigh ſult, en hooghte dertigh tellen,
En 't ruym van 't dack af, met dry ſolders totte kiel
Verdeelen, dier elck-een tien ellen hooghte hiel.
Die ſultge daerna weer met kamers onderſcheyden,
En boven inde hooght een venſter doen bereyden,
Van eender ellen hoogh; de deur moet zijn gericht
Ter eender zijden, recht in 't midden van 't gheſticht.
Hier in ſult ghy u met u ſonen, daerbeneven
V wijf, en uwer ſonen wijven al begheven;
Oock wil ick dat met u in de Arcke werd' ghebracht
'T gedierte, elcks een paer, van alderley gheſlacht:
Maer, van den reynen vee, ſal inder Arcken leven,
Beyd' man en wijfken, elck van ſijn geſlachte ſeven;
Van 't Tier'ge pluymgediert, een yeg'lijck ſijner aert,
Sal yeder ſeven paer in d'Arcke zijn bewaert;
Van 't kruypende ghewormt, ſo op als onder d'aerde
Ten minſten elcks een paer (al zijnſe kleyn van waerde)
Herbergen ſult in de Arck'; op dat ghy niet verſmacht
Van honger, (met al 't geen dat met u de Arck bevracht)
So ſult ghy u voorſien, van alderleye ſpijſe;
En leven volghens ſo als ick u onderwijſe.

† Het woordeken *Arck*, beteeckent een Kas ofte kiſte in onſe ſprake.

Beſchrijvinge van de hoedanigheydt der ſelver, *Geneſis 6.*

Flavij Ioſephi lib. 1. cap. 4.

ANNO MVNDI 1656.

DOen Noah nu 't bevel des Heeren hadd' verſtaen,
Vanght hy des Heeren bow ghehoorſaem dat'lijck aen.
Hy ordoneert terſtond (met hieten en gebieden)
Te huuren arbeyds volck, met meeſters Timmer-lieden;
Men valter aen het werck, men howt, met ſchaeft, mē ſlecht,
Men ſleypt, men boort, men kerft, de kiel wert opgerecht,
Men blaeckt, men buyght, men paſt, men ſtut, men klopt, men drijfter, (men wrijfter
Men koockt, men warmt de peck, men teert, men ſmeert,
De naden dicht mee toe; men voordert en men pord

De

De wercklui, dat den bow, in haeste veerdigh word.

MAer Noah midlerwijl, het Oordeel Gods, verkondight
Den volcke, dat sich dier bestraffingh meer versondight,
Bespotten dese daed; beschimpen Noahs werck,
Belachen Gods bevel, en 't maken van de Arck.

Hun tongh tot smaed gewent, sy met gods-laster schenden,
En loopen blind'linghs, na den afgrond der ellenden.
Ia spuwen uyt hun krop, de scherp getande spijt,
Op 't laetste boet-trompet, met lasterlijck verwijt.
So dat den wrevel wast, en de aerd' al-om vervulden: (dulden.
Dat Godt lanckmoedigh 't misbruyck, langher niet mocht
Wiens wraack-basuyne steeckt, de straf gewapent komt,
Van 't oosten, herwaerts op, des donders stemme bromt
Met eysselijck gehuyl, den blixem schiet sijn stralen,
En schroockt het Aerdrijck, dat de menschen in de dalen
En 't diepste ingewand der Bergen, van de schrick,
De zielen spowen, in een haestigh oogenblick.
Den Hemel sluyt sich toe, met wolcken dick en duyster,
Die drobb'len nederwaerts; de Son verliest haer luyster,
Wel veertigh dagen lanck, dies Noah gade slaet
'T bevel des Heeren, en terstond in d'Arcke gaet,
Met alle sijn ghesind'; hem volghen, door 't bestieren
Des Heeren, yders aert, uyt alderhande Dieren

By paren

By paren in de Arck; 't ghewormte voor en naer
Volght na ſen aert, verſelt elck met ſijn wederpaer.
'T gevlerckte vedervlees komt door de locht ghedreven,
Heeft met ſen wederga ſich inde Arck begeven;
Ia 't alderwreeſte, met het alderſoetſte Dier,
Van 't aldergrootſte tot de alderminſte ſier,
Tot 's lijfs behoudenis, hun na de Arck vervoeghen.
Daer op, als Noah nu volbracht had' Gods vernoeghen,
So ſluyt hy de Arcke toe, en drijft daer 't Godt belieft.
Den Afgrondt onder des ſen raaken open klieft,
En watergallen braakt, dier aenwas dat'lijck groeyden,
En de Aerde over-al in haeſte overvloeyden.
De Oevers hoogh en ſteyl (beſtreden door 't geweld
Der wat'ren) gheven 't op; het vruchtbaer acker-veld,
Dat onlanghs noch bezaeyt wiert, komt de Zee bedecken;
Den onlanghs wrev'len menſch men al verbaeſt ſiet recken,
Ten hooghen berghen op; den onlanghs moed'gen trots
Soeckt nu ſen leven op een barre Steenen-rots;
Den onlanghs laſteraer, beſpotter van Gods tooren,
Soeckt nu ſijn 's lijfs behow op d'alderhooghſte Tooren;
D'ondanckb're meerendeels van de Aerde ſtijghen op,
Lijf-berghingh ſoeckende in der boomen hooghſte top;
Maer alles te vergheefs, de ſpelende Delphijnen.
Nu ſwemmen door 't gheboomt; het Zee-kalf en Tomijnen
Hen tuym'len over 't ſpits der rotſen heen en weer;
Den Snoeck, den Spartelviſch, jaeght langhs de daken neer
Van d'alverdronckẽ Stêên; den Steur komt adem ſcheppen,
Daer eertijds vlugge wieck noyt kon een veder reppen;
De ſteeds beſniewde kruyn van 't † Caucaſiſch gebergt,
Noyt meer voor deſen met de watervloet getergt,
Wert nu van 't pekel vocht beſpoelt en afgewaſſchen:
So datter niets van al 't geen draeyt om 's Hemels aſſen
Blijft onbewatert, dan dees Kas, dees eerſte vloot,
Met al het zieligh vleeſch, dat God daer in beſloot.

† Dit plach eertijds oock het Imauſche ende oock het Paropaniſiſche gheberghte te heeten, maer nu d'*Alanguer* ofte *Naugracot*, is een ſeer hoogh gebergt in de Provincie *Sableſtan*, ſcheydende 't Rijck des grooten Chams ofte Tartarien van 't buyten Gangiſche Indien, nu *Indoſtan* gheheeten, uyt dit gheberghte neemt den vloed *Indus* ſijnen oorſpronck.

SO nam het water toe, en wies hoe langhs ſo grover,
Liep boven 't hooghſt gheberght wel vijftien ellen over:
Dat alles op der Aerd' verdronck, en gantſch vervormd,
Ia! van den menſchen, tot op 't vee en 't kleyn gewormt',
En alle vleeſch, dat oyt ſen adem ſchept op 't drooghe,
Wert 's levens adem, door der golven drangh ontooghen.
Het water zijnd' op 't hooghſt, en wort niet eer verkleent,
Voor dat de Maen vijfmael de Son haer glans ontleent:

Doen

Doen heeft den Heer gedacht aen Noah en den ſijnen,
En laet de vloed van de aerd' allengſkens wat verdwijnen:
So dat na tijds verloop op 't graw bekroſen Strand
Van [a] Ararats geberght, de Arcke eerſt beland,
Dier toppen datſe na dry vijffen twintigh daghen,
Wtſteken (alder eerſt droogh) boven water ſagen;
Een Duyve midlerwijl ſend Noah van hem uyt,
Die dat'lijck weder komt en vind noch loof noch kruyd,
Noch yetwes drooghs op de aerd' om haren voet te ruſten;
Daerom het Noah weer na ſeven daghen luſten,
Dat hy een ander Duyf laet vlieghen uyt het dack,
Die 's avonts weder komt en brenght een Olijftack
In haren monde, daer uyt Noah heeft beſlooten,
Dat God nu ſijn genaed' op de aerd' hadd' uytgegooten,
En dat die vloed verliep, de wraack een ende nam:
Door dien de Leverey des vredes tot hem quam.
Na ſeven daghen heeft hy weer een Duyf ghenomen
En laetſe vliegen, maer die'n is niet weer gekomen.
Daer na, hoe langs ſo meer wiert de aerde gantſch ontbloot,
De velden drooghden op, dies Noah de Arcke ontſloot,
En lichten 't dack daer af, dies ſich 't gevogelt repten,
En dat'lijck inde locht een nieuwen adem ſchepten.
Als Noah nu aenſagh, dat de aerd' was droogh en wel,
So gaet hy uyt de Arck na 't Goddelijck bevel,
Verſelſchapt met ſen Vrow, ſijn Soonen en Soons vrouwen,
En alderley ghediert, dat met hem was behouwen:
En alle vleeſch, dat inde locht pluymwieckigh ſwierd,
Met alderley gewormt en kruypende ghediert:
Een yegelijck ſijner aert paerd ſtracks met ſijns gelijcken,
Om de aerde weer op 't nieuw met teelingh te verrijcken.
Maer Noah, ſoo hy treed aen land in [b] Zenna-ar,
Bowt hy tot Godes eer terſtont een reuck-Altaer;
Vertraaght niet ſijn glooft, noch uytſtelt dies niet ſloffer,
Maer Offert dat'lijck op (den Heer) een heyligh Offer,
Van allen reynen Vee tot waare danckbaerheyt,
Voor ſijn behoudenis, door Gods barmhertigheyt:
Wier aengename reuck, ſteegh Hemelwaert om hooghe,
Daer 't [c] teecken des verbonds een kleurighe regenboge,
Van Gode wiert gheſtelt, tot een beveſtingh, dat
De werelt nu voortaen niet meer in 't ſondigh nat,
Vergaen ſal, Daerom ſo de wolcken opwaerts klimmen
Met regenbuyen, ſal me op 's aerdrijcks ſichtbre kimmen,
Dees Booghe ſien, op dat den Heere te elcker ſtond,

a Dit is het Gordeyſche geberghte in groot Armenien, daer den vloed Tygris ſijnen oorſpronck neemt, in 't landſchap Meſopotamia, nu Diarbeca ghenaemt, welcker ghebergten nu ter tijd *Chielder*, ofte *Mons Niger*, dat is, Swarte bergen ghenaemt worden.

ANNO MVNDI 1657.

b *Zenna-ar* is het landſchap dat voor-tijden Chaldea, en namaels Babylonia gheheeten was, ende grenſt teghen 't Noorden aen Meſopotamia tegē dē krommen om-keer van de Reviere Euphrates, teghen 't Weſten aen 't woeſte Arabien, paelt tegen 't Ooſten aen Suſiana, ende tegen 't Zuyden aen den Perſiſchen Inham, ofte Zee, ende wert noch op deſen dagh het land van Babylonien ghenaemt.

c Reghenboghe een teecken des verbonds, ſo God met Noah ende ſijnen nakomelinghen heeft gemaeckt *Geneſis* 9.13.

a Apobaterion is de plaetſe des uytgancks, daerNoah uyt de Arcke gegaen is, in den dale des berghs Gordey. *Ioſeph. lib.1.Cap.4.*

b Tanais wert nu Don gheheeten, neemt ſijnen oorſpronck in Moſcovia, ende ſcheyd Aſia van Europa, loopt tot in den Palus Mœotis nu de Swarte Zee, ofte Mare delle Zabache ghenaemt.

c Boſphorus is de Nawte ofte mond van de Pontiſche Zee, ofte Mare Maggiore ghenaemt, in welcke enghte dat Conſtantinopolen leyt.

Dien ſiende, dan ghedenckt aen 't Eewighe verbond
Met Noah opgherecht; aen Noah eerſt ghegheven,
Voor hem en ſijn gheſlacht, en al die na hem leven.

SO de overblijfſ'len nu van 't menſchelijck gheſlacht
Door de Arke des behows te lande zijn ghebracht,
Heeft yeder ſijns beroeps ſich na 't bevel des Heeren,
Terſtont ghequeten, om het aerd'rijck te vermeeren,
En te bewoonen, dies elck na ghelegentheydt,
Een plaets ter neeringh ſoeckt, die hem ghelegen leyt.
Daerom de kind'ren Sems des Noahs eerſtghebooren,
Voor hen en haer gheſlacht, ter wooninghe verkooren
'T landt, daer in 't zuyden aen Arabien leyt ghepaelt;
In 't Ooſten aen de Euphraat; en weer in 't weſten daelt
Tot aen de Ioodtſche Zee; en Noord'waerts in Armenen
't Gordeyſch gheberghte langs [a] Apobaterion henen.
Van daer paelt Iaphets zaet ſen erfdeel Noordwaert op,
Tot daer den [b] Tanais van 't Ripheyſch gheberghtens top,
Euroop en Aſien deelt, en Weſtwaerts inde lenghte
't Europiſch Griecken ſcheyd voorby [c] Boſphorus enghte.
Daer na de kind'ren Chams verkooſen 't land en vee,

Nota. Het is waerſchijnelijcker, dat de Schipvaert alhier haren oorſpronck en beginſel moet genomen hebben, dan 't gene dat by velen daer van verſiert ende gheſchreven wert, aenghesien dat na de Sund-vloet de kinderen ende kinds kinderen *Noahs* over den gantſchen Aerdbodem verdeelt hebben, want iſſet dat de kinderen *Sems* (te weten, *Elimus* de Outſte het land van Perſen om ende over de reviere Euphrates, *Aſurus*, het lant dat na hem Aſſyrien ghenaemt is, *Arphaxad* Chaldea, *Aram* Syria, ende *Lud* Lydia) inghenomen ende bevolckt hebben: ghelijck oock de kinderen *Japhets* (namelijck, *Gomer* 't landſchap Galatia aen de Pontiſche Zee, *Magog* Scythia langs ende over de reviere Tanais ofte Don, *Iavan* met ſijne Sonen gantſch Grieken, Ionien, Eolien, Cilicien en 't Eylant Cyprus, *Mado* Meden, *Thobel* Iberien en Colchos, *Meſchus* Capadocien, en *Thires* de Stad Tiro ghebowt en Thracien inghenomen: daer-en-boven de kinderen *Chams* (als daer is *Chus* Æthiopien en Moren-land, *Miſraim* Ægypten, *Phut* Lybia, ende *Chanaan* Iudea ende Arabian) aldereerſt inghenomen, bevolckt ende beſeten hebben: ſo moet volghen dat deſe in-neminghe der landen niet konde gheſchieden ſonder de wateren te overſchepen, die haer over-al in hunne Tochten ſouden wederhouden hebben, ende ſy derhalven het fatſoen en ghebruyck van d'Arcke der behoudeniſſe haerder Vaderen voor haer hebbende, dier vinder ende inſtelder Godt is: hebben lichtelijck op ſulcker wijſe Schepen ende vlotten kunnen toeſtellen ('t ſelve oock voorſeker houdende datſe ghedaen hebben) die ſy in ſulcken gheval ghebruyckt hebben, niettemin, houdt het daer voor, dat de rechte wetenſchap en kenniſſe der Schipvaart (ghelijck de Hiſtori-ſchrijvers daer van ghetuyghen) allengſkens van Eeuw tot Eeuw (door verſcheydene kloecke verſtanden) tot de hedendaeghſche volkomenheyt ghebracht zy. Want den voornoemden Iaphet, die de tweede ſone Noahs was, houden wy daer voor, dat gheweeſt is Iapetus, den Vader Promethei, dien de Poëten ſeyden een ſone te zijn van Hemel en Aerd', diens kinderen gheſeyt worden vinders en inſtelders gheweeſt te zijn van verſcheyden menſchelijcke ghebruycken, voornamelijck oock der Zeevaert, want aldus ſinght den Poët Horatius in ſijn 3 Ode des eerſten boecks;

Illi robur, & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commiſit pelago ratam
Primus: nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus:
Nec triſtes Hyadas, nec rabiem Noti.

Et ibidem,

Audax omnia perpeti
Gens humana, ruit per vetitum nefas.
Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.

Van

Van Antilyban, tot de Middellandtſche Zee,
Gantſch Syrien, Chanaan : en zuydwaerts tot de ſtranden
Van 'trood Arabiſch Meyr;in 'tweſt de vruchtbaer ſtranden
Egypti,over Nijls in Lybien,daer 't gheberght
Onvruchtbaer met den brand der Sonnen wert gheterght.
Dus heeft ſich 't een gheſlacht van 't ander afgeſcheyden,
Om ſijn nakomers de aerd' ten erfdeel uyt te breyden :
In welcke reyſen haer den voort-tocht wert gheſtuyt
Aen 'swaters oever, by ghebreck van Schip of Schuyt,
Wat raat ter overvaert? help out,help jonck,help raden;
De ſtroomen zijn te diep en niet om te overwaden,
En lijckwel heeft Natuur haer tuſſchen tween gheſet,
Dier diepte 't ander land ter wooningh ons belet.
Wie hier nu kloeck van gheeſt eerſt mid'len kan erdichten
Bequaem ten overtocht,ſal keurlijck moghen ſtichten
Sijn Erfdeel in het land, door dien dat yder man
Al 't land ten erve neemt dat hy verded'ghen kan.

HIer heeftme met beſcheyt de mid'len over-woghen
Die eenighſins ter ſaeck ghedienſtigh weſen moghen;
Derhalven wil ſich de een betrouwen op 't ghewricht
Der Paerden,op de Conſt van 'tſwemmen afghericht,
Op dat het laſtbaer dier ſen Heer daer over droeghe;
Een ander wil ſich ſelfs tot ſwemmen gaen vervoeghen,
En leenen van den Viſch der vinnen eygenſchap,
Om met ſen handen klam doorrijten 't vochtigh ſap;
'Twelck ſchijnt eē goet behulp,doch meer niet te betrouwen
Dan eener die ſen huys op 't Ys heeft laten bouwen;
Wanneer de Son ontdoyt de Criſtallijne korſt?
De ſoldringh barſt,en 't huys ſinckt in de ontdoyde borſt:
So oock die op het droogh den adem is ghegeven,
Kan voor een kleynen tijd ſlechts in de baren leven;
'T zy dat de kramp in hand of voeten hem beſtrickt,
Of dat hy machteloos in 't water wert verſtickt:
Want ſwemmers hulpe om den ſwemmer die in noot is,
Te redden,is ghelijck de vreeſe voor de Doot is.
Wat raat dan,hoemen beſt de diepten over-raeckt?
Daer op der † Vad'ren een, een goede voorſlagh maeckt.

† Als offet een van Noahs Sonen gheweeſt ware die ſijne kinderen den raat van over het water te Schepen ghegeven hadde.

En hebb' ick niet (ſeght hy) de wat'ren allegader,
Des aerd-rijcks overſcheept met mijnen ouden Vader?
Die door den vinger Gods gheleyd wierd' tot het werck,
Om ons behoudenis te timmeren de eerſte Arck:
En hebb'ick doen de diept' (dier alderdrooghſte wellen,

Op ſtroomden, boven 'thooghſt geberght wel vijfthien ellē)
Niet met 't al-levend' vleeſch in de Arck ſo langh beſtreeft?
Tot [e] Cynthia haer glants ſesmael verwiſſelt heeft?
En daer na ſtijf noch eens ſo lange moeten wachten?
Voor dat wy 't vaſte land met Zielen weer bevrachten?
Ghelijck ons doen dees Arck, op aller wat'ren vloed
Ghedient heeft, ſoo is noch de ſelve middel goet,
In dit gheval, wanneer 't de diepten van ons vord'ren.
Des (ſeght hy) maeckt een Arck na Gods gegeven ord're,
Die hier ten naeſten by, ghelijck zy in fatſoen,
En maecktſe grooter niet dan ghy die hebt van doen;
Gemaeckt? ſo ſchuyftse om laegh van de Oever op de baren,
En gaet daer me de vloên, en ſtroomen overvaren;
Bevaert, beſoeckt het land, u nu noch onbekend,
En breyd u palen uyt tot aen des werelts end.
De Vader nawlijcks ſweegh, de ſchrand're Iongh elinghen,
Op 't ſpoedighſt ſulck ghebow, ghelijckerhand aenvingen,
'T geen endlijck wert voltoyt, en afgheſleypt na ſtrand,
Alwaer men 't proeft ter vaert, dicht by den Oeverkand;
Een waeghals twee of dry, begheven hen met boomen
Te ſchuyven, langhs de ſtrand', maer werdē vande ſtroomen
Ghedreven na het diep; daer valt de boom te kort,
Het Schip drayt om en weer, men weet niet waer 't aē ſchort;
Een yeder doet ſen beſt, men gaet de boomen laſſen
Twee op malkander, dies met hobblen en met plaſſen
So komt men weer te land'; hier kan men niet bevroen,
Hoe datmen dit ſtuck wercks, ſal voortganck hebben doen;
D'een geeft de ſtroom de ſchuld, van 't om en weder ſwieren,
En d'ander klaeght den trogh en is niet recht te ſtieren;
Ten leſten komt de klaegh weer voor den ouden man:
Die wijſt haer aen den [f] Viſch, hoe dat die ſwemmen kan;
In 't water is hy cloeck, en heeft noch arm noch beenen,
En lijckwel vlieght hy in en door de ſtroomen heenen;
Hy keert ſich ſlincks en rechts, en ſwemt waer heen 't hem (luſt,
Neemt, ſeght hy, opmerck hier; indien u zijn bewuſt

[e] Hier by wert de Mane verſtaē (wantſe den Poët *Claudianus*, in ſijn Epigramma over de *Sphære Archimedis* alſo noemt, ſegghende, *Et ſimulata novo Cinthia menſe redit.*) die ſesmael verwiſſelt, dat is, datſe ſesmael vol ofte nieuw gheweeſt is: ofte tot dat ſes maenden voorby waren.

[f] Overmits de Dieren alle van naturen begaeft zijn met ſoodanige eyghenſchappen, als hen totten levē van nooden zijn, onder den welcken den menſche het edelſte als ooc met de menſchelijckſte eygenſchappen, daerenboven met een redelijcke ende vernuftighe ziel begaeft is, ſo comt dat het vernuft (ſpeculerende op de eygenſchappen der dieren) leert ende aenneemt 't geen hem van Naturen niet gegeven en was, gelijck men daer van by verſcheydene Natuerkundigers leſen mach, derhalven wy 't oock daer voor houdē, dat de vindinge der riemen en 't ſturen der Schepen eertijts van den viſſchen ſoude konnē geleert weſen, ende overmits de verſieringe den Poëten van outs gheoorlooft is gheweeſt, ben ick hier in te vrypoſtiger, houde het wel ſoo waarſchijnelijck, als dat de Copes (een volck ofte van over de reviere Euphrates ofte in Bœotien eertijts geweeſt, overmits in deſe beyde plaetſen Volckeren alſo ghenaemt ghewoont hebben,) de wetenſchap van 't roeyen ofte de riemen (ofte dat oock de beroemde *Typhis*, Schipper van 't Schip Argos, het roer ende ſcheeps gereetſchap, gelijck eenige Autheuren daer van ſchrijven,) ſouden gevonden hebben, aengeſien dat de ſchepen onbruyckbaer ſouden zijn, ſoomen noch van riemen noch zeylen en wiſt, daer nochtans na de Sundvloet het land aen ghene zyde des Euphraats, als mede Bœotien, niet en zijn bevolckt gheworden ſonder Schepen ofte Schipvaert, ende de zeylen eerſt langhen tijt na 't gebruyck der riemen ghevonden zijnde, waer uyt dan beſluyte datſe met riemen ſoo wel over d'enghte van Helleſpontus, als over den Euphraat moeten gheroeyt weſen.

Hier mede en wil ick oock niet geheelijck ontkennen, dat den den *Argo-nautus Typhis*, ofte de voornoemde volckeren *Copes*, der voorverhaelde gereedſchappē geene ſouden gevondē hebben: maer dat het wel zijn kan, dat ſy de eerſte geweeſt zijn die deſelve aen den Griecken bekent gemaeckt, ofte yets daer aen verbetert hebben.

De

De middelen, waer door den visch sulcks brenght te weghe?
So sult ghe seggen, dat dees krachten zijn gheleghen
Hem in sen vinnen, maer, hoe stiert hy nu sen vaert?
Die 't weet sal seggen, met sen breeden platten staert.
Wel-aen dan volght dees leer, en maeckt u houten vinnen,
Niet grooter, dan een man in handen (staende binnen
De Arcke) voeren kan, die daer mee buyten boord
Ter zyden 't water klieft, en schuyft de selve voort;
Daer na so sult gh'een berd, van ongevaer dry voeten,
Op 't ende van een sparr' een mans lenght, hechten moeten,
Dit dan op 't achter end' der Arcken vast ghemaeckt,
Op dat de breede Schop slechts in het water raeckt,
Daer mede sult ghe de Arcke na u voornemen dwinghen,
Als u bevindingh dat sal in ervaringh bringhen.

'T Vernuft dit dat'lijck vat; 'twert wederom bestaen,
Na voor gegeven raat, de Schipvaert aen te gaen.
Een man drie ofte vier hun wederom betrouwen
Met riemen, half ghemaeckt, grof, lomp en onbehouwen,
Te tyen op de vaert, se duwent vandewal,
Op hoop dat dese reys hen wel ghelucken sal;
Elck een past op sen werck, een man twee, drie aen 't roeyen,
De vierde gaet aen 'tstuyr; 't gebruyc dat leert haer spoeyen,
En by der beurten gaw te passen op haer stick:
Op datse van 't gevaar, en d'onghewoone schrick

In haeste raken vry, haer vrienden langs hoe droever,
Met krijten en gebaer toekijcken op den Oever,
En meenen t'elckens dat se sincken naer het diep:
'T en waer een ander (die wat hooger staende) riep,
Se rijsen weer om hoogh, s'en waren maer bedolven,
Ten aensien van ons oogh weersyden met de golven;
Maer de and're midlerwijl genaken na hun wil,
Aen d'over zijd', de Kiel raeckt grond, en 't Schip staet stil;
Stracks klimtme buyten boort en sleypt de schuyt om hoo-
Of meertse aen een boom, op datse valt op 't drooge (ge,
Den tijd van haer verblijf, en gaen voort land-waert in,
Besichten, vinden 't goet en vruchtbaer na haer sin:
Maer schatten 't halver reys, des wilme weer vertrecken,
Om de eygenschap des lands haer vriendē me te ontdecken.
'T geschiet, men valter aen, sy die op de oever staen,
Stracks roepen blijde mie de reyse is gedaen;
Elck een loopt haer te moet, elck een is graag om weten,
Elck bied haer voort de hant, elck wil haer wellekom heeten,
Des gaense tot malkaer en raatslaen over 't stuck,
Niet min bearbeyd elck sen voordeel van 't geluck,
Al eer se weten, hoe 't aen d'overzy gestelt is,
Of 't magere landow, dan of 't een vruchtbaer veld is;
Men vraeght niet eens de geen' die 't hebben ondersocht,
Men let slechts nu de reys en Schip-vaert is volbrocht,
Dat Schip-bouw en de konst van 'tvaren, moeste goed zijn,
Wie nu niet meed' en wild', moest wel een slechtē bloed zijn;
Hierom elck huysgesin begint op staende voet,
De Schip-bow te bestaen, om 's waters diepe vloed,
Met Schip en scheeps-gesind', te terghen daer 't hen lusten,
Tot datse vinden vremd' en vergelegen kusten:
Om daer hen huys en hof en wooningh neer te slaen,
Op dat elck sijn beroep aldaer mocht vangen aen.
Dus doende, heeft den mensch de vloeden overwonnen,
Diens stoutheyt en vernuft, allengskens heeft begonnen
(Op de onbesuysde Zee langs de Oevers vlacke strand)
Te swerven heen en weer, van 't een nae 't ander land;
Der Schepen Bouwery, heeft daegelijcks toegenomen,
En is van dagh tot dagh tot meer fatsoens ghecomen:
Soo dat in 't kort de Zee met Schepen sneegh geboeght,
Langhs alle Rijcken wert bevaren en beploeght.

DEn mensche midlerwijl maekt plaets sijn luye traagheyt,
En scherpt het breyn, dat hy des arbeyds dwangh een laagh leyt.

Het roeyen hem verveelt, 't vermoed' des daeghs de leen,
En komt *doots-ſuſter de aerd' dan met haer maſk' bekleen?
So dooft het menſchlijck oog, dẽ hemel krijght weer oogen,
En yeder met ſich ſelfs des arbeyts een meedoogen;
Daer ſwijmt-me heen in ſlaap, twijl maeckt het ſchip geẽ ſnee,
Die waeckt denckt 't is geen noot, wy blijven hier ter ſtee
Tot dat de morgen-root ons uyt den ſlaap ſal wecken,
En ons vervarſchte leen gheruſt ten arbeyt trecken;
Des yeder onbeſorght ſen maet de wacht beveelt,
T'wijl komt een zeewint op uyt † Thetis ſchoot gheteelt,
En blaeſt het ſchip te land'; den nacht is naw' verdwenen,
Se hortten over de eerſte en tweede Bancke henen;
Help yeder uyt den ſlaep, help, help roept elck verbaeſt,
Waer zijn we, och, hoe komt dat dus het water raeſt?
Maer een van allen ſiet ſtracks land'waert in een bruynte,
Roept, mannen 'k ſie de ſtrand' met wit en hoogh geduynte,
How moed, 'traekt maer de grond, we zijn hier dicht aẽ land;
Den dagh komt onder des, elck oeffent ſen verſtand
Met onderſoeckingh, hoe ſe dus in 't duffigh droomen
Niet roeyende in de ſlaep, te lande zijn ghecomen:
Nadien men 'sdaeghs te voor, eer de afghemende Son
Te ruſt gingh, naw'lijcks 't land te recht bekennen kon;
D'een ſchrijft het toe de vloed, eẽ yeder ſpreekt ſen oordeel;
Een ander meent de ebb', beneemt de vloet haer voordeel;
In 't leſt men peylt de wind, en wort daer uyt ghewaer,
Hoe dat het ſterck gheblaes deſſelfs, door 't Zee ghebaer
Al 't geen wat driftigh is, jaeght voor hem heen na land toe:
Beſluyten, dat haer Schip aldus voor wind, na 'tſtrandt toe
Moeſt heen geſchoven zijn; daer van men 't recht beſcheyd
Door 't tweede onderſoeck, als voor bevonden heyt.
Dit opmerck is terſtond met vlijt betracht (na deſen,
Wanneer me ſtack van land) by die den arbeydt vreſen,
Des peyldenſ' eerſt den wind, en quam hy achter in,
So ſteld'men windvanck op en roeyden wat te min;
'Tzy datmen 'tSchip beſteeckt rondſom met groene mayen
En latet ſo voor ſtroom en wind door 't water wayen;
'T zy datme vlercken vlecht van lichte boomen baſt,
En maekt die hoogh op 't ſchip in plaets vã wind-vanck vaſt;
Of 'tzy dan datme uyt riet gaet weven lichte hordden,
Om daer voor in 't vierkant voor wind ghevoert te worden;
'T wert alles onderſocht, men neemt van alles proef,
Wat eenighſins gelijckt, dat ſchicktme tot behoef,
Op dat den roeyer ruſt; wil ſlechts den wint goet blijven?

So

* Den nacht word by den Poëten genaemt des doods-ſuſter, ofte de tweede dood, diemen oock houd te zijn de moeder des ſlaeps ende der droomen.

† *Thetis* de Moeder aller waterẽ, ofte de Goddinne der Zee, Vrouwe van den onbezuyſden Ocean.

Overmids datme niet beſchreven vind door hoedanighe middel het zeylen eerſt ghevonden zy, ſoo ſtelle het ſelve met een Poëtſche verſieringhe, als offe door 't drijvẽ voor wind ſouden gewaar geworden zijn, dat ſe onverhoeds (meenẽde niet te roeyẽ) by nacht in ſtilte drijvende, te lande gecomen zijn: bevindende het geblaes des winds eẽ oorſaeck daer van te zijn: ende tot dien eynde wanneer den wind met haer henen waeyde, eenich wind-vanck ſouden erdacht ende opgeſtelt hebben, ende daer voor henen gedreven, gelijck ons de ervarentheyd in andere Landen noch dagelijcx ſien laet: inſonderheyd in boomrijcke geweſten, daermen by gebreck van zeylen een dicht beblaede Meyboom af hout ende dien op de Schuyt gheſet als 't voor de wind is, ende daer voor henen gedreven.

So dencktmen anders niet dan voor den wind te drijven.

ANNO MVNDI 1700.

DVs neemt deSchipvaert toe,me roeyd en drijft voor wind
Daer door 't vernuft hoe langs hoe meerder landẽ-vind;
De blancke Euphrates wert van de [a] Elimeer bevaren,
Om 't land van Perſis tot ſen erfdeelte bewaren.
De [b] Aſſzrier niet alleen beploegt den Tygris ſtroom,
Maer terright oock der Zee [c] Hircanus Oevers ſoom.
Schoon dat den [d] Arameer ſijn wooningh houd in Syrien,
Bevaert hy oock de Euphraat en ſtille vloed [e] Palmyrien.
Den [f] Lydier overſcheept Eleuctri ſnelle vloed,
En bowt de Roode ſtroom die 't rijck Ægypten voed.
De [g] Arphaxadeer verveelt het ſteenigh Nabatea,
Beploeght [h] Maarſari vloed, en ruſt ſich in Caldea:
Alwaer de Arphaxadeer uyt ſijne heupen won,
'T toekomſtigh Iſraels-zaet in 't pratte Babilon.
Maer Weſt-waert gaet den Phrijgh en 't volck der [i] Gomerenſen
Doorkielen al de vloen aen [k] Helleſpontus grenſen.
Den [l] Tanays ende Rha wert vanden Magogeer,
En rowe Schyth beſcheept tot in Mœotis meer.
De wat'ren [m] Spanthus en Amardus,met den breden,
[n] Araxes,ſietmen nu beploegen by den [o] Meden:
Maer [p] Iavan, die bevaert Cilicien niet alleen,
Noch 't Eyland [q] Chitim,maer beploeght noch and're Zeen;
Gantſch [r] Ionien hy bevolckt, beſcheept de Grieckſche Stranden,
[ſ] Peloponeſen met Achayen, en de Eylanden;
Of ſchoon den [t] Thobeleer woont tuſſchẽ 't ſteyl geberght,
Hy lijckwel [u] Gerri vliet met Schip en riemen terght;

[a] *Elimeer* zijn de gheſlachten ende nakomelingen van Elimus de oudſte Sone Sems, bewoonen het land van Perſien, nu Farſi, ofte 't Rijck der Sophi.

[b] *Aſſyriers* zijn de kinderen Aſſuri des tweeden Soons Sems, dier land Aſſyrien plach te heeten, maer nu Arzerum. Tygris is een ſtranck ofte ghedeelte des Euphraats.

[c] *Hircanien*, eertijds Medien,nu Servan, dier Zee nu Mare Caſpium heet.

[d] De kinderen *Arams* bewoonden Syrien, nu Sorza.

[e] Het ſtilſtande water Palmyrien,is de Galileeſche Zee ofte Meyr van Genezareth, nu ter tijd Samachonitis Meyr genaemt,ofte 't ſtilſtaende water.

[f] De kinderen *Lud* hebben eerſt in 't landſchap Phœnicien,by de Reviere Eleuctri,de Stad Lydien (over langh geruijneert) geſticht, voor datſe 't landſchap Lydien in Pamphyliẽ innamen.

[g] Die van *Arphaxad* trocken eerſt in 't ſteenachtighe Arabien, voortijden Nabatea ghenaemt.

[h] Den vloet *Maarſari* is eenen Arm ofte gedeelte van den Euphraat,loopende door Babylonien. *Caldea* is het woeſte Arabien,uyt dit geſlachte (namelijck Arphaxad) is Abraham ende ſijne nakomelingen voortgecomen. *Ioſeph. lib. 1. cap. 7.* [i] De kinderen van *Gomer* nemen in Phrygien ende kleyn Aſien, nu ter tijd Becſangial ofte Dardanello genaemt. [k] De grenſen van Helleſpontus zijn nu de grenſen ofte kuſten vande Archipelago,ofte de Arſchipell,ſo 't de Matrooſen van onſen tijd noemen, [l] Die ven *Maghogh* verkoſen Scythia, dat nu Ruſſien ofte 't Keyſerrijck van Moſcovien geheeten wert. Den Tannais, nu Don,neemt ſijn beginſel niet veer van de Stad Moſcow, dicht by Colouga,de Reviere Rha wert nu de Wolga ghenaemt, loopt van Ieroſlaw,een voorneme Stad in Moſcovien,tot voorby Aſtrichan in de Caſpiſche Zee. [m] Het water *Sphanthi* is een ſtilſtaende Meyr,nu Ergis genaemt,niet verre van daer neemt den vloet Amardus ſijnen oorſpronck,ende loopt door de voorname Stad Tauris. [n] Araxes noemeu de Geographi noch Araxes,neemt ſijnen oorſpronck van den berge Tauro, en loopt tot in de Caſpiſche Zee. [o] De *Meden* zijn de kinderen van Mado, nu Servani geheeten. Araxes wert nu Bochara genaemt. [p] De kinderen van *Iavan* namen in Cilicien,nu ter tijd Turcomanien, ofte Finichien, oock by den ſommigen Caramanien ghenaemt. [q] *Chithim* is het eyland Cyprus, weſhalven de Hebreen byna alle Eylanden Chitim genaemt hebben. *Ioſeph. lib. 1. cap. 7.*

[r] *Ionien* een Grieckſche Provintie, nu van den Turcken Quiſcon ghenaemt. [ſ] *Peloponeſen* met Achayen in een begrepen,wert nu Morea genaemt, dit plach het hartjen van Grieckenland te weſen. [t] Die van *Thobel* verkoren Iberien, nu Georgia, ofte by den Turcken Gurgiſtan,tot hen woonſtede. [u] *Gerri* ofte den vloet Cyrus.

[x] Meletus

[x] Meletus blancke ſtroom en Lycus cromme keeren,
Die werden nu doorkield beyd' van den [y] Meſhineeren.
Inſg'lijcks oock den [z] Thireer door 't naw van Boſphorus,
Scheept ſonder vrees tot op den vloed [a] Danubius;
Was de eerſte die de zee met Schepen langhs [b] Theſſalien
Beploeghde ten verſoeck van 't wijdberoemd' Italien;
En gaf doen eerſt den naem de [c] Thyrrheneeſche zee,
Om dat ſijn kielen bow haer Criſtallijn doorſnee.
De [d] Chuſey ſwart gebrand des Nijls vruchtbare ſtroomen,
Met kielen driftigh af uyt Ethiopien komen;
Doorploegen boven dien het rood' [e] Arabiſch meer
En gaen in vriendſchap daer verſoecken den [f] Sabeer.
Den eerſten [g] werelds Heer den oorſpronck der gewelden,
Schoon hy in [h] Sennaar verkoos de vruchtb're velden,
Ter wooningh, heeft niet min des Euphraats diepe vocht
Beſworven, eer hy 't tot een Heerſchappye brocht.
Gelijck oock de [i] Meſreer de vloeden alle neghen,
De [k] Nijls beſocht, al eer hy 't land heeft ingekreghen.
De [l] Phutos inſghelijcks ter ſchipvaert ſeer bequaem,
De vliete haerder woonſt [m] Phut noemen na haer naem.
Om [n] Sur en Aradus Eylanden te bevolcken,
Begeeft den [o] Chananeer ſich op de groene kolcken,
Der Middellandſcher zee, die daer den oever-kant,
Van [p] Tyr en Sydon met des Zee-vaerts roem beplant.

SO nu de heerſchappy met kroonen heeft bepereld
Den Nimrod tot een vorſt en heer der gantſcher wereld,
Behaeght des vorſten ſoon dit koninckllijck gebied
Sijns vaders, en daerom oock op ſen voordeel ſiet.
Hoe (ſpreeckt dies by ſich ſelfs) is niet der wereld koningh
Mijn Vader? en is my ſijn Vorſtelijcke wooningh
Oock als een luſt-plaets, niet ten erfdeel toegheſeyd?
Wat dan (ô † Cres) ontbreeckt u noch tot vrolijckheyd?

x Meleti is eenen arm uyt den Euphraat, nu ter tijd Genſuiff ghenaemt, voorts den vloed Lycus plagh oock Iris, maer nu Cazalmach te heeten.

y De kinderen van *Meſehus* namen tot hen erfdeel Cappadocien, nu Almaſia ofte Amaſia, oock wel Genech, ende by den ſommigen Toccatu Allaluien geheeten, leeſt *A. Maginus* en *Thevet*.

z Die van *Thires* namen Thracien in, nu Romanien. *Boſphorus* is het naw van de Swarte Zee by Conſtantinopolen.

a Danubius is by ons den Donaw.

b Theſſalien is de Zee-kuſt van Macedonien.

c De Thyrrheneeſche Zee is de Middelandſche Zee, ſo tuſſchen d'eylanden Corſica en Sicilien aen Italien ſpoeld.

d De kinderen *Chus*, oudſte ſone van *Cham*, verkieſen Ethiopien tot haer land ende wooninge, 'twelck nu Abyſſinen ofte Paep Ians land ghenoemt wert.

e Roode Meer ofte Arabiſchen Inham.

f Sabee een Provincie in Arabien aen de roode Zee, nu ter tijd Zibith ofte Zebethum genaemt.

g Nabrod, by den Ioden *Nimroth*, ende by den Griecken *Belus* ghenaemt, een ſone *Chus*, heeft hemſelven eerſt tot een Coninck by den Chaldeen opgeworpen. *h Sennaar* is het land van Babilonien. *i* De kind'ren *Miſraims* nemen Ægypten tot hunne erfwooninge, dat na haren name oock 't land van Meſrên plach te heten. *k* Den Nylus heeft negen ingangen, ofte armen, daer door hy inde Middelandtſche Zee loopt. *l* Dit zijn de kinderen *Phut*, die Libyam, nu ter tijd Barbarien, Marocco, Biledulgerid ende Agiſymba te ſamen met hare Coninckrijcken vervatende, tot hun erfdeel ingenomen hebben. *m* Het water ofte reviere Phut, by Ptolomeus Phthuth, ende by onſe Geographi Senega ghenaemt, heeft by Capo Verde haren uyt-loop in Zee. *n Sur*, by den Hebreen Sor, is het eylandeken daer eertijds Tyrus en Sidon op geſtaen hebben, nu aen 't vaſte land vaſt ende toegeloopen. Aradus een eyland by Trypli, recht be-ooſten Cyprus, dicht onder 't land van Sorya. *o* De kinderen *Chanaans* nemen het land Chanaan, inde Bibel het land van beloften ghenaemt, begrijpende de Landſchappen Paleſtijnen, Idumeen, Iudeen, Samarien en Galileen, nu ter tijd Terra Sancta, of 't heyligh Land. *p* Tyrus, nu ter tijd Suri, ende Sydon nu Sait ghenaemt.

† *Cres*, een ſone Nimrots, overleyd by hemſelven, om tot heerſchappye te komen, werd de eerſte vinder ende bewoonder van Creta, nu Candia ghenaemt.

Leeft Princelijck en wel, leert heerſchen van u vader,
Den Vorſtelijcken krans is u en niemand nader.
Maer hola, hier verheft ſich noch een nevel-wolck;
Mijn vader heeft de macht verkreghen van het volck,
Om dat hy onvertſaeght ſich voor het volck dorſt waghen,
Ten arbeyd yv'righ ſteed's, en lijdſaem in 't verdragen,
Vernuftigh in 't beſtaen met goeden raat verſeld;
Dits de oorſaeck dat hy eerſt ten Heere wierd geſteld.
Waer na ſich yeder een doen datelijck moeſt buyghen,
Om de onderdanigheyt met daden te betuygen;
Wiens nieu verkregen macht hem doen tot voordeel deegh,
Dat hy daer door 't ghebied des werelts, tot hem kreegh.
Nu voeld het volck de dwangh van 't eerſte keurigh mallen:
Des vrucht ick ſal 't met my ſo wel niet willen vallen
Ter heerſching als met hem. Hoe Creſſe dan wat raat?
Op dat ghy mooght hier na bekleen uws vaders ſtaet?
Wat middel (ſeght hy) hoe? 'k ben jonck en rapp van leden.
Wie ſal my hind'ren 't ſpoor mijns vaders na te treden?
Ick wil mijn jeught voor eerſt gaen oeffenen in 't gheen
Wat loff'lijck is by 't volck, op dat ſich yeder een
Mijns doens verheughen mach, en ſpreken van de deuchden,
Daer Nimbrots ſoon het hert ſijns vaders me verheuchden.
Des wil ick onvertſaeght den onwaerdeerb'ren ſchat
Eens onſterff'lijcken naems (door 't ongebaende padt
Der onbeſuyſder zee) my ſoecken te verwerven:
Om my des Nimrots ſoon, des Nimrots kroon te erven.
'K wil overſchepen door 't lazuyrigh Criſtallijn,
En landen ſoecken, die ons noch onkenbaar zijn;
Ick wil vermeeren 't rijck, en breyden uyt de palen
Van * Belus heerſchappy, tot daer de Sonnen ſtralen
Des avonds ondergaen, en heerſchen daer op hoop,
Tot dat mijn vader ſal vollenden 's levens loop.
Ontwijff'lijck of ick ſal ten ende deſer ſaken,
Alwaerdigh tot mijn wenſch en voorneem wel gheraken.

* *Nimroth* wert oock *Belus* ghenaemt, als boven geſeyt is.

ANNO MUNDI 1845.

Hier ſwijght de jonge Vorſt als hy dit heeft geſeyd,
En ſchickt dat hy den tocht terſtond in 't werrick leyd.
Des voeght hy neffens hem een rot van ſijn geſellen,
Die al-gedienſtigh voort, hem tot hun Hooftman ſtellen:
Daer meed' hy (met verlof ſijns vaders) treckt daer van,
En neemt de naeſte wegh door 't land van Chana-an,
Tot daer het pekelnat den oever comt beſproeyen;
Alwaer dat ſijn ghevolgh, ſich ruſten van 't vermoeyen,
Des reyſens, midd'lerwijl 't geen ſijns bedunckens tot

Der

Der Schipvaert noodigh is, voor hem en al ſijn rot,
Verſorright hy, daer mee geſcheept en af gheſteken,
En ſoo op Gods geleyd' ter Zeewaert in gheſtreken;
De roeyers houden maat met riemen wederſijds,
Voorby de kuſten Sor, en Aradus by tijds
Komt boven 's waters kim, voortgaende langs [a] Phœnicien
So wend men 't inde bocht en ſtuert voorby [b] Cilicien:
Want Cyprus was bevolckt, des roeyd'men daer voorby,
En krijght den oever van [c] Pamphilien op de zy;
De [d] Chelidoni en veel klippighe Eylanden,
Gemoeten hen, alleerſe in [e] Doridis belanden
Ter haven [f] Creſſe, die hier eerſt den naem ontfingh,
Alwaermen wat ververſcht en voort weer t'Zeewaert ging,
Ten duyrd' niet langh daer na ſe landen in het leſte
Ter haven, aen een ſchoon doch onbewoont geweſte,
Daer gaenſe land'waert in op datſe 't recht verſtand
Vernemen, vande deught en vruchtbaarheyt van 't land,
Bevinden na hun wenſch een goe geſonde [g] lucht daer
En 't aertrijck over al begroent, beboomt en vruchtbaer,
Graenaet, Olyf en Druyf, met Vijghen Honigh ſoet,
En alderleye vrucht des velds in overvloed,
Revieren, Vijvers met Boſchagien en weyland.
In 't kort men wert ghewaer het is een heerlijck Eyland,
Al waer men voorts beſtemt het Legher neer te ſlaen.
En 't vollick maeckt ſich ſelfs ghewilligh onderdaen,
Van Creſſe haren Heer, dien ſy hun Coninck roemden,
En 't Eyland dat'lijck na ſijn name [h] Creta noemde.

VAn dees tijdt Creten wert bevolckt, en beheerd
Van Vorſten, welcker macht te land' en ſcheep regeerd:
Tot datmen telt van Cres de vier en thiende Coningh,
En tweede [i] Minos, die tot Gnoſa hiel ſijn wooningh;
Die om de wraack ſijns ſoons in Griecken omgebracht,
Sich tot den Oorlogh ruſt, om met ſen Schepen macht,
Den Grieck te dwinghen, des hy eerſt de Athenienſers
Geluckelijck bekrijght daer na de Megarenſers,
En brenghts' in ſijn gheweld, dies ſcheept hy wederom,
Met al ſen Schepen na ſijn erflijck eygendom;
T'huys komende verkeerd haeſt ſijn triumph in tooren,
Mids in ſen affijn hem [k] Paſiphæ gebooren,
Den Minotaurum hadd', waer over hy beſluyt,
Hem dat'lijck wech te doen ter Coninghs ſalen uyt.

a Phœnicien een gedeelte van Soryen, op den oever der Zee, in dewelcke dat nu Tripolis de beroemſte Stad en Zeehaven.

b Cilicien een Provincie in Natolien nu *Fimchien* ghenaemt, van de bocht ſoo hier ghesproken wert plach eertijds de bocht van Iſſus te heeten, daer nu de vermaerdſte koop ende handel-plaets Aleppo is, dier Zeehaven nu de ſtad Alexandrette bewaert.

c Pamphilien by Plinius Popſopia by den Arabiers Zina, nu ter tijd Setilia, edoch by velen onder Cilitien ghereckent eñ Caramania genaemt.

d Chelidoni zijn vier of vijf kleyne Eylandekens leggen tegen eenen uythoeck aen die noch Capo Cilidonia gheheeten wort recht beweſtẽ Porto Genoves.

e Doridis is het vaſte land tuſſchen Rhodus en Candien.

f De hauen Creſſe houde het daer voor dat nu porto viſto weſen moet.

g Hoewel door de huydendaeghſche Zee: Vaert bevonden wort dat op 't Eyland Candiẽ een ongeſonde locht ende nimmer ſõder peſt is, ſo iſt dat nochtans de oude Geographi veel vande geſonde locht van Cretẽ, als ooc van de vruchtbaerheyt gheſchreven hebben.

h Den name van *Creta* komt van *Cres* eerſte vinder deſelfs.

i Minos de tweede van dien naem en veerthiende Coninck van Creten, neemt den Oorlogh aen tegẽ die van Athenẽ, om datſe ſijnen Sone Androgeos omghebracht hadden. *Ovid. Methamor. lib. 7. Gnoſa* eertijds de voornaemſte Stad, maer nu een van de minſte ſteden van Creta.

k Paſiphæ Vrouwe van Minos baert den Minotaurum een monſter half Stier half menſch.

MAer onder des begeeft sich [†] Dædalus na Creten,
En doet aen Minos sijn ghevonden konsten weten,
Die beyd' den Meester met sen werck in waerden houd,
En stelt hem dat hy daer den [a] Labyrinthus boud;
Die, doen hy was voltoyt met veel krom' ommeganghen,
Soo leyd'men daer den Minotaurum in ghevanghen;
Na dien nu Dædalus op sijn vertrecken staet,
So wert hy van den Vorst beticht met leyder quaet:
Want [b] Minos niet ghedooght, dat Creten sal ontbeeren,
De konsten Dædali, om Griecken die te leeren;
Derhalven hy hem houd als een ghevanghen man,
Die gaende hier en daer, maer niet vertrecken kan,
Ten zy met Minos wil, die yeder laet ghebieden
Op straf, met Dædalus of sijnen Soon te vlieden;
Daer by is 't algemeen verbod in Griecken, dat
Niemant verschepen magh, van de een na de ander Stadt
Met min noch meer in 't schip dan t'elckens vijf persoonen:
Behalven Iason, die sich strijdbaer moest betoonen,
In 't schip van Argos, om (de roovers van den buyt,
En dieven vande Zee,) met macht te roeyen uyt.

MAer Creten midlerwijl, hout Dædalum ghebonden,
Des seyt hy[c] hebb'ick dan mijns selfs verderf gevonden,
Met konsten vindingh? so vereyscht (mijn Soon) dat wy
Met konsten vindingh, weer ons selven maken vry.
Daer op de Soone spreeckt, tot troost van sijnen Vader,
De Vaderlandsche liefd' (seyt hy) sal mede rader
In desen zijn met ons; want so my 't harte treckt
Na Griecken, soo ghevoel ick 't hart doorgaens verweckt
Met nieuwe vonden, tot volvoeringh deser saecken,
Om uyt dit Eyland door gheringhe moeyt te raken.
Dus gaense beyd' te raed', doch Dædalus in 't lest,
Verkiest in dit geval, den raet sijns Soons voor best;
Die voorsteld datmen moest een vierkant [d] linnen-laken,
Op eenich Schip na eysch te passe laten maken,
Voorsien met strop en touw, met Schooten in 't vierkant,
Waer toe selfs Dædalus den mast voorhenen vant,
En daer mee voor den wind stilswijghend' met hen beyden
Ter vlucht na 't Vader-land seylvaerdigh te bereyden.
In 't kort den goeden raed van Icarus bedacht,
Voltrockense alle beyd'; daer mede den wind verwacht.
Die noch ten lesten uyt [e] den middach haer ten wille
Gheblasen heeft, en doet haer zeyl in 't vierkant swillen:

De

[†] *Dædalus* de Sone van Eupalamus ofte so Pausanias seght van Palamaon ende Merope de dochter van Erichtheus, zijnde een groot konstenaer ende vinder van verscheydene dinghen, als passer, sage, vyle, ende andere nootelijcke behoeftigheden, insonderheyt een treffelijck Boumeester.

[a] Bowt den Labyrinthus tot Gnosa, 't welck sommige seggen eenen doolhof geweest te zijn, ende sommighe maken daer eenen Kercker af, daer den Minotaurum in gevangen geleyt wierde.

[b] Minos hout Dædalum (met sijnen Soone Icarum die sijn Vader gevolght was) gevangen op dat de ghevondene wetenschappen niet aen de Griecken comen souden. *Diodor. lib. 5. Cap. 13. Strab. 6, 14. Iason* Capitein van het groote Schip Argos wiert eenhelligh van die van Grecien gecoren, omme de Zee-roovers van de Grieckschen kusten te weren, ende deselve van alle schuymers te suyveren, ende sonder hem mochte niemant by der Zee (met meer dan vijf persoonen in 't Schip te hebben) van eenighe plaetsen afvaren *Plutar. in 't leven van These.*

[c] Als of Dædalus met sijnē Sone Icarus spreeckt, ende met hem middelen beraamde om de bandē Minoi te ontvlieden.

[d] Dædalus vinder der masten en Icarus vande zeylen, gebruycken ofte proeven hare gevondene konst tot verlossinge van haer selven, houde dat dit de vleugelen geweest sijn haerder verlossinghe daer Ovidius van Fabuleert in sijn 8. Boeck *de Methamorph.*

[e] Wt den middagh dats uyt den Zuyden.

De vinders varen heen bevelen sich de gunst,
Der Zee en winden, op de proeven van haer kunst;
Datse eer de Son haer reys twee daghen heeft bescheenen
Belanden, na hun wensch ter haven voor [f] Athenen:
Alwaer hen Theseus (ter liefden van sijn [g] Oom)
Seer vriendelijck ontfanght en heetse wellekom;
Daer vraaght men na de vaart en van hun overkomen,
'T geen Dædalus verhaelt; dies waerdigh wert ghenomen,
By Theseus dese konst, die stracks de Grieckse Zeên,
Met zeylen over al de Schepen laet bekleen.

SOo haest nu Dædalus veracht heeft en vergeten
Het openbaer ghebod, en wechgeschept uyt Creten,
Is Minos hem ghevolght, die met een groote macht
Van roeyers-schepen, hem te achterhalen dacht;
Maer 't mist hem, overmits de zee en storrem winden,
Omtrent Siciliens kust, de gantsche vloot verslinden:
Daer Minos komt te land' en endelijcke sterft;
Sijn Soon Deucalion 't ghebied van Creten erft.
Die aen Athenen in sijn toorne heeft gheschreven,
Wil datse Dædalum hem souden weder geven:
Of anders dreyght hy, dat al 't Ionck Atheensche [h] bloed,
In Creten hem ter wraeck onschuldgh sterven moet.
Doch Theseus ontseyd hem desen eysch, van wegen
Der maeghschap, tusschen hem en Dædalum ghelegen,
En haest sich onder des dat hy bedecktelijck,
Sijn Scheeps ghewelden, zeyl-ree in sijn groot-vaers rijck.
Van alles krijght voorsien; begeeft sich in de vloote,
En komter me voorwind tot Creten binnen stooten.
Daer treckt hy landende op voor Gnosa onverwacht,
Dier Stad hy meester wert en brenghtse in sijn macht,
Verslaet het [i] Monster in den Labyrinthus mede
Door Ariadnes hulp, en komt weerom met vrede.

NV wacker, mijn Godin, u kielen worden vlugh.
Neptunes staet te schoor, met sijn ghelase rugh.
Des werelts, vochte deel, wert over al bevaren.
Phœnicien, dat vloeyd, van [k] Morenlandsche waren.
[l] Misraim, die verheucht sich, inde Grieckse wijn:
En [m] Tyrus, moet van als der Zee-vaert stapel sijn.
Haer dertelheyt, en kan haer weelde niet betoomen:
Dus schepense af en toe, op aller Vorsten stroomen.

f Athenē is eē der voornaemste machtichste eñ gheleerdste Steden van gants Griecken geweest; daer van nu niets meer te vinden is, heeft gestaen aen den Inham ofte Istmos van Peloponesen doē ter tijd den Inbocht van Megare ghenaemt, maer nu de golfo deEngia geheten, ende dat de hauen van Athenē plagh te wesen wert nu Porto Lion genaemt.

g Want Dædalus van sijner Moeder weghen was den neve van Theseus Coninck van Attica, 'twelck het landschap van Athenen was dier inwoonderen haer de volckerē van Attica (dat is de volckeren des aerdbodems) lieten noemen. Dese Theseus heeft Athenen eerst tot eē stad ghemaeckt. Plutarch. in 't leven van Theseus.

h Dit waren kinderen van Athenen die die van Athèn (volgens het Contract des vredes met Minoem ghemaeckt) negen achter een volgende Iaren (te weten, alle Iaren seven knechtkens en seven Meyskens) op 't Eyland Creten aen Minos ter Schattinghe moeste geven, *Plutarch. in 't leven Thesei.*

i Theseus Creta vermeestert hebbēde, gaet inden Doolhof door Ariadnes aenraadinghe Minos dochter ende verslaet den Minotaurum.

k By de Ouden worden het al Moorenlandē geheten, die na het zuyden ligghen, als Arabien, Æthiopien en Indien, daer van men de Inwoonders ooc Moerianen plach te heten.

l Misraim, dat is den Ægyptenaer.

m Tyrus een seer oude eñ voorname Zeevaert rijcke koopstad in Phœnicien.

Hier toyt ſich Grieckenland, met Æthiops gheſpni:
En roockt ſen Goden, van 't Egyptiſche [n] gewin.
Het Strand, van [o] Argos leeft, van varende gheſellen:
Die daer, elckanders [*] ſpoet, en reyſe ramp, vertellen.
De vleugels, daer de roem der [†] Cecropers in leeft,
Daerop, dat vaer en ſoon, uyt Minos Eyland, ſweeft;
Die voeden, 't Scheeps gheſin, met hoop van gelucken:
En ſtijven, 't Ieughdigh hart, tot goede en quade ſtucken.
Dit ſijn de Paerden, daer den Tyrier, me doorrend,
De middellandſche Zeen, van 't een na 't ander end.
En ſtaen, tot Koopmans heyl, als vliegende Gordijnen:
Daer achter, dat beyd', haef en menſchen-dieft, verdwijnen.
Daer onder, dat het vier der ſchennis, Zee en ſtrand,
Met wraeck, en weder-wraeck, ſteeckt lichterlay in brand.
Dit tuyght Phœnicien, aen [p] Hellas blyde kuſten;
Alwaer, de Grieckſche weeld', ſich telckens komt verluſten,
In vremde nieuwicheen, om dat alhier, den ſchat,
Des koopmans groeyt en bloeyt, in Argos groote Stad.
Hier loſt men, aen het ſtrand, de niewgelande waren.
Hier ruſtme weerom uyt de Schepen om te varen.
De geyle Bootſgeſel, beneveld, in ſen tocht,
Vlamd, op de Grieckſche Ieughd, die hy ter ſchennis ſocht.

n Alderhande Gummē ende Wierooken uyt Egypten komende, daer de ouden hare afgoden mede vereerden.

o *Argos* een voortreffelijcke koopſtadt in 't landtſchap Mycenen in Griecken.

* Horatius; *Gaudent ubi vertice raſo Garruli ſecuri narrare pericula nautæ.*

† *Cecrops* is een Koninck tot Athenen gheweeſt, waer van de Atheniers Cecropers gheheetē werden, ende overmids Dædalus den vinder deſer kunſt van Athenen was, ſoo ſchrijven wy die haer (als den roemder, Cecropers) toe.

p *Hellas* anders Grieckenland.

DVs beurtet op een tijd de waren ſijn verhandelt.
De Schepen makē zeyl; des Konincks [q] dochter, wandelt
De ſtrand langs, om 't vermaeck der kielen, met haer ſleep,
Dat, den Phœnicier ſiet, en noodight haer, te ſcheep.
Sy (uyt niewſgiericheyt) is haeſtigh te gheſeggen,
Men Wijſter, de Kayuyt, daer ſaghſe wonder leggen,
Van buytenlandſche moy; het Perſiaens tapijt;
Doorweven, met het beeld' van [r] Iupiter, dat ſtrijd
Hier met het leven ſelfs; de maeghet weyd' haer oogen
Op dit ſeer konſtigh werck, en wert daer door bedroogen.
Men hoorter een ghewoel, het zeyl, dat wapperd' uyt;
De Iuffers, al verbaeſt, verlaeten, de Kayuyt,
En Io roepen, die vaſt kerremt om haer [ſ] vader:
Maer 't is vergeefſche klaegh, ſy vind haer den verrader
Geleverd, die terſtond, voor wind, ſen zeylen ſpand,
En voertſe over Zee, tot in Egypten land.
Den vader Inachus, dit hoorende, verſochter,
By middel van gheſchrift, ſen afgheroofde dochter
Te hebben wederom, maer 't worden hem ontſeyd:
Deſhalven, worter wraack (van 't ſchellemachtigh feyt)
Ghe-

q Namelijck *Io*, leeſt hier van Herodotus in 't beginſel van ſijn eerſte boeck.

r Overmits dat den Poët Ovidius fabuleert dat Iupiter Io ſoude ontſchaecꝉ hebben, ende de hiſtoryſchrijvers ſeggen, datſe in ſeker Phœnicier Schip eenighe buytenlandſche vreemdigheden ſiende, ſoude aengehouden ende wech-ghevoert zijn, ſoo ſtellē wy (als of het beeld van Iupiter in Tapijt geweven ware, daer aen ſy haer vergaepten ende ſo wechghevoert) om met een waerſchijnelijcke fabel den Ovidium te beveſtighen.

ſ Namelijck *Inachus* Coninck van Argos.

Ghenomen, proy om proy, is 't vrouwenschenden veyligh:
So offert, mee de Grieck, sen wieroock, aen dien heyligh,

Die dese vryheyt gheeft; Hy veld het zeyl voorwind,
En stevend heen, het gelt, het gelt [a] Agenors kind.
Europa fiere maeght, die gaeter wat vermaken
De groene beemden deur, tot datse komt, ghenaken
De Zee-strand, daer so lagh de ontschaker op sen luym,
Ghedoken, die terstond te voorschijn komt, op 't ruym:
En voeght sich neffens haer; De vorstelijcke Iuffer,
Vermerckten, het gevaer, en roept, Ach grove suffer!
Waer wiltge met my heen? of is 't u (seghtse) dan
Te doen om lossingh; houd, daer, neemt mijn [b] armgespan.
En wiltge meer? houd daer, mijn Baggen en Iuweelen:
Laet my, slechts veyligh, weer in Sydons beemden, spelen.
Maer neen, 't en mach niet zijn, hy vatse, met een swier,
En voertse strandwaerts af, daer lagh de sneeghe stier,
Om wieck-gaw, over 't diep, na Iovis [c] kust, te swemmen.
Die, neemt de Maget op, hier moetse leeren, kemmen,
De locken, van Neptuyn; Die anders, niet ghewoon,
Te hand'len was, dan lock en tuyt van 't Iuffer schoon.

[a] *Agenor* Coninck van Zydon, een Zeestad niet veer van Tyrus in Phoenicien, ende was den vader van Europa.

[b] *Naso* fabuleert dat Iupiter Europam in de ghedaente van een Stier ontschaeckte, ende dat sy hem kruydekens presenteerde, dit houden wy dese cieragie te wesen, datse tot rantsoen bood van haren persoon: belanghende de gedaente des stiers daerse mede over geswommen soude zijn, daer van seyd *Georgius Sabinus* in sijn uytlegginghen over de fabelen van Ovidius, dat een stier aen het schip gheschilderd stond, daer mede sy wech-ghevoert worde.

[c] De Zeekust van 't Eyland Creten, daer in Iupiter Coninck, ende hem derhalven oock toegheheylight was.

Tot

Tot datse, in Creten land, daer [a] Iupiters verlangen,
Europam tot sijn Bruyd heeft minnelijck ontfangen.

DUs heeft den Asiaen, sijn eyghen leed, gheazeyt.
Nochtans, is Hellas niet, met desen roof, gepaeyt.
De Ridderschap, heeft meer, de schotse hoon, ghespeten:
Waer mee, dat stedes, was (den Asiaen) ghebeten
Op Griecken, als de smaed, die Inachus geleen;
So dat sich Iason, met het Schip van Argos, heen
Na Troas, toe begeeft [b] Laomedon te terghen.
'T heet (om sen opset, voor den volcke te verbergen,)
Dat [c] Colchis, is sen wit, ter winst, van 't gulde vlies:
Maer, dat hy, by gebreck, van lijftocht, en verlies
Van Schepen, daer ter stee, hem sochte te verversschen.
Het welck, hem werd ontseyd, des tracht hy, af te perssen,
Met wapens, van den Phrijgh, de noodruft voor sen vloot;
Te meer, wijl Hercules het ongelijck verdroot,
Daer mee Laomedon den vremdelingh gemoeten,
Dat hy sen tooren docht aen Ilium te boeten.
Maer, om sen vromicheyd, te voeren, in het top,
So dwinght hy, dese spijt, en steecktse, in sen krop,
Tot op bequamer tijd: om niet door voorder dralen,
De weerstuyt van haer reys, op hunnen hals te halen.
Dus, gaen de zeylen by, Æolus prestse voort,
[d] Bithinen voorby, tot Colchis oever-boord;
Hier word de grijse baert, (daer Pontus Silte-plasse,
De boeghen, mee begruyst) in [e] Phasis stroom, ghewasschen,
Hier, heeft de trotse Grieck, de helleft van sen reys,
En wert verwelkomt aen [f] Oetas hoogh palleys.
Hier heeft sich Iason (om een uyt eynd' van de saken
Te hebben) ingekant, tot Stieren, ende Draken.
In 't kort, het ongediert, dat maeckt hy moe, en slap,
En wint het gulde Vlies, met de Ed'le Ridderschap.
Des heeft (geen hengstẽ draf, noch oock Olympsche [g] zege)
Maer enckel [h] Zeevaerts-lof dees Helden toy verkregen.
Den Ridder onder des verlieft, op 's Konincks [i] kind,
En evenwel, men let, op 't voordeel van de wind.
Wat raet dan? of wat baet de niew verkreghen eere?
Indien, de Vlies-Heer, moest, sen Vaderland ontberen?
En om der Maeghet wil en blijft hy echter niet.
Met komt Medea, datse hem, haer plicht erbied,
En onder schijn, van wensch, so gaetse, met hem sacken;
Deur gaet de Grieck, en bied Oetas Hof de hacken,

a Den curieusen leser sal weten (aengesien dat volghens de oude Poëten en Histori schrijvers Iupiter Coninck in Creten den eersten Minos ende Rhadamantus aen dese Europa wan, ende dat derhalven de ghevanckenisse van Dædalus lang hier na geweest is onder den tweeden Minos,) die wy nochtans voorstellen, dat het geschied om dat wy bevinden datse hem, te weten, Dædalus als een vinder der zeylen stellen, ende daer toe schrijft Herodotus en anderen, dat de schepen daer de ontschakinge door uytgevoerd worde, gezeyld zijn, derhalven moet de zeylen vindingh nootwendigh voorgaen.

b *Leomedon* Coninck van Ilium tot Troas den vader van Priamus.

c *Colchis* met Iberien wert nu Georgiane geheten, leyd aen de Oostkant der Zee Pontus Euxinus.

d *Bithinien* wert nu Bursia gheheten, na een voorname Stad Bursia, die eertijts Prusia ghenaemt was.

e Phasis een schiprijcke reviere in Colchis uytloopende inde Pontische Zee.

f *Oetas* Koninck van Colchis den vader van Medea, die Iason met hem wech in Griecken voerde. *Ovid. Metamorp. lib. 7.*

g Anders door de eere der overwinninghe inde worstelinghen ofte Tornoy spelen.

h De eerste Ridderschap van 't gulde Vlies door Schipvaert verkreghen.

i *Medea*,

En

En land ſich endelijck in Griecken met de maeght,
Daer 't alles, van hun komſt, en groote daden waeght.
Oetas ſchrijftſe na, wil, datmen hem, in handen
(Sen dochter) lever, met vergoedingh, voor de ſchande,
En onrecht, hem geſchied. Maer Griecken, fier te moed'
Seyd', heeftme, aen Inachus, van Io yets vergoed?
So ſal 't hem oock geſchien, dat's 't eene voor het ander.
Nu wacht, de Grieck, de ſmaed, van * Paris Alexander.

TErwijl, dat Hercules, Laomedontis ſpijt,
Den Griecken, aengedaen, van laffigheyt verwijt.
En weckt, de vorſten op, om Troyen te vergelden
Hun voorigh leed, op 't punt, van wapens ende helden.
‡ Peleus, Telamon, met de ander Princen, gaen
Gewapend onder ſeyl, recht toe, op Troas aen.
Hier treed [a] Alcides op; de vorſten even dapper,
In orden, na malkaer, flawhertiger noch ſlapper,
(Dan ſelven hy) te moed, natreden, tot de Stad.
Waer op, van ſtorm, tot ſtorm, de fury word hervat:
Tot, dat de trots, geſloopt: en neergeruckt de veſten.
En Hellas vorſten, weer te huys beland, ten leſten.

DVs heeft [b] Bellone, die oyt was op 't land geteeld,
Des waters heyl'ge vree allengſkens meer verveeld.
Moeſt Martem te geval de menſchgelijcke bloeden
So wel op 't pekel-vocht, als op het droogh doen woeden.
Die voor de tweedemael gantſch Griecken brenght in roer:
Maer om een lichte vrow, ſlechts om een looſe hoer.
Dat [c] Sparten om de ſchand der vuylbeſmetter ſtrépen,
Met Grieckſche krijgers mand de al-om kloeckſte ſchepen.
('K en weet niet) of den Phrijgh tot weerom lev'ring verght
De ontſchaeckte lichtekoy, of dat hem wraackluſt terght:
Om 't vuyl oneerlijck feyt te wreken met den degen;
En daer toe al de macht der Griecken heeft gekregen
Met kielen hem te hulp, dier t'ſamen-komſt beſteld
In [d] Aulis was, alwaer de zeylen zijn geveld,
De anckers opgelicht, en ſo voort overſteven
Voor wind na Troas, aen Neptunes [e] ſtrand gedreven.
Alwaer de vorſten met hun heyrkracht ſtedwaert aen,
Voor 't pratte [f] Ilium, het Leger neder-ſlaen.
Alwaer veel Helden voor de ſteygerende wallen,
In dees thien-jarige belegh'ringh zijn gevallen:
Tot de [g] Ithakoyſche liſt de zeylen maeckte los,
En veynſde zeyl te gaen, maer toeft in [h] Tenedos.
T'wijl Troas Burg'ren om [i] hun 's vyands huldingh twiſten;

* *Paris* den ſone Priami, werd by Herodotus genoemt Paris Alexãder.

‡ *Peleus* was den vader van Achilles. *Telamon* dẽ vader van Ayax.

a *Alcides* is Hercules, werd alſoo ghenaemt na ſijnẽ grootvader Alcæo.

b *Bellone* is de Goddinne der oorlogen, gaet mede ter zee.

ANNO MVNDI 2772.

c *Menelaus* vorſt van *Sparten* (anders *Lacedæmon* ofte *Laconien*, een landſchap in Peloponeſen, dat nu Morea heet) bekrijght *Ilium* in 't land Troas, om ſijn vrouwe Helena (die Paris des vorſten ſoon van Troas hem ontſchaeckt hadde) ofte om weder te hebben, ofte ſijn aengedane ſmaed te wrekẽ.

d *Aulis* is een haven ofte inwijck in *Bœotia*, tuſſchen de uytloopẽ der revieren Iſmenus ende Aſopus, daer de zee op 't nauſte is, tuſſchen 't eyland Eubœa, dat nu Nigroponten hiet; deſen Inham plach eertijds oock *Sinus Euboicus* oft *Oetus Sinus* te heten, maer werd nu de Golffo vã Nigropontẽ genaemt.

e Het land van Troas is Neptunes toe-gheheylight geweeſt.

f *Ilium* is de ſtad die by vele Troyen gheheeten word, van welcker overblijfſelen weynigh meer te vinden is.

g Hier mede word den looſen *Ulyſſes* gemeent, vorſt vã 't eyland *Ithaka*.

h *Tenedos*, nu Tenedo, een eyland niet veer van de Troadiſche kuſt.

i Dit is om de inhalinge van 't houte paert, dat vol van hunne vyanden was, 't welck ſy door aenradinge van den verrader *Sinon* tot hun eygen verderf inhaelden.

Die

Die tot hun selfs verderf door des Sinoi listen,
Aenradigh halen in, 't [a] Epeysche houte Peert:
Van binnen vol verraets, 't paladium toege-eerd.
Met wert de vloot ghewaer 't verradisch bloedigh teken,
En is stracks wederom naer Ilium gheweken:
Daer onder dies het paert braeckt uyt sen ingewand;
Dat dat'lijck over-al de Stad aen elcken kant
In vyerige kolen set; de varsch gelande Grieken
Daer op in heeten moed, met Phrijgen bloed beklieckcn
Beyd' straten en gebow; 't Hof van Laomedon,
Noch Tempel of Altaer, niemand beschermen kon.
[b] Æneas siet den val van Ilium vast nader
Ghenaken, des hy grijpt Anchises sijnen vader,
En torst hem op sen neck, om Troas felle brand
T'ontvlieden, met sijn soon Ascanies by der hand.
Hy stapt kloeckmoedigh aen, en laet sijn vrouwe slippen
In 't sorgelijck gedrangh; maer so hy naeckt de klippen
Van [c] Ida, daer hy rust, en missende sijn vrouw,
Beklaeght hy sijn verlies met hertelijcke row.
Doch (seyt hy) 't swaerste moet in 't end' het meeste wegen;
Mijn vaderlijcke Stad leyd van der Goden segen
Berooft, in roock en puyn, [d] Mycenen heeft geveld,
(Door 't Ithacois bedrogh en 't snood [e] Argijssch geweld)
Den [f] Phrijgiaenschen roem; maer [g] Scyros doet de schimme
Des ouden ‡ Priamus, door tempel schendingh klimmen
Ter hellen, daer voorheen Aiacis wreede Schaar
[h] Cassandra sleypten, langs den tempel met den haar.
Verschoonen klein noch groot of Adelijcke zielen;
Die 't niet ontvlucht sy met het bloedigh stael vernielen.
En my is macht noch staet, noch heerlijck ontsagh,
Of niet ghebleven, dan 't ellendige beklagh,
Van 't voorighe geheugh, van 't geen ons is benomen;
Van 't geen ick met mijn Soon en Vader ben ontkomen.
Dies keur ick nu voor best my selfs te stellen schrap,
En kiesen voor de dood een will'ge ballinghschap.
Ia kiesen met Neptuyn van Troas te vervaren:
En op 't trompets geluyt der blaw [i] geschubde scharen
Afsteken ballast scheeps, en hijssen 't blancke zeyl,
En soecken ander aerd' ter wooningh tot mijn heyl.
Met komter een gedruys, Æneas heeft geswegen,
En meenden 't vyand was, dies grijpt hy sijnen degen,
Om dien te wederstaen, die nakende, bevind,
Dat het Troyanen (die met goed, bloed, wijf en kind

Ghene-

a *Epeus* was den meester die het houte Peert gemaeckt hadde. *Æneid. lib. 2.*

b *Æneas* (de soone van Anchises en Venus een der voornaemste Heeren binnen Ilium) vlucht met sijn Vader ende sone. *Virgil. Æneid. lib. 2.*

c *Ida* een klippighe Bergh buyten de Stad aen den oever der zee.

d *Mycenen*, hier by word der Griecke veld-overst Agamemnon verstaen, die vorst van Mycenen was.

e Argijssch gheweld, daer word de gemeene macht der Griecken (so van Argos de hoofdstad van Agamemnons ghebied waren) mede ghemeent.

f Dit is de gheheele macht en aensien van Troyen, die de voornaemste was in 't land der Phrijgen.

g *Scyros* was een eyland daer Achilles opgevoed was, ende daerom oock den naem van Scyros minnekind dickwijls ghegheven werd, daer by nu hier *Pyrrhus* Achilles soon verstanden werd.

‡ *Priamus* is den koninck van Troya, ende een vader van Hector en Paris, werd van Pyrrhus inde Tempel vermoord.

h *Cassandra* was de dochter Priami.

i Dit zijn de versierde Poëtische Tritons met hun kinckhorens trompetters en Heraulten van Neptuyn.

Ghenegen) zijn, om met Æneas 't lieve leven
De waaghſchael van 't gheluck gewilligh op te geven;
Æneas neemtſe aen, en onder ſijn ghebied,
Voerd hyſe ſtrand'waert daer elck-een te ſchepe vlied.
Met komt een ooſten wind van Idas hooghte koelen,
En doet de kielen door de baren vaert ghevoelen;
Het welck niet langh en leed, de vloote wel gemand
In * Thracien havend', daer Æneas gaet te land,
En hoort Appollo ſijn toekomſtigh luck voorſegghen:
Dat hem behaeghlijck doet de ſchepen 't zeewaert leggen
Voor wind ‡ Eubœa en de Cyclades voorby.
Dus kreegh hy Creten voor hy 't giſten in de ly.
Alwaer de vloote [a] land, dies yeder een gheloofden
Dit zy het landſchap dat Appollo hun beloofden.
Maer 't werd Æneas van ſijn huys-goôn weer geſeyd,
Als dat Appollo hem Italien hadd' bereyd
Ten erve, om aldaer de vluchtende Troyanen
Den wegh ter heerſchappy, aen 's Tybers vloed te banen.
Dies maektmen weerom zeyl, en ſcheept van Creten voort,
Na zee toe, daermen ſtracks een harden donder hoord.
Den Hemel wert bewolckt, met dicke doncker' buyen;
Den Stuurman [b] Palinur', en mocht in 't noord' of zuyen
Bekennen eenigh licht; men ſach noch Son, noch Maen,
Noch Starren, om door zee oprechte ſtreeck te gaen:
Tot dat den Hemel op (den vierden daghe) klaerden,
En hun der [c] Strophades den oever openbaerden.
Daer gaende ſtrand'waert op, wert elck op 't nieu gequeld,
Van wreed' Harpyen, daer de vorſt ſich tegen ſteld
Met wapens, maer beſluyt dier oorſaeck te vertrecken:
Des haeltme de Anckers in, en gaet de riemen recken,
Langs [d] Samos [e] Nerythos, voorby de Epyrſche kuſt,
En krijght ten leſten in [f] Chaonien haven-ruſt;
Daer treed Æneas op, en heeft terſtond verſtanden,
Dat [g] Helenus daer met [h] Andromache (in banden
Door Pyrrhus daer vervoerd, met Pyrrhus daer geland)
Beyd' voerdē 't hooghſt gebied des landſchaps in hun hand.
En dat [i] Oreſtes (als hy 't onrecht hadd' gewroken
Van ſijn Hermione, en Pyrrhus des doorſtoken)
Hun erflijck deſe eer, tot een belooningh gaf:
Tot ‡ voorſtand van de goên, den quaden tot een ſtraf.

* Æneas komt in Thracien, dat nu Romanien heet, 't Orakel des afgods Appollo propheteert hem dat hy in Italien aē des Tybers vloed een nieuwe heerſchappije ſal oprechten.

‡ *Eubœa*, nu Nigroponten, *Cyclades* zijn de Grieckſche eylanden in Archipelago, by den onſen de Arſſipell genaemt.

a Æneas land in Creten, nu Candien, meende dat dit het land was ſoo hem Apollo voorſeyd hadde, maer werd van den duyvel (ick meen ſijn huyſgoden) anders onderrecht.

b Palinurus was den Stuyrman van Æneas ſchip.

c Strophades zijn twee kleyne eylandekens, nu Strivali genaemt, leggen aen de weſt-kant van Peloponeſen, daer hun deſe Harpyen, die vrouwen aenſichten hadden, ſo de Poëten ſchrijven, gequeld hebben.

d Samos is nu het eyland Cephalonien, een griecx eyland, ghelegen aen de kuſt van Epyren, beweſten Peloponeſen.

e Nerythos is eenen uytſtekenden hoeck op de kuſt van Epyrē, namaels Leucadiē genaemt, daer een ſtedeken (Neretim ghenaemt) lagh, dat als op een half eyland ofte Iſthmos lagh, nn S. *Mauro* geheeten.

f Chaonien is een gedeelte vā Epyrē, dat eertijds oock Pyrrhea, daer na Theſſalien, ende nu kleyn Griecken, ende oock Ianna ghenaemt werd.

g Helenus een ſone Priami.

h Andromache was de weduwe van Hector. *i Hermione* de dochter van Menelaus en Helena, trout Oreſtes de ſone van Agamemnon, terwijl de ouders voor Troyen lagen; Menelaus daer van niet wetende, heeftſe in 't Leger aen Pyrrhum belooft, die Pyrrhus, na de veroveringe Troyæ, t'huys komende, met geweld genomen heeft, welck ongelijck Oreſtes aen Pyrrhum gewroken, ende hem (alſo hy den Goden offerde) doorſteken heeft. ‡ *Quia officium Ducis eſt, ut inquit. Vergil. Æneid. lib. 6. Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos.*

Hier wert Æneas van ſijn vrienden, boven maten
Onthaelt, en met gheſchenck, ten leſten weer verlaten.

DE Schepen onder zeyl door 'swinds ghedienſtigheen,
Doorploeghen 't pekel-veld, voorby Italien heen;
Verdwalen in hun ganck, ſoo datſe haer zeylen ſtrijcken
By [a] Cyclops klippen, die van verre Reuſen lijcken;
Daer [b] Ætna vyer en roock uyt 's Aerd-rijcks raken ſpuwt,
Daer yder voor [c] Charibd' en Scyllas maelſtroom gruwt.
Van daer de ſchepen langs Siciliens eyland ſworven,
Tot voor [d] Drepanum, daer Anchiſes is gheſtorven,
En werd begraven, doch Æneas met de vloot
Wech ſeylende van daer, beklaeght ſijn Vaders doot:
Tot dat Neptunes gunſt, de Schepen heeft ghedraghen
Daer Dido, haer ontfanght, met blijſchap in [e] Carthaghen;
Daer [f] Dido op den Vorſt haer hart en ſinnen grift;
Daer Dido, haer beloft en reyne maeghdom ſchift;
Daer Didos ydle waen, Æneam meent te trouwen:
Om haer bouwall'ghe ſtad door mannen moet te bouwen;
Daer Dido, aen haer ſelfs, Æneas ontrouw wreeckt:
Wanneer ſy hopeloos, haer ſelven 't hart afſteeckt;
Daer Dido, levens ſat, de leſte doodtſnick ſnackten:
Wanneer de Phrijghſche vloot haer van Carthago packten.
Daer op hun andermael, den Blaſer uyter zee,
Siciliens-haven, in Drepanum peylen dee.
Daer heeft Æneas, om ſijns Vaders Iaer-ghetijden
Te vieren, voor den volck vertoont verſcheyden ſtrijden,
Te water en te land'; daer als hy hadd' ghekroond
Des overwinnaers hoofd, en elck na waerd beloond,
Verheft ſich de onſpoed, want de dollicheyt der Vrouwen
'T vier in de Schepen ſteeckt; door ydel miſvertrouwen
Van't voorſegh en 'tgevolgh, door dien het onghemack
Des reyſens, elck vertraeghd' en tegen 't herte ſtack.
Welck vier onbluſſchlijck ſcheẽ door menſchelijcke handen:
Ten waer een regen-buy quam leſſchen 'tvinnich branden,
En redden ſoo de vloot, van de aengheſteken vlam;
Daer na de gramſchap van Æol een ende nam.

a Cyclops fabuleren de Poëten eenen grooten reuſe gheweeſt te zijn, die met een knods op ſen neck ſijn ſchapen aen 't Eyland Sicilien hoede; houde het daer voor dat het een groote klippe met eenige cleyne rudſen daer by gheweeſt is, gelijck hem die dinghen uyt der zee gemeenelijck opdoen.

b Ætna een altijd roockenden en ſomtijds brandenden bergh op 't eyland Siciliẽ, nu Montgibel genaemt.

c Charibdis en *Scylla* komt in de enghte tuſſchen Italien en 't eyland Sicilien, daer een harde ſtroom gaet, legghen teghens malcander over, Charybdis is een harde mael ofte drayſtroom, en Scyla een blinde klip onder waters, daer een vreeſſelijcke barningh op ſtaet.

d Drepanum, nu Trapani, daer by (aen de zeekant, te weten, op 't weſt-end na Sardinien toe) een uythoeck leyd ghetẽ Cabo Trapano, ofte Melechia promontorium.

e Carthago eertijds de machtighſte van gantſch Africa, nu by den Turcken maer een roof-neſt Tunis genaemt.

f Dido verliefd op Æneam, die vertreckende, veroorſaeckt dat Dido haer ſelven 't leven beneemt. *Virg. Æneid. lib.* 4.

NEptuyn de baren ſtild, de Schepen uyt laveren,
En voort de boeghen, recht toe na Italien keeren.
Æneas ſchip ſeyld voor, diens Stuurman Palinuur (ſtuur)
Werd (ſlapende aen het roer, 's nachts met de ſtock van 't
Gheſlagen overboord; waer over dat Æneas

De

De plaetse selfs bekleed, en stuurt voor wind, die mee was
Tot [g] Cuma voor de Stad; tot Cuma daer hy voort,
Te lande gaet, en 't voorsegh der Sibyllen hoord.
Van daer hy weer vervaert, en komt ter rechter-haven
[h] Caieta, daer hy sijn Caieta heeft begraven.
Van daer voort landwaert in, hy met sijn heyrkracht treckt
En de oorsaeck van sijn komst, [i] Latinus Vorst ontdeckt;
En d'oorsaeck van sijn komst (door Koninckli jcke giften,
Door mannen dapperheyd, en door [k] Fatale driften)
Hy tot sijn voorneem brenght; schoon dat Italien bromt,
En teghens den Troyaen, met macht te velde komt;
Schoon dat Alectoos waen, door [l] Iunoos strengh gebieden,
Des Vorsten [m] Turni (en der volck'ren) bloed doet sieden,
Ter wrake op den Phrijgh, tot datmen siet ghevoed
Italien al versaed met veegh Rutulen bloed;
Nochtans Æneas deughd voed aen [n] Lavinias borsten
Den eersten Sylvius, uyt wien, de twaelf Vorsten
Der Sylvi sproten, na wier laetsten Rom'lus eerst
Wierd Romens [o] Peter, en met wetten haer beheerscht.

O Wonderlijck begrijp en boven menschlijck oordeel!
Die uyt het een verderf, doet komen 't ander voordeel,
Die uyt den [p] ondergangh van Troyen, weerom richt
'T gheslacht der helden, dat het machtigh Romen sticht!
Die niet ontsien de zee, storm, wind of woeste baren:
En daer door zeevaerts-lof tot hun Triumph vergaren;
Op dat Gheslachts gheslacht, in volgend' eeuwe spreeckt,
Siet! dus is onsen staet, door Zeevaert opghequeeckt.

MAer dat Mycenen, na dat Troyen lagh in de asschen,
Hun roem der Zeevaert, heeft gespoeld en gewasschen,
In Thetis baren schuym, [q] veroorsaeckt de eygen wraeck
Der Vorsten, die geblust, na uytverrichter saeck (trachten,
Slechts keeren, elck hun 's weeghs, en voorts niet meer be-
Verkreghen Zeevaerts roem, met eere te bekrachten;
Misbruycken Zeevaerts buyt den Phrijgen afgeparst,
En terghen 'teerbaer root, dier wraeck-lust tande knarst,

g Cuma is een van de oudste Steden in Italien, daer eertijds de Sibyllæ Cumæ geprophetéert heeft, leyd in Campanien niet veer van Neapolis, dicht by den Avernschen poel, geheeten Sibylla Caverna, aen de zee recht tegen over Cuma leyd het eyland Ischia.

h Caieta was de voedster van Æneas, die in het landen alhier stierf, ende aen dese haven begraven wierde, die hy daerom met harẽ naem Caieta noemde, nu ter tijd Gaieta, leyd mede in 't koninckrijck van Napels, aen de inbocht gheheeten Porto Formiano.

i Latinus Koninck van Latia, nu Campania in Italien.

k Dat is, door 't Fatum, ofte schickinghe Gods.

l Iuno benijdende Æneam, send de helsche raserijen ofte furien omme het bloed der volckeren te vergiften met vyandschap teghen Æneam.

ANNO MVNDI 2786.

m Turnus vorst der Hetrusschen ende Rutulen, die het landschap van *Tuscia* (nu Hetruria ofte Florencẽ) bewoonden, die eertijds uyt Thracien aldaer te scheepe ghekomen, ende dat land ter erf-wooninghe ingenomen hadden.

n Lavinia de dochter des Konincks Latinus, troude Æneam, eñ teelt hem den Sylvium, uyt welcken de twaelf Koningen der Volschen, te weten, *Æneas Sylvius*, *Latinus Sylvius*, *Alba Sylvius*, *Atijs Sylvius*, *Capis Sylvius*, *Carpentus Sylvius*, *Tyberinus Sylvius*, *Agrippa Sylvius*, *Aventinus Sylvius*, *Procas Sylvius*, *Numitor Amulius Sylvius* ende *Romulus*, zijn voortgekomen.

o Romulus heeft Romen den naem ghegeven, ende haer eerst gheschreven wetten gesteld om na te leven.

p Wt den val van Troya, komt den opganck van Romen.

q De Griecksche Vorsten na datse Ilium ter neder-gheveld hadden, ende wederom komende, verliepen hun in dertelheyt en ongebondene onkuyscheyt, derhalven datse alle haer leven in treurspel vol-enden.

Op de opgheblaſentheyt, en r ſchandvleck der Argyven:
Om ſchennis-wrekers ſchand' met eygë wraeck te ontlyven.
Soo't namaels oock ghebeurt, is aen Achilles ſoon,
Die ſchennis-wrekers ſchand', krijght Overſpeelders loon.

T'wijl moet * Laërtis ſoon 'trampſpoedigh' grontſop ſlorpen,
Die met ſen kielen vaſt word heen en weer geworpen,
Door gramſchap van Neptuyn, op de onbeſuyſde zee,
En anckerd alder-eerſt te ſ Iſmarus op de ree,
Die hy ten roove door ſijn knechten doet vernielen;
Dier wraack den burger ſocht te paſſen op de kielen.
So dat den Ithackoys het Thraciſche gebied,
Inſonderheyt, des volcks t Ciconij, laghen vlied:
En nauw'lijcks 't blancke zeyl, in 't vierkant had' geſchooren
Of Boreas barſt uyt, en laet ſen gramſchap hooren,
Neptunus te geval; die met den drytand ſteeckt,
En op der ſchepen laſt den val van Ilium wreeckt.
Tot dat in Africa, de vloot na neghen daghen,
Het volck doet landen aen de eylanden u Lothophagen;
Daer hen 't verlangh na huys, door 't ſoet vergetel-kruyt,
By na ontgingh, ten waer Vlyſſes hadd' geſtuyt
Het lock-aes van ſijn volck, die daet'lijck op 't begeeren
Vlyſſis, met de vloot, van Lothophaghen keeren:
En gaen ten ancker in Sicilien, by de rots
Des Cyclops Polipheem, die met ſen ſteene knods,
Ses van ſen x knapen ſlaet, en kluyftſe tot de ſchoncken;
Heeft op 't begeeren van Vlyſſes toe ghedroncken
Des wijns Marone ſat, des hem den vaak bequam,
Terwijl Vlyſſes hem ſijn ‡ eenigh oogh benam:
En ſchuylt ſich onder 't vlies, om Polipheems vergrammen
T'ontvliẽ, in niemands ſchijn, bekleed met koppel rammen.
O a wolff in 't ſchapen kleed! ô Ithacois bedroch!
'Tgeen dat ghy doenmaels waert dat ſpeurtme in vele noch.
So raeckt de looſe vos, uyt Polipheems ſpeloncke,
En laet ſen zeylen ſtracks voorwind in 't vierkant proncken,
Voor Cyclops hol van daen, en land ſich, daer b Æool
De winden hem ten dienſt in ledere ſacken ſchool;
Die (t'wijl Vlyſſes ſlaept, ſen maats na geldſucht dorſten

r Dats Agamemnon, die de aengedane ſchande ſijns broeders Menelai ſelfs ghewroken hadde, hem ſoo ſeer in overſpel verliep met Caſſandra, dat hy van ſijn eygen vrouwe Clytemneſtra om den hals ghebracht wierde.

* *Laërtis* was den vader van Vlyſſes vorſt van Ithaca.

ſ *Iſmarus* een Stad in Thracien gheweeſt, die voortijden oock *Ortagurea* genaemt was, naderhand Maronea, maer nu ter tijd Marogna ofte ſo Mela ghetuyght, Maronia geheeten.

t *Siconij* waren volckeren die deſe kuſtẽ bewoonden, die oock in 't eyland Siciliẽ hen wooninge hadden, dat daerom inden eerſten Sicania genaemt was.

u *Lothophagen* is een eyland dicht onder de kuſt van Barbarien, niet veer van Tripolis in de bocht ghenaemt Syrtis Minor, hier ſchrijft Virgilius dat boomen waſſen Lotho genaemt, wie van die vruchten at, die kreegh gheen verlangh na huys.

x Dit is een Poëtſche fabel, doch 't kan zijn, dat deſe met hun ſchip, ofte boot inde barningh geraeckt zijn, ende alſoo geſnevelt.

‡ Aengaende dit eenigh oogh, dat is een eenighen doorganck, om achter deſe klippen 'ter reede te komen, die hem Vlyſſes benam, dat is, dat hy deſe uytkomſte bemerckte; houde de reſt voor verſieringẽ, gelijcker vele onderloopẽ.

a Vt *Pelliculam veterem retinens, & fronte politus*
Aſtutam vapido geris ſub pectore vulpem. Perſius Satyra 5.

b *Æolus* verſtond hem wel op d'Aſtrologie, ende derhalven dickwils toekomend weder en wind voorſeyde, die oock de windẽ eerſt waergenomen, ende de verdeelinge der plaetſen, als ooſt, weſt, zuyden, noorden &c. den volcke leerden, derhalven hy den God der winden ghenoemt wierde. *Plin. lib. 7. cap. 56.* Het Eyland van Æolus werd oock Æoliæ, alſoo der meer dan een is, geheeten, maer nu Lipareæ, ende by ſommighe Vulcaniæ, liggen aen de noord-kant van Sicilien.

Een

Een ſack los doende) zijn daer t'ſeffens uytgeborſten,
Met eyſſelijck ghedruys, ſo dat hy andermael,
Om winds bedwangh, vergeefs, komt in Æolus ſael;
Die met een ſnarr'ge graw, hem weerom doet vertrecken:
En 't volck (nu door gebreck van wind) de riemen recken.
Tot dat ſy landen aen, in ‡ Antiphatis rijck;
Daer 't Leſtrigoniſch volck, met ſteenen, dapperlijck
De onſal'ge vloot beſtormd, van welcker elleff kielen
Schipbreuckigh ſtranden, dier Matrooſen, dat'lijck vielen
In handen, van dit volck; dier tanden graegh gewet
Dees dooden, klooven op, voor Koninckklijck bancket:
Maer de and're, die 't gevaar des doods, alhier ontvluchten,
Zijn met haer Schipheer in * Aeætas ghehuchten
By Circe aengeland, de dochter van de Son,
Die door haer tooverdranck ſijn graege mackers ſchon
Van 't menſchelijck geſtalt, en drijftſe in 't kot als ſwijnen.
So dat hy naw'lijcks, ſich van droefheyt magh verpijnen,
Van Circes diſch gerecht, te nutten ſpijs of dranck,
Voor ſy ſen maats haer' eerſt' gedaante wederſchanck.
Des hy in boelſchap ſich ter liefd' van haer vermenghden,
En teeld den Telegoon, terwijl [a] Elpenoor plenghden
Sijn leven, door den val, door dronckenheyt ſijn bloed.
Daerna bevaert den vorſt, de [b] onderaerdſche vloed
Van Plutoos duyſter-rijck; van daer hy wederkeerden
Na Circes eyland, en Elpenoors lijckvyer eerden.
Die na verloop des tijds, den Ithacois verliet,
Met veel aenſtaende ramp, en vaarelijck verdriet,
Verzeylen van haer kuſt, langs de oevers, daer de ſtemme
Der Zee [c] Sirenen, hem inde ooren tracht te klemmen:
Om 't ſchip te locken, door haer aengenaem geluyt,
Tot inde barningh, dat de kiel te barſten ſtuyt,
'Ten waer, Vlyſſes eerſt, om 't ſingen niet te hooren,
Met waſch hadd' toegeſtopt ſen volliks geer'ge ooren,
En ſo 't gevaar ontſlipt, tot dat hy weerom daeld
Daer [d] Scyllas barningh ſtort, en daer Charybdis maeld:
Daer Scylla van ſen maets ſes mannen heeft verſlonden,
En hem voort heen-en na [e] Trinacria geſonden,

‡ *Antiphat* Koninck der Leſtrigoniers, deſe Leſtrigoniers warē reuſen bewoonende een ghedeelte des ! Eylands Cicilie, daer hebbē oock van deſe Leſtrigoni in Italien ghewoond in 't Koninckrijck van Neapolis, ontrent Porto Formiano en Caiete. Inſghelijcks hebben mede van deſe volcken Cilicien bewoond, ende aldaer de ſtad Caietta, die namaels Lamus genaemt is, gheſticht.

* *Æata*, anders met dry diphthongen *Ææœ* ofte Aeaeae genaemt, de woonplaetſe van Circe, is eē uytſtekende hoeck des landſchaps Campaniæ in Italie, eertijds Circeū Promontorium, maer nu Monte Circello ghenaemt, daer in mede een Stad gheleghen by Strabo Circei ofte Circes ſtad, ende nu Citta Vecchia gheheeten, alwaer noch eenige oude ruijnen van Circes wooninge te ſien zijn. Circe werd oock de dochter van Aeætas geheeten.

a Elpenoor een van Vliſſes gheſellen (droncken ſijnde wil 's nachts opſtaen uyt ſijnen ſlaep) valt en breeckt den hals.

b Dit ſchijnt eenen droom te weſen ofte door de Toverije van Circe te wege gebracht door dien ſy hem daer toe ried hoe eñ op wat wijſe hy ſulcx beſtaen ſoude, hier van mach elck ghevoelen 't gheen hem ſelfs goet dunckt.

c Deſe Sirenen waren dry Eylandekens rond-om met vele blinde rudſen en barninghen, haren naem Sirenos hebbende van dry hoeren, die ſeer wel plegen te ſingen, die genaemt waren Leucoſia, Parthenope, Ligya, dat is, Alba, Virgo en Canore, ende deſelve namen eertijds van de zeeluyden ontfanghen hebbende, wierdenſe van de nakomelingen, om de perijckel van de barningen, geſchuwt. *d Scylla* is een gheweldige barningh; *Charybdis* een Maelſtroom, daer van by den Romeynen eertijds een ſpreeckwoord quam, als eener het eene ongheluck op het ander quam, *Wt Scyla in Charybdis*; dat is, uyt de barningh inde maelſtroom, of *uyt het een verdriet in 't ander.* *e Trinacria*, dit is het eyland Cicilien, om dat het dry hoecken ofte kapen heeft, eertijds Phœbus ofte de Son toegeheylight.

Aen 't Sonnen eyland, die haer vet-gemeste vee
Aldaer aen f Phætus', en aen Lampetie,
Beveelt; hoewel hy hier te slachten hadd' verboden
Des vees, so heeft nochtans g Eurylochus, het dooden
Den gasten toegestaen, tot 's levens onderhoud,
Daer van (maer veel te laet) de schuld hen na berowd;
Want sose daer van daen, met kalmte weer vervaren,
So roerd Neptunes, spriet, de silte groene baren:
Door welcker kracht het tow van de anckers stucken knapt,
Daer op een dwarrel-wind den mast ter neder kapt;
Het schip drijft overdwars, de riemen laetmen slippen,
En stoot te barsten op der barninghs blinde klippen.
Een yeg'lijck roept de Goôn, om bystand en om hulp:
Maer lacy te vergeefs; de kolcken over-stulp
Versticken de adem lucht, der varende gesellen
Vlyssi, maer hy selfs, gaet sich daer weder stellen
So veel hem doenlijck is, en houd sich op een wrack
Wel negen dagen lanck in koud' en ongemack,
Tot dat hem 't goe geluck, den thienden heeft gedreven,
Aen 't land te h Ogygiam, alwaer hem 't lieve leven
Calypso niew'lijcks queeckt; Calypso helsd' en hert,
So dat hy met haer liefd' terstond betoovert wert.

f *Phætusa* en *Lampetie*, dochters van de son.

g *Eurylochus* een van de ghesellen Vlyssi, die sich dickwijls teghen Vlysses kanten.

h *Ogygia* zijn twee eylanden, legghen op de kust van Calabrien, als men na de Adriatische zee toe wil, ende heeten noch het eene na Calypso Calypsus, ende het ander Dioscoron. Hier begeeft sich Vlysses selve aen 't timmeren ende bowd eē schip, leest daer van *Odyssæ Homeri lib.* 5.

Hier heeft hy sich ter liefd' van Ithaca, begeven
Ten schip-bow, en hy leerd hier rechten kiel en steven,

En

En maeckt een driftigh hol, daerna met tow en baſt
Getakeld, en verſien met ſtuyrboom, ſpriet en maſt;
Nu ſchorter zeyldoeck aen, wat raed tot linne laken?
Daer ſorght Calyp ſo veur, en helpt hem zeyle maken.
In 't kort eer dat de Son [i] vier reyſen rijſt en daeld,
So werd den bow voltoyt en op den ſtroom gehaelt.
Calypſo die beſteld Vlyſſem ſcheeps matrooſen:
Om hem des arbeyds in ſijn t'huyſvaert te verpooſen;
Calypſo boven dien beſorght hem ſpijs en dranck
Ter nootdruft, na dat hy nu ſeven jaren lanck
By haer geherberght hadd', hy met haer oorlof ſcheyden,
Calypſen latende ſijn [k] ſoon en dochter beyde
Tot ſijn gedachtenis; verlaet Ogygia
En zeyld tot in 't geſicht, de kuſt van [l] Pheaca.
Met komt Neptunes uyt de diepe waterkolcken
Te voorſchijn, en bekleed de locht met duyſter wolcken;
De winden, toomeloos (uytbarſten) met geweld,
En keeren 't onderſt op van 't criſtallijne veld.
Hier werd Vlyſſes bangh, en wenſcht te zijn geſtorven
In Troas liever, dan dus langh in zee geſworven
Te hebben, met verdriet, en daeghlijcks herten-leed;
Doch dits vergeefſche klaagh, Neptunes gramſchap ſpeet
Het Ithacois bedrogh, dat hy voor Ilium pleeghden,
En ſtoot dies met ſen vorck, dat ſich de kiel beweeghden,
En barſt ten ſchepe uyt; met geeft hy noch een ſtoot,
Daer leyd het ſchip rond-om; den Grieck in doodes-noot
Hanght op een ſtuck van 't roer beſturven in ſen handen:
Maer [m] Cadmus dochter helpt hem noch in 't leſt te lande;
Daer hy met groene blaen ſen naeckte leden deckt;
T'wijl Pallas inden ſlaep [n] Alcinous dochter weckt,
Dats uyt meedlijden is nae 't boomrijck ſtrand gereden,
Den God verlaten Grieck, ſen naecktheyt te bekleden;
En hem ſen laffe ziel, met weynigh broods verquickt,
En voorts hem voor haer heen na 't hof des konings ſchickt.
Die na beleeft onthael, hem daer van daen geſonden
Heeft tot Penelope, die beſigh hy gevonden
Heeft (wantſe daeghlijcks van velen wierd begeert)
Op dat de ledigheyt haer kuyſcheyt niet onteerd.
Hier end Vlyſſes ramp, en treurige verlangen;
Hier heeft hem Peneloop met blijdſchap weer ontfangen,
Na, dat ſen af-zijns tijd (gheleden twintigh jaer)
Hy uytgeſtaen hadd', veel perijckels en ghevaer;

i Homerus ſeyd dat het ſchip binnen vier daghen veerdigh was, dit ſchijnt Poëtery, ghelijck het oock is, ende van Homero gheſteld, om quanſuys de Godlijckheyt van Calypſo wat breed uyt te meten.

k. *Vlyſſes* hadde by Calypſo twee kinderen (te weten, een ſoon met een dochter) gheteelt als hy van haer ſcheyde.

l *Phæaca* is het eyland eertijds *Corcyra*, maer nu Corfou ghenaemt, legghende voor aen inde Adriatiſche zee, ofte de Golffo van Venetien.

m *Cadmus* was koninck van Bœotien, die een dochter hadde Semele ghenaemt, de moeder van Bachus, die van Iupiter op een tijd begheerde omhelſt te zijn met den regē, donder en blixem, 'twelcke (alſoo de Poëten fabuleren) ſy niet verdragē konnende, van de vlammen verſlonden ſoude weſen; derhalven Iupiter het kind dat by haer noch onvoldraghen was, nam en ſtack het in ſijn dye tot den tijd der baringe, waer in de ſuſter van Semele, genaemt Ino, haer verhooveerdigēde datſe moeye van eenen God (te weten Bacchus) was, konde Iuno ſulcks niet verdragen, maer vergiftenſe met de helſche raſernijen, datſe haerſelven met haer kind van de klippen af in zee ſtortede, ende terſtond van Neptunes, ten verſoecke vā Venus, tot een Goddinne der Ioniſcher zee ghemaeckt wierde; deſe ſeyd den Poët dat hem ſoude te lande ghebracht hebben.

n *Alcinous* was koninck van 't eyland Pheacam, nu Corfou, deſe heeft Vlyſſem na het eyland Ithaca by ſijn vrouwe Penelope geſonden; dit eyland Ithaca wert nu *Val de Compare* genaemt.

De gramme Goôn geboet, met ſijn thienjaar'ge beevaert,
En Ithaka beroemt, door ſijn thienjarige zeevaert.

MAer, ondertuſſchen elck om voordeel en profijt
Van land en ſteden, ſich in 't onderſoeck bevlijt,
Tot nutbaer ſchipvaert, om geladen ſcheeps te varen
Van 't een na 't ander land met coſtelijcke waren.
Wier eerſten * Hyppius (in Tyrus opgebracht,
Tot roem der Tyriers) 't eerſt laſtvoerend' ſchip erdacht,
Waer door den kleynen naem, van Tyrus ſo vergroot is,
Dat aller landen roem, by Tyro nu als dood is.
'T is Tyrus, daermen toe, uyt alle plaetſen komt;
'T is Tyrus, die voor al, in koopmanſchappen bromt;
'T is Tyrus, die het puyck, en machtighſte op der zee is;
'T is Tyrus, die 't cieraet der ſchepen, op de ree is:
Want nergens vindmen 't geen dat Tyrus Stad ontbreeckt,
Daerom 't Prophetiſch woord, aldus tot Tyrus ſpreeckt.
‡ De ſilte baren, zijn de veſten dijner landen;
Dijn ſchoonheyt cierders zijn der timmerlieden handen,
Die hebben Tyrus macht, met kielen ſterck gebowd,
Beſchoten met yvoor, cypres en ced'ren hout.
'T boomrijcke *a* Libanon verſorghden uwe maſten,
Daer aen Ægypten 't zeyl van geler zijde paſten.
Dijn vlaggen en verdeck van *b* tent en pawlioen,
Moeſt dy geverfde zijd van 't rijck Italien doen.
Om ſcheeps bowmeeſters, ghy de volck'rē *c* Gebal terghdē;
Om ſcheeps matrooſen ghy *d* Arvad en Zydon verghden:
Op dat u niets ontbrack aen ſchepen noch aen 't volck,
Om ſo te vayl'ger door te ploegen 's waters kolck.
e Afrijcken, *f* Lydien en *g* Perſen, oorloghs knapen
V toegeſonden heeft, geoeffent wel ter wapen;
V braeffter helden roem, der beuckelaren ſchim,
Stads muyren ringh cieraet, was 't volck van *h* Gammadim.
Ghy handelden ter zee, met alderley metalen;
i Thobel en *k* Meſech quam, met ſchepen in u palen
Seer rijckelijck gelaen, met kooper, tin en loot,
En dreven koopmanſchap op uwe marckten groot.
'T *l* Sarmatiſch koude volck, u van Thogarma brochten
'T viervoetige gediert, tot heyr en oorloghs-tochten.
Den *m* Æthioper, u uyt Mooren land verſocht,

* *Hyppius* een Tyrier, eerſte vinder der laſtvoerende ofte koopvaerdy ſchepen.

‡ Prophetije teghen Tyrus, leeſt tot den Propheet *Heſekiel cap.* 26. 27.

a Lybanon was een boſchachtigh geberghte in 't landſchap Phœnicien, daer veel cederboomen woſſen.

b Voortijden plachmen Tenten op de ſchepen te ſpannen, diemen in 't leſte by de onſe van hout heeft beginnen te maken, ende noch de hutte noemt, daer ghemeynelijck dē Stuyrman ſijn verblijf ofte wooninge houd.

c Gebal een ſtad in Phœnicien, niet veer van Sydon, met een bequame zee-haven; oock Gabala, en by ſommighen Giblim genaemt, houde het daer voor dat nu Tripoli de Soria is.

d Arvad, nu Tortoxa, leyd benoorden Tripoli. Zydō nu Zayt genaemt, leyd beſuyden Tripoli.

e Afrijcken, nu Barbarijen.

f Lydien, anders Mæonien, een landſchap in kleyn Aſien.

g Perſen, nu Farſi genaemt.

h Die van *Gammadim* waren volckeren, die in Phœnicien woonden op den uythoeck, tuſſchen Tripoli en Berithus, nu Baruth, gheheeten Cabo Pendico ende Vadro.

i Thobel zijn die van Colchis en Iberia, nu Georgiana.

k Meſech zijn die van Cappadocia, nu Almaſia of Genech ghenaemt.

l Dit zijn de Sweden, Denen, Ruſſchen en Polacken, die eertijds aen de Caſpiſche zee woonden, noch Sarmatien ghenaemt.

m Æthiopien is Paep-Ians land, ofte 't koninckrijck van Abyſſinen.

En

En heeft u [n] ebbenhout, met elpenbeen verkocht.
Den ſchat van [o] Aſſur, koft den arbeyd van dijn Tyriers,
En ghy de koſtlijckheên en waren van de Syriers:
Als purper en fluweel, tapijten en ſatijn,
Robijnen rooſigh rood, en blijnckend criſtallijn.
'T gheſegend Iuda uyt Iſraëls overvloeden
Dijn volck met ſpecery en vruchtbaer kooren voeden.
Van dijner handen-werck [p] Damaſcus heeft gehaeld,
En heeft dy dat, met woll' en ſtercken wijn betaeld.
‡ Dan [q] Iavan, brochten door haer kramers op u marckten
Chaſia, Calmus, en konſtige yſerwercken.
De vorſten [r] Kedar en van Dedan, dreven mee
Hun handel met u in gevlockt en hooren vee.
Na [ſ] Saba [t] Rahema, u ſchepen voeren henen,
En quamen weer, ghelaen met goud en dierbaer ſteenen.
Wt [u] Seba, Aſſur, en Kilmad' in Media;
De kooplie Harams, in Meſopotamia;
Van Canne, Eden en de ſteden in Chaldea;
Als mee de kooplie uyt [x] Arabia Petrea
Op uwe marckten, hun kemélen brochten aen,
Met ceder kiſten, vol van koſtlijckheyt gelaen.
Dus neemt uw' rijckdom toe, door uw' bepeckte kielen,
Daer mee uw' ſchiplie heen van 't ooſt na 't weſten wielen,
En komen weer gepropt, met rijcke ſchatten in,
Dat ghy in weelde ſwemd door 't dagelijcks ghewin.

SIet daer, den ouden roem, die dier tijd 's aerdrijcx kimmen
Rond-om met preuts gebow van kielẽ, ginck beklimmen.
Doen ginckmen om profijt * doorploegen 's waters vloed.
Doen heeftmen om profijt het aerd-rijck omgewroet;
Niet omgewroet, alleen, om voedſaem graan te zaeyen:
Maer omgewroet, om 't onverſaed'lijck hart te paeyen,
Met ‡ ziel verderflijck goud, dat ſteeds den menſche pijnd,
Met doods gelijcke vrees, die 't uyt der aerden mijnd;
Met doodes dreygement die met den roof moet ſchepen:
Maer 't aldermeeſt de [a] ziel geeft doodelijcke nèpen
Den genen die 't miſbruyckt' of t' onrecht oyt beſat;
Hier van heeft Tyrus oock veel overvloeds gehad.

WAnt, ſo nu Salomon, der Iſraëliten Koningh
Wild' bowen 's Heeren huys, en hem eens Vorſten (wooningh,
Heeft [b] Irom Tyrus vorſt den koninck Salomon
Doen houwen ced'ren en cypres op Libanon,

n Dit en is geen Ebbenhout als men teghenwoordich in ons land gebruyckt, maer was van naturen wit, hard, ende wel bearbeyd blinckende.

o *Aſſur* waren de Aſſyriers, nu Arzeri, Tyr, nu Sor, Syrien, nu Soryen.

p *Damaſcus* een ſtad in Phœnicien, ſoo noch Damaſcus heet.

‡ *Dan* waren die van Ceſarea Paniæ, niet veere van Zydon woonden.

q *Iavan* waren de Griecken uyt Europa.

r *Kedar* en *Dedan* zijn landſchappen in woeſt Arabien.

ſ *Saba* anders Scheba, zijn die van Æthiopien, ofte Moorenland.

t *Rahema* die van 't gheluckigh Arabien, na Raema de ſoone Chus alſo genaemt.

u *Seba* een landſchap in woeſt Arabien, daer in een ſtad Seba ghenaemt. *Kilmad*, het ooſterſche deel van Medien, nu Servan, Haram in Meſopotamien, Canne ende Eden, beyde in Chaldea.

x *Arabia Petrea* is het ſteenachtige Arabiẽ.

* *Impiger extremos currit mercator ad Indos,*
Per mare, pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.
Horat. Epiſt. 1. *lib.* 1.

‡ *Sæpe ſolent Auro multa ſubeſſe mala.*
Tibull. eleg. 9. *lib.* 1.

a *Nil feret ad manes divitis umbra ſuos.*
Ovid. Triſt. lib. 5. *eleg.* 15.

b *Iromus* koninck van Tyro maekt vriendſchap met den koninck Salomon, ſchickt hem alle nootdruftigheyt tot den Tempelbow. *Flav. Joſeph. lib.* 8. *cap.* 2.

a Chiramus een treffelijck bowmeester en constenaer in metael.

En laetse door sen volck afbrenghen na de strand toe:
En schicktse op Salomon vlotten na sijn land toe.
Oock silver ende gout, met alderley metael;
Daer toe den konstenaer [a] Chiramus, die datmael
Tot Tyro was vermaerd, en daerom werd gesonden,
Den volcke Israëls door desen te verkonden
Der Tieriers hooge roem; so wel in konst als macht
Door wiens behulp den bow Sal'monis wert volbracht.

b Salomon Koninck tot Ierusalem.

ANNO MVNDI 2941.

c Asiongabar naderhand Berenice, nu Alcesser, ofte Chosair ghenaemt, leyd in Troglodyten, een landschap in Æthiopien aen de roode zee.

d Chirman; anders Carmania, nu Chermain.

e Gedrosien, nu Circan, by *G. Mercator* Gest, en by sommige Guzarate.

f Ganges, nu Chabris genaemt, een groote reviere, loopt door het Coninckrijck van China tot inde Indische zee.

g Sophyra, ofte 't *Gulden land*, in de H. Schrifture Ophir ghenaemt, houde het gheweest te zijn (na den tijd van haer uytwesen) het land dat Ptolomeus *Aureum* ofte *Chrysolum regio* (dat is, het Gout land) noemt, leyt op ghene zyde der reviere Guenga ofte Ganges, nu het gheheele land van Pegu en Malacca, dat noch de eenighste plaetse in Oost-Indien is, daer 't meeste gout van daen komt.

h Palestijnen heeft dien naem om dat de volckeren die 't eerst bewoonden, Philisteen genaemt waren, is het land van beloften, nu Terra Sancta ofte 't Heylighland genaemt.

DEs hy (die 't [b] voorbeeld is der wijsheyt, leer en zeden,
En swaeyt den Scepter van Ierusalem in vreden)
Hier door den aenwas, van der Tyriers overvloed
Aenmerckende, bestaet op diergelijcken voet
Als Tyrus, door de hulp Iromi, op de kusten
Van [c] Asiongabar, aen de roode zee, te rusten
Veel brave schepen, wel gewapend en voorsien
Met lijftocht, schipvolck en geschickte oorloghs-lien,
Die zeylree scheepten af, heen door de roode baren
Tot inden Occean, en voort langhs [d] Chirman varen,
Voorby [e] Gedrosien na Indien, neffens 't strand
Van [f] Ganges oever, aen [g] Sophyra 't gulden land;
Hier moet het ancker uyt, de zeylen inde banden,
Men brenght de kooplie en Factoors terstond te lande.
Daer wert den handel, met den gelen Indiaen,
Tot voordeel en vernoegh van wederzijds gedaen.
De schepen mid'lerwijl, die worden al volladen;
De kooplie komen scheep, en vinden hun geraden,
Met de eerste goede wind, te zeylen wederom,
Heen na Iudea, in huns vaders eyghendom.
Alwaerse sins den tijd der uytvaert na dry jaren
Belanden, wel gelaen met alderhande waren;
Met costelijck gesteent, Ivoir en Ebbenhout,
Moerianen, Aepen, met veel silver, maer het gout
In grooten overvloed komt, diens dryjar'ge renten
Van yeder tocht bedraeght vier honderd swaers talenten,
Voor 's Koninghs eygendeel; behalven 't ander dat
De Kooplie voor haer deel genooten uyt dien schat.
Dus heeft Ierusalem, de steygerende trappen
Der wijdberoemder macht, door hare koopmanschappen
Te water en te land', op groot' en wijde zeen,
Door hare schipvaert, tot in 't hooghste top betreen.
So dat de vaerden nu door 't machtigh [h] Palestijnen,
Tot elcks verwonderingh, als vremde vonden schijnen;

De

De overzeesche tael, veel min de volck'ren self
Men noyt geherberght hadd' in ‡ Salems hoogh gewelf.
Nu komtme daer de zee van alle kanten bowen;
't Dunckt yeder schier een droom, sich selven te betrowen
Op 't grondeloose Meyr, en ruymen 't Godlijck land:
Als ofmen nergens God dan in Iudæa vand.

DAt sulcks by 't domme volck was een gemeen kryoelen
Blijckt, aen den [i] Prediker der straffe, diens gevoelen
Selfs trachten, om op zee te ontvlien de handen Gods:
(Wanneer hem 't eewig Woord, den hooghmoed en de trots
Der Ninevijten, hadd' bevolen te bedwingen)
En dacht dies, of ick schoon al derwaerts henen ginge
Verconden 't oordeel Gods tot afstand van de sond'?
En dat Gods wrekend' vyer de Stad dan niet verslond'?
Lijck hy ghenadigh is? men mocht na veertigh dagen
My als een valsch Propheet ten lande uyt doen jagen;
Neen (seght-hy) 't is my best, voor Godes aengesicht
Te vlieden, over zee, op dat mijn onderricht
Den boosen niet en streck, tot spot en smaet der vromen;
Hy dencktet nawlijcks, of heeft datelijck genomen
Sen wegh na [k] Ioppe daer een schip van [l] Tharsen (dat
Seylveerdigh) light, daer in hy met voorweten (trat)
Des Schippers, en vaert heen na zee toe, daer hy Gode
Vervreemd gedacht te zijn, en gantschelijck ontvloden.
Maer ach! 't en leed niet langh, men sagh den Heere niet:
Maer hoort des Donders stem, die blixems stralen schiet,
Met * toomeloose wind, so dat het schip de baren
(Als God verlaten) schijnt ter hellen af te varen.
De [m] Schiplie al verbaest, aenroepen al hun Goôn
En Heerschers van de zee; de een roept om Iovis soon,
En de ander om Neptuyn; de derde springht beneden
Daer Ionas leyd en slaept, en pord hem, dat hy mede
Soud' bidden sijnen God; in 't leste men bevind
Het waeyd hoe langhs so meer, so datmen onderwind
Te werpen [n] 't lot, wie dat de sondaer moeste wesen:
Om welckers wil dat hun dees storm was opgeresen:
Op datse na verdienst dan straften onder haer
Tot 's anderen behow, dien die hier schuldigh waer.
Men werpt by beurten 't lot, dat end'lijck is gevallen

‡ *Salems*, dit is Ierusalems eertijds Salems Burgh genaemt.

ANNO MVNDI 3130.

i *Ionas de Propheet.*

k *Ioppe* is een bequame zee-haven, nu Iaffa genaemt, is de naeste om te landen voor die na Ierusalem willen.

l *Tharsen* noch alsoo ghenaemt, is de voornaemste Stad van Cilicien, nu Caramanien geheeten.

* *Nunc gelidus sicca Boreas bacchatur ab Arcto:*
Nunc Notus aduersa prælia fronte gerit.
Rector in incerto est. nec, quid fugiat ve petatve,
Invenit: ambiguis ars stupet ipsa malis.

m Dit schipvolck waren Heydenen, ende riepen also hunne afgoden aen, d'eene om Æolus den god der winden, d'ander Neptunes, ofte ghelijck Ovidius seyd in sijn 10 Elegie;

Ipse gubernator tollens ad sidera palmas,
Exposcit votis, immemor artis, opem.

n Dit lot werpen was een gemeen ghebruyck, selfs by den Ioden, ghelijck daer van in de H. Schrifture verscheydene exempelen getuygen, als in 't veroveren van Iericho, daer eener, met namẽ Achan, uyt den stamme Iuda, des verbanden goets ghenomen hadde, dies God gantsch Israël, om dies mans wille, strafte, doen wiert het lot geworpen, ende viel op dat gheslachte, *Iosuæ cap. 7.* oock doen Saul met sijn volck tegẽ de Philesteen ghestreden hadde, ende Ionathan sijn sone sijnen spies in 't heunigh (tegen 't verbod sijns vaders) gesteken ende ghenuttight hadde, Saul den Heere vraghende, of hy wederom teghen de Philisteen aengaen soude; antwoorde hem de Heere niet, so wierde dan het lot gheworpen, om te sien wie voor den Heere quaed ghedaen hadde, ende het viel op Ionathan. *1. Regum cap. 14.*

Op Ionam, des men hem de waerom onder allen
Ghevraeght heeft; en van waer, hem toequam deſe ſtraf;
Daer op hy haer beſcheyd en goede antwoord gaf,
Haer biddende dat ſy niet langher wilden toeven,
Maer werpen hem in zee, op dat ſich hun bedroeven
Niet meerder; maer het volck ontſetten ſich van,
Tebrenghen om den hals ſo licht een vreemden man:
Die haer hadd' toe betrowt ſen lichaem en ſen leven:
Dat ſy hem naderhand niet konden weder geven.
Den ſtorm, des niettemin, neemt meer en meerder toe;
De ſchipluy vragen hem, wat raad ghy datmen doe?
Ons raden is ten end', wy moeten alle ſterven.
'T is beter (ſeght hy) een dan alle te verderven;
Want ſo ghy my niet uyt den ſchepe wech en doet?
Verſekert zijt, ghy met my al verdrencken moet.
In 't kort, ſe vinden haer van Iona aengedreven
Een radeloos beſtaen (ghenootſaeckt tot hun leven)
Te nemen by der hand; en worpen hem in zee.
Daer op de onſtuymicheyd en ſtorm van liever lee
Gheſtild is, maer dien God, die 't onweer hadd' geſonden
Schickt datelijck een viſch, die Ionam heeft verſlonden:
En met hem, meerder dan * vijf honderd mijlen vloogh
Door zee, voor dat hy hem ten derden dage ſpoogh
Te lande, daer de zee Euxinus ſpoeld de ſtranden
Armenie: daer van daen hy ſich begeeft te lande
Na ‡ Ninive, om uyt te voeren 's Heeren eyſch;
En 't ſchip komt mid'lerwijl t'huys met behouden reys.

EN ſo voort over-al na aller wijſen oordeel
Soekt elck ter koopmanſchap in ſchipvaerts lof ſijn voor-
So dat de [a] wijſheyt daer Athenen oyt van roemd, (deel.
Voorhenen ſich ter zee-vaert ſelfs een koopman noemt,
Verſoeckende 't geluck, dat hier in yegh'lijck hoop geeft,
Aen waren die hy koopt, of die hy ſelfs te koop heeft.
Maer Solon deed' dit niet ſlechts om 't gewin alleen,
Maer, om ſen weet-luſt met ervaringh te bekleen,
Die hy ter wereld ſelfs al reyſende ondervonde:
Ghelijck hy ſeyden, [b] *dat de jaren hem verſlonden,*
Maer dat de ervaringe hem noch daeghlijcx wyſer maeckt:
So dat hy namaels, oock aen 't hoogh ghebieden raeckt,
En door ſen [c] ſangh-gedicht, vermaende de Athenienſers
Het eyland [d] Salamijn (ſo van den [e] Megarenſers

Bewoond

* Den walviſch ſo Ionam verſlonde, heeft hem ontrent de kuſt van Ioppe (nu Iaffa) inghenomen, en is met hem gheſwommen tot inde zee Pontus Euxinus, en heeft hem in Armenien te lande gheſpoghen, 'twelck meer dan vijf honderd duytſche mijlen, na der ouden Geographia gerekend wert.

‡ *Ninive*, anders Groot-Babylonien ghenaemt, leyd in Aſſyrien, nu Arzerum (by dē vloed Tygris) ghenaemt, ende heeft Ionas alſo moeten te lande reyſen van daer hem den walviſch uytſpoogh tot Ninive, ontrent de twee honderd duytſche mijlen.

a Solon, een van de ſeven wijſen van Grecien.

b Diſcentem aſſidue multa ſenem fieri.

c Die van Athenen lang om de beſittinge van Salamine geoorloght hebbende hadden vrede met den Megarenſers, daer by een alghemeen verbodt wie tot Athēn in dē raed voorſtelde middelen tot den Oorlogh Salamijne weder te kryghen 'tleven verbeurde, ſoo heeft Solon dan deſe midd'len bedacht en die in Sangh veerſen geſtelt, en gaetſe onder dē volcke ſinghen, *Plutarch. in 'tleven Solonijs.*

d *Salmijn* een kleyn Eylandeken voor de haven van Athenen legghende toebehoorende de Iuriſdictie van Athenen.

e *Megara* was een Landſchap daer de voornaēſte ſtad Megara ghenaemt ſtootende in't weſtē aen Attica, in't zuydē aē Iſthmos van Morea ofte Corinthen, ēn aende Golffo de Lepanto, deſe volckeren waren 't die 't Eyland Salamine bewoonden.

Bewdont wierd', maer behoorde Athenens eygendom)
Met macht van wapenen te nemen wederom.
Het welck hy door practijck van schipvaert brengt te wege;
Want so hy op een tijd tot beedvaert is ghenegen
Heen na * Coliade, verneemt hy by het strand
De Atheensche vrouwen, die hun vierdaeghsche offerhand'
Ter eeren Venus deen; dit siende schickt hy eenen
Na Salamijne, die brenght aen, dat van Athenen
(In Venus Tempel in 't gesicht van Salamijn)
Veel ed'le vrouwen, met den Gods-dienst besigh zijn:
Des (seght hy) so ghy wilt, ick lever se u in handen.
De Megarensers (licht geloovigh) dat'lijck manden
Een Oorloghschip met volck, dat voor-wind derwaert stiet.
Als Solon nu dit schip van verre komen siet,
Belast hy staende voets de vrouwen te vertrecken,
En doet, in plaets van haer, den Tempeldienst voltrecken
Door ongebaerde mans, met pongiaerts al gereed
Ghescholen, onder 't lanck en slepend vrouwen kleed.

* *Coliade* een plaetse daer een Tempel ter eeren Venus ghesticht was, daer henen Solon, vergeselschapt met Pisistratus, te beedvaerd ginck, ende dese vond in 't werck stellende.

'T schip land' sich onder des, waer uyt se dat'lijck alle
Gelijcklijck springen, om de vrouwen te overvallen;
Die dapper afgerecht, niet slincks op sulcken spel,
Der vrouwen gesten en manieren, deen so wel,
Dat yeder meend 't is waer, tot dat te voorschijn springen
De ontsetters, die den buyt haer met geweld ontwringen.

Aerdige treck van Solon.

En slaen

ANNO MVNDI 3484.
Ætatis Romæ 272.
Olymp. 74. An. 4.

En ſlaen de vangers doot, en ſtracks met alleman
In't ſelve ſchip gegaen, en ſo geſeyld daer van,
Na Salamijne, daer ſy ſnellijck van den kiele
De Megarenſers op haer ſwackſte overvielen,
En namen 't eyland in, dat korts by yeder een
Met krijghs-macht ongeſien, ja als verloren ſcheen.

NV wil ick van den ſlagh en grootẽ ſcheeps-ſtrijd ſingen,
Des † koninghs, die de zee met roeden wilde dwingen,
In haer onſtuymigheyt; die met ſen heyrkracht terght
Neptunus, en Æool, op 't ſwalpende geberght;
Die met der Meden macht, en duyſend weyrbaer ſchepen,
Gantſch Grieckẽ, ſpijt hun Goôn, met vreeſe heeft benepen:
Maer hoe ſich Griecken, door [a] Themiſtocles verſtand
Tot ſchipvaert aengeleyd, daer tegen heeft gekant,
Sal oock mijn Sang-goddin, tot Schipvaerts lof der Greken,
En Xerxes groot beſtaen, op duytſche maat-dicht ſpreken.

WAnneer Themiſtocles, na [b] Miltiades ſlagh, (ſagh,
'T aenſtaend' ghevolgh des krijghs met den [c] Barbaren
Heeft hy in vollen raed, het jaerlijcks innekomen
Der ſilver mijnen, voor 't gemeene beſt ghenomen:
Tot voordeel van den bow der ſchepen, en geeft voor
Om de [d] Æginetes ſchip (en zee) vaerts macht, hier door
Te maken onderdaen; door dees verſierde voorſpraeck
Geeft eerſt Themiſtocles den Athenienſers oorſaeck
Tot ſcheeps toe-ruſtingh, die, indien hy 't recht beſcheyd
En wit ſijns voorneems, hen te vooren hadd' geleyd,
Men hadd' in tijd van nood, noch ſchip, noch kiel gevonden,
Dat weyrbaer deſer macht diende in 't gemoet geſonden;
Door dien de Burgers van Athenen noyt bevreeſt
Voor veer-ghelegen macht der Meden zijn geweeſt.
Des heeft hy ſich een vloot van honderd roey Galeyen,
Met welgewapend volck, en nootdruft, doen bereyen
Strijdveerdigh; mid'lerwijl, verneemtme dat de macht
Xerxis, voor de wind na Griecken werd gebracht:
So dat Themiſtocles de Inlandſche krijgh, te voren
Der Grieckſche Steden ſliſt, en daetlijck werd gekoren
Athënſche veldheer, beyd' te water en te land':
En neemt het krijghs beleyd voorſichtigh by der hand.
Scheept haeſtigh met de vloot na 't eyland Salamijne,
Daer oock den [e] Admirael van Sparten komt verſchijnen
Met ſchepen vol gewoels, maer kleyn van hart in noot,

† *Xerxes Koningh der Meden.*

a Themiſtocles een treffelijck veld-overſte der Athenienſers.

b Miltiades, te voren veld-overſte der Athenienſers geweeſt zijnde, hadde eenen gheweldigen veldſlagh gewonnen van twee veld-overſten des Konincks Darij, ghenaemt *Datis* en *Attaphernes*, deſe in Grecien gevallen zijnde met een vloote van vijf honderd Galeyen, daer op twee honderd duyſend mannẽ te voet en thien duyſend te paerd', hun ghelegert hebbende in 't vlacke veld van Marathon, wierden door Miltiades verſlagen en verſtroyd. Hier uyt was't dat Themiſtocles het gevolgh des Perſiſchen oorloghs voorſagh.

c Overmids de Griecken in hare ommeganghen, handel en wandel hare eygene beſchrevene wetten hadden, over-een komende met de welgereghelde menſchelijcke zeden daerſe na leefden, ſoo noemdenſe alle volckeren, die daer buyten waren Barbaren, voornamentlijck oock de Meden, aenghesien dat deſe vyanden waren van de Grieckſche zeden ende wetten.

d Æginetes waren die van het eyland Ægina, ſo tuſſchẽ Peloponeſen ende Athenen inde bocht, light by Thevet Xilocaſtro genaemt.

e Den Admirael van Lacedæmon ofte Sparten, was geheeten *Eurybiades*.

Wil

Wil daerom na [a] de bocht van Iſthmos, met de vloot
Vertrecken, om ſich ſelfs te houden uyt de vreeſe
Des ſcheeps-ſtrijds, by de heyrkracht van Peloponeſen:
'T en zy de veldheer hem te blijven, hadd' belaſt:
En op ſen [b] voorſpraecks reen, dees dapper antwoord paſt.
Wy gheven bloode loer (ſeght hy) ons ſtad en veſten
Om 't ſlaefſche jock t'ontgaen, gewillighlijck ten beſten:
Op dat de vreeſe, door 't verlies van 't zielloos goed,
Ons dierbaer [c] vryheyd, daer door niet verlieſen doet.
Sy ſal de grootſte ſtad van Greken lijck'wel blijven,
Tot dat wy van ons kuſt, den vremden vyand drijven;
Daer toe wy met geweld van kielen (dier getal
Meer dan twee honderd) voor dijn burgh'ren houden ſtal:
Om hun erf-wooningh (ſo ghy wel wilt) te verdedigen;
Maer ſo ghy qualijck wilt, en vlucht gelijck meyneedige
Met ſampt dijn kielen? ſo geloof voorſeker, dat
Die van Athenen, haeſt een ander vrije ſtad
Met ſo veel landen, tot hun wooningh ſullen erven:
Als hier ons laf verlies te vyand ſou verderven.
Maer, ſo een ander, noch wat meer hier tegen ſtrijd,
Wat weet ghy 't? (ſegt hy) die maer ſlechts een [d] ſweertviſch zijt;
Ghy draeght wel (als ſoldaet, maer ſonder hart) den ſabel,
Des kropp' by luy van eer dijn vruchteloos gebabel.
Dit ſeggen, brenght ſo veel te weegh', dat yeder een,
Sich voor den veldheer en der kielen van Athën
Ten aftocht is bevreeſt; die daet'lijck voorgenomen
Den laſt (met varſchen moed) des veldheers na te komen.
T'wijl land' Xerxes met ſen kielen, langhs de kuſt
Athene, daer hy voort op 't ſtrand ſen Leger ruſt:
En laet te land', als oock ter zee ſen vendels ſtreven,
Wier aenſien, dat den Grieck met vreeſe heeft omgeven.
En ſtemde des den eerſt aenſtaende nacht, heen naer
[e] Peloponeſus bocht, te ontſeylen dit gevaer.
Dit valt verdrietigh voor Themiſtocles te aenhooren,
‡ Send dies Sicinius, (die een Perſer is geboren)
Stilſwijgend' tot den vorſt Xerxes, onder ſchijn
Van vriendſchap, en ontbied ſich tot ſen dienſt te zijn;
Waerſchowd hem oock de vloot der Greken te beſetten,
Die vluchtens is geſint, om 't vluchten te beletten,
En voort de ſchepen in hun oproer te verſlaen.
Dit meent den vorſt is [f] waer, en doet al-om verſtaen
Sijn hopluy, datſe doen twee honderd kielen mannen,
Om daer mee, de uytganck, van de enghte te beſpannen

[a] De bocht van Iſthmos, nu den Inham, ofte *Sinus Saronicus*, maer by den Turcken Golffo di Engia geheeten.

[b] Themiſtocles beriſpt Eurybiadem in ſijn bloodigheyt, ende dien tot gehoor brengende, komt een ander van de zijde Eurybiadis, ſeggende teghen Themiſtoclem, dat het niet en paſte, dat eener die huys en hof verloopen hadde, vermanen wilde te verlaten die, die deſelve noch hebben, waer op hem Themiſtocles een dap're antwoord geeft.

[c] *At nos non Imperium, neque divitias petimus: quarum rerum cauſa bella, atque certamina omnia inter mortales ſunt: ſed libertatem, quam nemo bonus, niſi cum anima ſimul amittit.* C. Saluſt. *de bello Catelinæ.*

[d] Een Sweertviſch draeght wel een ſweert, maer kan niet vechten; hier by vergelijckt Themiſtocles een bloo Soldaet, die wel den degen draeght, maer geen hert om te vechten heeft.

[e] Peneloponeſus bocht is de Golffo de Engia.

‡ *Subtijlheyt van Themiſtocles beſtaende niettemin in rechtveerdigheyt tegen ſijne vyanden.*

[f] Gelijck het oock in der daed waerachtigh was.

Van Salamijne, 'twelck geſchieden,en daer mee,
Was nu den Grieck de hoop van vluchten,uyt der zee,
Benomen,die ſich vand bedwongen om te ſtrijden:
Naer wenſch Themiſtoclis en Grieckens hoogſt verblijden.

SO haeſt nu 'sand'ren daeghs,de blancke ochtend maeght,
Den nocht'ren geewert, op 't pluymdompigh bedd' belaeght,
Ruſt yeder ſich ten ſtrijd; Xerxes die vermetel
Is om den ſtrijd te aenſien, doet ſetten ſijnen ſetel
Op 't alderhooghſte † top, eens Tempels daer ontrent,
Van daer hy 't gantſch ghevolgh des ſcheeps-ſtrijds heeft bekent:
En eyſcht (op dat dien ſlach mach in geheugen blijven)
Veel ſchrijvers by hem, om dẽ ſcheepsſtrijd te beſchrijven.
So nu Themiſtocles ſen [a] offer aen de Goôn
Volbracht hadd', heeft hy ſelfs ſen hart en moet ten thoon
(Voor al het volck) geſteld, en heeft hun hart en handen
Door ſijn kloeckmoedigheyd te vyand-waert doẽ branden:
Verwachtende de uur en 't voordeel van de wind;
Daer op,des Admiraels allarm trompet,begint
Te ſteken, en met een, reck uyt de taye zeenen,
En haghlen op malkaer, met flitſen, pijl en ſteenen;
Met dies Ariamenes, der Perſen Admirael
(Een man vol moets, die niet ontſiende 't Grieckſche ſtael)
Klampt aen [b] Aminias en Soſicles hun ſchepen,
Vlieght over, maer hy word van alle kant benepen
Met halve ſpieſſen, dat hy deyſend' valt in zee;
Den ſtrijd gaet heftigh aen,doch is den Griecken mee.
Hier [c] Lycomedes wint een van der Meden kielen;
Gins deyſd' den Grieck te rugh; daer bied dẽ Pers de hielen,
Te vyand, onder des al vechtende,ghenaeckt
Den avond, t'wijl den Grieck (de Perſen vluchtigh maeckt)
Blijft meeſter hier ter zee,die nu den hooghſte prijs heyt:
En erft de zege door Themiſtocles ſen wijſheyd;
Dat noyt Barbaer of Grieck, prijs-waerder wapenfeyt
Volbrochten,dat hun roem, heeft wijder uytgebreyd,
Dan door Themiſtocles, en [d] Ariſtides lagen;
Want Xerxes vluchtende de ſchand' heeft mee gedragen:
En weer na Aſien ſcheept, laet Griecken in hun vree,
Noch terght niet meer de Goôn, op 't ſwalpen van de zee.

† *Xerxes* gaet op een verhevene plaetſe ſitten, om den ſcheepsſtrijd aen te ſien,met een groot getal ſchrijvers by hem,om 't ghevolgh des ſlaghs te beſchrijven.

a Dit was een wreede offerhande,want het waren dry ghevangene jongelingen ſonen van Sandace des Xerxi ſuſter,die hy door raed van Papen en Waerſeggers moeſte offeren aen Bacho, die hem wijs-maeckten dat hy ſonder deſe offerhande (dieſe *Omeſtes*, dat is wreed noemden) gheen overwinninghe hebben ſoude.

b Aminias en *Soſicles* zijn twee Grieckſche Capiteynen.

c Lycomedes een Athenienſer capiteyn, veroverde het eerſte ſchip van ſijn vyanden.

d Ariſtides een overſte ende medegeſelle van Themiſtocles, in ſijn leven gheweeſt een voortreffelijck krijghſmã, een hater van gierigheyd en rijckdom, een voorbeeld aller geldſuchtige wrecken; hy is na ſijn dood uyt de ghemeene ſaecks middelen begraven, ſijn dochteren mede op 's lands koſten uytghehylijckt, ende yeder dry duyſent realen mede ten houwelijck gegeven, ende ſijn ſoon Lyſimachus na advenant van ſijnen ſtaet.

Na deſen

ANNO MVNDI 3489.
Ætatis Romæ 277.
Olymp. 76. An. 1.

NA deſen komt de [e] nijd der Grieckſche bondgenooten
Themiſtoclem weer uyt ſen hoogh' bediening ſtooten.
Verkieſen in de plaets Miltiades ſen [f] ſoon,
Die daet'lijck ſich begeeft den terger van de Goôn
Te jagen inde vlucht: te volghen op de hielen,
En gantſchlijck te verdoen, de macht der Meder kielen.
Schoon dat hy onderweegh' de [g] Phaſelijtes dwinght,
En tot ghehoorſaemheyt, hen van Athenen bringht;
Hy, nochtans, achterhaelt den Pers, ontrent den oever
Pamphiliæ, die ſich daer ten ſtrijd' hoe langhs hoe droever
En veel vertſaeghder toond, door dien hy met ſen macht
Noch tachtigh ſchepen uyt Phœnicien hier verwacht:
En des ſen ſchepen doet te rugge land'waert ſwieren,
Om die te berghen op [h] Eurymedons reviere,
Tot deſer aenkomſt; maer, daer tegen Cimon ſteld
Sich in ſlagh-orden, met der Griecken ſcheeps-geweld,
En dringht te vyand'waert, om die tot ſlagh te dwingen.
Die ſiende, datmen hem ſo heftigh komt beſpringen,
Keert met ſen vloote van ſes honderd kielen ſterck
Den Griecken te gemoet, die dapper tijt te werck
Aen 't vechtē, maer ſo haeſt (den ſtrijd was naw begonnen)
So haeſt was oock de ſlagh den Griecken hier gewonnen:
Want ſoo 't allarm trompet ten aenval gheeft geſchal,
So keert den Perſiaen de ſteven na de wal,
En vlucht, maer niettemin de Griecken dapper volgen;
Hier werter menigh van de baren inghe ſwolgen,
En menigh ſchip gekneuſt, geſtooten inden grond,
Vry was hy die 't ontquam, maer voor een kleyne ſtond
Tot Cimon met ſen krijghs-raed om het heyr te landen,
Den raatſlagh uytrecht, om de vluchtende vyanden
In heeten moed te ſlaen, daer toe ſich yeder haeſt;
Den veldheer 't teeckē geeft, daer op mē de aentocht blaeſt;
Het veldgeſchrey gaet aen; den Grieck bedrieght ſijn wane
In 't eerſte deyſen, van de vliende Perſianen;
Hier werd de Hoplie roem der Griecken [i] wechgeruckt,
Die doodlijck onder 't ſcherp der Perſen ſabel buckt.
Maer Cimon, andermael den aenval doet hervatten;
Verſlaet ſen vyand wech, en neemt der Perſen ſchatten
Ten roove, voor ſijn volck, en wint op eenen dagh
Te water de eerſte, en nu, te land', ſen tweede ſlagh.
Hier by noch ruſt hy niet, de ſchepen van Phœnicien
Ten ancker komen, aen dees ſchorre kuſt van Lycien,
Daer henen hy terſtond de Grieckſche ſtevens boot;

[e] Themiſtocles ghe-niet voor ſijn getrouwe dienſten, gelijck Miltiades voor hem, ende ghelijcker noch vele na hem genoten hebben, niet alleen by den Griecken, maer in verſcheyden regeringen, van Republijcken ofte gemeene ſaken, daer 't ghemeenlijck ſoo toe gaet, datmen eenen Miltiades gevanckelijck ſet, daer hy ſterft, eenen Themiſtocles ten lande uyt bant, daer hy ten leſtē in ellend' vergaet, eenen Phocion, na getrouwe dienſtē, ter dood veroordeelt, ende ſoo voort, na datſe dan partydighe haters by 't ſpel hebben.

[f] *Cimon Miltiades* ſone veld-overſte der Athenienſers.

[g] *Phaſelijtes* waren Griecken van afkomſte, waren den Athenienſen ongehoorſaem, woondē in Lycien in de ſtad Phaſelis, by de eylanden Chelidoniæ gelegen.

[h] *Eurymedons* reviere was in 't landſchap Pamphilien, een weynigh ooſtelijcker als de Chelidonie eylanden, houde het daer voor dat het nu de haven is diemen Porto Venetiano noemt.

[i] In deſen eerſten aenval verlieſen de Griecken veel treffelijcke Capiteynen en krijghs-overſten.

Maer sy niet wetende de neerlaegh hunder vloot,
Verschricken aen te sien de aenkomst der Galeyen,
Dier winpels, vlaggen en victori-teeckens wayen
Triumphelijck in 't top; des wordense gewaer
Den staet der gantscher vloot,en hun aenstaend' gevaer.
In 't kort den Grieck genaeckt, en heeft den Pers bewesen
De daeghingh tot den strijd; door 't recken van de pezen:
Door 't flits geslinger, en door 't keyselsteen gewerp.
Des klampense aen malkaer, en vechten kort en scherp,
Vermids den avond valt; en wert ten selven dage,
Nu voor den ‡ derdenmael,den Persiaen verslagen.

‡ *Cimon* wint van den Persen dry victorien op eenen dagh.

DVs heeft dien dapp'ren held, der Persen trots getemd,
En met Xerrixes een vreed'-verdragh bestemd,
Het welck bevestight wert met dier gestaefde eeden;
Als dat de wapens, van de Persen ende Meden,
Van nu voortaen de zeen der Griecken,naeder niet
(Dan eenes henghsten run) genaek' noch scherpte bied';
Dat oock hun Schepen of Galeyen dese stroomen,
Niet naeder souden, dan de Chelidoni komen.
Hier na 't gemeene best,tot binnen-landsche twist
Geraeckten,die in 't lest door Cimon werd geslist;
Die om te weren, sulcke en diergelijck' beroeren,
Den [a] oorlogh over zee, gaet in Ægypten voeren;
Vertreckt uyt Greken, met twee honderd schepen, heen
Voorby Pamphilien, en vermeesterd al de zeen
En kusten daer ontrent; verslaet een tweede heyrkracht
Der Medē,en zeyld voort,tot dat hy 't Griecx geweyr bracht
Op 't eyland Cyprus, daer hy [b] Citium beschetst
Met krijgers om end' om,en selven wert gequetst,
Schermutselend', waer aen hy end'lijck is gestorven;
Heeft voor sen vaderland een eeuwigh lof verworven,
Der schipvaert,en voor hem,der dapp're helden loon:
Diens dood-lijck [c] triumpheert met 's winnaers lawer kroon.

a Cimon om inlandsche oorlogen te verhoeden, begint nieuwe oorloghen buytens lands op te stoocken.

b Citium is een oude stad op 'teyland Cyprus, die eertijds Chitim, ghelijck oock 't selve eyland plach te heeten, die nu Citherea genoemt werd.

c Ardua per praeceps gloria vadit iter. Ovid. de tristib. lib. 4.

ANNO MVNDI 3512.
Ætatis Romæ 306.
Olymp. 81. An. 4.

NA desen heeft de twist,de schipvaerts roem der Griecken
Met binnen-lands fenijn, beginnen te bekliecken.
'T beroemd ontsagh ter zee werd nu Athenen quijt;
Der schepen groot getal vermindert met der tijd.
[d] Pericles die bekrijght het gantsch Peloponesen,
Op dat sijn name slechts t'Athēn beroemt mocht wesen;
Scheept met een vlote, van stijf honderd schepen sterck,
Van [e] Poga,gantsch rond-om 'tPeloponeesche perck,

d Pericles bekrijght sijn eygen Bondgenoten om sich selven te Athenen beroemt te maken.

e Poga, by Ptolomeus Pegæ,by Plinius en Strabo Pagæ, een zee-haven op de kust van Megare in de bocht van Corinthen, die nu Golffo de Lepanto genaemt is.

Bestrooft

Bestrooft de zee-kust, en verderft de hooge landen;
Verweckt en oock verslaet de Atheners veel vyanden.
Maeckt dat sen vyand voor 't ontsagh Periclis schrickt,
Diens voorsorgh en beleyd sen burger-heyr verquickt:
Want, in dien gantschen tocht, komt niemand te verrucken
Door nood, of by geval, in eenige ongelucken;
Heeft oock na desen tocht scheeps-strijdend' neergeleyd
De [f] Samiensers, in hun onghehoorsaemheyd,
Die op de wapen-punt (de vierschaer van Athenen
Verwerpend') haren eysch versochten van Priene:
In spijt Aspasia, daer voor Pericles vecht
Tot voordeel van hun staet, en voor 't Cecropsche recht.
So nu Pericles met veel p'rijckels hadd' genomen
'T gebied van Samos, is van daer weerom gekomen
Te Athenen, daer de dier verworven zeevaerts macht
Verswackt werd, en voortaen door [g] twist tot niet gebracht.

DAer schipvaerts misgebruyck, den Griecken brengt veel (quades,
Door [h] Nicias beleyd, en raed Alcibiades;
Die raamen dat Atheen, als dwinghster van de zee
Siciliens eyland (op de punt en sabels snee
In haer beheerschingh, tot gehoorsaemheyd sal dwingen;
Daer toe beleyder (om dit oorlogh te volbringen)
Nicias werd genoemt; 't zy met of teghen wil,
Of [i] red'lijckheyd, of 't zy beschroomtheyd wederhil
Een wijle tijds den tocht, doch heeft gestemd ten lesten:
En maeckt sen aenslagh eerst op [k] Syracusens vesten,
Die red'lijck wel geluckt, so datmen haest bevind,
Dat Syracusen tot vreed'-handelingh werd gesint.
Met des [l] Gylippus (met eē scheepsheyr) komt uyt Sparten
Sicilien by te staen; meend' Niciam te tarten
Ten aftocht, door de schrick, al-eer den strijd begost;
Die met sen volck al-om in 't yser stond gedost,
En op het dreygement Gylippi niet en pasten:
Tot datmen 's and'ren daeghs hand aen de wapens tasten.
Daer 't heyr van Nicias den slagh verloren heeft,
Des Nicias uyt vrees, den moed verloren geeft:
Schoon hem [m] Demosthenes tot bystand is gekomen:
Werd nochtans hem de hoop der sekerheyd benomen,
Tot zee en scheeps-strijd; des begevens' haer te land,
En werden daer bekneld, gheslagen, en met schand'

f Also die van het eyland Samos teghen die van Milet oorloghden, om het recht van de stad Priene: maer die van Samos den Milesiensers te machtigh zijnde, brocht Aspasia (een koninckelijcke hoere) by Pericles, (die op haer verlieft was) so veel te wege, dat die van Athenen haer rieden de wapenen neer te legghen, ende wederzijds hun recht by haer souden komē bepleyten, die van Samos hier na niet luysteren willende, heeft Pericles ter liefden Aspasia (die van Milete geboortigh was) de selve ghedwonghen ende tot Atheēsche gehoorsaemheyt gebracht.

g *Discordia res maxime dilabuntur.*

ANNO MUNDI 3548.
Ætatis Romæ 336.
Olymp. 90. An. 4.

h *Nicias* en *Alcibiades* twee Atheensche krijgs-oversten.

i *Nam omne bellum sumi facilè, cæterum ægerrimè desinere: non in ejusdem potestate initium ejus, & finem esse: incipere cujus etiam ignavo licere, non deponi, nisi cum victores velint. C. Salust. de bello Jugurth.*

k *Syracusen* een der voornaemste steden van Sicilien, eertijds van den Griecken gebowt, maer nu meest geruijneert.

l *Gylippus* werd van die van Lacedemonien, die van Syracusen te hulpe ghesonden.

m Dit en is den treffelijcken Orateur Demosthenes niet.

Ghevangen, en gedood, want weynigh die 't ontquaemen;
Doch werd Demosthenes met † Nicias te samen
Seer schandelijck vermoord; de vloote werd gescheurt,
Verstroyt, vernielt, en tot Siciliens roof verbeurt.
Dees tydingh komt Atheen met sulcken schrick bestoken,
Dat yeder meent hun schipvaerts roem zy nu gebroken.

MAer so Athenen, door 't versterven van de haet
Den Alcibiadem [a] hersteld in voor'ge staet;
Die trachtende (om t'huyswaert met triumph te keeren)
Te doen, een wapenfeyt van merckelijcke eere,
Verwittight zijnde, dat nu [b] Mindarus gereed
Van Lacedemon, met sijn schepen wijt en breed
Na Hellespontus enght, de Silte vloen beseylden,
Diens spoor de Hopluy van Athenen volgend' peylden;
Daer op hy daet'lijck met sen vloote derwaerts aen
Van achthien zeylen volght de Atheniers by te staen,
Haer achterhalende om en by de stad [c] Abyde;
Bevindende de twee partyen in het strijden
Seer dapperlijck verward, in twijfel nederlaegh:
Want die nu boven leyd valt datelijck te laegh.
Nu Lacedæmon wint, dan weer de Atheniers wijcken;
Met des verheught sich de eē, en de and're weer beswijcken,
In 't aensien van de komst Alcibiadis vloot:
Want Mindarus die meent het is een meed'genoot
Van Lacedæmon; 'twelck de schepen van Athenen
(Met sorgh en hoop verseld) oock twijffelachtigh meenen;
Tot dat des Admiraels Galey van boven af
De Atheensche leverey het vrienden teecken gaf.
Hier Alcibiades komt tot haer aengestevend,
Wiens [d] zeeg-gewoonte knap de twijffel-neerlaegh evend,
Vermeestert met der haest de [e] eerste overhand;
Verstroytse hier en daer, en jaeghtsche tegen 't strand;
Verrijckt met roof en buyt, de vloot der Atheniensers,
Met dertigh schepen van de Lacedæmoniensers;
Hier mee is 't niet genoegh, maer hy vervollight voort
Sijn overwinningh, en zeylt [f] Cyzicum aen boort:
Daer [g] Pharnabazus lagh met Mindarus gevloden;
Dier schepen heeft hy op met hem ten strijd ontboden,
Die tot hem komen aen; hier gatet weer als voor,
Want Alcibiades verjaeght en volghtse op 't spoor
Na strand' toe, en verslaet sen vyands scheeps-heyr alle:
Of Mindarus al komt uyt Cyzicum gevallen

Tot

† *Nicias* werd van den Syracusanen ghedood, dies beuckelaer so groot en swaer was, datmense tot eewiger gedachtenis tot Syracusen opgehanghen heeft.

a Alcibiades de oorloge tegen die van Sicilien aengestoockt hebbende, komt by den Atheniensers in den haet, door veel valsche beschuldigingen, ende werd oock in sen afwesen veroordeelt, begeeft sich by die van Lacedæmon, en doet haer groote diensten; daerna inden haet komende van den koninck Agis, vertreckt hy, en komt by Tissaphernes stadhouder des koninghs van Persen; ondertusschen verandert de regeringhe van Athenen, soo dat Alcibiades wederom geroepē werd om de vyanden sijns vaderlands te helpen wederstaen, doet desen scheeps strijd, om als verwinnaer wederom in sen stad te komen.

b Mindarus was den Admirael van Lacedæmon.

c Abyde, nu Aveo, leggende in kleyn Asien, in de enghte van Bosphorus, schuyn over Constantinopolen, op den hoeck van Mare Ponticum.

d Alcibiades was altijd gewent te winnen.

e Dit zijn die van Lacedæmon, die in 't eerst de overhand hadden.

f Cyzicum niet verre van Abydus, leyd in kleyn Asien, ofte Natolien, teghen over Thracien ofte Romanien.

g Pharnabazus een stadhouder des koninghs van Persen, met Mindarus Admirael van Lacedæmon in verbond zijnde, ende daerom malkanderen by staen.

Tot sijnes volcks ontset; Alcibiades vat
Den Sabel in de vuyst, en land' sich voor de stad,
En werpt sich met sen volck in 't midden der vyanden,
Dies Pharnabazus vlucht : maer [a] Sparten die de schande
Des vluchtens niet gedooghd, werd hier in staend' ghevecht
Van al sen macht berooft, en selven neergeleght.
Doen Alcibiades nu Cyzicum ghenomen
Heeft, is met al den buyt en schepen ingekomen
T'Athenen, met triumph; daer werd sen vromigheyd
Met kroonen goud vereert, en om sen kloeck beleyd
Ten oorloghs Admirael (verkoren) der Galeyen:
En doet des wederom een vloote toe bereyen
Van honderd [b] zeylen sterck : op dat door dese macht
Hy des [c] Lysanders scheeps-toerustingh t'onderbracht.
Maer 's oorloghs * zeenuw slapt; den voorraet komt te falen
Van geld, des moet hy (om sijn knechten te betalen)
Die op het staelen punt sen vyand halen af;
Daerom hy van de vloot na [d] Carien sich begaf
Ten inval, onderwijl besteld hy in sen stede
Den [e] Antiochum om 't ghebieden te bekleeden,
(Als onder Admirael) met uytgedruckte last,
Sen vyand niet te slaen; die nochtans niet en past
Op de order en bevel; maer kiest hem noch een ander
Die met hem henen zeyld, en tergen den Lysander;
Die voor [f] Ephesen met sen vloote lagh gheset.
Alwaer hy komt, en valt van selven, in het net
Sijns vyands, die de smaed en terghingh niet gedooghde:
En daet'lijck tot hem aen, met weynigh schepen pooghde
Des blaffaerts vuyle mond te stoppen, die terstond
Sich van Lysander (eer hy 't wist) becingelt vond.
De ander Hopluy van Athenen altesamen
Dit siende, stracks te hulp den Antiochum quamen;
Hier valt Lysanders vloot, met gantscher macht op aen:
En Antiochus scheeps-heyr, gantsch in onmacht slaen.

NV Alcibiades dees nederlaegh verstaende,
Sich daet'lijck derwaerts haest, en weer op 't niew ver-
Het overblijffel, van sen scheepsvolck, tot dẽ slagh. (maende
Seylt heen na [g] Samos, eyscht Lysander voor den dagh
Te komen met sen heyr, om met hem selfs te vechten:
Maer neen Lysander tooyt sen blooheyd hier ten rechten
Met deughde, en voordeel op; als met de voor'ge eer
Te vreden zijnde, des Alcibiades weer

[a] By Sparten verstaet hier den Admirael van Sparten of Lacedæmon.

[b] Dit is een manier van spreken by onse zee-varende luyden, verstaen hier by honderd schepen.

[c] *Lysander* een treffelijck krijghs-overste der Lacedemoniensers.

* *Nervus belli enim pecunia est.*

[d] *Carien* een landschap tusschen Ionien en Lycien, daer Miletus, nu Melixo de voornaemste stad is.

[e] *Antiochus* Alcibiadis opper-stierman wert onder Admirael, ofte Stadhouder in Alcibiadis stede.

[f] *Ephesen* een vermaerde stad van Asien, daer eertijds dẽ Tempel van Diana gestaen heeft, die onder de seven wonderen des wereld gerekend werde, deselve Ephesus, die in vorighe tijden een van de seven gemeynten van Asien was, nu nawelijcks schaduwe van haer voorgaende luyster, wert nu Figena ofte Fiena genaemt.

[g] *Samos* een eyland recht teghen over Ephesien, eertijds Anathemusa, Melamphylas en Cyparissia ghenaemt, op 't zuyd-end van dit eyland leyd de stad Samia, daer voortijden de Sibylla Samia propheteerden.

ANNO MVNDI 3561.
Ætatis Romæ 349.
An. 1. Olymp. 94.

Verdacht word by het volck; ſen miſval werd gehouden,
Als of hy heymelijck yets met den vyand browden,
Tot nadeel van Atheen; daerom hy veel verwijts
Moet hooren van het graw, ſo dat hy vlucht by tijds,
Verlatende de vloot, die omkomt oock ten leſten.
Daerna Lyſander, ſlaet ſen Leger voor de veſten
Athene, die hy dwinght, en werpt haer muyren om,
En maeckt gantſch Griecken tot een Princ'lijck eygendom;
So dat de luyſter van de zeevaert is verdwenen,
Die eerſt Themiſtocles gequeeckt hadd' tot Athenen.

[a] *Ageſilaus Coninck van Lacedæmon.*
[b] *Artoxerxes Coninck der Perſen ende Meden.*

ANNO MVNDI 3565.
Ætatis Romæ 353.
An. 1. Olymp. 95.

[c] *Carien* een Provincie in kleyn Aſien ofte Natolien, tuſſchẽ Ionien en Lycien, aen den Archipelago ofte Mare Icarium.

[d] *Phrygien* zijn twee landſchappen, te weten, groot ende kleyn Phrygiẽ, groot Phrygien leyd in 't ooſten van kleyn Phrygien, ende heeft de ſteden Adramyttium, nu Landermyti ghenaemt, Apamia en andere; kleyn Phrygien, nu Troada, ofte 't land van Troyen, leyd nu aen de zee Helleſpontus tegen over het eyland Tenedos.

[e] *Populus vult decipi.*

[f] *Lydien* plach oock Mœonia te heeten, daer Cræſus koninck plach te weſen, komt nergens aen de zee te palen, leyd mede in Natolien, tuſſchen Caramanien en Almaſien.

DAerna, de Burger-twiſt tot Lacedæmon, maeckt
Dat oock den onderganck, haers zeevaerts, hart ghe-
Want ſo [a] Ageſilaus merckt wat groote heyrkracht (naeckt:
Dat [b] Artoxerxes t'ſcheep ter zeevaert in 't geweyr bracht,
Om Lacedemon al haer zee en ſchipvaerts macht
Te ſnoeyen, hy met vlijt dit voor te komen tracht;
Wel kennende de trots en rijckdom van den Meden:
Dies overweeght hy by ſich ſelfs met wiſſe reden
'Tgevoechlijckſt tot de ſaeck, en 'tgeẽ hem doenlijckſt valt.
Dat was, hy ruſt ter zee ſen ſchepen dier geſtalt,
Dat hy al-eer men 't wiſt, in Aſien komt te ontblooten
Sen heyren, om aldaer, de Grieckſche bondgenoten
Te vrijen van den laſt der Perſen, dat gemunt
Werd om der Meden vorſt, op 't Grieckſche wapen punt
Te houden dicht by honck, en laten vorder varen,
Den buytenlandſchen krijgh, om 't ſijne te bewaren.
Gelijck 't geſchiede, want, hy Tiſſaphernem ſend;
Die (ſo Ageſilaus 't hoofd na [c] Carien wend)
Terſtond ſen heyrkracht, mee in Carien ſchickt te krijgen:
Doch onder des ſo valt der Sparten vorſt in [d] Phrijgen;
Die Tiſſaphernem voed in ſulcken miſverſtand,
En neemt terwijl veel Steen; beroofd het vaſte land,
En ſcheept daer mee van daer, heen na de ſtad Epheſen;
Maer onder des, gelijck [e] *'t volck vvil bedrogen vveſen*,
So gaetet met het heyr der Meden andermael.
Die alſmen hun 't gerucht des opſets, en verhael
Des tochts Ageſilai, na [f] Lydien ontdeckten;
Gedachten, dat dit ſlechts, een looſe maar verſtreckten:
Om wech te locken, 't heyr der Meden, daer van daen,
En vallen dan als voor het land van Carien aen;
Des blijvenſe in hun waan, en werden weer bedrogen.
Terwijl Ageſilaês in Lydien is getogen,

Ten

Ten platten lande, die hy plonderd en beroofd;
Des Tissaphernes (om den Grieck te bieden 't hoofd)
Sich derwaerts haest, alwaer een veldslagh werd gheslagen,
Dier overwinningh heeft Agesilaês ghedragen
Den lauwer-krans van dae; rblijft meester van het veld.
Terstond der Meden vorst *g* Tithraustem heeft gestelt
Tot veld-heer, dese doet den Tissaphernem dooden,
En heeft der Sparten vorst den vrede aengeboden:
Met goud en silver, tot vereeringh, en begeert,
Dat hy sen heyrkracht van de palen Lydiæ keert.
Agesilaus gheeft tot antwoord, dat den vrede
Te maken, met den vorst der Persen ende Meden,
Was buyten sijnen last, dat sullicks aen den raed
Van Lacedæmon (en hun Bondgenoten) staet:
Voorts, dat hy liever 't goud (sen Persische Soldaten
Dan hem) vereeren mocht; heeft evenwel verlaten
De palen Lydiæ; vervoerd sen gantsche heyr
Tot *h* Pharnabazum, in der Phrijgen tegenweyr.
Neemt voor hem (siende dat sen tochten wel gelucken)
Den koninckliјcken *i* stoel der Meden te verdrucken.
Diens beste stijl bykans van swaert' te barsten kraeckt:
So 't goud en silver, dien niet'hechter hadd' gemaeckt.

g Thithraustes een veld-oversten des konincks Artoxerxi van Persen en Meden, doet Tissaphernem ombrengen, om dat hy inden oorlogh ongeluckigh hadde gheweest tegen Agesilaum.

h Pharnabazus des Artoxerxi stedehouder in Phrygien.

i Dit is de oude vermaerde stad Ecbatana, anders Tigranoama ghenaemt, daer den koninck der Meden sijn hof hiel.

k Epycididas was eener van Sparta also gheheeten, die tot hem ghesonden wierde.

l Ephori waren toesienders van Lacedæmon, die 't ghemeene best bevolen was, ghelijck men hier te lande de Heeren Staten, in andere wegen Stenden ofte Rijcks-raden soude moghen segghen.

SO nu Agesilaus, dit en dat bedochte,
Komt *k* Epycididas, die hem de tijdingh brochte
Dat Sparten was benawt van de ander Grieckschè steên.
En dat hem de *l* Ephori ontboden, sich daer heen
(Tot hun ontset met al sen heyrkracht) te vervoegen;
Die om sen vaderland met dienste te vernoegen
Sich ruste ten vertreck, verseld met hertenleed:
Wijl de overwinningh, van gantsch Asien so gereed
Nu in sijn handen stond, en moest die laten varen;
Daer van het Persisch goud en silver oorsaeck waren.
Die Theben en Atheen met nieuwe burger-twist
Weer hadden teghen die van Sparten opgehist.
Gelijck hy van sich heeft met woorden uytgegeven;
Dat hem uyt Asien thien duysent *m* Schutters dreven.

m Dit was een goude Persische munte daer eenen Boogh-schutter op stond Daraidos genaemt, hier mede waren eenige van d'opperste bondgenoten de ogē verblend, datse 't gevolgh des binnen-landschen oorloghs tot hun eyghen verderf niet mercken konden.

Munera navium sævos illaqueant duces.

ANNO MVNDI 3580.
Ætatis Romæ 368.
Olymp. 98. An. 4.

DVs treckt hy met sen heyr, na Griecken, onder dies
Wint Artoxerxes weer, sen voorige verlies;
Dat eer Agesilaus heyr, was neergheslagen

Voor [a] Cheronea, werd gehoort de nederlage
[b] Pysandri, die omtrent het eyland [c] Gnydos, met
Sen gantsche vloote, was verstroyt, venielt, verplet,
Hy selven vechtende gebleven ; dus benepen
Beyd' Pharnabazus ende [d] Conon, al de schepen
Van Lacedæmon, dat hun gantsche zeevaerts roem,
Leyd als versoord gelijck een afgevallen bloem.
Die eerst op zee bedwanck, de aldergrootste rijcken,
En moet nu selfs haer zeyl voor alle and're strijcken.
Nu is 't met Griecken uyt, haer selfs gevoede haet,
Verbrodden al 't beschick, in mogentheyt en staet.
De staatsucht, eygenbaet, verkeerd en waenweets oordeel
Verbrack, verband en trow, van 't algemeene voordeel.

Och! of 't ‡ gemeen verderf van dit gemeene best
Dy, ô vereenight Land! (dijn schip-vaerts-rijck gewest)
Mocht dienen tot een baeck : op dat dijn dier verworven
Schiprijcke zeevaert, hier noch mast of kabels korven:
Aen 't scheursieck twistigh strand, en daer door quaem in noot,
Dats' op misjonde staat-sucht gantsch te barstẽ stoot: (noot,
Maer mocht in 't tegendeel, ruymschoots, voorby de klippen
Van waen-weets oordeel, eer en baet-sucht, henen slippen.
En schepen af en toe, met liefd' en trow verseld:
Daer niets van dit gevaer dijn lof der zeevaert queld.
Dan sou dijn zeevaert langs hoe heerelijcker bloeyen ;
Dan sou meest yeder een in weeld' en rijckdom groeyen ;
Dit sonde een pilaer zijn van dijn gemeene best,
Daer op de heerlijckheyt dijns staats sou zijn gevest.
'T sou zijn den degen, die dijn zee-god voerd in handen,
Tot schrick en dwangh, van al dijn tergende vyanden.
Daer toe, dijns zee-gods God, den heerscher van dẽ mensch,
Dy geve dat ick bidd', dy gunne dat ick wensch.

[a] *Cheronea* een stad in Bœotien, zijnde de geboort-stad des treffelijcken Philosophs ende Historischrijvers Plutarchi.

[b] *Pysander* den swager Agesilai, was Admirael ter zee over de Lacedæmonienser scheeps vloote.

[c] *Gnydos* by sommighe Cnydus, leyd op eenen uythoeck (in Natolien ofte Sarcum) maer 'ten is geen eyland, hoewel het van sommighe voor een eyland ghenomen werd; Gnydus is nu tot den gronde gheraseert, de plaetse werd Capo Chio ofte Crio genaemt, leyd een stuck bezuyen Ephesen ofte Figena.

[d] *Conon* was een Athenienser, die tot voorstand van sijn vaderlijcke stad den Lacedæmoniensen grooté afbreuck ghedaen hadde, maer alsō die van Lacedæmon trachtẽ en hun beste deden om meester van de zee te wesen, ende Athenen belegherd hadden, Conon gheen uytkomst siende (niet om sich selven te bergen, als om die van Lacedæmon hun voorneem te verhinderen) begheeft sich met groote moeyte en perijckel aen de zijde Pharnabazi, stadhouder Artoxerxi, ende helpt dien der Lacedemonier vloote verstroyen, ende raeckt Griecken alsō onder bedwanck des konincks der Meden.

‡ Aensprake des dichters tot de Nederlanden, tot vermijdinge der sorghelijcke klippen in hun lof der zeevaert, daer eertijds Landen en Republijcken op verzeyld ende gestrand zijn.

Ende des eersten Boecks.

DER ZEE-VAERT LOF.
Tweede Boeck.

Sway-om dijn blawkaross', ô [a] grijsen vorst, en repter
Den toom van dijn gespan, met dijn drytande scepter
Na de Asiaetsche kust; laet der Syrenen sanck
Vercieren in hun choor den lawerieren ranck,
Die du door kroonen goud gevlochten sullest enten
Spijt Asien) op 't hoofd' (in 't bloeysel van de lenten)
Des [b] stams van Hercules; die in sen jongh'linghschap
Sijn wack're leden rept, en set sen heyrkracht schrap
Tot dwangh der Griecken, dier inlandsche twist hy toomde:
Op dat sy machtigh (daer de vloeden Asiæ stroomden)
Mocht wesen, om den Pers te toetsen, of sijn munt
Van [c] goude-Schutters (op het stalen sabels punt
Der Macedoniers) tot weerhoudingh mocht verstrecken:
Gelijckse Agesilaum eertijds deen vertrecken.
Die toetsende bevind hy ware oorloghs proef,
Dat meer den degen klemd, dan 't snorckende gesnoef
Eens [d] Spithridates, ja dat meer de vyerslaghs voncken
Van stael op stael geklets, dan goude Schutters bloncken.
Diens weerga bleeck, wanneer hy door gants Grieckẽ werft

a Neptunes.

b Alexander de Groote, die sijn afcomste rekende uyt den stamme Hercules.

c Een goude Persische munte daer eenen Schutter op stond, gelijck by de schipvaert Agesilaus aengewesen.

d Spithridates een van de voornaemste Capiteynen des koninckx Darij, soo teghen Alexander by den vloed Granicus streden.

Twee hondert kielen, en daer mee de vloot verderft
Van [e] Memnon, die de macht der Persische Galeyen
Bescheerschende doet langhs de kusten Asiæ swayen
Tot tergingh van den Grieck, die des niet slincks, bekneld
D'een voor en d'ander na, en so te met versmelt
De Persiaensche vloot; bedwinght al-om de kusten
Van Asien, (die oyt ter zee hun wapens rusten)
Tot sijn gehoorsaemheyt; van daer hy wederom
Ter Persen nederlaegh in [f] Issus zeghe swom.
En reckt sijn heyrkracht tot den oever van Phœnicien;
Verwachtende ter zee sen schepen uyt Cilicien,
Van viermael vijftigh sterck Galeyen wel gemant,
Waer meed' hy als een heyr de waterkant bespant
Van Tyrus groote stad, van Tyrus steyle vesten,
Van Tyrus, die hy na acht maenden tijds, ten lesten
Veroverd, en ontkleed haer roem, haer prael, haer pracht,
Vernedert, blaeckt en schend haer opgeklommen macht.
Verbreeckt tot puyn en stof haer hooghgetor'nde muuren.
Verslaet de schepen, so die van [g] Carthagho stuuren
Tot bystand deser stad; so stapt Gods wrake voort,
En brenght het oordeel op 't voorseyd' Prophetisch woord.
Die sprack [h] daer sal een wind van uyt het oosten rucken
„ En morslen op der zee dijn kielen al in stucken:
„ Dat dijne koopmanschap, Factoors en handelaers,
„ Dijn Schippers en Matroos des selven doods gevaars,
„ Wanneer du ondergaetst gelijckelijck mede erven:
„ En dijnent halven in de soute baren sterven.
„ Dan sullen van 't geschrey der Schippers klagend' wee,
„ De havens beven aen de middellandsche zee.
„ Dan sal van 't wee-geschrey der Stuurluy en Matroosen,
„ Een yegh'lijcks hoofd met stof en assche zijn bekroosen.
„ De afgematte leen met sacken grof omgord.
„ Dat oock de teere jeught tot schreyen werd gepord.
„ En seggen, wie was oyt op zee so gantsch vergeten
„ Als Tyrus, die wel eer haer golven heeft ghespleten:
„ Met schepen swaer gelaen, en vulden met haer macht
„ De aertsche Koningen een koninckljicke pracht.
„ Nu zijdy van der zee tot 's afgronds diepe wat'ren
„ Verstooten, dat dijn roem niet is dan enckel schat'ren.
„ Dijn hand'lingh heeft een end', dijn burgh'ren zijn te niet.
„ 'Tvolck en de vorsten der eylanden, kend dy niet.
„ De koopluy die voorheen met dy hun handel dreven:
„ Die fluyten dy nu aen; dat ghy die so verheven

[e] *Memnon* Admirael van de schepen des koninghs Darij.

[f] *Issus* was een enghte tusschen de bergen daer Cilicien van Phenicien scheyd, omtrent daer nu Aleppo leyd, dicht by Alexandrette, dit was de plaetse daer Alexander Darius versloegh.

[g] *Carthagho*, nu Tunis in Barbarijen, senden die van Tyro bystand.

[h] *Hezekiel cap.24.*

So laegh

So laegh vervallen zijt; dat ghy (die ſo vervuld
Met machten) nimmermeer tot yet weer worden ſult.
'T zy hoe dit dreygement en voorſegh des Propheten
Voorheen verkondight is, daer werd niet aen vergeten.
Schoon dat Gods lijdſaemheyt door 't algenadigh oogh
De ſtad aenſiende, voor een wijl de ſtraf vertoogh;
Nochtans ſo komt hy onverſiens (ter wraeck) in 't ende,
Brenght honger, vyer en peſt, met oorelooghs ellende,
Als werckers van de ſtraf, en werd alſo volbracht:
Door Alexanders, en der Macedonier macht.
Dat naderhand by die (ſo neffens Tyrus henen
Oyt ſcheepten) al 't geheugh van Tyrus bleef verdwenen.
Die tot een warder of een puynhoop in de hooght
(Daer op men inde ſon de viſſchers netten drooght)
Van een ſo trotſen ſtad (door middelen van wapen
Der Griecken) omgekeerd, vervormd wierd, en herſchapen.

ANNO MUNDI 3632.
Ætatis Romæ 420.
Olym. 111. An. 4.

VAn daer de Grieckſche Prins ſijn heyr voerd land'waert aen.
Maeckt [a] Syrien, [b] Gaza en [c] Iudeên hem onderdaen.
So datmen met triumph in 't kort dien dapp'ren held ſagh
Darium gantſch verſlaen in openbare [d] veldſlagh.
En komt tot [e] Babylon, wint [f] Suſa aen de Euphraat,
Met al der Perſen ſchat, en daet'lijck onderſtaet
Sijn reys na Indus met ſijn heyr langhs [g] Zariaſpis.
Slaet [h] Porus uyt het veld aen de oever van Hydaſpis;
Neemt hem gevangen, en tracteert hem [i] koninckclijck.
En voerd ſijn Leger uyt het over Indiſch rijck
Weerom te rugg', door dien de Macedonier benden
Den voort-tocht [k] weygh'ren, tot in de over-ganges enden.
Des neemt hy voor hem, om den grooten Ocean
Op 't ſwalpende gebaar, te proeven, zeyl te gaen.
Scheept eerſt op ſijn gemack ſen heyrkracht langs de ſtroo-
En heeft den Indiaen veel ſteden afgenomen. (men,
Daer krieght hy en beſtormd, gins vecht hy ſelfs, en vat

a Syrien, nu ter tijd Soria.
b Gaza, eertijds die machtige ſtad der Philiſteen, nu Gazara.
c Judæa, nu het Ioodſche ofte het heyligh land genaemt.
d Deſe veldſlagh geſchieden in groot Armenien, tuſſchen het Gordeyſche gheberchte, daer eertijds Noah uyt de Arcke gegaen was, ende de reviere Niphate ofte Nymphate, is een arm ofte ader, ſo in de reviere Tygris loopt; de plaetſe daer deſen ſlagh geſchieden, wierden ghenaemt Gauſameles, ofte Cameelen huys, in 't landſchap der Arbeliten, by de ſtad Arbela, nu Erbel geheeten, in Aſſyrien ofte Arzerum.
e Babylon is dat noch Babylonien heet.
f Suſan van de Burght Suſa (daermen in 't boeck Eſther van leeſt) alſo genaemt, dat anders oock Chuſa (van Chus de ſone Chams, die hier van de eerſte ſtichter was) gheheeten wierde, nu Cuſiſtan genaemt.
g Zariaſpis een arm uyt de vermaerde reviere Ochus ofte Oxus, nu Oboengir genaemt, in de Provincie Bactriana, nu Charaſſan geheeten.

h Porus Koninck van Indien, werd op den oever van de reviere Hydaſpes (eertijds by Ptolomeum *Bidaſpus* ghenaemt, neemt ſijnen oorſpronck uyt het Caucaſiſche gheberght, dat nu d'Alanguer heet, en vermenght ſich met den vloed Indus) van Alexander geheel verſlagen. *i* Alexander Porum ghevangen hebbende, vraeghde hem, hoe hy nu wilde gehandelt ofte getracteert weſen, die daer op antwoorde, koninckliјck; Alexander vraghende of hy niet anders te ſegghen hadde, antwoorde, dat het alles onder 't woordeken koninghlijck begrepen was, daerom gaf hem Alexander niet alleen ſijn vorighe landen, maer noch andere daer toe (om deſelve als een vorſt die Alexandrum voor ſijn meerder kennen moeſt) te regeren. *k* Het heyr van Alexander weyghert hem over de reviere Ganges, nu Guenga te trecken, dies hy ghenoodſaeckt is wederom te keeren.

Den ſabel, en beklimt der [l] Mallienſers ſtad;
Hier breeckt de ladder, dat hy tuymeld van de muuren.
En noch ontſlipt hy 't met veel vinnige quetſuuren.
En komt ten leſten aen des Oceanus ſtrand,
Den Goden doende op [m] Scylluſtin offerhand':
Haer biddende, dat doch na deſen niemand anders
Zeeghhaftigh met ſen heyr, den weerkeer Alexanders
Voorby mocht trecken; maeckt, met een ſen vloot gereed,
Dier hooghſt gebied, hy aen Nearchus heeft beſteed;
Bevelende hem met de kielen, te beſeylen
Langhs Indus tot de Euphraat des oevers kuſt te peylen:
Want 't is hem niet genoegh, dat hy te land', de macht
Van Aſia, onder 't jock der Griecken, heeft gebracht:
Maer wil oock, dat ſijn naem, de vardſte zy bevaren,
En wijd en zijd verbreyd werd' door de ſoute baren
Des grooten Oceans; des ſcheept Nearchus heen,
Beſpeurd en onderſoeckt de eygenſchap der zeen.
T'wijl Alexander voerd ſen ſtrijdbare Macedoniers
Te land', door [n] Perſis, komt in 't land der Babyloniers;
Hier komt [o] Nearchus, met de ſchepen weerom aen,
Vertellende ſen reys, en hoe die was vergaen.
Dit wackerd den Monarch met ſulck een welbehagen,
Om oock 't geluck ter zee in ſijn perſoon [p] te wagen.
En ſich een vloot (voorſien met alle nootdruft) ruſt:
Om langhs de Arabiſche en de Æthiopſche kuſt,
Afrijcken buyten om te ſchepen, ende ruylen,
Des [q] Hercules Tropheen, in Monarchiale ſuylen.

DOch ſo de wanhoop (van te keeren wederom
Met lijfs geſondheyt in ſen erflijck eygendom)
Hem aenhanght, ſo bevind hy dat'lijck veel vyanden:
So wel in Griecken, als in de overheerde [r] Landen.
Die om te dempen, doemt hy vele tot de ſtraf;
Dit houd hem van ſijn voorgenomen zeevaert af:
Maer ſend Nearchum, na de zeekant, om te letten
Te water en te land', op 't hoofdeloos verſetten
Des overheerden volcks; terwijl hy land'waert op
De volck'ren Perſis, druckt de hoornen in den kop:
En andermael bedwinght de twiſtige rebellen;
Send' Cyrus [ſ] graf-dief en kneels pluyſteraer ter hellen,
Die 't afgeleefd ghebeent' ſen doove letter bee
Hier lichaems ruſt ontſeyd', en breeckt de laeſte vree,
Die 's Konincx doode eyſch (diens ſchinck'lẽ hier met eerde

[l] Dit houde gheweeſt te zijn de ſtad Mandao in de Provincie Malabar, ſo op de reviere Mandoua leyd, ende dat dit der voornaemſte revierẽ een geweeſt is, die hy afgheſcheept is.

[m] *Syluſtin* een kleyn eylandeken, anders oock Pſytulkin geheeten, daer Alexander de groote-zee Oceanus beſchowden eñ den Goden offerde. *Q. Curtius* noemt dit eyland Cillutam. *A. Ortelius* ſeyd, dat het 40 ſtadien van den mond der reviere Indus leyd zuydwaert aẽ, houde dat nu omtrẽt de kuſt van Cambaia is.

[n] *Perſis* nu Farſi.

[o] *Nearchus* Admirael van de ſchepẽ Alexandri, komt van Chirman, Gedroſien en Suſian door de Perſiſche inbocht om tot de revier Euphrates in.

[p] Alexander neemt voor om van den Euphraat af langs Arabien, Abiſſinen, Moſambyque en 't eylant Madagaſcar om de Cabo de bon eſperance te ſchepen, tot de ſtrate van van Gibraltar wederom in ende ſo voort &c.

[q] *Herculis Tropheen* ofte Pilaren van Hercules ſtaen by 't naw van de ſtrate Gibraltar, op 't eyland Gades eertijds ghenaemt, maer nu Cales.

[r] Dit waren de landen ſo hy inghenomen, ghewonnen ende van hem overheert waren.

[ſ] *Polymachus* een Macedonier pluyſterd ende ontdeckt het graf des overledenen Perſiſchen konincks Cyrus: derhalven hy van Alexander aen het leven geſtraft werd. Ende alſoo het opſchrift in Perſiſche ſchrift ofte letteren ſtonde, liet hy 't ſelve in de Grieckſche tael ende letterẽ daer by ſtellen, de woorden luyden in latijn alſoo overgeſet.

Quiſquis es mortalium, & undecunque advenis, adventurum enim te ſcio, Cyrus ſum qui Perſis Imperium quæſivi. Hoc igitur paululum quo meum corpus obtegitur, mihi ne invidias.

Bedeckt,

Bedeckt, door desen sin der opschrift) maer begeerde.
O mensche! waer van daen ghy komt, of wie ghy zijt?
VVant dat ghy komen sult, ick seker ben, benijd
My Cyrus (die wel eer den Persen 't rijck verweest heeft)
Dees aerd' niet, die hier mijn ellende leen bedeckt heeft.
Dit trof den Griecksche vorst (die hier bewesen wert
De ongestadigheyt des menschen) in sen hert.
Dit heeft van die tijd aen (so oock in 't wederkeeren
Nearchi, door den vloed Euphraates) doen vermeeren
Des Alexanders vrees; die brocht de tijdingh, dat
Hem eenige [a] Chaldeer, waerschouwen deen, de stad
Van Babylon, niet na sen voorneem in te trecken:
Of 't sou ten hooghsten tot sijns selfs verderven strecken.
Nochtans so treckt hy, daer hem 't nood-lot henen send,
Volspelende de roll, van sijn [b] ellendigh end.
Dood zijnde, trachten voorts sen meest geachste Heeren
Elck na de grootste macht van volcken te regeeren:
Want yeder soeckt een [c] rijck; want yeder soeckt een kroon;
Des [d] Antigonus, met [e] Demetrius sen soon,
Hun selven, met den naem, van Koninck laten noemen;
Daer voor de Ægyptenaers den [f] Ptolomeum roemen,
So dat [g] Perdiccas en [h] Lysimachus, dese eer
(Als oock [i] Seleucus en Cassander) des te meer
Najaghen, om voor haer met wapens te bepleyten;
Wiens elcks benijde recht voor so veel Majesteyten
Door 't twistigh vonnis, werd op 't stalen punt gedoemt;
Daer van elck even na sich de aldernaeste roemt.

Hier gaet den oorlogh aen met eenderhande wapen,
Als Griecken tegens Grieck, malkander te betrapen
Door listen en geweld; des sich Perdiccas set
Ter weyr van Antigoon, diens soon den sabel wet
Op Ptolomeus, en so voort op de and'ren allen.
Die na dat hy te scheep in Griecken was gevallen,
En daer veroverd' beyd' Megara en Athên,
Cassanders volck verjaeght, hersteld de beyde steen,
In vorige vryheyd weer; so is hy op 't ontbieden
Sijns vaders, met sen scheeps-geoeffende oorloghs lieden,
Gezeyld, met vijftigh en twee honderd kielen sterck
Na Cyprus, daer hy heeft sen wit en oogemerck
Om Ptolomeus, met sen heyrkracht te belagen

In Salamine:

a Also de Astrologie by den Chaldeen kort na de tijden Abrahams, in groote estime was, so ist, dat noch by den selven de konste seer in weerden is, soo datmen daer te lande die hun op die kunst verstaen, het zijn Chaldeer of niet, evenwel Chaldeer heeten moeten.

ANNO MUNDI 3640.
Ætatis Romæ 428.
An. 4. Olym. 113.

b Alexander stierf ellendigh aen een heete koortse, bleef eenige daghen achter malkander onbegraven op de aerde liggen, overmids de oneenigheyd die onder de Princen erfgenamen, om de hooghste plaetse van te gebieden, oprees.

c Igitur primo pecuniæ, deinde Imperij cupido crevit: ea quasi materies omnium malorum fuere. Salust. de Conjur. Catil.

d Antigonus neve van Alexander.

e Demetrius een sone Antigoni.

f Ptolemeus een Heer van de maeghschap ende erfgenamen Alexanders.

g Perdiccas was een sone Perdiccas, die een broeder Philippi des Alexanders vader was.

h Lysimachus mede van den bloede.

i Seleucus en *Cassander* sone van Antipater, rechte neve van Alexander. Dese alle trachten na des Alexanders erf-schap, edoch valt het recht toe, diens degen de langhste is.

In [k] Salamine: want al de ander vorsten sagen
Geheel op deser beyde aenstaende scheeps-gevecht,
Met oordeel wie van tween den and'ren neder leght,
En Cyprus eyland won; dat diesen heerschappije
Van Syrien niet alleen, maer oock de Monarchie
Sich over de and'ren al sou rechten in het top.
Des steecktmen de oorloghs-vaen en bloed'ge teeckens op;
Demetrius komt aen, heeft [l] Menelaus schepen
Die 't sestigh in 't getal in Salamijn benepen;
Maer Ptolomeus valt Demetres schepen aen
Van voren, en vermeend' sen broeder sal hem slaen
Van achter, maer 't beleyd Demetris sulcks beletten:
En komt vrymoedigh, met twee honderd zeylen setten
Recht door Ptol'mæus schepen, schiet, werpt, howt, en stoot;
Verdoet sen vyand, en vermeesterd al de vloot.
Ptol'meus is 't met acht Galeyen selfs ontkomen,
De and'ren zijn vernielt en meestendeel ghenomen.
Want Menelaus, geeft Demetrium de stad
Van Salamijne, met de schepen, en den schat
Sijns broeders Ptolomæi; voorts vallen de vyanden
Demetris al ghelijck, ghewilligh inde handen
Tot dienst van Antigoon; die na verov'ringh van
Het eyland Cyprus, met sijn gantsche heyr-gespan
Te water en te land', den Ptolomeum dapper
Vervollight; maer nochtans vertraegt hoe langs hoe slapper
Den aentocht, overmids de oudheyt Antigoon,
En oock de tegenspoed, der schipvaert van sijn soon.
So datse met haer heyrkracht onverrichter saken
Sich wederom te ruggh' na Grieckenland verstaken.
Daer komt Demeter aen op 't Attische [m] gerucht
En drijft Cassander van Athenen op de vlucht.
Na desen tegen hem en Antigonus, quamen
Te velde, al de macht, der Princen, erfghenamen
Van Alexander, en versloeghen al 't gheweld
Van Antigonus en Demeter uyt het veld,
Des vlucht de soon, en licht sen anckers voor [n] Ephesen,
En soeckt Athenen aen, om bystand, die voor desen
Hem huldigh waer, maer nu haer Ambassaden tot
Hem sonden aen, met dit uytdruckelijck verbod;
Dat hy, in gheenderley manier, sich sou bevord'ren
Aldaer te komen; want de nieu gestaefde ord're
Des vollicks, nu voortaen verbood, gheen Koningh meer
Te laten inde stad; en hadden des tot eer

k *Salamine* een treffelijcke stad op 't eyland Cyprus, met een schoone zee-haven, waer na het landschap Salmijne (zijnde het vierde ghedeelte van Cyprus) noch Salamijne heet, dese stad heet nu Famagusta.

ANNO MVNDI 3653.

l *Menlaus*, broeder van Ptolomeus des konincks van Ægypte, want hy Ægypten voor sijn ghedeelte nam, heeft het selve oock beseten, ende derhalven als koninck hier ghenaemt werd.

m Dit waren eenighe beroerten ende romoeren in Attica (dat is het land van Athenen) opgestaen.

n *Ephesien*, nu Figene, een vermaerde stad in kleyn Asien.

Van hem(op dat haer gunst quansuys hem scheẽ verbondẽ)
Sen vrouwe heussl'ijck na Megara toe ghesonden.
Hier barst hy schier van spijt, diewijl hy hadd' gehoopt
Op deser hulpe, die (nu hem 't geluck [o] misloopt)
Hem mede teghen valt; en doet flucks wedergeven
Sijn vloote schepen, die t'Athenen was gebleven,
Doen hy te velde trock, en is daer mee gezeyld
Na [p] Isthmos, daer van daen hy 't langhs de kusten peyld
Van [q] Chersonesus, en Lysimachus erflanden,
Die hy door streupten, om sich teghens sijn vyanden
Te stercken, met ontsagh; maer hierentusschen hist
Hy in Athenen op, een burgerlijcke twist;
Daerom hy derwaerts scheept met menighte van kielen,
Die aen de Athënsche kust, door harde storm vervielen
In schipbreck, met verlies van schepen en matroos,
Dier oorsaeck keurden hy dit oorlogh vruchteloos.
Doch rust hy wederom een ander vloote schepen,
Daer mee hy naderhand Athenen heeft benepen,
En so belegert, dat hun voor-raat dagh'lijcks sleet;
Door welcke middel, hy ('t zy hoe 't [r] Ægypten speet,
Dier koninckl ijcke vloot hier tot ontset ghekomen
Den Atheniensers was) Atheen heeft ingenomen.
Treed daer na in 't verbond, met [s] Pyrrhus, en bemand
Het [t] Macedonisch rijck, en 't hart van Grieckenland.
Alwaer hy sich op 't niew, ten heyrtocht gaet bereyen:
En rust een vloote van vijf honderd roey-galeyen,
Seer heerlijck toegemaeckt; behalven al de macht
Die Griecken, hem te wil te lande 't samen bracht.
In meeningh, om daer mee de Princen erfgenamen
Van Alexander, uyt te roeyen altesamen.
Dier Ptolomæus en Seleucus door den eed
Hun met Lysimachus verbonden (en gereed
Voor des Demeters komst) met welgemande kielen,
Op 't onvoorsienste hem eendrachtigh overvielen:
Verstroyen al sen heyr, vervolgen sijn persoon,
Die vorst is sonder land, en koningh sonder kroon.
So dat hy by elckeen van hoogh en leege staten
Door 't [u] averechts geluck, verdacht werd en verlaten.
'Twelck nochtans niet vernoeght de vorstelijcke twist:
Maer groeyd hoe langs so meer, en eer niet werd geslist
Tot datse onder 't jock, met swanger' schouders torsten
De lastbaer dwangh, van vremde en buytenlandsche vorsten.
En eer niet zijn gerust, voor hun verworven staet

o *Als voorspoet falgeert, falgeren vrienden. Ovid. Trist. lib. 1. ele. 8.*
Donec eris felix multos numerabis amicos:
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

p *Isthmos* is de enghte van Peloponesen, ofte Morea, daer de stad Corinthus staet, nu Hexamilion genaemt.

q *Chersonesus*, dit is het gantsche Peloponesen ofte Morea, en is eygentlijck te segghen een eyland, dat met eẽ hoeck aen 't vaste land leyd.

r By Ægypten verstaet Ptolomeus.

s *Pyrrhus* koninck van Epyren, is het land tusschen Morea en de mond van de Veneetsche Golf, en werd nu Ianna geheeten.

t Macedonien met Epyren te samen, is nu een landschap, en werd Albanien genaemt.

u *Paucos amicos rebus adversis proba.*

Na ‡ hoogher trachtende, in ſcheurſucht onder gaet.

HErvat, mijn Muſa, nu dijn Aſiaetſche ſtemme,
En help met vaerſen ſangh, de waterlocken kemmen
Der Meyreminnen, van Afrijcken, en Euroop:
Maer treed wat achterwaerts, om 't voorige [a] verloop
Des ſchipvaerts-oorlogh, met de maetſprong dijner voeten,
Van 't vruchtbaer ſteeds benijd Sicilien te gemoeten.
Siciliens eyland dat ſtijf [b] ſeſtigh jaer geleen
Van Griecken werd geterght; van Nicias beſtreen;
Maer noyt veroverd, dan door 't queken der tyrannen,
Die op haer laden, veel vyandigh 't ſamen ſpannen,
En droegen 's lands bederf op hare ſchouders mee;
Hier op Carthago vlamd (die machtigh is ter zee)
En ſteecktet oorlogh aen, om 't eyland te bepluyſen;
Help nu [c] Corinthus door Timoleon, Syracuſen.
Want [d] Dionijs beſwijckt; [e] Icetes valſch verraed
Maeckt, dat ſich niemand op tyrannen hulp verlaet.
Hierom Timoleon ſelfs met ſen thien Galeyen,
Tot Syracuſens hulp, van Griecken is geſcheyen.
Maer werd bedrogen, door Icetes looſe liſt,
'Twelck t'ſijner tijd hy met ghelijcke munte wiſt
Tot [f] Regium die van Carthagho te [g] betalen,
Haer latende den tijd verquiſten met verhalen
Van pronckpraet; en zeyld wech na [h] Tauromenion,
Daer hy 't hem alles (door [i] Andromachs raet) bevon
Byſtandigh, om aldaer ſen heyren aen te landen,
In ſpijt Carthaghens vloot, die door bewijs van handen
Te ſwaerde dreyghden, den Andromachum ſen ſtad;
Daer op Timoleon dan voortvaert, en hervat
Sen aenſlagh andermael, verſlaet met kleyn gewelden
Icetes heyrkracht (by Adranum) uyt den velde.
'T gheluck ſtrijd neffens hem, en wint de vaſtigheyd
Van Syracuſen, oock ontſlipt hy 't moord beleyd
Icetis, onder des de ſchepen van Carthagho,
Sterck honderd vijftigh, door den opper hooftman Mago
Beſetten Syracuſas haven aen de zee:
En landen, al hun heyrkracht, die [k] Icetes dee

‡ *Nec ſibi regnandi veniat tam dira cupido.*

a Alſo deſe ſchipvaerden, na hun ouderdom ende jaren, malkander hier volghen, ſoo iſt dat wy, om van Sicilië te beginnen, met hare ſcheepsoorloghen een weynigh moeten te ruggh treden, alſo de oorlogen van Timoleon in Sicilien wel dertigh jaren voor 't beſluyten der oorlogen Demetrij geſchied zijn.

b Daer Nicias endighde ende daer Timoleon begoſt, die jaren aen malkanderen ghebrocht, waren over de 't ſeſtigh, ende noyt ſonder oorloghe in Sicilien, door dien Sicilien altijd met tyranniſche regeringen gequeld was, ende daerom door verſcheyden 't ſammenſpanningen altijd de oorloge in ſich ſelven voede.

c Alſoo Sicilien onder de Griecken behoorde, verſoecken die van Syracuſen hulpe by die van Corinthus, haer met eenen inbeeldende, dat die van Grecien ſoo veel met haer inlandſche oorlogen ſouden te doen hebben, datſe hen byſtand weygh'ren ſouden, ende dat ſy hier door oorſaek ſouden krijghen, om die van Carthago (dier oorloghs benden daer alreede gheland waren) tot hunne vrienden aen te nemen.

ANNO MVNDI 3620.
Ætatis Romæ 408.
Olym. 108. An. 4.

d *Dionyſius* tyran van Sicilien.

e *Icetes* is eener die ſich tegens den Tyran opgeworpen hadde, die ſiende dat die van Corinthus hem byſtand wilden doen, valt hy den Carthaginenſers toe, hem veel met verraderijen behelpende. *f* *Regium*, eertijds een geweldige ſtad op d'uyterſte hoeck van Italien, tegen over Sicilien, nu verdeſtrueert, dier plaetſe noch is in 't landſchap Bruttij, nu neder Calabrien genaemt. *g* *Fallacia alia aliam trudit.* *h* *Tauromenion*, een ſtad in Sicilien, nu Tauromine geheeten. *i* *Andromachus* opperſte regeerder van Tauromenion, een vroom man, die den Griecken toegedaen was. *k* Nota. Men moet hier weten, dat Dionijs alleenigh tyran van Syracuſen was, en Icetes, die ſich tegens hem opwierp, tyran vande Leontijners, dit waren volckeré die een gedeelte des eylands bewoonden.

Her-

Herbergen inde ſtad; verſiet ſen bolwercks tranſſen
Voor des Timoleons niewinge wonnen ſchanſſe,
En heeft die by gebreck van voorraet hart benowt:
Maer ſo [l] Catane hier den Griecken niet onthowt
Des voorraets toevoert, ſcheept Icetes na Catane,
Om die te ſtraffen, maer al-eer ſen oorloghs vane
Daer voor was opgericht, werd hem geboodſchapt,dat
Den hooftman [m] Leo,uyt de veſtingh inde ſtad
'Tgedeelt' Achradina hadd' ſtormende ingenomen;
So dat Icetes doen is wederom gekomen
Tot Syraguſa, hierentuſſchen werd belet
Door 't onweer tot [n] Thurin, Timoleons ontſet,
Dat ſich te land' uyt vrees der Carthageenſche kielen
Na Rhegium begheeft,en daer te ſamen vielen
Op vlotten, ſchuyten,en in ander ſlecht gevaerd';
En landen tot ontſet (te voet en oock te paerd')
Twee duyſent mannen , in Sycilien onverhinderd:
Waer door dẽ hoogmoed ſeer van [o] Mago werd geminderd;
(Wijl den Corinthier al ſen voorneem ſo gheluckt)
Dat hy ſen heyrkracht ſcheept,ſen riemen 'tzeewaert ruckt
Heen na Carthaghen, acht gheluckiger te vlieden,
Dan teghen krijghs-geluck,het hoofd ter weyr te bieden.
Die eer hy noch te ſcheep in Africa beland
Wt vrees ſich ſelven om-brenght, met ſen eygen hand.
Timoleon terwijl vermeeſterd de tyrannen
Siciliens, en verdrijftſe en doemtſe te verbannen;
Straft yeder na verdienſt,en maeckt het eyland vry,
Van der Barbaren dwangh, en vremde ſlaverny.

MAer daerom niettemin, bekrijgen de Afrijcanen,
Te water en te land', op 't ſwackſt' de Sicilianen,
En nemen na de doot Timoleons,weerom
[p] Mamertij landſchap,tot een erflijck vorſtendom.
Beginnen weer als voor, de luy met dwangh te tergen,
Die daerom van den [q] vorſt t'Epyren, byſtand vergen:
Beloven hem daer voor te ſtellen in ſen hand,
Dry van haer beſte ſteên,tot ſeker onderpand.
Hier Pyrrhus wickt de keur (door dien hy werd ontbooden
In Macedonien,die hem ter kroone nooden
Haers koninckrijcks) beraamd Sicilien voor't beſluyt
Te helpen, overmids hy keurende hieruyt
Bequamen middel, om in Africa te raken;
Des ſend hy [r] Cineam voor henen, die de ſaken

[l] *Catane* een ſtad van Sicilien, anders Cantana, maer nu Catanie ghenaemt, leyd inde Provincie ofte 't gedeelte Vallis Demona geheeten.

[m] *Leo* een Corintiſch Capiteyn, die de nieugewonnen veſting bewaerden, is van deſelve uytgevallen,ende veroverd een ghedeelte der ſtad Syracuſa, dat Achradina ghenaemt was, ende was het ſterckſte ende beſte ghedeelte der ſelver, waer uyt blijckt dat Syracuſen meer als een ſtad gheweeſt is.

[n] *Thurrium*,anders Thurin, een ſtad in Magna Grecia, nu Calabrien,aen de Ioniſche zee;deſe ſtad werd nu Torre di Mare geheeten.

[o] *Mago* overſte der ſchepen van Carthagho, vlucht met ſijn vlote, en brenght ſich ſelven omhals.

[p] *Mamertia* is het noordelijckſte ghedeelte van Sicilien, dat dien naem ontfanghen hadde van de Africanen, die 't ſelvighe innamen ende bewoondẽ,daer van de ſtad Meſſina oock namaels Mamertina genaemt wierde, dit is nu mede in 't ghedeelte Sicilie begrepen, dat Vallis Demona gheheeten word.

[q] *Pyrrhus* vorſt van Epyren.

[r] *Cineas* een treffelijck Orateur,die van Pyrrhus tot groote ſaken uyt te rechten veel in Ambaſſade gebruyckt wierde, ende daer door ſoo veel te weghe brocht, dat Pyrrhus dickwijls ſelven ſeyde, dat Cineas meer ſteden met welſprekentheyt (dan hy met de wapenen) ingenomen hadde.
Orationem conficere omnia vi ſua,
Quacunque ferrum hoſtile poſſit conſequi.

Van ſijnent wegen, na ghewoonte, in handen nam;
Daer na hy ſelven, met twee honderd ſchepen quam,
Daer by een machtigh heyr van ruyters ende knechten;
Vind alles na ſen wenſch, des gaet hy voorts bevechten
De Mamertijnen, en verſlaetſe in ſtaende ſlagh.
Haer ſtellende daerna, dit middel van verdragh:
Als datſe varder niet, hun palen ſouden breyden,
Dan daer Neptunes [a] voor 't ſtrand van Libya ſcheyden.
Want, Pyrrhus beelden met dit ſcheutigh voorſtel (ſchots)
Den Africanen af, ſen overmoed'ge trots;
Als zijnde nu van ſin, ſen oorloghs-moet te ontlaſten
Om met de wapenen Libyen aen te taſten.
Daer toe 't aen ſchepen (hem) noch krijgers niet ontbrack,
Maer is van varende Matrooſen veel te ſwack,
Die hy met kracht door dwangh wild' uyt Sicilien hebben;
Dit brengt hem ſijn geloof en voorſpoet voort aẽ 't ebben.
Des ſich Sicilien weer met tyranny bevind
Beladen, en ſich met den Africaen verbind
Vyandigh tegens hem des Grieckſchen laſts te ontledigen,
En ſo ſy mochten beſt hun vryheyd te verdedigen.
'Twelck Pyrrhus merckende, krijght tijdingh onder dies
Van 't Tarentijniſch' en 't [b] Samnitiſche verlies,
En komt ſeer wel te pas, ſijn haeſtige vertrecken
(Om deſe by te ſtaen) met onſchuld te bedecken.
Maer ſo hy zeyld van daer (en komende in het naw
[c] Meſſine) vind hy daer van 't ſaem-gherotte graw
Der Mamertijners en Siciliers, vele ſchepen,
Die hem ten doortocht, in dees enge Golf benepen.
Doch Pyrrhus vol van moed (tot wijcken niet geſint)
Seyld dapper tot haer aen, daer op den ſtrijd begint
Seer heftigh wederzijds; den [d] vorſt der Epiroten
Werd vluchtigh, en verlieſt veel ſchepen van ſen vlote,
En komt met de ov'rige aen de Italiaenſche kuſt,
Daer hy ſich wederom ten Roomſchen oorlogh ruſt.
Sicilien, onderwijl, van den Carthagineſen
Vermeeſtert, moet in 't end een wal en vecht-plaets weſen
Voor den Romeynen, die met diergelijcken [e] recht,
(Als oyt de Griecken met Sicilien) in 't gevecht
Ghetreden waren, door verſcheyden nederlagen
De ſteẽn verov'ren, en de Mamertijnen plagen:
Tot dat [f] Hamilcar van Carthagho, werd geſchickt,
Die 's eylands droeve ſtand met voorſpoed weer verquickt,
En ſteeds met voordeel vecht: derhalven yeder vreeſter

Die

[a] Alſoo Libyen landwaert in leyd, komt Mauritanien, het welck nu Barbarijen heet, het voet ſtrand van Libyen te weſen, 'twelck de Middelandſche zee (als een voor van Neptunes) afſcheyd, van de eylanden Sicilie, Sardinien en Corſica.

[b] *Samniten* waren volckeren bewoonende 'tgedeelte van Italien, dat nu gheluckigh Campanien, ofte Terra di Lavoro heet; de Tarentijnen waren die van Calabrien, die harẽ naem van de hoofdſtad Tarenten voerden, dit waren Grieckſche volckeren, die Pyrrhus te vorẽ van der Romeynen dwangh bevrijt hadde, maer noch met den Romeynen blijven oorlogende, wederom geheel uyt den velde gheſlaghen waren, ende derhalven wederom hulpe van Pyrrhus verſochten.

[c] *Meſſine*, nu Meſſana, een ſtad op 't noord end van Sicilie, diens haven aen de zee een nawen inganck hadde.

[d] Genaemt *Pyrrhus*.

[e] Romeynen pretenderen even ſoo grooten recht op 't eyland van Siciliẽ, als oyt voor heen de Griecken deden.

[f] *Hamilcar*, veldoverſte der Carthagineſen, ende vader van den voortreffelijcken krijghſoverſte Hannibal.

Die hem tot vyand heeft; maer doen den Burgemeester
([g] Luctatius) ter zee de Sicilianen sloegh;
En de overwinnaers krans, aen den Romeynen droegh,
Bevand Hamilcar (door vervallingh hunder saken)
Met den Romeynen, sich ghedwongen vreed' te maken.

DAerna [h] Marcellus in Sicilien heeft gheplant
Het Roomsche vendel, daer Bellone blaeckt en brand,
En gaet met staend' geweld [i] Leontium overvallen,
En slaet sen Leger, voort voor Syracusens wallen;
Daer [k] Appius 't gebied, der heyrkracht voert te land':
Terwijl Marcellus langhs de zee en waterkant
De heerschappije staeft van tsestigh oorloghs kielen,
Versien met storm-gevaerd, muursloopers [l] slingerwielen
Ghekoppelt acht en acht Galeyen zy aen zy,
Gheswangert met geschut op 't driftige gety:
So dat den Syracus' de schrick in 't hoofd komt torren.
Daer tegen wederom [m] Archimedes laet snorren
Sen konstigh schutwerck, dat aen de eene zy in 't veld
De stad van stormen vrijd, en vreeslijck nederveld
Het Appiansche heyr; aen de ander zijd' te water
Daer gaen de rad'ren los, met eysselijck geklater;
Hier vliegen steenen, meer dan thien talenten swaer,
Verstroyen 't scheeps-gebind, en morslen van malkaer
Den Roomschen [n] Sambuca; daer werd een pijl gedreven,
Van groote als een mast, die morselt kiel en steven
En schepen in den grond; gins word een schip gelicht
Gantsch uyt het water: maer die tot de muuren dicht
Genaken, werden opgetild, met ys're haken,
In 't midden, en rond-om geslingert datse kraken
Te barsten, tegen 't klippigh grondvest, dat geschraeght
De ringmuur van de stad gantsch onverwricklijck draeght.
Dit maeckt een groote schrick in 't Leger der [o] Latijnen,
Die met ontsoncken moed geneyght ten aftocht schijnen.
So datmen andermael na langhgehouden raed
Met varssche moed ten storm weer na de vesten gaet,
Van meeningh om 't gevaer des schutwercx te verduuren,
Dicht onder 't hoogh gebow van Syracusas muuren.
Ghemerckt Archimedes sen wercken hadd' gesteld,
Om verr' te dragen, des sy dochten 't groot geweld
Van 't vliegende gheschut sou dan daer over wayen;
Maer hy dit siende, wist sen handwerck so te drayen,
En laegh te stellen, al op voordeel toebereyd:

ANNO MVNDI 3723.
Ætatis Romæ 511.
Olym. 134. An. 3.

g Catulus Luctatius Roomsch Burgemeester.

h Marcus Claudius Marcellus, dit is deselve die vijfmael tot Romen Burgemeester gheweest is, de eerste van sijn gheslacht die den naem Marcellus gevoerd heeft, herkomende van 't woordeken *Martialis*, dat is, Strijdbaer.

i Leontium een stad op 't noorder end van Sicilien.

k Appius een Roomschen Richter, so neffens Marcellus Siciliē beoorloghde.

l Dit was een seker werck met raderen dat opgewonden wierde, ende groote boomen van hem uytschoot tegen sen vyand.

m Archimedes een voortreflijck Geometrius ende bysonder een Autheur ende vinder der konste Mechanica ofte Organica, so de sommige seggen, dat is de ingenieurschap ofte wetenschap om Fortificatien te maken.

ANNO MVNDI 3753.
Ætatis Romæ 541.

n Sambuca werd by den Romeynē een soorte van storm-ghereedschappe genaemt, dat seer een musijck instrument (byna als een harp Sambuca genaemt) gelijck is.

o Latijnen ofte Romeynen.

Dat niet een ſchoot vergheefs daer ſchae-loos overwayd.
So dat ſich den Romeyn ſo heftigh vind beſprongen,
En door de [a] Geometry met groot verlies ghedwongen
Ten aftocht wert, en wint [b] Megara; onderwijl
Hy op een tijd by nacht verraſchten inder ijl
De langh benijde ſtad, en heeft haer trots geſchonden,
Door dwangh, en al haer haef ten roove voort verſlonden:
So dat ſen wederkeer met zege-ſtandaerts bromt,
Afſwierende van 't top der ſchepen, ende komt
Triumphelijck te land'; des de Africaen een quel is
Te hooren, heerſcher van Sicilien is Marcellus;
Te hooren hem te ſpijt, Io het [c] Roomſche ſweert,
Dat over Hannibal ten leſten triumpheert.
So dat Italien, door dees weerd geroemde daden
Des oorloghs, 't Roomſche jock op vremde ſchouders lade,
Dat nu in vollen oeghſt ter heerſchappije bloeyd;
Diens aenwas meer en meer ter Monarchie groeyd.
Den Roomſchen degen, treft de volck'ren in Afrijcken,
En Aſien moetet zeyl voor Romens bloedvlagg' ſtrijcken.
Dit heeft Hamilcar eerſt, en [d] Haſdrubal verlockt,
En [e] Hannibal oock uyt ſijn kindſheyt opgefockt
Ten oorlogh, die gedacht, Room ſou hem niet ontfutſlen
(In ſo veel ſtrijden en vyandige ſchermutſ'len)
Den roem van Africa, dat lijckwel is geſchied;
Het kabel barſt aen twee, en Hannibal die [f] vlied
Tot [g] Antiochum, die ſich waenden als gheſegent
Door ſijne toekomſt, maer men heeft hem haeſt bejegent
(Door raed der ſmeeckelaers) verkeerd' en met den neck:
Maer ſo de vorſt in 't end', niet al te hart van beck
Verſtandigh oordeel leend aen Hannibal ſen reden,
Beveſtight hy hem, tot een hooftman van de leden
Des oorloghs, en beveeld hem met een wakend oogh
Te letten werwaerts heen, den Roomſchen Arent vloogh;
Met des komt tijdingh, dat een vloot van tachtigh zeylen
Van Romen haren wegh, recht toe na Carien peylen,
Daer over [h] Menemus de heerſchappije voerd:
Terwijl dat Hannibal vaſt op ſen luymen loerd
Tot tegen-ruſtingh, van een vlote weyrbaer ſchepen;
Dus heeftme wederzijds den zee-krijgh aengegrepen.
Den Roomſchen Admirael genakende de vloot
Van [i] Polyxenidas, hy flucks daer onder ſtoot
Met boegē ſneegh gebeckt, en maecktē haeſt tot ſchanden
De voor-vloot Hannibals; die deſe mie verſtanden

a *Marcellus* werd door de konſte Geometria meer beſchadight, dan door de wapenen.

b *Megara* een landſtad op 't eyland Sicilie leggende omtrent 10 of 12 duytſche mijlen beweſten Syracuſa.

c *M. Marcellus* werd mede om ſijn vromigheyd genaemt het roomſche ſwaerd.

d *Haſdrubal* een treffelijck voorvechter der Carthaghinenſers, een ſchoon-ſoon ofte dochterman van Hamilcar.

e *Hannibal* dien grooten Capiteyn der Africanen, is een ſone van Hamilcar, wierde van ſijn kindsbeenen af ten oorloge opgevoed.

f Dit vluchten van Hannibal geſchieden niet dan na den leſten veldſlagh by Zama teghen Scipio, Lælius en Maſſiniſſa, die hem ende de gantſche macht der Carthaginenſers verſloeghen; hier en ſouden niet qualijck paſſen alle de dadē van Hannibal in 't kort mede aengheroerd, maer alſoo ick niet van meeningh ben hiſtorien, maer alleen ſlechts der voornaemſter zee-vaerden te verhalen, moet ick die beginnē ter plaetſen, daerſe hunnen oorſpronck van daen nemen.

g *Antiochus* koninck van kleyn Aſien.

h *Linius Menemus* overſte van tachtentigh Roomſche ſchepen.

i *Polyxenidas* wierde van Hannibal voor uytgheſonden, om den Romeynen in hun voornemen te ſtuytē, maer werde met ſijn ganſche vloot verſtroyt, terwijl Hannibal in Syrien was, om een groote Armade te verſamelen.

Heeft,

Heeft, daerom (overmids hy wiste van 't [a] verbond
Dat Room met Rhodus hadd') geraemt een and'ren vond;
En is om sijnen lust met wrake te versaden
Van voor'ge nederlaegh, de Rhodier scheeps Armade
Omtrent [b] Mangnesien ghevallen op het lijf;
Klampt eerst den Admirael [c] Eudanum, dien hy stijf
Omcingeld en benard, en slaet de slincker vleugel
Der Rhodiers: maer vermerckt dat de ander vlerck, den teu-
Van [d] Apollonius los maeckten tot de vlucht, (gel
Dacht hy dit te verhoen, maer werd (op dit gerucht)
Van alle kant beset, en op de vlucht geslagen;
(Doch mids sijn wijs beleyd) met kleyne nederlage.

DEs Antiochus werd door dit verlies gheterght
Tot vrede, onder des sich Hannibal verberght:
Ontsiende den Romeyn, ghelijck een god der aerden;
Komt na veel dolens, in Bithinien, te aenvaerden
Van [e] Prusias de macht, en heerschappy ter zee;
Hervat sen oude haet, die hy ghevoelen dee

[a] Die van 't eyland Rhodus waren bondgenoten der Romeynen.

[b] *Mangnesien* is een stad in Carien, by den vloed Mæandrus, daer den Magneet steen eerst ghevonden worde, ende van dese stad sijnen name Magneet ontfangē heeft, dese stad werd nu Menet ghenaemt.

[c] *Eudanum*, Admirael ende overste der Rhodienser schepen.

[d] *Appollonius*, Vice-Admirael van Hannibal.

[e] *Prusias*, Koninck van Bithinien, dat nu Bursia, Becsangial ghenaemt werd.

Aen die van [f] Pergamum [g] bond-vrienden der Latijnen;
Die so hun vloote komt, schickt Hannibal de sijne
[h] Eumenem te gemoet, gemoedight tot den strijd;
Maer so Eumenes met sen schepen, sich bevlijt

[f] Daer leyd een stad gheheeten Pergamum in Thracien, niet veer van Adrianopolen, oock leyter een Pergamus in Asien, ofte Natolien, in de Provintie Troade, by den vloed Caicus, daer den treffelijcken medecijn Galenus uyt geboren is, dese houde dat het Pergamum geweest is, daer wy hier van spreken. [g] Bondvrienden ofte Bondghenoten. [h] *Eumenes*, koninck van Pergamus.

Te nad'ren,

Te nad'ren, om met ſchicht en ſabel ſich te rechten,
Heeft Hannibal gereed een nieuwen vond van vechten.
Want hebbende in 't eerſt de peeſen uytgereckt,
En vechtende den ſtrijd op 't hittighſte verweckt;
Heeft aerde potten vol aagdiſſen ende ſlangen
Op voordeel tot het werck met voordacht laten vangen.
Die werpende tot in des vyands ſchepen, dat
De potten morſlen, en de ſlangen ſlinger rat
De menſchen vliegen aen, in arm en been te bijten,
Die al verbaeſt van ſchrick, om 't luydſt ten aftocht krijten.
Ontſiende dit gedrocht, meer dan haers vyands ſwaerd;
Maer Hannibal vervolght ſen zeeghbaerlijcken aert,
En ſlaet Eumenes, met de Pergamoiſche vloote;
Verwinnaer blijvende der Roomſcher bondgenooten.
Die vreed' verſochten, aen den koninck Pruſiam,
Door Romens afgeſand; dat Hannibal vernam,
Vertrouwende dat hem den koninck mocht verraden;
Heeft met vergift ge-end ſijn groote oorloghs daden.
Diens graf † Libyſſa, (op den oever van de zee)
Met deſe letters eert, * *Dits Hannibal ſijn ſtee.*

MAer hierentuſſchen, gaet het wijdberoemde Roomen,
Met kielen over-al beyd' ſoute en ſoete ſtroomen
Van 'swerelds vochte deel, doorploegen heen en weer.
Want na dat [a] Scipio in Spagnien leyde neer
Den Haſdrubal, en doen weer in Italien aenquam;
Hy tegens Africa de wapens dat'lijck aennam.
En in Sicilien (nu met Romen bondgenoot)
Wtruſten doet, een welgemande oorloghs vloot.
Die na behoeftigheyds vol-ladingh' is ghevaren,
En land in Africa, de Roomſche Leger ſcharen;
Daer mee ten ſtrijd geruſt, verſlaet hy elcks geweld
Van [b] Hanno, [c] Aſdrubal, en [d] Syphax uyt het veld.
En heeft van [e] Vtica, [f] Numidien en Carthagen
Tot Romen in triumph, den lawerkrans gedragen.
Diens afterlingen ſteets, ('t zy in Flamijni [g] tocht,
'T zy dat [h] Æmilius met den Macedoniers vocht,
'T zy dat de [i] Gracchi met de Numantijners ſtreden:
Of 't zy dat [k] Marius Metellum op de ſchreden

† *Libyſſa*, anders Bityaniæ, oft in 't Griecks Φρέγιος ghenaemt, is een kleyn ſtedeken niet veer van Nicomedien, daer Hannibal ſijn leven endighde, ghelijck deſe navolghende woorden te kennen geven; *Corpus Annibalis Libyſſa tumulabit terra.*

* 'T grafſchrift beſtaet in deſe eygene woorden; *Annibal hic ſitus eſt.*

ANNO MVNDI 3784.
Ætatis Romæ 572.
Olym. 149. An. 4.

a Scipio verſlaet Haſdrubal, den ſwagher van Hannibal in Spagnien.

b Hanno een ſone Hamilcars, den broeder van Hannibal.

c Aſdrubal een ſone van Giſgo, een der voornaemſte van Carthago.

d Syphax koninck van Numidien.

e Vtica, nu Biſerta, ende van den ſommigen Benſert genaemt.

f Numidien, nu Biledulgerid.

g Dit was den tocht die Titus Quintus Flaminius in Macedonië dede, als mede tegen de Etoliers, ende ſijn legaetſchap aen den koninck Pruſias, daer hy des Hannibalis dood veroorſaekte.

h Dit was *Paulus Æmilius*, die den leſten Philippus koninck van Macedonien, ende na hem ſijnen ſone Perſeus, overwonnen heeft.

i Tiberius en *Gaius Gracchus* ghebroeders, oorlogen teghen de Numantijners in Africa.

k Caius Marius, die namaels ſeven Burgemeeſterſchappen bedient heeft, (Luytenant van den Burgemeeſter Cecilius Metellus, zijnde inde oorloghe tegen Iughurtham des Maſſiniſſa baſterts Manaſtabali ſone, nu koninck van Numidien) onderkruypt Metellum ſijnen ſtaet, ende dringht ſich ſelven in tot veld-heer des oorloghs in Africa.

(In Africa

(In Africa benijd) Iugurtham te onder brenght;
Of 't zy dat [a] Sylla,(die met Marij haet vermenght)
In Asia bekrijght den koningh Mithridates:
Of 'tzy oock dat den Parth door [b] Cinna aen de Euphrates
(Met oorlogh werd bestoockt) de schipvaert niet alleen
Ghebruyckten als bequaem tot hen gedienstigheen:
Maer keurdense als een saeck en middel, die nootwendigh
In sulcke tochten (die hoe listigh en behendigh
Voor heen beleyd) moest zijn, 't eerst en voornaemst ghe-
wricht,
Waer door het gantsche werck moest werden uytgericht.

a *Lucius Cornelius* Sylla, namaels Dictator van Romen, een vyand des voornoemden Marij, bekrijght Mithridates koninck van Pontus en Bithinien.

b *Pub. Cornelius Cinna*, namaels Roomsch Dictator, bekrijght het koninckrijck der Parthen, nu Arach ofte Charassen ghenaemt.

GElijck dat breeder aen [c] Pompeius heeft gebleken,
Die tachtigh zeylen, min als duysend, heeft gestreken
Op de Africaensche kust, en land sen heyrkracht aen,
Sich makende 't bewoonde Afrijcken onderdaen
In veertigh dagen tijds; van daer hy weder keerde
Na Romen, daer den Raet hem met triumph vereerde.
Voerd stracks sen benden uyt Italien wederom
Te land na Spangien, en verslaet [d] Sertorium;
Bedwingende met macht de trotsheyt der rebellen,
En send [e] Perpennam met sen aenhangh heen ter hellen;
Houd in sen t'huys-reys 't veld van 't slaefs ontschede stael,
En treckt tot Romen in triumph ten tweedenmael.

c *Cneius Pompeius* dien vermaerden veldheer der Romeynen.

ANNO MVNDI 3883.
Ætatis Romæ 671.
Olym. 174. An 3.

d *Sertorius* een Romeyn, werpt hemselven op teghen 't ghemeene best, en versterckt sich in Spaengien, alwaer hy van Pompeius verslaghen word.

e *Perpenna Vento*, een hovaerdigh mensche uyt de ridderschap van Romen, na de dood Sertorij des selven heyrkracht tegen Pompeium voerende, werd sijn volck verslagen, en hy met sijn gantschen aenhanck uytgheroeyt.

T'wijl [f] Cæsar vluchtende den Syllam is ontweken,
En sich tot Nicomeed' in Ponten houd versteken,
Tot dat sen t'huysvaert hem beloofden heylige vree;
Dus gaet hy scheep, en werd ghevangen op de zee
By Pharmacusa, van een vloot vrybuyters schepen,
Die hem [g] thien duysend pond rantsoen gelts afgenepen
Verlaten hebbende; daer op hy sich begeeft
Na Carien, daer hy een vloot geworven heeft,
Daer mee t'zeyl gaende van [h] Milet, om sijn gesellen
(So hun dees schuymers selfs inbeelden) te beknellen,
En vindse aen 't eyland, daer hy uyt vrypostigheyd,
Dat hyse wilde doen ophangen heeft voorseyd;
Hier heeft hy s' aengetast, en voertse mee ghevangen,
Haer doende, na sen voorseggh', tot Pergamo hangen.

f *Caius Iulius Cæsar* den treffelijcken veldoverste ende altijd Dictator van Romen.

g Inde beschrijvingh staet vijftigh talenten, nu word yeder talent gherekent op 600 croonen, ofte twee honderd pond vlaems.

h *Milet*, nu ter tijd Melixo, de voornaemste stad van Carien eertijds geweest.

NIet tegenstaende, dat van Cæsar, dit geschal
De gantsche zeestrand' langhs, vervulden over-al:
So werter nochtans in Cilicien, deser straffen

Niet eens ghevreeſt, noch oock getracht om af te ſchaffen,
De ſchuymers van der zee ; te meer wijl Romen met
Inlandlandſche twiſten, op het raathuys is beſmet:
So datter weynigh achts ter zeevaert werd ghenomen;
Door welck verſuym, dit ſchuym gedrocht, is opgekomen.
En heeft ſich ſo verſterckt, datſe oock niet zijn te vreen
Slechts met den roof, van ſchip en goederen alleen:
Maer dwinghen oock ter zee, eylanden ende ſteden.
Waer door dees guytery, verderreft oude zeden
Van dus langh vrome luy ; ja luyden van verſtand
Van ouden edeldom, die mede hun van land
Begheven, om by dit gheboefte, rijck en heerlijck
Te worden, die voortaen dit keurden, als oft eerlijck
En ǂ loflijck waer ghedaen, te nemen and'ren 't haer:
Om datmen op der zee quanſuys niet wert ghewaer
Wie dat de heelers zijn; die end'lijck door dit pluyſen
So machtigh wierden, datſe toorens, wapenhuyſen,
Vyerteeckens, bakens en zee-havens, ancker reen,
Oprechten langhs het ſtrand, en bruyckbaer diepen deen;
Dat meer is, ruſten om hun macht voor elck te ontblooten,
(Spijt recht en red'lijckheyt) veel roof-ſchip-rijcke vlooten.
Die niet alleen met gaw' matrooſen tot het ſpel,
Verſochte ſchippers, of bevaren ſtuyrluy, wel
Voorſiē zijn, noch oock ſlechts, tot dienſt van goede ſaken,
De ſchepen ſneegh ter vaert ten oorbaer deden maken:
Maer, oock ſo prachtigh, toegheruſtet, dat de haet
Des volcks veel grooter (mids de groote overdaet)
Werd, dan de vreeſe van 't ontſagh der roof-galeyen;
Dier tenten achter op, kayuit en galderyen
Stijf waren overguld; de dekens en tapijt
Van purper zijde, oock de riemen Room te ſpijt
Verſilvert waren ; voort en ſachmen noch en hoorden
Langs ſtrand niet dan geſpel, muſijck en ſangh-accoorden;
Bancketten opgediſcht met allerley cieraet;
Ghevancklijckheden van beyd' hoogh en leege ſtaet;
Afloſſingen, van veel ghevangen Capiteynen,
Tot ſchande ſtreckende en nadeel den Romeynen:
Die dulden moeſten, dat dees roovers in hun pracht
De gantſche middel zee, braveerden met haer macht.
En datſe traden op de heyl'gh' gewijde drempels,
Wechnemende [a] het goud en beelden, uyt de Tempels,
Van [b] Claros, [c] Actium, en [d] Samothracien,
[e] Leucadien, [f] Samos, [g] Argos, en [h] Tænarien,

ǂ Den lof des zeeroofs van oude tijden verſchilt niet veel van de teghenwoordige heden-daeghſche eew.

a *Ita cum potentia avaritia ſine modo, modeſtiaque invadere, polluere, & vaſtare omnia.* Saluſt. *in Bell. Jugurth.*

b *Claros*, een eyland in de Archipelago, nu Calamo genaemt.

c *Actium*, een ſtad op de kuſt van Epyren inde Golffo de Lepanto.

d *Samothracien*, eertijds Samos genaemt, om dat het een eyland is dat aen 't Thraciſche gebied behoorde, wierde het woord Thracien daer by ghedaen, nu ter tijd Samandrachi ghenaemt.

e *Leucadien*, eenen uytſtekendē hoeck lands in Epyren, op den inganck van de Golffo Lepanto.

f *Samos*, nu ter tijd het eyland Cephalonien.

g *Argos*, nu Nauplia Navale, een ſtad in Morea aen de Golffo di Napoli gheleghen, daer van Agamemnon den veldheer voor Troya eertijds koninck was.

h *Tænarien*, een ſtedeken in Laconien, namaels Cereapolis, maer in de oorlogen der Wandalen gedeſtrueert, en nu Porto delle Quaglio gheheten.

Van

Van [a] Epidauro, [b] Isthmos, en in [c] Hermione,
[d] Lucania, insghelijcks, Calabren niet verschoonen,
En loopen langhs de kust Campanie, halen daer
De Roomsche burgers, die in hun lusthuysen haer
Vermaeckten, diese tot aflossingh pijnlijck quelden:
Of wierpense in de zee, en toonden hun gewelden
So vreeslijck over-al, dat dies den koopman stil,
Sijn schepen om 't gevaer der schuymers binnen hil.
Dus werd de neringh slap, waer uyt dat elck vermoeden
Aenstaende diere tijd, indien men't niet verhoeden
In tijds, en met geweld bedwanck dit snood' gedrocht:
En wederom de zee daer door in vryheyd brocht.

a Epidauro, nu ter tijd Pigiada ghenaemt, hier heeft eertijds den Tempel van Æsculapius gestaen, leyd mede aen de Golffo di Napoli in Morea.

b Isthmos is de enghte van Corinthen.

c Hermione, nu Castri, leyd mede in Morea voor aen de Golffo di Engia.

d Lucanien, nu ter tijd Basilicata, een landschap in Italien legghende, tusschen Calabrien in 't oosten, en Campanien (dat nu Terra di Lavoro heet) in 't westen.

ANNO MVNDI 3890.

DAer op dē Roomschē raad in't lest door veel romoeren,
Pompeium, 't hooghst gebied bevest, om uyt te voeren
Het oorlogh, tegen dees benijders van den vree:
Om die te dempen, en te drijven uyt der zee.
Hier op Pompeius, heeft den oorlogh aengegrepen,
Wtrustende ter zee vijf honderd oorlogh schepen;
Doet lichten, honderd en noch twintigh duysent man,
Te voet gewapend, met vijf duysent peerden, van
Sijn eygen ruytery, heeft neffens hem verkoren
Noch vierentwintigh raads-personen (dat te voren
Bestemd was) hem tot hulp, op dat door haerlie plicht,
Sijn over-al gebied, mocht werden uytgericht.
Daerna, Pompeius deeld, tot [e] Hercules pilaren,
De middel-zee, in derthien deelen te bevaren;
Daer toe oock sijn Armad', in derthien hoopen deeld,
Dier yeders opsicht, hy een over-heer beveelt:
Om elcks bestemde wijck te suyv'ren, langhs de kusten,
Van 't stroopende geboeft; maer onder des, so rusten
Pompeius selve niet, sijn macht is over-al,
Hy self, zeyld in een vloot van festigh in 't getal,
En jaeghtse voor hem heen (gelijck de heunigh byen,
Die voor een schrale wind haer in de korven vlyen)
Tot in Cilicien, doch, verdelghtse niet, voor dat
Hy eerst, de kusten van Italien, suyver hadd:
Met die van Lybien, Sicilien en de eylanden
Sardinien, Corsica, en naest ghelegen stranden;
Veel schepen nemende, maer handelde beleeft
Den ghenen, so genaed' van hem gebeden heeft;
Te meer noch om dat dees de and'ren (hem ontdeckten,)
Die 't meeste quaed begaen voor hem haer hielen reckten

e Dit is de gheheele middellandsche zee tot Fretum Hercules, ofte 't naw van de Straet toe, daer de stad Gibraltar leyt.

Ter vlucht,(door dien haer miſdaet onverſoenlijck ſcheen;)
Wechſendende hun wijfs en kind'ren land'waert heen,
En brengen weerom uyt Ciliciens landes ſtrepen
Voor [a] Coraceſium, een vloot gemande ſchepen.
Verwachtende aldaer Pompeium, tot den ſlagh;
Die komende, en in den ſelven boven lagh,
Vervolghtſe op de vlucht, na ſtad toe, die hy dad'lijck,
Belegerd ende wint, haer hand'lende genaed'lijck;
Beſluyten een verdragh, daer in ſy al hun ſteen,
Eylanden, ſterckten, en bemuurde vaſtigheen,
Pompeium dragen op; en werd alſo gekorven
Het kabel van den roof; in 't teghendeel verworven
De vryheyd van der zee; ſo dat den handelaer
De zee weer vayligh magh gebruycken ſonder vaer.

DEs kloofd Pompeius voort de groene pekel baren,
En land in Aſien, daer [b] Lucullus de Barbaren
Te water en te land', vaſt dapperlijck bevecht;
Lucullus, die voorheen door Sylla afgerecht
Ten oorlogh wacker, eerſt met byſtand uyt Ægypten
Van [c] Ptolomeus, met een vloote henen ſchipten
Na Rhodus, en aldaer verſterckte ſijn Armad'
Seer looſ'lijck, doende [d] Mithridatem groote ſchad':
Schoon dat hy [e] Fimbriam ſen hulp ter zee ontſeyde,
Hy lijckwel korts daerna by [f] Leuctrum nederleyde
Des Mithridatis vloot, en daerna wederom
By 't eyland [g] Tenedos, met [h] Neoptolemum
Den onder Admirael, die van des koninghs wegen
Lucullum heeft verwacht; die met ſen vloot daer tegen
Kloeckmoedigh aenkomt, ſelfs met ſijn Galey voor-uyt;
Daer op dat den Barbar vergeefs ſen ſteven ſtuyt:
Die anders hadd' gemeent Lucullum met ſen [i] ſpooren
Ter ſneeger vaert voor in tot ſinckens toe te booren.
Maer, ſoo 't Lucullus ſwayd, de pen ter zijden ſchampt:
En dat'lijck ſijn Galey aen boord te vyand klampt.
Strijd dapper voor de vuyſt, en brenght ſo veel te wege,
Dat hy Neoptoleem aen 't vluchten heeft gekregen.
En komt daer na te Room, beklimt den eeren trap,
Verkrijght voor de eerſtemael het Burgemeeſterſchap;
Werd datelijck daerna tot opperhoofd gekoren,
Om Mithridates en [k] Tigranes, te verſtoren,
Met openbare krijgh; ſchoon [l] Cotta (onder dies)
By [m] Calcedonien vecht met merckelijck verlies:

[a] *Coraceſium*, een ſtad in Cilicien, daer nu Chriſtopolis leyd, dicht beoeſten Porto Venetiano in de Golffo de Satalia, ende werd nu Scandeloro genaemt.

[b] *Lucullus* Burgemeeſter van Romen.

[c] *Ptolomeus* koninck van Ægypten.

[d] *Mithridates* koninck van kleyn Aſien ofte Natolien.

[e] *Fimbria*, een Roomſch krijghs-overſte, verſocht hulp aen Lucullus teghen Mithridates, die hem ſulx weygherde uyt vrees dat Fimbria hem de eer van ſo eẽ koninck overwonnen te hebben ontdraghen ſoude.

[f] *Leuctrum*, certijds een zee-ſtad in Morea, daer nu de ſtad Coron leyd, aen de Golffo de Coron.

[g] *Tenedos*, anders Lyrneſſus genaemt.

[h] *Neoptolemus*, onder-Admirael des konincks Mithridatis.

[i] Dit waren groote yſere pennen die onder waters in de boeghen der Galeyen vaſt ghemaeckt waren, daer mede (alſſe op malkanderen ſnellijck aen quamen) d'een den andere inde grond boorden.

[k] *Tigranes* koninck van Mediẽ en Armenien.

[l] *M. Cotta* was mede Burghemeeſter van Romen neffens Lucullus.

[m] *Calcedonien*, een ſtad recht teghen over Conſtantinopolen, in de enghte van Boſphorus, ofte Fretum Ponticum, die aldaer 7 ſtadien (dat is een kleyne mijl) breed is, deſe ſtad is nu gantſch verdeſtrueert, en op de plaetſe leyd nu een dorp Scutarum geheeten.

Door eerſucht onderſtaen; ſo heeft nochtans dees ſchade
Den Mithridatem weer met tegenſcha beladen;
Wanneer Lucullus hem in 't heyr voor [n] Cyzicum
De lijftocht onderſchept, en ſlaet by [o] Rhijndacum
Sijn voedertroſſen eerſt, waer door hem werd benomen
Sen voorneem, en gedacht Lucullus ſwaerd, te ontkomen,
Stilſwijgend' met ſen vlood na Griecken, eermen 't wiſt;
Maer hy die afgerecht op diergelijcken liſt,
Verſpied dit ſtil vertreck, recht ſo hy wil verſchepen,
Komt tot hem zeylen, heeft ſen kielen aengegrepen,
Verov'rende den buyt, en drijftſe op de vlucht;
Selfs Mithridates vloot voor vliegende gerucht,
En laet het overſchot ſijns volliks in 't gebieden,
Der Hoplie, die daer mee oock onderſtaen te vlieden,
Tot [p] Granicus revier; daer werdenſe onderſchept
Van 't Roomſche Leger, dat terſtond den ſabel rept;
Hier ſlaet Lucullus weer by twintigh duyſent mannen,
En doet ſijn zeylen voort voorwind in 't vierkant ſpannen.
Soeckt Mithridates ſelfs te vangen, en verſtaet
Als datter van Atheen, een vloot na [q] Lemnos gaet,
Sterck vijfthien kielen, toegheeygent Mithridatem,
Die [r] Iſidorus voerd'; dees zeyld hy na en ſlaet hem
Met al de ſchepen, dicht aen Lemnos ſchorre ſtrand,
En ſtuurt een deel ſijns volcks in de aenkomſt op het land,
Den vyand in ſen vlucht te ſtuyten op haer ſabels;
Dees hacken dat'lijck af de Aſiaetſche kabels,
Op datſe driftigh (en met minder voordeel dan
Lucullus) ſtrijdende tot hemwaerts dreven an:
Maer hebben weer als voor de nederlaegh behowen.
Daer op den Roomſchen held weerom beſtaet te bowen
'T [ſ] Egeiſche pekelveld na 't Helleſpontſche naw,
Op dat [t] Voconius (die derwaerts heen te flaw
Sen vyand hadd' vervolght) de ſchepen hem belaſtet
Lucullum wederbrocht; maer Mithridates paſtet
Voor haerluy aenkomſt, dat hy met ſen vloote voort
Door [u] Boſphorus geraeckt, aen Pontus oevers-boord.
Hier komt een ſtercke ſtorm ſen ſchepen hart beſtoken,
En heeft het meeſtendeel op 't ſtrand tot gruys gebroken;
De and'ren zijn van land gedreven, 't zeewaert in:
Maer 't groote ſchip, alwaer ſich Mithridates in
Begeven hadd' (de ſtrand niet dervende ghenaken
Gheduyrende den ſtorm) komt endlijck aen te raken
Een jacht met roovers, daer den afgeſtreden vorſt

ANNO MVNDI 3892.
Ætatis Romæ 680.
Olym. 176. An. 4.

[n] *Cyzicus* plach een ſtad te zijn in kleyn Aſien, aen de zee Proponticum, ofte de Thraciſche zee, tegen over Gallopolis.

[o] *Rhijndacum*, is een reviere niet veer van de voorn ſtad, nu den vloed Supidis genaemt.

[p] *Granicus*, ofte Grenius Amnis, nu Laſſara ghenaemt.

[q] *Lemnos*, een eyland by den heydenen Vulcanus toegewijt, wert oock Ophiuſa gheheeten, om datter veel ſlanghen op zijn, naderhand Dioſpolis, maer nu Stalimene ghenaemt.

[r] *Iſidorus*, een Capiteyn des konincks Mithridatis, bevel hebbende over vijfthien ſchepen.

[ſ] De Egeiſche zee werd nu de Archipelago, en by den Turcken Mare Album, ofte de witte zee ghenaemt.

[t] *Voconius*, een Roomſch Capiteyn, die van Lucullus gheſonden wierde met eenige ſchepen Mithridatem te vervolghen, ende hem 't vluchten te beletten.

[u] *Boſphorus* werd oock den Sleutel Ponti, ende by den Turcken Bogazin ghenaemt, werd gheſeyd 12 ſtadien, dat is anderhalf duytſche mijle breed te zijn.

a *Evitata Charybde, in Scyllam incide.*

(Ontgaende [a] 't een gevaer het ander kiesen dorst)
Sijn lijf betrowden op, en stellende in de handen
Der dieven, de eere van sijn tergende vyanden.
Doch komter mee te land', reyst na [b] Heraclea,
Daer hem Lucullus met sen heyrkracht volghden na.
Des Mithridates voor [c] Cabira sich versterckten;
Daer tegẽ 't Roomsche heyr met moed en wapens wercktẽ,
En slaet sen vyand op, diens Koninck hulpeloos
(Voor vluchtende) het land Armenie verkoos:
Daer hem Tigranes (die als koninck deser landen)
Heeft met een nieuwe heyrkracht dapper by gestanden.
Hier treft Lucullus den Armenier in 't ghevecht,
Heeft honderd duysend man ten veldslagh neergeleght;
Verovert met een staend' geweld [d] Tigranocerte,
Beleyd [e] Artaxata, waer van Tigranes herte
Verschrickten, en treckt op tot deser stad ontset;
Waer toe Lucullus met voor-oordeel heeft gewet
Sijn wapens, en verslaet in eenen veldslagh weder,
De gantsche heyrkracht, van [f] dry vorstẽ, vluchtigh neder:
So dat Lucullus roem, ten hemel sich verheft,
Dien volgens in sen eer, een harden neer-smack treft.
Wanneer sijn benden, mids de ondragelijcke koude,
Oproerigh tegens hem veel rebellye browden;
In dees verwerringh, valt den koningh Mithridat
Op 't heyr Luculli, dat hy in onord'ningh slaet.

b *Heraclea* een oude stad in Cilicien ofte Caramanien, omtrent het geberghte Taurus.

c *Cabira*, by Ptolomeus Cebira, een stad in Pamphilien, dat nu Setilien, en by den sommigen Zina heet, van Pompeio Diopolis genaemt.

d *Tigranocerta*, een stad in Armenie aen de reviere Tigris, nu Sulthania.

ANNO MVNDI 3895.
Ætatis Romæ 683.

e *Artaxata*, ofte Artasata, by den sommighen Naluana, doch nu meest Ardouil genaemt, een stad in Medien, dat nu Servan heet.

f *Lucullus* verslaet in eenen veldslagh dry koningen, te weten, Mithridates koninck van Ponten, Tigranes koninck van Armenien, ende der Parthen koninck.

Hier komt Pompeius met den raed van Romens ordre,
Lucullum 't regiment des oorloghs af te vord'ren;
Dat Mithridates so veel zielen heeft gekost;
Dat met Tigranes nu so dapper was begost.
En is gemoedight op Bellonas koets geseten
Te vyand, heeft den krijgh triumphelijck gesleten.
Want of wel den Barbar ontsiende in 't vlacke veld
Te strijden, werd nochtans voor de eerstemael geveld
In 't vluchten, en daerna op de oever van Euphrates
Ten tweedenmael verstroyt; dat selven Mithridates
Sijn laetste nederlaegh, ter nawer nood ontloopt;
Dus werd de suyl sijns rijcks bowvalligh neergesloopt.
Met komt Tigranes na dien slagh den veldheer groeten,
En stelt de kroon sijns rijcks voor des Pompeij voeten,
Tot teecken van sijn selfs verkleyningh, dat sijn macht
(Versoeckende den vree) ter neder was gebracht.
Waer door de [g] gramschap van den veldheer, sich besadigt,
En

g *Ovid. de tristib. lib. 3. Quo quisque est major, magis est placabilis iræ, & faciles motus mens generosa capit.*

En heeft Tigranem los met vryheyd weer beg'nadight;
Treckt met ſen Leger voort tot daer hy neder leyd'
De [a] Albanier en Hibeer, en weer ſijn heyrkracht ſwayd
Na [b] Syrien, en wint [c] Arabia, en [d] Iudea;
En werd verwittight in ſen Legher voor [e] Petrea
Van Mithridatis dood, ſo dat hy wederkeert,
En voor den derdenmael, tot Roomen triumpheert:
Als winnaer van het rijck van [f] Pontus, Licaonien,
Armenien, Meden, Cappadocien, Paphlagonien;
Van 't land van Colchidis, Hiberien en de Albaen,
Meſopotamien, by 't ſteyl geberght [g] Aman.
Van Paleſtijnen, voort van Syrien, en Cilicien,
Arabien, Iudeen, en 'tlandſchap van Phœnicien.
Hem volghden in triumph den koninck van de Ioon
Ariſtobulus, met Tigranes konincks ſoon,
Daer by veel Edeldoms, en Aſiaetſche Heeren,
Met zegeteeckens, en Tropheên in grooter eeren.
Daerna de Admiraels der zeevaerts dieven, mee,
Verthoonden in triumph, ſijn heerſchappy ter zee;
Waer door ſijn lawerkrans tot [h] drymael werd bepereld,
Dier yeders luyſter toond een [i] derdendeel der wereld.
Want wijl de [k] Afrijckſche blinckt ſo bloeyd' de Europſche glans:
Maer de [l] Aſiaetſche krijght een ſuyv're water-glans
Door zeevaerts-lofs-triumph; na welcken dat de ſaken
Van 't Roomſch ghemeene-beſt (door [m] ſtaet en baetſucht raken)
Der raeds-verwanten, dier elck 's and'ren ſtaet benijd)
In een verwarringh, al 't geſagh en eere quijt.
Vervallende ſo ſeer, dat (oft wel vele ſmarten)
Maer [n] eenen Cato (die de ſaken recht beharten,
Indien men 't hadd' erkend) tot Room gevonden wert;
Maer Ceſaer onder desſen voorneem kropt in 't hert,
Treckt onder [o] huwlijcks ſchijn, Pompeius op ſijn zijde:
Waer uyt den Philoſooph, voorſiet de aenſtaende tijden
Vol ſwarigheyds, en werd van Ceſar hart ghedreyght;
Die 't voorneem in ſijn hart (daer toe hy was geneyght)
Ghelijck een ſchildery door doodverw eerſt begonnen,
Sach leven in gheſtalt, als hadd' hy ſchoon ghewonnen.

a *Albanien* en *Iberien* werd nu tot eē landſchap oft ghebied der Turcken geſtelt te zijn, ende Georgiano geheten.

b *Syrien*, nu Soryen.

c *Arabien*, nu Ayaman.

d *Iudea*, nu Terra Sancta, ofte 'theylighland ghenaemt.

e *Petrea*, anders Petra, een ſterckte in Idumea, dat inde H. Schrifture Edom, namaels Nabathea, ende om de ſteenachtigheyds wille oock Petrea gheheten wierde; de ſterckte Petra leyd op eenen rotsſteen, want Petra eenen ſteen te ſeggen is.

ANNO MVNDI 3903.
Ætatis Romæ 691.

f Nota, deſe landen waer over hier gheſeyd werd, dat Pompeius triumpheerde, zijn op verſcheydene plaetſen met hare huydenſdaeghſche namen ghenoeghſaem aengheteeckent.

g 'T geberghte *Amanus* ſcheyd Cicilien van Soryen, legghen ontrent Aleppo en Alexandrette, werden nu Monte Negro gheheten.

h *Pompeius* heeft dry triumphelijcke inkomſten tot Romen gedaen.

i Te weten, over de doenmaels bekende dry derdendeelē der wereld,

k Afrijcken overwonnen ende daer over ghetriumpheert hebbende, is hy in Europa met Spangien en andere landen beſich te verov'ren.

l Inde veroveringh van Aſien werd mede de overwinninge der zeeroovers geſtelt.

m *Trudis avaritiam, cujus fœdiſſima nutrix Ambitio, quæ veſtibulis, foribusque potentum Excubat.*

n Dit is *Cato* den Philoſooph, anders *Cato van Utica* genaemt.

o Ceſar geeft ſijn dochter Iulia aen Pompeius, om hem daer door op ſijn zijde te krijgen.

Want

ANNO MUNDI 3908.
Ætatis Romæ 696.
Olym. 180. An. 4.

WAnt hem [a] Sclavonien te heerſchen werd belaſt,
En [b] Gallia, daer hy 't bevel heeft aengetaſt.
Treckt over de [c] Alpes met ſijn Legioenen henen,
Daer hem in aentocht eerſt vyandigh zijn verſchenen
[d] D'Helvetij, die hy ſlaet en drijftſe uyt het veld,
Leyd [e] Arioviſtus en 't Germaniſche geweld
In ſtaende veldſlagh neer, en dempten de [f] moeraſſchen
Met doode [g] Belgæ; hier, de [h] Nervij hem verraſſchen,
En ſlaen ſijn heyrkracht eerſt, derhalven hy 't gevecht
Hervattende, heeft al de Nervij neergheleght.
Vervoerd ſen Benden, om [i] Sicambrien te beſetten;
Maer ſo den Rhijnſtroom hem den overtocht beletten,
Doet hy daer (by ghebreck van ſchepen) overſlaen
Een houte [k] brugge, daer ſen heyren over gaen;
Maer ſoo de inlanders hem en ſijn gewelden vlieden,
Doet Cæſar 't Roomſche heyr ten aftocht op ontbieden,
En ruſt ſich ſchepen toe, en wapend ſich ter zee,
Is de aldereerſte, die 't [l] Atlantiſch vocht doorſnee,
Met oorloghs-kielen, om het [m] Britſche land te ſchenden
Met Roomſche ſlaverny, en oorelogs ellenden;
Is de eerſt' die 't Roomſch gebied uytbreyd, veel wijder, dan
Men 't droogh bewoonde aerdrijcks-kreyts beoogen kan.
Die na veel veldſlaghs en veel ſtrijdens, de Britoenen
Vermeeſterd, en verſcheept te ruggh' ſijn [n] Legioenen
Na Gallien, diens trots en wederſpannigheyt,
Hy op ſen beuckelaer, in ruſt ter neder leyd.
Diens dravende geluck, bereyckt den law'ren Tuylband
Vervelende 't gedoogh, dat hier een [o] tweeder muylband

a *Sclavonien*, eertijds by Ptolomeum Illyrien genaemt, nu Sclavonien, Dalmatien en Croatien &c. en andere.
b *Gallien*, dat is Vranckrijck, doen ter tijd in vier byſondere rijcken bepaelt, voor deſen Celtogalatia, ofte Gallia Celtica geheeten, begrijpende Aquitaniam Lugdunenſem, Belgicam en Narbonenſem. Aquitanien paelt in 't weſten aen de Spanſche zee, ende begrijpt in ſich Biſcayen, Gaſconien, Poictiers, Tours en Bourbon &c. Lugdunenſis, paelt in 't weſt en in 't noorden aen de zee, ende begrijpt Bretangiẽ, Normandien, Anjou, France, Champaigne, Bourgongien en Lugdunum, dat nu Lyons heet. Belgica paelt in 't noorden aen de duytſche ofte noord-zee by den ſommigen, begrijpt Piccardien, Boulongien, Vlaenderen, Artoys, Braband ende voort alle de Nederlanden, ſo aen de weſtzijde van den Rhijn legghen. Narbonenſis paelt in 't zuyden aen de middellandſche zee, begrijpt in ſich Provenze, Languedoc, la Daulphine, Savoyen en andere. Deſe alle werden doen ter tijd in Celtogalatien ofte Gallien begrepen. c *Alpes*, een geberghte ſcheydende Duytſchland en Vranckrijck van Italien. d *Helvetij*, dit zijn de Switſers. e *Arioviſtus*, anders Ernſt ofte Erneſt, was een machtigh koninck over gantſch Duytſchland, ofte Germanien. f Vele oude Schrijvers, als mede Ceſar in ſijn commentarien, ſegghen, dat de Nederlanden ofte Belgica vol broecken en moeraſſchen eertijds geweeſt, 't ſelve met het woordeken *Paludes*, dat oock meyren en ſtaende wateren beteeckent, ſtellende, waer aen niet te twijffelen is, alſoo 't ſelve noch huydenſdaeghs genoeghſaem bevonden werd. g *Belgæ*, dat waren Nederlanders. h *Nervij*, waren ſtrijdbare volckeren in Walſch-Vlanderen, na 't ſchrijven van ſommige die van Oudennaerden, maer Ceſar ſteld deſelve niet verre van Tournay en Dornick, waer uyt blijckt dat deſe Nervij een groot land bewoond hebben. i *Sicambri*, waren de Gelderſchen tuſſchen de Maſe en den Rhijn. k Deſe brugge werden by Nieumegen over de wael geleyd. l De *Atlantiſche* zee heeft haren naem van Atlas, koninck van Mauritanien, die een groot Mathematicus zijnde, haer ghelegentheyt beſchreven heeft, is de Spaenſche zee, haer ſtreckende tot de hoofden toe, te weten: Calis en Doeveren, alwaer Cæſar deſelve overſcheept. m *'t Britſcheland*, eertijds Albion, nu Brittania ofte Engelland. n *Legioenen*, komt van het woordeken *Legio*, dat zijn uytgheleſene, ſulcken Legio hadde thien Cohortes, dat waren honderd ende ſes duyſent voetknechten, ende ſeven honderd en dertigh reyſighers.

o *Lucan. lib. 1. bel. civil.* *Nulla fides regni ſocijs, omnisque poteſtas*
Impatiens conſortis erit.

(Met al te veel geſaghs) 't gheen Cæſar eerſt geſayd,
Nu opwaſt en ontluyckt, tot Cæſars Majeſteyt.
Dus ſiet hy voor hem, want twee ſchitterende ſonnen
Sijn 's oordeels onbenijd op aerd' niet ſchijnen konnen;
Wijl Cæſars groot geſagh gelijck een blixem klimt,
Dat ſpijt Pompeius, diens geluck niet min begrimt
Van Cæſar werd, dus ſoect d'een d'ander te onderſcheppen:
Des ſich de wapens van geheel Italien reppen
Vyandigh tot malkaer; hier baerd de grootſcheyd * liſt,
En deſe voed de ſnoo vergifte Burger-twiſt;
So dat de ſchotſe ſpijt Pompeius Ridderſchappen
Om byſtand, met de voet [a] heet op Italien trappen
Voor 't Roomſch ghemeene beſt, dat bloot van krijghers macht
De komſte Cæſaris al ſtervende verwacht.

Diens Sabel al verkeerd' op 't vaderland gheſlepen,
Gebloedverft, en gedoopt, in de opgeſpalckte ſtrepen
Sijn 's medeburgers, die uyt vaderlandſche min,
Verkooſen met den raed te ontvoeren 't ſnood' gewin,
Dat Cæſar hadd' beooght; die (ſchoon Italien beefden
Van 't oordeel-loos beſtaen) gelijckwel voorder ſtreefden:
Van meeningh, om met een de vluchtende des raeds
En 't Pompeianſche heyr (dat hem, ſo 't ſcheen, veel quaets
Te brouwen) t'eenemael te dempen, door de wapen;
Maer hierentuſſchen, heeft Pompeius niet gheſlapen,
Bevind ſich met ſen heyrkracht tot [b] Brunduſium;
Sich ruſtende ter zee, om na [c] Dyrrachium
Te ontſeylen Cæſars komſt; die hier ghedacht te ſtuyten
Pompeius vloot, en doet der haven mond beſluyten
Met vlotten, wijd en breed van Balcken t'ſaem ghehecht,
Met bolwercks tranſſen, dicht van hout daer op gheleght:
Des ſich Pompeius met ſijn vlote vind benepen,
Send met een voorwind heen een deel der beſte ſchepen,
Om te vernielen, dit ghekoppeld bollewerck;
Die met een top-ſeyls koelt, met ſnelle voortgangh, ſterck
Beſtooten, 't drift' gebow, verbrekende de banden
Der balcken, onder des ſo komt de nacht op handen:
Daer op men vyerwerck uytwerpt, dat van allekant
De overblijfſels van de vlot-bruggh' raeckt in brand.
Dit maeckt den deurtocht veyl; daer op met ſtille trommen
Beveeld Pompeius al de kabels in te krommen;
De boegen van de wal, daer mee den grooten held

* *Ambitio multos mortales falſos fieri ſubegit: aliud clauſum in pectore, aliud in lingua promptum habere: amicitias, inimicitiasque non ex re, ſed ex commodo eſtimare: magisque vultum, quam ingenium bonum habere. C. Saluſt. de Conjurat. Catil.*

a *Pompeius* op een tijd in den raed hoogh ſprekende, ſeyde, dat ſich niemand ſijnder toeruſtinghe des oorloghs behoefde te bekommeren, want ſoo dickwils als hy maer met ſijn voet tegen d'aerde trapten, hy gheheel Italien met heyrkrachten vervullen konde, dit werd hem in deſen grooten nood in vollen raed verweten, dat hy nu doen ſoude.

ANNO MVNDI 3918.
Ætatis Romæ 706.
Olym. 183. An. 2.

b *Brunduſium*, een oude ſtad in Italien, nu meeſt gheraſeert, leyd voor aen inde Golffo van Venetien, in de Provincie Salentini, ofte Terra Hydruntina; deſe ſtad werd nu Brindiſi ghenaemt, is een Aerts-Biſdom, ghenaemt Brindoſino Archiepiſcopo.

c *Dyrrachium*, daer te voren Epidamnum, maer nu Durazzo genaemt, een Stad in Macedonien, nu Albanien, leyd aen de Adriatiſche zee, oft de Golffo van Venetien.

Met vrow en kind'ren ploeght door [a] Nereus pekelveld;
Beooght ſen vaders land van verre, voor het leſte,
Tot dat hy 's avonds, aen de Æpyriſche geweſten
Sijn gantſche heyrkracht land; maer Cæſar mid'lerwijl
Treckt eerſt na Spangien, om aldaer ſen vlamde pijl
Te ſling'ren door 't getros der Pompeiaenſche ſchilden;
En op dat Cæſar hier vergeefs geen tijd en ſpilden,
Belegerd hy de ſtad [b] Marſeyllien in ſen tocht.
Maer ſiende, dat hy op dees veſten niets vermocht
Door beuckelaren kracht, hervat hy 't Roomſche lemmer,
En daeght, op hoop van meer gelucx, den [c] rhoonſchẽ ſwem-
Op 't ſwalpend zeegebaer; hier komt dẽ bondgenoot (mer
Van 't Roomſch gemeene beſt, 'theerſchſuchtigh kroonen
Van Cæſars Monarchy, met omgekeerde piecken, (root
In 't grauwe pekelſchuym en burgerbloet bekliecken.
Nu ruſt men wederzijds, gheen kiel ten oever bleef,
Die oyt met zieligh vleeſch op dunne golven dreef.
De dapp're [d] Bruttus, maent ſen krijgers langs hoe gladder
Ten aenval, met beloft van zeghe, des te radder
Schiet elck ſen harnas aen, dus worden 't hittigh bloed
Met oly in het vyer, tot felder brand gevoed.
Daer op den Marſeylliaen met ingekorte kabels,
Sen ſtaele nebben bood, op de uytgetrocken ſabels
Van 't algebiedend' heyr; de Roomſche wreecktorts ſmolt
Voor 't Griecx geblixem eerſt, des Bruttus gramſchap, ſtold
Hem 't hittigh bloed, van vaer, en werpt ſich om de eere
Van Cæſars lawer, in de ſpitſen der geweren
Met de Admiraels Galey; terſtond een naar gheluyt
Verbaeſt de ſtemmigheyd van Cæſars zege-fluyt:
Schoon dat den Admirael ſen Palinuur verſnoefden,
En vaſt te vyand-waert, met fiere wapens ſchroefden;
Veel ſchepen gaer gedreght, en boord aen boord gereeckſt
(Hoewel vol fiere moeds) nochtans van 't alderweeckſt'
Verſlonden worden, met de aengeklampte wracken:
Schoon dat de ſtoute [e] Taeg, ſich in de allarm dorſt ſmackẽ,
Om [f] 't Grieckſche vendel, af te rijten, van de ſtangh;
De doodſche pijlen, neep, die maeckt hem 't leven bangh.
Hoewel dat [g] Lycidas quetſuuren niet en gapen
Tot Cæſars eeren, van de gaergekletſte wapen;
De dreggen, die geklampt ten aenval werd gemeend,
Vermortelde nochtans ſijn krakende ghebeent.
Wat helptet [h] Lygdas met ſen felle ſtoute ſchinck'len
Al kervend' deur en weer, het roomſch gevaerd, te rinck'len?

En dat

a *Nereus* (een ſone Oceani en Thetyos) werd by den Poëten een god der kleyner zeen gefabuleert, door diẽ den grooten Ocean (dat is, de groote zee) dien ghenen is, die Nereus geteelt (dat is, uyt den welcken een minder zee, ofte Golffe voortghekomen is, ende werd hier by verſtaen de zee, tuſſchen Italien en Macedonien.

b *Marſeyllien*, een ſeer oude ſtad, gelegen in Provence, in het gedeelte van Vranckrijck, dat Narbonenſis plagh te heeten; deſe ſtad was eertijds ghenaemt Maſſilia, ende ghesticht ten tijden des Roomſchen konincks Tarquinij.

c Den Marſeylliaen, overmids dat deſe ſtad by den uytloop der reviere de Rhoſne leyd, deſe hielden de zijde van Pompeius.

d *Decius Bruttus*, Admirael vande ſchepen van Cæſar.

e *Tagus*, een dapper Roomſch Capiteyn.

f De Marſeyllianen waren eertijds mede Griecken, ofte gebruyckten de Griecksche tale, ende worden veel tijds Galliſche Griecken gheheeten.

g *Lycidas*, een Romeyn.

h *Lygdas*, een kloeck overſte der Marſeillianen.

En dat hy met een ſchoot [i] Tyrrhenus de oogen blend?
Wanneer Tyrrhenus weer ſen blinde ſchoten ſend
En wreeckt met [k] Argus dood, ſijn uytgeroofde oogen?
Dus heeft de eygen wraeck, der Romers overtoogen
De Grieckſche dapperheyd; me vrow de zeg'-godin
Kroond Bruttum met haer hand, en draeghd het bly gewin
Des lawers Cæſar op, die voorttreckt om te ontfutſlen
Door openbaer geweld, en bloedige ſchermutſelen
De [l] Ibeerſche lawerkrans, van 't Pompeiaenſch gebied:
Daer af men metter haeſt hem overwinnaer ſiet.
Maer 't licht geval, dat ſteeds met Cæſar gaet te ſtrijde,
Kieſt oock by wijlen eens der raeds-verwanten zijde.
'T zy dat [m] Antonius, die Cæſars vaendel plant
Ter [n] Adriatſcher zee, Dalmatiens oever kant,
En werd van 't ſchrale ſwaerd des honghers hart benepen;
Het zy dat [o] Libo op ſen luymen (deſer ſchepen
Dier [p] koppeld bolwercks laſt, het uytgehongerd volck
Te bergen dochten door Thetyos pekel kolck)
Haer aenkomſt heeft verſpied; terwijlen dat de knechten
Die uyt Cilitien hier voor 't recht Pompeius vechten,
Met de onderwaters reecks, van de een tot de ander klip,
Den doortocht ſloten toe; daer op [q] Vulteius ſchip
Niet wetende 't bedrogh, het uyterſt' komt te lijden;
Hier gaen de deghens uyt, maer die van Cæſars zijde
Met haren Capiteyn, hun ſiende overmant,
Sy 't achten vayliger, haer eygen ingewand
Te ſcheuren met haer hand, en vallen in den ſijckel
Des doods vrywilligh voor de aenſtaende doods perijckel.
Dus heeft het quaet gheval haer minnaer hier begrimd.
Die ondertuſſchen weer op Cæſars heyren klimt.
En donderd over hem, in de Africaenſche velden:
Daer [r] Curio, het al, in repen roere ſtelden.
En terght den Africaen, diens ſabel girſt van leer:
En howt den Romer, met ſen gantſche heyrkracht neer.
Terwijl komt Cæſar met ſen Legher in Italien,
En ſcheept ſich over, van [ſ] Brindiſi na [t] Theſſalien.
Hier in het open veld, hy voor ſen vyand lagh:
Maer veel te ſwack, om hem te locken tot den ſlagh.
Wat raed? ſen Legers helft aen de Italiaenſche ſtranden
Daer af Antoni voerd de heerſchappy in handen,
Verhinderd ſijn geluck, en 't dralen valt te wrangh
En bitter, voor de hoop, van 't Cæſarlijck verlangh.
Wat raed? als yeders raed ſchijnt radeloos te falen,

i *Tyrrhenus*, een vroom Romeynſch Soldaet.
k *Argus*, een Marſeilliaen.
l Ofte Spaenſche: want Spangien na de reviere Iber, oock Iberia ghenaemt worde.
m *Marcus Antonius* Luytenant van Cæſar.
n Ofte de Golffo van Venetien, ſcheydende Italien van Dalmatien en Sclavonien, die noch onder Cæſars heerſchappije ſtonden.
o *Octavius Libo*, een overſte van de zijde Pompeij.
p Die van Cæſars zijde maeckten een manier van bolwercken opponten en balcken, waer mede ſy 't gevaer meenden te ontkomen.
q *Vulteius*, overſte van een deel ſchepen van Cæſars zijde.
r *Curio*, zijnde gheweeſt voorſpraeck der ghemeente tot Romen, nu de zijde van Cæſar verkoren hebbende, valt met een deel ſchepen in Africa.
ſ Anders Brunduſium.
t *Theſſalien*, een landſchap in Macedonien.

So gaet den veldheer ſelfs, ſtilſwijgend' om te halen
De pylaers van ſen hoop; hy ſiet het blinckend' hoofd
Des Sonnen voermans, werd in Heſpers ſchoot geſtooſt;
Den donck'ren avond valt, de wolcken dick en duyſter
Berooven al 't geſtard, haer aengename luyſter.
Het gantſche Legher ruſt, de ſorge ruſt op hem,
Des treet hy uyt ſen tent en geeft ſijn opſet klem,
Als of hy ronde deed, gedoſt in ſlechte kleeren;
Dus naderd hy de ſtrand, en vind na ſijn begeeren
Een ſlechte viſſchers hut; hier eyſcht hy met een klop
‡ Amyclas voor den dagh, die datelijcken op
Gereſen van de aerd', hem opende en verſtaende
De oorſaeck van ſijn komſt, hy Cæſarem vermaende;
Hoe ſoud' ick (ſeght hy) met u in den donck'ren nacht
Gaen tergen, beyd' Æool en oock Neptunes kracht;
Daer giſter avond ons de teyckenen des Hemels
Voorſeyden ſo veel ongeſtuymigh wind gewemels.
Het root verdeyld geſwarck der Sonnen onderganck,
Speld harden noorden wind; de Maen en was niet blanck
Noch helder ſpits gehoornd: maer heeft haer nieuwe aen-
ſicht
Heel treurigh opgedaẽ, want ſulck eẽ dompigh maen-licht
Beteeckend harde ſtorm; 't ſtrand-ruyſend zee-gerucht,
Het ſpelen des tonijns, en malle meewen vlucht,
En duyſend dingen meer my niet dan onweer ſpellen;
Doch waer toe wil ick al 't gewichel u vertellen?
Iſt dy ſo hoogh van nood'? 'k ſal 't lijckewel beſtaen.
Dus zijnſe beyd' de ſtrand af in de boot gegaen.
Amyclas maeckten zeyl, en ſet ſich voort aen 't ſtuuren,
Deurgaenſe zeewaert in; met werckt Neptuyn ſen kuuren,
En met ſen elger roerd, de groene kolcken om;
'T geluyt der Tritons, maeckt de zee-ſyreenen ſtom.
Æool die bulderd uyt met vreeſſelijcke buyen.
Iupijn die ſlingerd door het noorden en het zuyen
'T veelpuntigh blixcems-vyer, en datelijck, ſo deund
Hy met ſen donderſtem, dat locht en water dreund.
Doen ſprack Amyclas, ſiet! dit was 't dat ick ons ſpelden;
Hier is geen ander kans, het ſal ons leven gelden,
Ten zy wy gaen weerom; maer Cæſar onvervaert
Seght, hoe, der Goden gunſt heeft Cæſar oyt bewaert,
Des danck ick geen fortuyn, al waydent noch ſo krachtigh,
Dit trooſt dy, want ghy zijt mijn ſcherm met my deelach-
'T is Cæſar dien ghy voerd, en met hem ſijn geluck: (tigh.

‡ *Amyclas*, een viſſcher, woonende daer omtrent den oever der zee in een ſlecht bieſen hutjen, deſe gaet by nacht met Cæſar in zee, om hem over in Italien te brenghen.

Daerom, zeyl voort, verneer dy ſelven niet in druck.
Betrow dy (op fortuyn die ons hier komt beproeven)
Te geener tijd, ſy ſal dy eeuwigh niet bedroeven.
Naw ſweegh de veldheer, of daer komt een dwarrelwind,
En ſmackt het zeyl, dat ſchoot en tow en 't rae-gebind
Aen flenters vlieght, den tijd gedooghden 't niet te maken,
Met valt de zee daer op, dat kiel en ſteven kraken.
Het bootjen valt in ſwijm; hier Cæſar en ſen maet
Die waren even rijck, en even kloeck in raed.
De duyſterheyt verbargh hun beyder oogen 't veer-ſicht,
Doch toond Iupijn de wal, door 't ſchitterende weer-licht,
Dat de oogen ſchemerden, en ſchrickten, te elckens, dat
Den ſwarten gruwel, van 't geflicker, werd omvat.
De grawe zeegod, ſchuurt de onderwaters gronden,
En weld de ſanden op, die bars met ope monden
Verbeten op den Prins, ſteeds happen na de boot.
Dit duurd en weder duurd; nu Cæſar meend ſen dood
Zy hier voorhanden, des * veraerd hy by ſich ſelven,
En ſeght, ô Goden! is 't aldus in u gewelven
Beſloten! dat ghy hier door de ellementen ſtorm,
In een ſo kleynen ſchuyt, de Monarchiale vorm
Des Roomſchē rijcks bevecht! ſo weet ick dat mijn beenen
Te machteloos zijn, voor u uytgereckte zeenen;
Al word ick dan van veel aenſtaende eer berooft?
Ick offer u, nochtans, het lawer van mijn hoofd:
Waer in mijn naem voltoyd, met alderhande ſtaten
En eeren-titels, roem tot eeuwige cieraten
Sal dienen, die ſo veer Pompeium inde macht
Te boven gae, ghelijck den dagh de doncker' nacht.
Des vrucht ick niet, ô Goôn! u uytgetrocken pezen:
Wanneer mijn grooten naem, ſlechts ſteeds gevrucht magh
wefen.
So ſprekende, terſtond het ſchuytjen met een hort,
Wipt door de barningh heen, en vaſt gheſchoven word
Op 't klippige geſteent, van daerſe eerſt vervoeren;
Hier treed de veldheer op, en vind ſen volck in roeren
Om hem te ſoecken, hem omhelſden wellekom.
Daer op hem 's and'ren daeghs, dicht by Dyracchium,
[a] Antonius de reſt des vollicks dede landen;
Des Cæſar wel gemoed de wapens neemt in handen,
En bied Pompeius, ſlagh te lev'ren, die verlockt
In 't eerſte Cæſar ſlaet: maer werd daerna gerockt
Ontijdigh om te ſlaen; daer in men hem ontſteld ſagh,

* Dat is, hy die van natuiren (ghelijck hy in 't aennemen van deſe reyſe noch metter daed beweſe) een uytermaten onvertſaeght en ſtoutmoedigh Prince was, veranderde in ſijn eygenſchap, ende begoſt te vreeſen.

[a] *Antonius* was van de maeghſchap Cæſaris, die tot Romen een voorſtander des volcks was, ende Cæſars ſake in den raed ſterck aendreef, waer over hy met den voornoemden Curio uyt den raed gheworpen wierde; deſe verkoos de zijde Cæſaris inden oorlogh, is deſelve die naderhand met Octavius en Lepidus, Cæſars dood aen Brutus ende ſijn medegeſellen heeft helpen wreken, ende Ciceronem heeft laten ombrengen.

Door dien, hy tegenwil, tot den [a] Pharſalier veldſlagh
Moeſt ſtemmen, en verlieſt door 't omgekeerd gheval,
Sen vaſte Legher met ſen krijghs-macht [b] eer en al.
Vertreckt met twee of dry Raedſheeren, en ſijn ſlaven
Hy oorloft, datſe ſich aen Cæſar overgaven.

DAer gaet de [c] groote Heer te voet tot in [d] Tempee,
Herberghend' in een hut by viſſchers aen de zee:
Tot dat de morgenroot haer aengheſicht blancketten,
Hy met ſen kleyn ghevolgh, ſich in een bootjen ſetten:
En roeyd de zeeſtrand langhs, tot datmen end'lijck ſagh
Een 's Roomſchen koopmans ſchip, dat op ſen ancker lagh,
Diens ſchipheer, dat van verr' dit ſchuytjen ſiende komen,
Pompeium kennende, hem ſtracks heeft inghenomen:
En haelden 't ancker op, en ſetten 't zeyl vierkant
Voor wind, [e] Amphipolis voorby, langhs Hellas ſtrand.
En wierpen 't ancker eerſt aen 't eyland [f] Mytelene,
Alwaer Pompeius ſijn [g] Cornelia vand wenen,
Die 't ongeluck van 't alghemeen verlies beklaeght;

Nota bene.

Dit bovenſtaende figuyrtjen hadde behooren te ſtaen op de voorgaende pag. 77. maer alſo 't ſelve verſuymt is, dient den Leſer hier by vermaent, niet te willen dencken, dat dit de vlucht vã Pompeius (maer den nacht-tocht van Cæſar met Amyclas) afbeeld.

a *Pharſalien* was een groot veld in de Provincie Theſſalien, by den Bergh Oſſa en Olympus, niet veer van de zee diemen nu de golffo de Salonichi noemt, daer den ſlagh tuſſchen Cæſar en Pompeius geſchiede.

b Dit moet verſtaen werdẽ; dewijl Pompeius te voren altijd geluckigh geweeſt was, ende nu ongheluckigh endight, al 't voorgaende nawlijcks ghedacht werd, daerenboven dat hy die ſelfs 't ghebieden in ſijn hand heeft, ſich laet overſtemmen door quaden raed van ſijn mindere: endelijck oock dat ſijn eere verduyſtert werd, door den roem ende eere Cæſaris, die om ſijn geluck ten Hemel verheven word. c *Pompeius* werd by den Romeynen oock toegenaemt *Magnus*, dat is, de Groote, om ſijner groote daden wille. d *Tempee*, dit is een luſtige warande, gheleghen tuſſchen den Bergh Oſſa en Olympus, daer den vloed Peneus tuſſchen deur loopt. e *Amphipolis*, anders Amphiopolis, nu Giſopoli, een ſtad aen de zee-kant in Thracien, dat nu Romanien heet. f *Mytelene*, anders Leſbos, maer nu Meteline ghenaemt. g *Cornelia*, de dochter Metelli, huyſvrouwe van Pompeius.

Hem

Hem siende, seytse ach! wats dat u herwaerts jaeght,
Tot my onsal'ghe vrou, die met meer ongheluckenn,
V in dit quaet gheval hert-seerigh kan verdrucken:
Ghemerckt dat dees mijn quell u herte, ô Groote! quetst
Wat sien ick, nu een zee voor teghenspoeds, gheschetst
Op uwes harts panneel? die met de droefste droefheyt
Cornelia na 't schip, als in der dooden groef leyt.
Ick segghe na een schip, een huur schip 't is te slecht;
Is dit, ô Groote! (die voor desen hebt berecht
Vijf honderd kielen, die de minste meer als dese
Geweest zijn) uwen staet? of sou 't Cornelia wesen?
Die steeds met ongeluck geswangerd, mededeeld
Pompeium haer geval? Ach (seghtse) wat verscheeld
Het luck, van 't ongeluck? Indien ick waer gestorven,
Voor dat der Parthen stael, den draed des levens korve
Mijn 's eersten * bedd'genoots! wat sou Metellus kind
Gheluckigh zijn geweest! wat waer ick waerd bemind?
En na mijn dood geroemt, hadde ick 't onsaligh leven
Verlaten, daer ick nu, maer over ben ghebleven
Tot hertseer van Pompee, dien ick den bitt'ren smaeck
Mijn 's aengeboren ongelucks deelachtigh maeck.
Daer op, Pompeius haer met wijsheyd, weer bejegend.
Ghy (seght hy) kent misschien 't geluck niet, hoe gesegent
Diens eygenschappen zijn; 't heeft tweederleye aert,
Diens [a] goed en quaet geval, beyd' heyl en onheyl baert.
Ghy hebt (Cornelia) misschien 't vuyr uwer ooghen
Gheworpen op 't gheluck, dit heeft u licht bedrooghen:
Door dien 't my langer dan 't gewoon is heeft gediend.
Des wy die menschen zijn, die 't goed geval, als vriend
Beminnen, moeten 't quaet geval, so lijdsaem dragen,
Op dat wy machtigh zijn, ten tweedenmael, te schragen
'T bowvallige gheluck: op hoop van wederom
Te sien herwassen, dees versoorde luyster blom.
'T en is niet buyten hoop, dat dees ons droef ellende,
Weer sal verkeeren, tot een bly gheluckigh ende,
So wel als ons voorleen voorspoedige geluck,
Afvalligh, ons toesend den niew-ghelanden druck.

* *Publius Crassus*; die in den oorlogh teghen de Parthen verslaghen worde, daer aen de huysvrouwe van Pompeius te voren ghetrowt gheweest is.

a *Ovid. de Ponto l. 4.*
Quid facis Ah demens? cur, si fortuna recedat,
Naufragio lacrymas eripis ipse tuo?
Hæc Dea nõ stabili, quam sit levis, orbe fatetur;
Quæ summum dubio sub pede semper habet.

NA dat Pompeius met Cornelia dese reden
Vol-end hadd', neemt hy haer, en is in 't schip getreden,
Met sijn en haer gevolgh, en voort van daer geseyld;
Voorby Pamphilien, tot hy [b] Attalia peyld.
Daer landende, sich tot hem, wederom versamen

b *Attalia* is een stad in Pamphilien, een Provincie in Natolien; dese voornoemde stad werd nu Sattalia geheeten, dier haven aen de zee een wijde golffe heeft, ghenaemt golffo di Sattalia.

Een vloot Galeyen, die daer uyt Cilicien quamen,
Met festigh (in 't getal) raedsheeren, die aldaer
Mee voor 't ghemeene best, hun stelden in 't gevaer.
Hier komt de tijdingh, dat Pompeius oorloghs schepen
(Noch onbeschadight, van de nederlage) grepen
Een versch en nieuwen moed; dat Cato weer een macht
Van 't eerst verstroyde volck, te samen hadd' gebracht.
Daer meed' hy tot [c] Corfou ghescheept, en na Afrijcken
Ghefeyld was, om 't geluck van Cæsar wat te ontwijcken
In d'overwinningh, des Pompeius met den raed
Tot niew versterckingh, van hun heyrkracht, overslaet,
Waer datme nu bequaemst des [d] oorloghs setel planten,
Van daer me wederom sich mocht te vyand kanten:
Op dat haer hoop wat bots, nu voor den tweedenmael
Door Bontgenootsche hulp mocht vyeren op haer stael.
Daer na veel raedslaghs, hun den besten raed ontslipten:
Door diense raemden, tot Ptol'meus in Ægypten,
De trowste toevlucht, voor den tegenwoord'gen stand
Te nemen, overmids het plichtighe verband
Van vrundschap, die voorheen de koninck Ptolomæius
Des desen vader, hadd' genoten, van Pompeius.
Die voorige deughd' wardeerd' (betreffende de kroon
Ægypti) als een daed, die ware deughden loon
(Door desen jongen vorst, tot hemwaerts, als weldader)
Behoord' te erkennen, om de liefd' van sijnen vader.
Dit stemd me eendrachtigh, want Ægypten lagh haer naest,
Des sich Pompeius met sijn gantsch geselschap haest,
En gaen gelijck'lijck scheep, verstaende dat den koningh
Ptol'meius, datmael tot [e] Pelusium hiel sen wooningh.
Set derwaerts heen sen gangh; genakende de kust,
Hy (tot den koninck voort) een voor hem henen rust,
Boodschappende sen komst; daer over so vergaerden
[f] Ptol'meus (overmids sijn jonckheyd) de albedaerden,
En wijsten sijnes raeds, bestaende in 't getal
Van dry [g] personen, die 't ontijdighe gheval,
(In sulcken raedslagh, van so hooghgewicht'ge saken)
Beriep tot Prinsse beuls, die onder haer bestaken
Een al te snoode moord, Pompeium aen te doen:
Van meeningh Cæsar door dien doodslagh te vergoen
In vriendschap tegens haer; des heeftmen 't onderwonden,
En werd Achillas met een visschers boot gesonden
Pompeium uyt het schip te halen, met besluyt
Te rechten 't opset van 't moordadigh schelmstuck uyt.

c *Corfou*, een eyland voor aen in de mond van de golffo van Venetien.

d Oorloghs setel, ofte *Sedem belli*, soo de sommighe segghen.

e *Pelusium*, een stad in Ægypten, legghende by den inganck des Nijls, diemen Pelusiacũ noemt; dese stad werd nu Damiaten ghenaemt, in de Harlemsche Chronijck wel bekent.

f Dese *Ptolomeus* was toeghenaemt Dionysios, oft by sommigen Ptolomeus Iunior, den sone van Ptolomeus Auletes.

g Dese dry personen waren, namelijck, Pothinus den kamerlinck des koninghs, Theodotion van Chio een schoolmeester, die den koninck Rethoricam geleert hadde, ende Achillas een Ægyptenaer.

Pompeius

POmpeius (eenighſins, krijght dies een quaet vermoeden)
Aenſiende 't ſlecht onthael, doch duyd het noch ten goeden;
Schickt voor hem inde ſchuyt, twee hoplie, met ſen knecht,
Dien volgende, hy tot Cornelia wend en ſeght
Het veerſken Sophoclis, † *VVie onder 's konincks daken*
Heul ſoeckt, al is hy vry, de Vorſten dienſtbaer maken.
Daer op hy ſcheydende (met oorlof van ſen vrow,
Die vaſt ſen dood beſchreyd', met hertelijcke row)
In 't ſchuytgien neder klam, alwaer hem eener groeten,
Gheheeten Septimus: maer vorder ſo gemoeten
Hem niemand vriendelijck, noch met verheught onthael,
Des hy te voorſchijn haelt een boeck, in Grieckſche tael,
Vervatende een [a] vertoogh, om deſe te overleſen:
Van meeningh, ſo wanneer dat hy gebrocht ſoud' weſen
Voor Ptolomeus, die in 't Grieckſch te ſtellen voor;
T'wijl vollighde 't gheſicht Corneliæ, het ſpoor
Haers waerden bedd'-genoots, om de uytkomſt deſer ſaken
Te aenſchouwen. Onder dies ſo komt de ſtrand ghenaken,

† *Etenim Tyranni quisque intrat in domum, Fit ſervus ejus liber etſi venerit.*

[a] Een vertoogh reden, anders een Oratie.

De ſchuyt ſtuyt tegen 't land; elck recht ſich over-end;
Des ſich [b] Philippus tot ſen Heer Pompeius wend:
Hem biedende de hand, ten opſtaen, met ſo ruckten
(Eerſt Septimus) ſen dagg' van leder, ende druckten
Pompeium dwers door 't lijf; terſtond Achillas mee,
En Salvius, hen moordſtael ruckten uyt de ſchee,

[b] *Philippus* een vrye knecht van Pompeius.

ANNO MUNDI 3919.
Ætati Romæ 707.
Olym. 183. An. 3.

En ſtieten op hem toe, des ſich den veldheer ſtreckten
Ter neder, en ſich met ſijn tabbaerd overdeckten:
Verſuchtende ontfinck de ſteken met gheduld,
En heeft alſo den loop ſijns levens hier vervuld.
Sijn vrow en de and're die den moord van verre ſagen,
Die gaven een gheſchrey, diens weder-klanck ghewagen
(De gantſche zee-ſtrand) dee, en dat'lijck al beducht
Seyl makende, hun voort begaven op de vlucht.

TErwijlen werd het hoofd Pompeium afgheſneden,
En dat'lijck uyt de ſchuyt de onthoofde naeckte leden
Geworpen op het ſtrand; Die, daer ſen knecht (nadien
De Ægyptenaers verſaed, van 't lichaem aen te ſien)
Heeft afgewaſſchen, wind het by ghebreck van doecken
In een verſleten hemd', en ſteld ſich voort aen 't ſoecken,
En hout te ſprockelen, tot de uytvaert van het lijck.
Met komt een oud Romeyn (die eertijds, te ghelijck
Ten oorlogh, met Pompee gheweeſt is) ende ſeyde;
Wien zijt ghy? die alhier het † lijck-vyer gaet bereyden
Ter uytvaert van dien Held, alleenigh ſonder pracht?
Of ſonder Roomſch ghevolgh en burgherlijcke klacht?
Die voormaels ghewaerdeerd werd van de Heeren vad'ren,
Tot Room verwelkomt, op triumphelijcke rad'ren
Gheſeten, en omringht, met konincklijcke ſleep.
En dat tot drymael toe de al-om bewoonde ſtreep
Van Rome ſwoeghden, door de triumphale booghen:
Alleenigh werpend' op Pompeium hare ooghen
In deſen eeren-ſtaet; wat daerenteghen ſie
Ick nu in armoed' hier? wat is 't voor eener, die
In dees ellend' verdwaeld is, beſich met beſteden
Ter aerden, dees te vroegh bedroefde onthoofde leden?
Philippus ſeyd daer op, ick ben een vrije knecht
Gheweeſt, by mijnen Heer Pompeius, die hier leght
Vermoord, en van 't cieraet ſijns lichaems, gantſch geſchon-
Daer aen ick nu voor 't leſt met dienſte bẽ verbonden (den:
Gelijck ghy hier aenſchowt; Voorwaer ſeght den Romeyn
Dees eere dulde ick niet, dat ghy die houd alleyn.
Des wil ick u in als behulpigh zijn in deſen,
Op dat ick aen de eer, mach mee deelachtigh weſen:
En achten 't voor geluck, den braefſten kapiteyn
(Die oyt te vyand brocht den Roomſchen oorloghs treyn)
Te hebben aengetaſt, en met mijn hand ghehulpen
Sen aſch ter uytvaert, hier met aerde, te beſtulpen.

† De uytvaert ofte begraeffeniſſe Pompeij word gecelebreert door twee geringhe perſonen, te weten, ſijn knecht maeckt de toe-bereydinge om het lichaem na de Roomſche wijſe te verbranden; een oud man, die eertijds ſijn Soldaet geweeſt is, doet ſijn lijck-oratie, ende gaet met hem gelijck met Alexander de Groote, Hannibal en anderen; *Tam in morte humilis, quam in vita glorioſus.* So armelijck in haer dood, als eertijds heerlijck in haer leven, daer van den Roomſchen Poët ſeer wel ſeyt:
Ludit in humanis divina Potentia Rebus,
Et certam præſens vix habet hora fidem.
Ovid. de Ponto lib. 4.

Daer op

Daer op sy met hun tween op Deltas schorre strand,
Het lichaem hebbẽ (na 't Romeynsch gebruyck) verbrand.
Terwijl scheept [a] Lentulus uyt Cyprus langs den oever
Ægypti, en verkend dit lijck-vier (langs hoe droever)
Voor yets besonders, maer ghenakende, en kend'
Philippum niet, daerom hy vraeghd', wie hier vol-end
Heeft s' levens uurgelas, diens doode leen hier rusten;
Met naderd' hy, en set sijn voeten op de kuste
Werd kennende den knecht Philippum, en versucht;
Misschien (seght hy) zijt ghy 't, ô Groote! die u vlucht
Hier seker hadd' ghegist, daer de overwonne [b] slave
Nu sijn weldader doet, ten Helden hemel draven.
Dit seght hy, en al-eer hy op sen hoede docht,
Werd van de Ægyptenaers ghevat en omghebrocht.

a *Lucius Lentulus*, een Roomsch Raedsheer, soo te voren mede gevlucht, en in 't ghefelschap van Pompeius geweest waer.

b Den koninck van Ægyptẽ, wiens voorsaet van Pompeio overwonnen geweest, veel weldadẽ doen ter tijd van hem ghenoten hadde.

MAer ondertusschen na den veldslagh van Pharsalien,
Scheept Caius Cæsar met sen heyrkracht, uyt Thessaliẽ
Na Asia, en ontlast [c] van schattingh 't dienstbaer volck,
En maeckt sich so bemint; komt langs de soute kolck,
Van daer in Africa, te Alexandrien landen;
Daer Theodotion, Pompeij hoofd in handen
Van Cæsar stelde, die van 't schellemachtigh feyt
Verschoot, en wend sich om, en bitterlijcke schreyd:
Wanneer men hem den ringh Pompeij heeft ghegeven;
Diens vrienden, so alhier ghevangen, schenckt hy 't leven,
En schrijft na Romen, dat sijn hert noyt meer verheught
In sijn victory was, dan dat hy 't quaet met deughd'
Vergolde, van die geen so teghens hem in handen
Eerst wapens namen aen; en dat hy sijn vyanden
Het leven bergen mocht; maer, dat hy oock met straf
Bejeghend' and'ren, die hem straffens oorsaeck gaf,
Geschied', om quader quaet sich van den hals te weyren:
Derhalven, hy (ter wraeck Pompeij, en ter eeren
Van [d] Cleopatra) selfs den Pothinum verslaet,
So dat Achillas (die deelachtigh aen 't verraed)
Gevlucht is, na het heyr deskoninghs van Ægypten.
Die 't selve datelijck (eer Cæsar hem ontslipten)
Te vyand brenght te veld, aendoende hem een swaer
En sorghlijck oorlogh; want, het [e] Roomsche Leger, daer
Bestaende in weynigh volcks, heeft eerst gebreck gheleden
Aen water, overmids den vyand afgesneden
Des waters toeloop hadd'; de tweede vaer bestond,
Wanneer hy de aenkomst van sen vyanden bevond:

c *Iulius Cæsar* soeckt sich by den volcke (door 't ontlasten der schattinghen) bemind te maken.

d *Cleopatra* was de suster des jonghen konincks Ptolomeus, nu van haren broeder uyt haer Rijck verdreven zijnde, ende derhalven teghen hem in 't oorlogh, werd van Cæsar bygestanden, door dien hy (soo men seyd) op haer verlieft was.

e Ofte het Legher van Cæsar.

Die hem sen schepen met geweld te ontvoeren dachten:
Dat hy ghedwongen op de vlammen af te wachten,
'T geheel [a] Areenae met schepen steeckt in brand;
Maer, in het derd' gevaer, sich Cæsar selfs bevand.
Wanneer hy tot ontset des scheeps-strijds, na sen kielen
Van land steeckt, daer hy van sijn vyand, op de hielen
By [b] Pharos vier-baeck, wierd' so dapperlijck bestreeft,
Dat hy sich buyten boort in zee geworpen heeft.
Met dies so werd het schip deurboord en gantsch verbrokẽ.
Maer Cæsar is 't geweld ontswommen en ontdoken.
En slaet ten lesten (so [c] Misraims vorst verseld'
't Ægyptisch heyr) met groote neerlaegh uyt het veld
Den onbedochten Prins; die na dien veldslagh, nimmer
Te voorschijn weder quam; des Cæsar 't vrouwen timmer
Ter heerschappy beroept, en Cleopatra toond'
Sijn liefde, overmids hy haer tot heerschter kroond'
Van 't over-nijlsche rijck; van daer hy landwaert henen
Na Syrien verreyst, en voort van daer met eenen
Na Asien, en howt in staende veld-slagh neer
[d] Pharnaci heyrkracht, die ter Roomscher tegenweer
In Ponten lagh gerust; dier twisten hy ter neder
Geleyd heeft, gaet hy t'scheep, en komt tot Romen weder.
Geeft aen sijn vrienden met dees woorden te verstaen,
([e] *Ick quam, ick sach, ick vvan*) hoe haest hy hadd' gedaen.

Maer Cato onder des ter reede in Afrijcken,
Sen seylen aldereerst doet voor [f] Cyrenen strijcken;
Daer Sextus, jonghste soon Pompeij, hem ontmoet,
Die van sen vaders doot hem de eerste boodschap doet.
Waer over dat het volck na niemand wilde hooren,
Dan na dien dapperen man, die sy terstond verkoren
Ten overste van haer; die desen last voor schand
Te ontseggen heeft gedocht in sulcken droeven stand:
Daer so veel vrome luy hun so getrouwelijck manden.
Des hy 't ter herten neemt, en voerd' het volck te lande
Van Cyrenaicam; ontsiende noch [g] woestijn,
Noch winters wonden, of 't serpentigh bits fenijn,
Tot dat hy met sen tros in 't heyr by [h] Scipionem
En [i] Varrum komt, die stracks hun heerschappy, Catonem
Aenbieden, overmids dat hy [k] Libyens vorst
In sijn vermetelheyd, en trots, muylbanden dorst.
Maer Cato, niet versien met uyterlijcke eere:
Wijst van hem dese staet; door dien het hoogh regeeren

Geen

a Dit Areenae was een haven daer de schepẽ Cæsaris lagen, die van 't vyer dat Cæsar maeckten, om de vyanden af te keeren, in brand raeckten, ende verbranden also met eenẽ een goet deel der stad Alexandrien, insonderheyd de seer schoone ende beroemde Bibliotheke, die den koninck Ptolomeus, toegenaemt Philadelphus, gesticht hadde.

b *'Pharos viertoren*, ofte baeck, was een van de seven wonderen des werelds, stond op een kleyn eylandeken teghen over den mond des Nijls, daer Alexandrien leyd, desen Toren was konstigh ende hoogh op eenẽ bergh ghetimmert van marmor steen, door bevel des konincks Ptolomei Philadelphi, diens werckmeester Sistratus was. *Plinius lib. 35.*

c *Misraims*, dat is, Ægyptens vorst ofte koningh.

d *Pharnacis* was de sone van Mithridates, koninck van Pontus en Bithinien.

e *Veni, vidi, vici*, welcke dry woorden in latijn een sonderlinghe aerdigheyd hebben, die met geenderhande talen soo wel kunnen geseyt worden.

f *Cyrenen*, nu Corene, leyd in Barbarijen, in de bocht *Magna Syrtis* genaemt, teghen over 't eyland Candien.

g Den landwegh van Cyrenen tot Vtica was een woeste landowe, vol vergiftige slangen en ander ongediert, dien Cato met sijn gantsche Legher by winter-dagh henen trock.

h Dese *Scipio* was bygenaemt Metellus, den vader van Cornelia; de huysvrow Pompeij.

i Dese *Varro* was Publius Actius Varro, die mede de zijde van Pompeius verkoren hadde.

Geen [l] Onderschout betaemt daer Burgemeesters zijn,
So dat Metellus moest hun aller veldheer zijn.
Die datelijck 't bevel van Vtica belasten
Aen Cato, die sijns ampts met voorsorgh dapper pasten
Terstond te helpen, tot versterckingh deser Stad,
Als oock in 't Legher daer 't Metellus noodigh hadd'.

[k] *Iuba* koninck van Libyen en Numidien, nu Belidulgerid, een vriend en bystander Pompeij.

[l] *Cato* was maer Vice-Prætor, maer Metellus Scipio was Vice-Consul tot Romen geweest, derhalven Cato hem het regiment overgheeft.

Hier van de tijdingh werd verwittight binnen Romen
Aen Cæsar, die terstond sen reys heeft aengenomen
Heen na Sicilien, scheept daer met sen heyrkracht van
En in Libyen land met drymael duysent man;
Scheept wederom te rugh om voor den tweeden male,
Noch so veel kryghsvolcks van Siciliens kust te halen.
En brenghtse by malkaer, haer voerende te veld'
In Africa, daer 't heyr van Scipio, sich steld
Ten veldslagh al bereyd; schoon Cato hem te onthouden
Belasten van den slagh, hy lijckewel betrowden
Sich selven al te veel; verwijtende hem weer
Sijn bloodigheyd, waer door dat Cato al van veer
Siet komen 't quaed gevolgh; en voor de hand bevonde
Sijn radeloos bestaen, in 't geen hy onderwonde;
Behalven, dat indien 't hem alles na sijn wensch
Geluckten, hy nochtans (als een stijf-koppigh mensch)
Sich in sen zege heel onmatigh dragen soude:
So datmen speuren mocht, hoe seer het Cato rowden,
Dat hy Metellus oyt ten veldheer gaf sijn stem;
Maer Cæsar onder dies raeckt dapper in de klem,
En waer tot tweemael schier op 't onversienst geslagen:
Indien hy sich niet selfs te vyand hadd' gaen wagen,
En so den slagh geschut; des Scipio den moed
Te vyand dapper groeyd, en treed met vasten voet
By [m] Thapsacus in 't veld dē dwingh-land onder de oogen.
Die op hem aen (niet min de wapens) heeft getogen,
En slaet beyd' Scipio en Iuba op de vlucht.
En neemt haer Legers in; waer van een naar gerucht
De Stad van Vtica al-om vervuld met klachten.
Maer Cato, die so quaet de tijdingh niet verwachten,
Vertroost de goe gemeent so veel hy immer mocht,
Tot dat hy 's and'ren daeghs den Raed te samen brocht.
Die hy van koopluy en gevluchte Roomsche borgers,
Dry honderd in 't getal tot raed en medesorgers,
Hadd' neffens hem gesteld; daer tegen dat hy seyd'
In [n] Iovis Tempel met een sachte stemmigheyd.

[m] *Thapsacus*, by den sommighen Thapses, een stad niet veer be-oosten Adrumetum, ofte Mahumeta, gelegen, houde het daer voor dat nu Capullia, ofte Coniglioro moet wesen.

ANNO MVNDI 3921.
Ætatis Romæ 709.

[n] Dit was een Tempel daer in men tot Vticam den afgod Iupiter offerhande dee.

† Oratie Catonis aen den dry honderd verkorene Raedſmannen.

GHy † Roomſche Mannen, die u trowheyd met u allen
Om 't yverighſt bewijſt, in dit ſo ſeer vervallen
En droef ghemeene beſt: dat ghy met raed en daet,
Ja goed en bloed, hebt byghestaen, en noch byſtaet.
Omhelſt mijn goeden raed; behertight t'uwen beſten
Mijn reên, op dat ghy niet in quader quaet ten leſten
Vervalt door eygen vrees: want wie de * hoop verlaet
En voor ſich ſelven vlucht, loopt tot een meerder quaet,
Dan u, indienge blijft, te gader ſal ghenaken:
Want Cæſar, minder acht, die ghene, die de ſaken
Verwerren, en daer na lichtvaerdigh gheven op,
Dan die, ſo ſchrap-ſtaen tot den leſten ader-drop.
Des raeds-pleeght met malkaer, wat boegh ghy voor wilt
Om af te ſchepen, uyt de haven der ellenden. (wenden,
Mijns oordeels, ſo u wil, ſich buyght na 't ongeluck:
Soud' achten, dat des tijds benautheyt, deſen druck
In 't duchtent herte plaetſt; maer, ſo u wil in 't lijden
Standvaſtigh is, om met het ongeluck te ſtrijden,
Verdedigende (niet ontſiende het ghevaer)
V vryheyd; ſal ick u alleen niet prijſen, maer
Sal uwer vromigheyd my hooghelijck verwonderen:
Wil daerom, als een hoofd, my ſelven niet afſonderen,
Maer als een meed'geſel, u bieden ſteeds de hand,
En proeven 't laetſt gheluck van 't lieve Vaders-land.
'Twelck [a] Adrumetum noch oock [b] Vtica ſal weſen;
Maer, Romen ſelve, die van plomper val voor deſen
Wel weder opſtond; oock of 't ons ghedeegh ten val,
Lijf-bergingh voor ons ſelfs, ons niet ontbreken ſal;
Voornamentlijck door dien het wit van ons vyanden
Onſeker werd geſtuyrt van de een tot ander' landen.
Want Spangien rebelleert ter liefd' Pompeius ſoon,
En Romen is 't bedwangh van Cæſar niet gewoon;
Maer groeyd in muytery; des ſegh ick, 't zijn nu tijden,
Dat wy noch arbeyd, of perijckel moeten myden;
Maer ſpiegh'len ons, hoe ſelfs, ons vyand in perſoon,
Sen leven waeght, voor ſulck een ongherechten loon.
Des ſo in 't teghendeel de onſekerheyd verruckte,
Dat na ons voorneem, ons het oorlogh wel gheluckte,
Merckt, hoe gheluckigh en hoe vreedſaem, onſen ſtaet
Soud' weſen, die (oock, ſchoon 'tgheluck ons tegen gaet)
Met heerelijcker [c] dood ons nimmer magh beſchencken.
Doch, niettemin, wilt met malkander overdencken,
En raedſlaen wat u dunckt, waer in ick my betoon

* Want de hoop in ſodanige gheleghentheyd berght dickwils dẽ menſche 't leven, ghelijck den Poët ſeyd Ovid. lib. 1. de Ponto.

SPES facit, ut videat cum terras undiq; nullas Naufragus in mediis brachia jactet aquis. Hæc facit ut vivat foſſor, quoque compede vinctus, Liberaq; à ferro crura futura putet.

a *Adrumetum*, nu Mahometa genaemt, een ſtad in Barbarijen aen de middelandſche zee.

b *Vtica*, nu Porto Farina ghenaemt, in Barbarijen.

c *Horat. Oda 2. lib. 2. Dulce, & decorum eſt pro Patria mori.*

Tot

Tot uwen besten; bidd' de al-om goede Goôn
Te willen voor u deughd (een middel helpen ramen)
Tot een belooningh, 't best dat uw' behowd te samen.
Hier meed' end Cato, die dit hebbende ghesëyd,
Beweeght de aenhoorders, met dees sijn standvastigheyd:
Dat sy hun vor'gh ghevaer, door dit vermaen vergaten;
Hem achtende, als onverwinlijck, daer gheen vaten
Het ongeluck op heeft. Daer na 't en leed niet langh,
Als Cato wend den ruggh, de twisten gaen in swangh.
Des raeds dry honderd vast haer eyghen werck versoeyen,
Om datse haer te wil op tegen Cæsar roeyen
Van ander' laten (daer hem al de werelt, als
Een Roomschen veldheer eerd) en schorten op hun hals
Het jock des oorloghs, voor de vryheyd der Romeynen:
Daer Cato en Pompee, met al de Capiteynen
Selfs vluchtigh, lieten gantsch Italien, overgaen
Aen Cæsars zijde; wat dan willen wy bestaen
Doch langher teghens hem? dit seyden de voornaemste
Maer de andere (die hier van waren de onbeschaemste)
Beraemden middel, om de oppersten des Raeds
Te vatten by den hals, van meeningh, om wat baets
(Door overleveringh, by Cæsar haer) te erlanghen;
Dat Cato heeft verstaen, die brieven hadd' ontfanghen
Van Iuba, Scipio, daer door hy werd versocht,
Te ontbieden, werwaerts heen, sy met hun legher-tocht
Sich keeren souden; heeft dit antwoord hen ghesonden,
Dat hy tot Vtica haer komst niet raadsaem vonde.
Met komt de tijdingh, dat Metellus ruytery
Recht toe na Vtica Catonem quamen by:
Die [a] Marcum Rubrium het opsicht der dry honderd
Belasten, ende heeft sich dat'lijck afghesonderd
Met den Raedsheeren, heen het peerd'-volck te ghemoet,
Alwaer hy dit vertoogh tot den Ritmeesters doet.

[a] *Marcus Rubrius*, een Roomschen raedsheer, en medestander van Cato en Pompeius.

GHy Helden (seght hy) 't is om my niet dat ick kome,
V hulpe soecken, maer, om bystand van veel vrome,
En tot beschermingh, van dees Roomsche [b] Burgery,
'Twelck zijn Raedsheeren; oock staet u 't verkiesen vry,
Indien ghy Cato liefst als Iuba, sult begheeren
Tot uwen Capiteyn; niet, dat ick my dier eeren
Selfs toestell', maer om u te legh'ren in de stad
Van Vtica, ghemerckt ick daerom herwaerts trat,
Om u te openen den voorraed voor veel jaren:

[b] *Servare cives, major est virtus Patriæ Patri. Seneca in Octavia.*

Des

Des ſo ghy wilt, ghy kond u ſelfs, en ons bewaren.

DE Overſten, hier op verſoecken, wat vertreck,
En nemen met haer volck, hun oordeel en beſpreck:
Wijl Cato de uytkomſt (met de Heeren raeds-verwanten
Op eenen * aerden hoop) verwachten door gheſanten.
Daer Marcus Rubrius, van Vtica ghevlucht
Boodſchappen komt, een niew oproerige gherucht.
Het welck tot Vtica door den dry honderd mannen
'T volck tegens haerluy deed' vyandigh t'ſamen ſpannen;
Waer van 't geſelſchap dat by Cato is, verſchrickt
Verlieſende den moed; maer hy vol moeds verquickt
En trooſtſe 't beſt hy kan, ſchickt derwaerts in der yle
Om de oproer tot ſijn komſt te ſliſſen; onderwijlen
Der ruyters overheen dit antwoord brochten, dat
Haer ruyterije, gheen beſoldingh noodigh hadd'
Van Iuba, by aldien hun Cato mocht verſtrecken
Ten veldheer, maer het docht haer ongeraen, te trecken
Tot binnen Vtica; voorwendende 't ghevaer,
Dat van 't Barbariſch volck, hun te beduchten waer:
'T en waer, dat Cato met den raed, daer in voorſage,
Of toeliet, datmen eerſt de inwoonders ginck verjagen,
Of doodſloegh, en daerna, daer veyligh binnen quam.
Dat Cato, al te wreed oordeelden, ende nam
Een weynigh uytſtel, om van deſe ſaeck te ſpreken
Met den dry honderd, is daerom in ſtad gheweken
Haers raeds te pleghen; maer 't mom-aenſicht raeckten af,
Se ontſagen Cato niet, maer toonden hun wel ſtraf
Met dreygen, ſo men met gheweld haer wilde dwingen
Ten oorlogh, dieſe nu noch nimmermeer ghehingen
Of toeſtaen ſouden; oock werd binnens monds geſeyd,
Men moeſt tot Cæſars komſt, de Roomſche overheyd
Behouden in de ſtad; maer Cato, deſe woorden
Laet deurgaen ongemerckt, als of hy 't niet en hoorden:
Maer dacht des niettemin, in wat een droeven ſtaet
Hy niet ſo ſeer hemſelfs beſet vand, als den raed,
Die met hem was, terſtond werd hem de mie geſonden,
Dat, wijl de ruytery ſich heerloos heeft bevonden,
Te paerde op ſat, om te keeren weder heen;
Des Cato inder haeſt, een fluckſen henghſt beſchreen
Heeft, ſtootſe dat'lijck na, en bid haer dat ſe wilden
Noch eenmael laten ſien, den blixem van haer ſchilden
Tot voorſtand van den Raed, en ſo veel brenght te weegh'
Dat hyſe

* Op eenen aerden hoop, ofte een opghehoopt berghſken.

ANNO MVNDI 3921.

Dat hyſe te Vtica ghewapend binnen kreegh;
Beſet ſtads poorten, met de veſtingh ende wallen,
So dat het herte den dry honderd komt te ontvallen
Tot ſtraf-bekende vrees; doen werd de Held ontſien,
Dienſe uyt verbaeſtheyd in haer t'ſamen-komſt ontbien:
Maer derwaerts gaende, van den Raad werd wederhouden,
Die niet gedooghden, dat hun ſchermheer vallen ſoude,
In handen, van dit boos, ſchelmachtigh, trouweloos,
Verbaſtert Roomſche volck: dat hier de glans verloos
En luyſter van de eer; verlatende een ſo trowen
Standvaſten vechter, voor het alghemeen behowen.
Doch Cato, hebbende vertrooſt den Roomſchen † Raed,
Hy op 't verſoecken, der dry honderd, tot hen gaet;
Die hem bedanckten, eerſt voor dat hy tot haer quame,
Aenbiedende daer na, hunluyden alteſamen
Tot ſijnen dienſte, daer hy met vertrouwen op
(Ghelijck ſich ſelven) mocht onfeylbaer bouwen op;
Behalven, dat hy ſlechts ten goeden haer verſtonde,
Indien ſy allegaer gheen [a] Catoos weſen konden:
Als hebbende meedoogh in hun ſlaphertigheyd:
Want datſe tot noch toe in hun ſtandvaſtigheyd
Verflauden, was geſchied aen Cæſar om ghenade
(Voor hem) te bidden, voor en eer ſy ſelven baden
Tot haer verſchooningh, 'twelck ſo Cæſar 't hem ontſeyd',
Sy ſelven geen genaed' begeerden, maer bereyd
Hem waren voor te ſtaen, en voor ſijn vryheyd vechten:
So lang 'tzieltoogend' bloed haer zeen'wen konde rechten.
Daer op, eerbiedelijck ſich Cato, wederom
Betoonden, en bedanckt de omſtanders, die al-om
Hem byſtand bieden, ſeght, 't is tijd dan dat ghy ſendet
Tot Cæſar, en hem bid, op dat hy te uwaerts wendet
Vw's lijfs behoudenis; maer wat belanght het mijn,
Daer is gheen ſpreken van: want die verwonnen zijn
Het bidden toeſtaet; oock, ſo paſtet den verdamden
Te knielen voor 't gerecht, of bidden den vergramden.
Ick (ſeght hy) die altijd onwinlijck hebb' gheweeſt,
Hebb' nimmer Cæſar in rechtvaerdigheyd ghevreeſt:
Maer machtiger altoos in deſen hem verwonnen;
Daer 'tteghendeel ghetuyght, het helder licht der ſonnen,
Hoe hy ſich ſelfs [b] gheboeyd en overwonnen vind:
Ghelijck hy doende, nu 't ghemeene-beſt verſlind,
Dat ick voor langh gheſien, hy lijckewel verſaeckt heeft,
So 't nu de naeckte waarheyd elck bekend gemaeckt heeft.

† Nota. Hier moet onderſcheyd ghemaeckt worden tuſſchen den Roomſchen Raed, ende dē dry honderd mannen, dat maer eenen verkoren Raed was, die om rebelly ofte oproer te verhoeden (alſo ſ 't luyden van vermeughen waren) tot den Raed betrockē wierden.

[a] Dit is, indien ſy alle in ſtandvaſtigheyd Catonem niet ghelijck weſen konden.

[b] *Quomodo, aut cui tandem hic libero imperabit, qui non potuit cupiditatibus ſuis imperare?*

DIt hebbende geseyd, scheyd Cato van haer af.
Verstaet de tydingh, dat de heyrkracht op den draf
(Van Cæsar) komt recht toe, na Vtica ghevloden;
Daer op, seght Cato, hoe dan komen sy, ô Goden!
Te velde tegen ons, als tegen menschen aen?
En wend sich tot den Raed, die hebbende gheraen
Om haer te bergen, t'wijl den tijd bequaemheyd gave.
Des hy de poorten sluyt, behalven die ter haven
Na zee toe streckten; want daer gaende, deyld hy uyt
Met ordre onder haer de schepen, en besluyt
Dat alles met verdragh mocht toegaen, om te komen
Een yeghelijck na sijn staet onfeylbaer binnen Romen.
Met dies Octavius (die Vtica beset
(Voor Cæsars aenkomst) hiel, om onder des te bet
Den Raed te bergen) vraeght Catonem, in 't vertrecken
Der Heeren, hoe veer elck sijn heerschappy soud' strecken
In 't buyten-stads gebied; des keerd sich Cato om,
En tot sen vrienden spreeckt: Wat wond'ren wy ons, om
Dat alles met ons gaet ten uytersten verderve!
Ghemerckt, dat onder ons, in 't midden van het sterven
De eergierigheyd begeert' tot heerschappije heeft;
Terstond, verstaet hy dat sich 't paerdevolck begeeft
Ten optocht, en bestaen de inwoonders van hen goed'ren
Te plunderen, des hy de oproerige ghemoed'ren
Te stillen, derwaerts haest, dier eersten hy bevand
Met buyt gheladen, selfs hy staende-voets ontmant;
Dat de and're siende, voort van schaemt ter zijden weken;
Daer op gaet Cato heen der stads gemeente spreken.
Haer biddende, dat sy genaed' versochten, an
Den overwinnaer, voor de drymael honderd man;
Die sulcks beloofde, gaet hy wederom na strand toe,
Omhelsende aldaer, sen vrienden, die van land doe
(Hem seggende adieu) afscheepten, na sijn raed;
Behoudende sijn soon slechts by hem; dit verstaet
Statylius, die jonck, maer niettemin standvastigh
Voor schande keurden, dat hy kiel en schepen lastigh
Soud' vallen, tot sijn selfs lijf-berginge, daer nochtans
Sijn veldheer 't lest ghevolgh, verwachten, welcker kans
Hy met hem tot in 't end deelachtigh wilde wesen;
Dit Cato siende, die dees sieckte te ghenesen
Den [a] Philosophen heeft belast, maer doen gheen vrucht,
Des steld hy ordre voor de and'ren op hun vlucht;
'Twelck hebbende volbracht, komt eẽ der [b] bloedverwantẽ
Van

ANNO MVNDI 3921.

[a] Deser Philosophen ofte wereld-wijsen by Cato waren twee, namelijck, Apollonides een van de Stoicsche ende Demetrius, een van de Peripatetische meeningh; welcke Stoicen de leere aenhingen, ende navolghden van eenẽ Zeno, maer de Peripateticen volghden Aristotelem.

[b] Dese van 't maeghschap Cæsaris, was ghenaemt Lucius Cæsar, mede een van den dry honderd mannen, so tot Vtica voor Cæsar ghevlucht was, door dien hy in sijn vertoogh aen Cæsarem tot af-radinghe der burgerlijcke oorlogen, in sijn tweede legaetschap al ten onredelijcken eysch ghedaen hadde, ende niet uyt gericht hebbende, vlucht meest uyt vreese van Curio.

Van Cæſar, (die ſich eerſt met den dry honderd kanten
In vyandſchap tot hem, en nu als afgeſand
Tot Cæſar, om genaed' te bidden werd gemand)
Verſoeckende de hulp van Cato, om ſijn bede,
Te willen ſtellen, in een wel gecierde reden;
'K en ſal (ſeyd' hy) voor u, ô Cato, niet ontſien
Te vallen om genaed', voor Cæſar op mijn knien,
Ia kuſſen hem de hand om u ſijn gunſt te erlangen;
Neen Lucius (antwoord' hy) indien ick my ghevangen
Wild' geven, om genaed' en gunſte van dien man,
Behoefden ick maer ſlechts te gaen tot den tyran,
Dat ick niet ben van ſin, ‡ want ick wil ſijner ſonden
Geen dienſtknecht zijn, noch oock aen dẽ tyran verbonden
Met eenigh danck-loon zijn, veel minder, dat ick ſal
Sijn onrechtvaerdigheyd hem prijſen te geval;
Alwaer't maer dit alleen, dat hy de macht van 't leven
Te ſchencken, treckt tot hem, die hem niet is gegeven;
Doch, overmids dat dees gevarelijcke tijd
Sulcks mede brenght, wil ick, dat ghy gedachtigh zijt,
Mijn vrienden, en mijn ſoon; daer op ſo onderrichte
Hem Cato in 't vertoogh, des Lucius ſijn plichte
Voor 't leſt hem aenbied, neemt ſen afſcheyd en vertreckt;
Des Cato wederom ſen gangh na huys toe ſtreckt,
Alwaer hy met ſen ſoon en and're ſijner vrienden
Veel reden overweeght, die tot haer voordeel dienden.
Verhalende hun ſtand en tegenwoord'gen ſtaet,
Met diens beginſelen, en des ſijn ſone raed
Sich oyt te onthouden van 't gemeene-ſaecks regeren:
Om dat het doen (gelijck 't de waerdigheyd en eere
Van Catoos ſoon betaemt) des tijds ghelegentheyd
Niet toe laet, en indien hy de onrechtvaerdigheyd
Den dwinge-land te wil verheft, ſoud' de eer beſmetten.
Dit ſeggende ginck ſich ter avond maeltijd ſetten
Met ſen geſelſchap, en de Overſten der ſtadt,
In welcker by-zijn, hy veel ſchoone reden hadd',
Betreffende de deughd, en ander eygenſchappen;
Daer van ſy endlijck tot de Stoicſche meeningh ſtappen:
Dat niemand dan die [a] vroom en wijs zijn, vry verlof
In alles hebben, daer de booſe, plomp' en grof
Maer werelds ſlaven zijn; 'twelck datelijck [b] negeerden
Een [c] Ariſtoteliſt; maer Cato, die beweerden
De Stoicſche meeningh, doen veel heftiger als voor;
Waer uyt, men lichtelijck mocht mercken, wat hy voor

‡ *Non video, inquam. quid habeat in terris Iupiter pulchrius, ſi convertere animum velit, quam ut ſpectet Catonem, jam partibus non ſemel fractis, ſtantem nihilominus inter ruinas publicas rectum. Licet, inquit, omnia in unius ditionem conceſſerint, cuſtodiantur legionibus terræ, claſſibus maria, Cæſarianus portas miles obſideat, Cato qua exeat, habet. Seneca in lib. cur bon. vir. mala fiant. cap. 2.*

a *Dictum eſt ab eruditiſſimis viris, niſi ſapientem liberum eſſe neminem: Quid eſt enim libertas? poteſtas vivendi, ut velis; quis igitur vivit ut vult, niſi qui recta ſequitur: ſervi igitur omnes improbi: non enim ita dicunt eos eſſe ſervos, ut mancipia, quæ ſunt dominorum facta nexu aut aliquo iure civili: ſed ſi ſervitus ſit ſicut eſt obedientia fracti animi, & abjecti, & arbitrio carentis ſuo. M.T.Cicero.*

b Anders ontkenden.

c Een Ariſtoteliſt, ofte van 't gevoelen Ariſtoteles, diemen de Peripatetiſche ſecte noemt.

Ghenomen hadd' te doen;maer hy om 't quaed vermoeden
(Dat hy vermerckten aen ſijn vrienden) te verhoeden,
Vraeght na den wind,en of de ſchepen onder zeyl
Vertrocken waren, oock den land'-wegh,of die veyl
En vry was,voor de geen ſo derwaerts heen verreyſden,
Waer over 'tquaet vermoen der vrienden weerom deyſden.
Die ſcheydende, ginck hy (gelijck hy was gewoon)
Een weynigh wandelen, na deſen hy ſen ſoon
Seer vriendelijck omhelſt,daer na ſijn vrienden mede,
Veel vriendelijcker dan hy na gewoonte dede:
Waer uyt,dat yeder weer een niew vermoeden nam
Sijn's opſets,die ſo haeſt hy in ſijn kamer quam,
Sich werpende op het bedd', en heeft ſich daer begeven
In 't overleſen, 't geen dat Plato heeft geſchreven
Van de eygenſchap der ziel; daerna hy tot de wand
Sijn oogen ſlaende na 't hoofd van de ledekant
Daer miſſende ſen ſwaerd, ſo doet hy tot hem komen
Sen knecht, en vraeght hem wie ſen ſwaerd heeft wech ge-
Daer op in't leſt ſen ſon en vrienden tot hem gaen,(nomen?
Seer droevigh weenende om ſen heymelijck beſtaen.
Des hy haer overdwars aenſiende heeft beginnen
Te vragen, waermen oyt hem ſach berooft van ſinnen.
Want (ſeght hy) by aldien ick volghde quaden raed,
Vermaend my,ſo ick dwael tot afſtand van de daed:
Maer laet mijn ſinnẽ ruymt haer meening vry te ontledigẽ,
En ſtelt my weer ter hand mijn ſwaerd, om te verdedighen
My ſelven,ſo wanneer mijn vyand my genaeckt:
Doch by aldien (mijn ſoon en vriend) ghy u geraeckt
Met afterdocht bevind, is 't vremd dat ghy met banden
Niet achter op mijn rugg' gaer koppeld beyd' mijn handẽ,
En leverd' my alſo in handen des tyrans;
Want my ontbreeckt om ſelfs my ſelfs te doôn geen kans:
Door dien ick maer behoefd' mijn adem in te kroppen,
Of ſlechts mijn gorgel met een kouſſeband te ſtroppen,
Of anders loopen 't hoofd te barſten op een muur,
'T verlangen tegens danck het leven valt u ſuur.

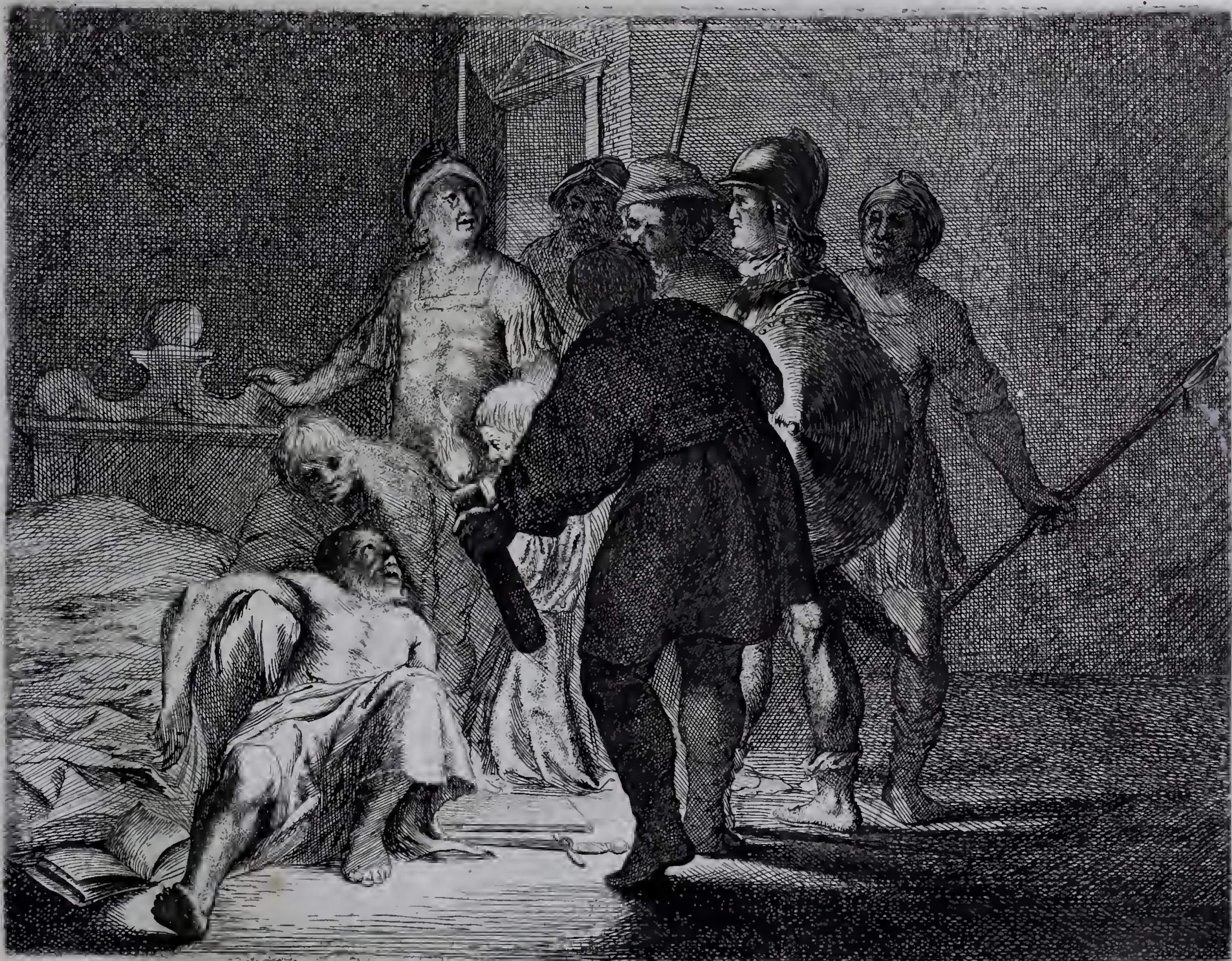
DAer op dat van hem ſoon en vriendẽ weenend' ſcheydẽ,
En na een kort geſegh de Philoſoophen beyde
Oock treurigh van hem gaen; doẽ werd hem door een kind
Sen ſwaerd geſonden, dat hy wel ter ſnee bevind,
En leyd het by hem,ſprack nu hoef ick niet te vreeſen,
Des neemt hy 't Platoos boeck,en valt weerom aen't leſen:
Daer

Daer door hy raeckt in ſlaep, maer werd ter middernacht
Ontwakend', en begeerd' dat tot hem werd' gebracht
Den [a] Medecijn, om hem ſen hand (die hy geſwinde
Des avonds met een ſlagh verſeerd hadd') te verbinden.
Welck teecken 't huyſgeſin met levens hoop verquickt.
Terwijl heeft Cato oock ſen dienſtknecht heen geſchickt
Na ſtrand toe, om te ſien hoe 't met de ſchepen ſtonde;
Die weder-boodſchapt, dat hy [b] Craſſum heeft bevonden
Alleenigh aen de wal, ſcheep gaende, maer de vloot
Dat die was onder zeyl; oock datter was een groot
Onſtuymigh weer in zee. Dit hoorende, verſuchten
Hy ſwaerlijck over die ſo 't zeewaert moſten vluchten.
Schickt [c] Butas wederom, te kijcken offer geen
Van allen door de ſtorm gekeerd was, land'waert heen.

a Ghenaemt *Cleanthes.*

b Deſe *Craſſus* is een van de nakomelinghen van den rijcken Marcus Craſſus tot Romen gheweeſt.

c *Butas*, een vrije knecht van Cato, dien hy veel in de gemeene ſaeck ghebruyckten.

Die gaet, en weder komt, ſeyd datter niets gewaeghden
Noch om noch by het ſtrand, dat hem doẽ wel behaeghdẽ.
Des gaet den dienſtknecht wech, en haelt de kamer toe.
Daer me ſo ruckt hy uyt het ſwaerd en levens moe
Door-rijght ſen ingewand; maer, ſo hy 't warſche leven
Noch voelden, dacht hy noch een tweede ſteeck te geven,

Maer valt van 't bedd', en ſtoot een Meters [a] tafel om:
Op welck gerucht, terſtond, een moord geſchrey al-om
Der dienaers werd gehoort, daer op ſen ſoon en vrinden
Geloopen komen, en hem bloedend' leggen vinden.
Die, alhoewel 't gedarmt hem uyt de wonden liep,
Hy nochtans leefden, des men om [b] Cleanthes riep,
Die komt en reedſchap maeckt de wonde te verbinden.
Maer Cato onder des een weynigh weer beſinden,
Komt tot ſich ſelven, ‡ en den meeſter van hem ſtoot.
En met ſen handen voort hy na de wonde ſchoot,
Die openende, hy de darmen ſtucken ſcheurden,
En geeft terſtond dē geeſt, diens uyt-eynd' elck betreurden
Tot op ſijn vyand toe; ja Cæſar ſelfs, wanneer
Hy 't hoorden, ſeght hy, ick miſgunne u deſe eer,
O Cato! aengeſien, ghy my de eer benijden
V lijf te bergen; want hadd' Cato konnen lijden
Van Cæſar deſe deughd, het ſoud' hem niet ſo ſeer
Verminderd hebben, als vergroot aen Cæſars eer.

a Anders een Geometriſche tafel.

b Den Medecijnmeeſter.

‡ *Cato* een voorbeeld ende proeve der ſtandvaſtigheyd, eyndight ſijn leven met een afſchuwelijcke dood.

ANNO MVNDI 3922. Ætatis Romæ 710.

Hier na is Cæſar met triumphe weer gekomen,
(Kroondrager en Monarch vā 't wijtberoemde Romen:
Met al de rijcken, die dees waren onderdaen)
Tot drymael heerelijck, ter hoofdſtad ingegaen.
En werd ten vierdenmael verkoren Burgemeeſter.
Vertreckt na Spangien weer; want (ſegt hy) wie en vreeſter
Pompeius kind'ren niet, met haer vergaderd' heyr,
Dier jonckheyd niet ontſiet een machtigh tegenweyr
Te brengen op de been, om 't moe ghekrieght Italien
Te tergen weer op 't niew, ſo eertijds in Theſſalien
Hun vader heeft gedaen; wie dit ghevolgh betracht,
Ghevoelt wel dat met recht men dees gherotte macht
In tijds te dempen dient. Daer op is hy ghetogen
Het heyr ſijn's vyands, met ſen heyrkracht onder oogen,
En ſlaet, met groot gevaer ſijns lijfs, een dapp'ren ſlagh,
Daer in, ſtrijdende om [c] lijf-bergingh, boven lagh.
Dit was den leſten ſlagh die Cæſar heeft geſtreden,
En komt tot Romen (als verwinnaer) weer met vreden.
Vertoonende in triumph ſijn blijdſchap deſer daed.
En werd daer over van 't ghemeene volck ghehaet,
Als hebbend' een Romeyn, en geen Barbaer verwonnen.
So datſe dien triumph niet wel ghedoogen konnen,
En tegens hem in haet (ſchoon dat hy werd beveſt
Altijd [d] geweldigh heer) toenamen, die op 't leſt

c *Cæſar* in deſen ſlagh tegens den ſone Pompeij, vind hemſelven ſoo bekneIt, dat hy meer om lijf-bergingh ſtreed, dan om de eere van de overwinningh.

d In de Roomſche ſprake *Dictator*, welcke *Dictatura* hy ſich ſelven met gheweld dede beveſtighen.

By de

By de opperſte bedeegh tot heymelijck 't ſamen ſpannen.
Dat hem betreden dee de heyrbaen der tyrannen.
Verlatende dees ſchoon † verweduwlijckte Maeght
Van 't Roomſch ghemeene beſt, ten ſtoel, die Cæſars ſchraeght.
Ghebruyckende hun macht *a* tot laſt van land en ſteden
Ter eewiger tyranny, tot op den dagh van heden.

OCh! of de *b* burgher-vree door eendrachts vaſte band
In 't ſevenvoudigh ſnoer, van 't bondigh Nederland
So vaſt beſloten lagh! dat Alexanders ſabel
Een *c* Gordiaenſche ſtrick of ſevenvoudigh kabel
Veel eer door-korve, dan de Spaenſch-geduchte macht,
Of 't Ooſtenrijcks geweld, of eygen ſtaetſucht wracht
Door ſchijn van Godſdienſt, dat u eygen mes verſtonde
De ware eendracht, die u 't ſamen houd ghebonden!
Op dat *d* Miciſpa in u ſpreeckwoord immer bloeyd,
Hoe 't kleyn vermogen door de eendracht immer groeyd.
Inſteed' dat grooter macht door tweedracht kan verbreken.
Wat ſal, ô Nederland, dan aen u ſterckt' ontbreken?
Indien ghy vroom wilt zijn? beminnende in vree
Malkander, ſo ſal God u ſterckte weſen mee.
Die 't ſcheurſieck twiſten haet, beminnende den vredigen,
En ſal u grenſen voor uws vyands ſwaerd verdedigen.

† Dit is te ſeggen, als de voorſtanders van 't gemeene beſt (gelijck Pompeius, Cato, Scipio, Lentulus ende meer andere) verloren te hebben, ende niet verwedulijckt van Cæſar, die de ghemeene ſaeck ſoo ſeer niet, als ſijn eygen eer beminde; want ſy altoos wel andere Cæſars heeft konnen bekomen, maer niet ſodanighe mannen, als Pompeius, Cato en Iulius Cæſar ſelven, voor hy tyran werd.

a Dit en word niet geſeyd op alle de Roomſche Keyſers, ende navolghers van Cæſar, maer op het tyranniſche ghebied in ſich ſelven, dat in Cæſar ghegrondveſt, in het dryman-ſchap opgebowt, ende van ontallijcke daerna beſeten, waer onder dat goedertierene Princen en oock tyrannen gheweeſt zijn, ſo wel als onder de dry mannen, die den ſtaet na Cæſars dood voltrocken hebben, want Auguſtus goedertierenheyd werd ghenoeghſaem beweſen, ſo moet volgen, dat de ontuchtigheyd van Antonius en Lepidus de tyrannije moeten ingeruymt hebbē, die den wijſen leermeeſter Neronis aldus afmaelt; *Explicantur Triumviralis regni delicata convivia, & popino tributo gentium inſtruitur: ipſe vino & ſomno marcidus deficienteis oculos ad capita proſcriptorum levat. Jam ad iſta non ſatis eſt dicere. O hominem nequam! Senec. Suaſor. 6.*

b Vrede-wenſch aen de vereenighde Nederlanden.

c Alexander de Groote inde veroveringhe van Aſien, komt in Phrijgien, inde ſtad Gordius (daer van deſen ſtrick ofte knoop den naem heeft) alwaer hem eenen waghen (daer men veel wonders van te ſeggen plagh) ghetoond werde met deſen ſtrick, van peerboomen baſten, ſeer ſubtijl ghebonden, daer van ghepropheteert was, wie die oploſſen konde, dat die eens Koningh ofte Monarcha van de gheheele bewoonde wereld ſoude weſen; Alexander dien ſiende, ende niet konnende ontbinden, ontſcheed ſijn ſabel ende howt hem ſtucken met eenen how aen veel enden, de verklaringh hier van laet ick den Leſer.

d Als Miciſpa koninck van Numidien, die een ſone was van Maſſiniſſa, op ſijn ſterf-bedde lagh, dede ſijne beyde ſonen (Adherbal en Hiempſal, met ſijnes Broeders Manaſtabili ſone, Iughurtha ghenaemt) voor hem komen, haer allen vermanende, hoe ſy haer draghen ſouden in hunne regeringhe na ſijnen dood, ſeyde tot hen: Voorwaer ick late u na een vaſt rijck, ſoo ghy vroom zijt, maer een ſwack rijck, ſo ghy boos zijt; want door eendrachtigheyd worden kleyne dingen groot, maer door tweedrachtigheyd worden groote dingen kleyn. Dit is de ſpreucke (*Concordia res parvæ creſcunt*) by den vereenighden Nederlanden, als een guldene ſpreucke ghehouden, ende inder daed bevonden; maer, of God gave! dat het volgende *diſcordia maxime dilabuntur*, ſlechts altijds bedacht, maer nimmer aen ons mocht bevonden worden; wy hebben ſtofs genoegh om de waarheyd deſer ſpreucken te beveſtigen aen de kinderen van Miciſpa, ende oock aen Iugurtha ſelve; aen 't gemeene beſt van Romen tot verſcheyden malen; aen 't gemeene beſt van Athenen en Lacedæmon: ja ſelfs in 't begin der Nederlandſcher oorlogen aen onſe vyanden; ende dat noch meer is by onſe tijden aen de gheunieerde Vorſten van Duytſchland, ende ontallijcke meer.

En uwer leewen heyr met ſtalen beuckelaers
Betranſſen, voor de liſt en twiſt des [a] Adelaers.
Die om de vette proy der zegen-rijcke zee-vaert,
Langs uw' betuynde heck, met barrevoetſe beevaert
Seer ſcharpelijcke dinght; en ſal 't gerot gheweld,
(Dat met ſen kromme ſnabb' de dienſtbaer' duyven queld)
Verſtroyen inde wind, en ſal ſen blixem lemmer,
Op deſe niet alleen, noch op den [b] Taeghſchen ſwemmer
Ontſcheden, maer op al, die toe de ſcheur-ſucht ſtaen,
En om een dit of dat hand aen de [c] wapens ſlaen.
Om haet met haet, en ſchad' met ſchade te verkorten,
En 't eene burger bloed, door burger bloed te ſtorten.
Dees ſal hy treffen, de een, aen ſijn ghewetens ſchat,
En de ander aen de huyt, op dat een yeder vat
Dat God rechtveerdigh is; diens wreeck-vier dat verſwellight
De twiſten zaeyers: en der kroonen glans verdellight,
Die in dit duyſter hol haer glanſigh ſchijnſel ſocht.
Op dat, ô heyligh land! ſteeds by u werd bedocht
De heylige beloft, dat God in 't land wil woonen,
Daer de eendracht kerckē cierd, en vree ſit op de throonen.
Het welck u gunnen wil den drymael eenigh God,
Dat eeuwigh u toeval dit onwaerdeerbaer lot.

[a] Anders, het tegenwoordighe gheweld des Duytſchen Keyſer rijcks.

[b] Ofte, de macht des konincks van Spangien en Portugal.

[c] *Nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes. Virgil. lib. 11. Æneid.*

Ende des tweeden Boecks.

DER

DER
ZEE-VAERT LOF.
Derde Boeck.

BEllone [a] (die te gaer met Mars te velde torsten
'tGehamerd yser, tot bescherm, van buyck en borsten:
Wen sabels blixems-slagh en dond'rend' veld-geschrey
Iav'lijn en flitsen stroyd op Mavors oorloghs rey)
Verbied (om weynigh rusts en adem locht te scheppen)
'T allarm trompets geluyt en 't nare brand-klocks kleppen
Te water en te land, beyd' krijger en matroos;
So langh, tot nieuwe twist heur stael ten [b] rechter koos.
Weshalven dat den vorst [c] August' de heyl'ge tempel
Des achtersienden [d] Gods doet sluyten, aen den drempel

ANNO MVNDI 3935.
Ætat. Romę 723.

a *Bellone*, de suster van *Mars*, beyde God ende Goddinne des oorloghs. *b* Wanneer tusschen twee partyen twisten opstaen, ende sich onder malkander door bereden niet vergelijckẽ konnen, kiesen gemeenelijck den degen van Mars en Bellone, om hun scheydsman te wesen, diens degen dan langhst is, diens recht alder-grootst is, so de wijse Seneca seyd; *Ius est in armis, opprimit leges pudor.* *c* *Octavius Cæsar Augustus, Monarcha ende Roomsch Keyser.* *d* Den achtersienden God was *Janus*, die eertijds by den Heydenen eenen koninck gheweest is, den eersten Politicus, ofte Burgerlijcken, die het grove woeste ende rouwe leven der menschen veranderde tot een eerlijcke sachte en reckelijcke burgherlijckheyd van leven, daeromme hem eerst de Romeynen als eenen half God ghe-eerd, ende namaels Numa Pompilius hem eenen tempel ter eeren ghebouwd heeft, hem met twee aensichten uytbeeldende, te weten, met het achterste siende op de voorgaende rowe manier van leven, en met het voorste aengesicht siende op 't gene dat alreede door hem verniewt, ofte verbeterd was, door welcke manier van leven de luyden vredelijck malkanderen beminden; daerom hem de Romeynen in tijd des oorloghs gheduyrigh offerden; want als de

Roomsche Keysers te krijgh pleghen te trecken, besochten sy altijd eerst den tempel van Ianus, ghelijck sy oock deden so sy uyt den krijgh t'huys quamen. Want men oock desselven vierdagen, die in 't begin van Ianuario waren (welcke maend daer van den name heeft) met grooten yver en stricke superstitie, moest houden, en wie sulcx niet doen wilde, moest uyter stad gaen, of stil binnens huys blijven; dese vierdagen wierden oock (voor de vierdaghen van Mars (daer van de maend Martis haren naem heeft) ghesteld, om dat den vrede so veel lieffelijcker en aenghenamer was, dan het oorlogh; desen tempel was gheduyrende dat de Romeynen oorlogh hadden altijd open, op dat yeghelijck om vrede te hebben offeren mocht, en wierde gesloten als 't vrede was over-al, gelijck 't eens gheweest is ten tijde van Numa Pompilij, ten tweedenmael dat Marcus Attilius en Titus Manlius Burghemeesters waren, maer niet langh, en nu by Augusto voor de derdemael.

De beyde deuren toe; diens vredige portael
Van 's tempels bow tot nu klemd voor de derdemael.
Dat † schilden, lancen en ghescharde kortelassen
Nu proncken aen de wand, de landluy des en passen
Op krijger noch soldaet; een tuynstaeck met een boer
Doen nu so veel als oyt een krijghsman met een roer.
Neptunes krijghs-gheweyr van schepen en Galeyen
Gheraeckt in 't wapenhuys; de vrede standaerds wayen
Van 't top af, dat wel eer bloed-verffde vlaggen droegh.
De schilden, spooren, en al 't windvanck voor de boegh
Werd afgenomen, tot bequaemheyd van de kielen:
Om des te snegher, oost en westwaerts heen te wielen
Na ander landen, daer 't den koopman voordeel gheeft;
Want elck gebruyckt den vreed', terwijl hy vrede heeft.

† *In ferreis hic compedibus ferox Mavors tenetur: nunc & aranea Secura contos hic inani Implicat, & fera pilo filo: Rubigoque enses excedit hic scabros: Terrēt acuto nec litui sono: Non jam tubæ dulcem canoræ Excutiunt oculis soporem.*

TEn leed niet langh daerna de Spangiaerds ende Francen
(Met hittigh bloed gequeld) hun swaerden ende lancen
Ten Roomschen oorlogh weer doen slijpen, maer bytijds
Augustus dese krijgh bevredighd' weder-zijds;
Door diē hy was geneyght [a] geē snijdend stael te ontscheden
Tot twisten, die hy sach te slissen door 't bereden.
Maer so 't verderf (dat steeds Bellone volghden na)
De volck'ren Asiæ en den Griecken noch so drae
Niet is vergeten, (van de laest ghelede plaghen
Des Pompeiaenschen krijghs, en Brutti nederlagen)
Begeeft sich den Monarch Augustus onder zeyl,
Tot bet'ringh yeders schae, tot straf van yeders feyl.
Land in Sicilien eerst, dier saken hy beharten,
En scheept van daer tot in het koninckrijck van Sparten.
Vernoegende dees stad met weldoen, maer betemt
De Atheensche hovaerdy, dier tempel-bow hy stemd'
De Olympsche Iupiter, en oock sich selfs ter eeren.
Van daer hy overscheept, om Asien te regeeren;
Pranght die van [b] Cyzicum hun moetwil in de krop.
Helpt (uyt verdruckingh) die van [c] Chios weder op.
Verscheept van daer na Tyr en Sydon, die hy schatten:

[a] *Nam in Terentius inquit in Eunuch. act. 4. scen. 7. Omnia prius experiri, quam armis, sapientem decet.*

[b] *Cyzicum*, een stad op een uythoeck, ofte half eyland in Propontide.

[c] *Chios*, een eyland eertijds oock Pityusa genaemt, nu Scio, neffens kleyn Asien, tusschen Lesbos en Samus.

Om

Om datſe tegens hem en 't Roomſch gebieden pratten.
Herbowt [a] Thyatira, inſgh'lijcks Laodiceen,
En ſend Tiberium tot de Armeners, [die te onvreen
(Spijt Room) Tigranes uyt den throon des rijcx verdreven]
Die Artavaſdes hen ten koninck heeft ghegeven.
Den Parthſchen [b] koninck ſich (uyt vrees van vorighe ſpijt
Den Rom'ren aengedaen) tot vreed' verſoeck bevlijt;
Schickt daerom (tot den vorſt Auguſtus) Ambaſſaten,
Die dat'lijck hy verhoort, en vredigh heeft verlaten.
Verſchepende weerom, en komt tot Rhodus aen,
[c] Verquickten 't ſelvigh en is weerom t'zeyl gegaen
Na Griecken, en bevolckt met vry-ghemaeckte knechten
[d] Corinthen, [e] Patras, en vereertſe met de rechten
Der Roomſcher Burgerſchap; hier hebben hem begroet
Twee [f] Indiaenſche afgeſanten, met een ſtoet
Van koninckliјck gevolgh; beramende verbonden
Van vriendſchap wederzijds; ter ſelver tijd verſtonde
Auguſtus van 't [g] verraed, dat Romen door 't getwiſt
Der Eed'len, tegens hem erdacht hadd', dat gheſliſt
En door hem afgedaen werd, heeft ſijn volgend' leven
Ter over-zeeſche tocht na deſen noyt begheven.

Tiberius [‡] na hem verworref 't Roomſch ghebied.
Diens broeders [h] ſone wreeckt de neerlaegh, die geſchied
[By [i] Teuto burger-wald] is aen Quinctilius Varro:
Wanneer hy 't Leger van [k] Arminius [die in 't warren
Leyd, met [l] Segeſtes,] ſlaet; weſ halven dat den Heer
Arminius, ſich bevlijt tot nieuwe teghenweer.
En ruſt ſijn heyrkracht, door behulp van [m] Inguiomer,
In 't [n] Bructerſche ghebied; waer tegen dat den Romer
Germannicus, 't bevel aen [o] Cæcinam vertrowd;
Die ondertuſſchen 't heyr der Duytſchen wederhoud:
Tot dat Germannicus ſijn legioenen brachte
Den Rhijnſtroom af, heen door de [p] Druſiaenſche grachte.

a Thyatira en *Laodicia* zijn twee ſteden in kleyn Aſien gheweeſt, op ofte aen het water Lyco gelegen in de Provincie, die van ouds Lydia ofte Mæonia plagh te heeten.

b Ghenaemt *Phraates.*

c Verquicken, dat is, (alſo 't eyland Rhodus van de Roomſche Burgher-oorlogen vermoeyt ende onluſtigh was ghe-worden) wede rom verluſtighen, ophelpen ende met weldaden wederom verheughen.

d Corinthen, een eertijds beroemde ſtad in d'Iſthmos van Morea, in 't gebied van Achaya.

e Patras, anders oock Patræ, een ſtad in 't ſelve landſchap.

f Deſe Indieeſche Gheſanten quamen van Porus en Pandion, twee van de machtighſte koninghen van Indien, tuſſchen beyde de vloeden Indus en Ganges.

g Dit verraed was ontſtaen door eenen Egnatius Ruffus, die ſich ſelven in 't af-zijn Auguſti met gheweld tot het Burghemeeſterſchap wilde indringhen; maer alſo dat beroerte veroorſaeckte, ende niet gaen wilde, maeckte hy een t'ſamenſweringhe met M. Genucius en Plautius Ruffus Auguſtum te dooden.

ANNO MVNDI 3978.
Anno Salut. 16.

‡ *Tiberius Claudius Nero* Roomſch Keyſer. *h Cæſar Germannicus*, ſone van *Druſus Germannicus* des Tiberij broeder. *i Teutoburger*, nu Duyſberger boſch genaemt, dicht by de ſeer oude ſtad Duyſbergh in 't Cleeſſche land, daer de reviere Roer inden Rhijn loopt, daer Quinctilius Varro, een Roomſch veld-overſte, ten tijden Auguſti, verſlagen worde. *k Arminius*, op duytſch Herman, een treffelijck veld-overſte der Duytſchen, ende een uyter naturen vyand en hater der Romeynen. *l Segeſtes*, een duytſch Heer, den Romeynen meer dan den Duytſchen toegedaen. *m Inguiomerus*, een veld-overſte der Duytſchen, zijnde den oom Arminij. *n Bructerſche* gebied, dat was het land van den Broeck, daer van noch de Graven van Broeck haren naem voeren, welcke Graeflijcke wooningh 't huys te Broeck noch tegenwoordigh, twee mijlen van de voornoemde ſtad Duyſbergh, op de reviere de Roer leyd, dier gebied ſich doen ter tijd verder geſtreckt heeft dan 't nu doet. *o Cæcina*, een overſte der Romeynen. *p Druſiaenſche grachte*, is nu den Yſel genaemt, ſo voorby Deventer, Campen en Zwol loopt.

En voort de meyren langhs,en land in de Eemſe, by
Den hooftman Ledo, die de Roomſche Ruytery
Berechten; maer ſo haeſt de Bructerſche bemerckten
Dien looſen omtreck, ſy hun veſten ende ſterckten
Verbranden,en terſtond ghevloden,maer in haeſt
Van [a] Cæſar achterhaelt,en in de vlucht, verbaeſt
Ter neergheleyd; treckt voort Arminius te belagen,
En komt de weghen door daer Varrus was verſlaghen.
Alwaer de ſchinck'len noch de velden (al te droef)
Beſpreyden in ſen oogh; daerom hy die begroef.
En voerd' ſijn Leger uyt de broeckige moeraſſchen
Der duytſchen, overmids die veel tijds door 't verraſſchen
Belaeghden 't Roomſche volck, en komt na veel verdriet
Weer by ſen zee-gevaerd in 't over [b] Eemſ' ghebied.
Hier gaet hy ſcheep, en laſt de heerſchappy te lande
[‡] Vitellium, om 't heyr te voeren langs de ſtranden
Der Oceaenſche [c] zee; die (ſo den tocht begint)
Onſtuymigh werd beroerd met harden noorden wind:
Die hooge vloedē baert;men wiſt van dijck noch dammen,
Om 's waters loop te ontgaen;het volck moeſt tot de mam-
(Ia tot den halſe toe) door 't water, en nochtans (men
Verdroncken in ellend, en ſagen eer geen kans
Te ontvlien, voor dat de vloed verloopen was, maer Cæſar
Komt ondertuſſchen met ſen ſchepen op de [d] Weſer.
Daer na veel rampen oock Vitellius beland.
En maken met den Prins [e] Seg'merus,een beſtand
Van vrede, maer dewijl hun voorneem niet geluckten
Ten inval ergens,ſy te ruggh' weer herwaerts ruckten
Na 't [f] Franſche Nederland; hier heeftme ſich bereyd,
En 't oorlogh t'eenemael ter zeevaert aengheleyd.

a By Cæſar verſtaet Germannicus.

b 'T over-Eems ghebied is Embderland.

‡ *Aulus Vitellius*, die namaels noch Keyſer werde.

c Dit was de zee langs de ſtrand tuſſchē d'Eems en de Weſer,langs de kuſt van Oldenborgher en Iadigher land.

d *Viſurgis.*

e *Segimerus*, een Heere ende overſte der Duytſchen.

f 't Franſche Nederland, anders *Gallia Belgica* ghenaemt, waer onder Holland,Gelderland,Braband &c.en meer andere begrepen zijn.

Anno Salut. 19. & 20.

DAer toe Germannicus ſen voorgeraemde ordre
(Anteſus, Cæcina en Silius te vord'ren
[g] De opſicht heeft belaſt) tot rüſtingh van een vloot,
Sterck duyſend ſchepen, dier te ſamenkomſt beſloot
Me aen [h] Hollands vrye kuſt;hier valt-me aen 't timm'ren dapper,
Dē ſchipbow wackerd,de een toond ſich voor ander rapper
In vindingh van fatſoen, tot veelderhand' gebruyck.
Men maeckter plat geboomd,men bowter dick van buyck,
Som voor en achter ſcherp, men maeckt oock platte ſchowen,
Om werp-ghereedſchap, en ſchipbrugghen,op te bowen,
In 't

g *Anteſus, Cæcina* en *Silius* waren overſten der Romeynen.

h *Batavia.*

In 't kort men werd ghereed, de vlote komt by-een
Aen 't eyland [i] Holland, daer de vliet sich deyld in tween,
Diens slincker arm de [k] Wah'l, sich met de Maes, vermengeld;
Diens rechter, blijft den Rhijn, waer langhs sich neder- (strengeld,
De niewgeruste vloot; hier deeldmen na 't besluyt
Des veldheers ('t Roomsche volck en [l] Bondgenoten) uyt
De schepen, elcks behoef, op dat een yegh'lijck, onder
Sen vaendel, ordentlijck afscheepten, in 't besonder.
Daer op dan Cæsar scheept voor af den oorloghs tros,
En dat'lijck maecktmen al de kabel touwen los.
Daer drijftme henen op de blancke soete golven,
Maer wend ter rechter hand, na de onlangs niew gedolven
Vischrijcke [m] Drusi-stroom; hier bid Germannicus
Om bystand aen de ziel [n] sijns vaders Drusius:
Op dat het waerd' gheheugh der onvolbrachte daden
(Diens [o] overschot hy nu hadd' op sich selfs geladen)
Sen heldigh hart verniew: en scheept kloeckmoedigh heen
De soete stroomen uyt, door binnenlandsche zeen.
En havend aldereerst op de Eems om 't heyr te landen;
Maer werd door onspoed veel verhinderd, mids de strande
Den rechten oever, in de hooge [p] vloeden schuyld,
Des yeder ruyter henghst sen ruggh' om 't land verruyld.
Den schrand'ren Batavier, op 't [q] swemmen wel bedreven,
Betrowden op sen kunst, het aengename leven;
De lanckheyd van den wegh ontseyder veel den soom
Des oevers, maer 'tgeluck heeft aen den Weserstroom,
De meeste hoop geberght; daer legerd sich den veldheer
Ter eener (daer Armijn met al het duytsch geweld neer
Ter ander) zijd', des strooms sen vyands komst verwacht.
Daer op Germannicus sen ruyterije bracht
Aen 't over-weser strand, door een verspiede drooghte:
En maeckt terwijl een bruggh' daer over, om de hooghte
Des oevers, met sen heyr te vayl'ger op te treên;
Maer hierentusschen, treckt Heer [r] Cariovalda, heen
Door 't driftigh water, met sen Bataviersche benden
Te vyandwaert, daer op de Duytschen rughwaert wenden,

i Dit is de Betuwe, beginnende van Schenckenschans, werd als een eyland ghehouden, vermids 't selve ront-om met revieren, ende in 't noorden met zee bewatert werd.

k De Wael is de slincker ende de grootste arm des Rhijns, die sich by Schenckenschans van den Rhijn afscheyd, loopende na Dordrecht, sich vermengende met de Mase; van desen stroom by den Romeynen *Vahalis*, by dẽ onsen Wahl genaemt, hebben de Walen haren name gekregen, wantmen plagh de Belgijsche Francen, so langhs dese reviere woonden, Walen te noemen, welcken naem nu alleenigh ghebleven is, den ghenen soo in 't land van Luyck, Doornijck, Atrecht &c. ende daer omtrent woonen, ende quaet duytsch spreken, die sich in 't gros met Hollanders en Brabanders den naem van Belgi (die haer oock van rechts weghen mede toekomt) toe-eygenen.

l De Hollanders ende Vriesen, dat waren Bondgenoten der Romeynen.

m Dese ghedolvene Drusis grachte is den Yssel, doen ter tijd genaemt *Fossa Drusiana*, ofte de Drusiaensche vaert, die Drusus Germannicus (deses Germannici vader, en broeder des Keysers Tiberij) heeft laten graven, om door deselve te schepen na de binnenlandsche zeën en meyren der Chauci, om de Columnen van den duytschen Hercules te ondersoecken.

n Germannicus, na 't ghebruyck der heydenen, aenroept de ziele sijns vaders Drusij, om bystand in sijn voornemen. o Dat Drusius voormaels niet hadde konnen te weghe brengen, te weten, de ondervindinghe der Colomnen Hercules, also hem de Oceanische zee inde wege was; nu Germannicus voor hem ghenomen hebbende met dese vlote te effectueren, daerom ter geheugenisse sijns vaders desselven vaert gebruyckende, hem oock met eenen gebeden, met de exempelen sijns goeden raeds te willen helpen. p Overmids het aldaer hooge water was. q Hollanders waren goede swemmers in dese gelegentheyd, besiet *Tacit. lib. 2.* r *Cariovalda*, Heer ende Overste der Batavieren ofte Hollanders.

En vallen op hem aen, ſtracks maeckt me 't veld-getier;
Den Prince Cariovald' vecht als een Batavier:
Schoon dat hy valt te ſwack, ſwijćt daerom niet een ſchrede,
Is vechtend' voor de vuyſt ghedood-wond overleden:
Met al den edeldom ſen's ſtams het meeſtendeel.
Na dees ſchermutſel brenght † Stertinius 't gheheel
Der ruyter heyrkracht, tot ontſet der Bondgenooten
Te vyand, die niet min ghemoed daer onder ſtooten.
So dat den ſtrengen Duytſch het herte vry beſwijckt,
En vechtende aerſlende in ſen vaſte Legher wijckt.
Met dies komt tijdingh, ſo den avond-ſtond genaeckten,
Dat ſich 't Arminiſche heyr ten ſtrijde vaerdigh maeckten
In 't [t] Idiſtaviſch veld; terwijl den Roomſchen Prins
Sen eygen heyr beproeft, bevindſe alleſins
Geneyght tot vechten, des ſo haeſt den ochtend-hemel
Dianas ſleep verjaeghd; diens purper goud ghewemel,
Als voorbood' van den dagh de Legioenen weckt,
Daer op 't [u] Mansfeldſche heyr vyandigh nader treckt,
En vechten hand voor hand, tot dat de Roomſche benden
In orden op haer aen Arminij heyrkracht ſchenden:
En gantſch ter neder ſlaen; die ſelven bloedigh ſmet
Sijn * aengeſicht, en ſlaet door 't Roomſche Leger, met
Den Inguiomer; des ſy 't beyde zijn ontkomen,
En hebben tuſſchen de [x] Elve en Weſer opgenomen
De alvluchtende des heyrs; vertoonende wat ſchand
Haer ſtond te wachten, ſo ſy dulden in haer land
[y] Trophæen, opgericht tot nadeel en verkleynen
Der vrije Duytſchen, en tot eere der Romeynen.
Door welcke ritſingh, 't volck met niewgekropte haet,
Veel felder als voorheen, hand aen de wapens ſlaet:
Tot 's vyands tegenſtand, ſo dat den Roomſchen vechter
In twijffel neerlaegh ſtrijd; 't ontbrack hen beyden echter
Noch aen beleyd noch hart; doch 't ſwaerſte moeſt in 't leſt
Het meeſte wegen, want den Romer haddet beſt.
Die ſtaende op de ruymt, ſen wapens kon bedwingen.
Daer tegē 't duytſche heyr in de enght malkander dringen,
Verhinderende de een des and'ren worp en ſlagh,
Weſhalven den Romeyn ten leſten boven lagh.
Die na de zege prees de kloeckheyd ſijner Helden.
En voort ter eeren Mars, Iupijn en 's Keyſers, ſtelden
Sijn zege-palen op, dier [z] opſchrift duyd'lijck ſeyd',
Hoe dat den Romer hier den Duytſch heeft neergeleyd.

ſ Hier blijckt de kloeckheyd ende vromigheyd der Batavieren, die liever met eeren willen dood vechten, dan met ſchanden vluchten en leven, zijn d'eerſte die den aenval doen tegen de Duytſchen, vyanden der Romeynen.

† *Stertinius*, een overſte der Roomſche ruyterijen.

t 't *Idiſtaviſch* veld ſchijnt over de Weſer in 't Stift van Bremen, ofte in die contreye gheweeſt te zijn.

u De heyrkracht Arminij beſtaet meeſt in Mansfeldſche en Heſſenſche volcken; want hy oock een Mansfelder werd gheſeyd te zijn.

* *Arminius*, ſiende dat hy de nederlage ſoude hebben, beſmeerde ſijn aengeſicht met bloed om van ſijn vyanden in 't vluchten niet bekend te worden.

x *Albis & Viſurgis*, by den Romeynen ghenaemt.

y *Trophæen* ofte Victory-teeckenen.

z De opſchrift der Victory-palen luyden aldus:

Debellatis inter Rhenum Albimque nationibus exercitū Tiberij Cæſaris, ea monimenta Marti & Iovi, & Auguſto ſacraviſſe.

Dat is:

De heyrkrachten van TIBERIVS CÆSAR, *de volckeren tuſſchen den Rhijn ende de Elve overwonnē hebbende door oorlogh, hebben deſe gedenckteeckenen (ter eeren van Mars, Iupiter ende Auguſtus) gheheylight.*

Na deſen

NA desen veldslagh, voerd Germannicus sen benden
Daer de[a] Eems en Oceaen bewat'ren de uyterste enden
Van Duytschland, en verscheept sijn vlote, hier van daen,
Tot op de Golven, van den grawen Oceaen.
Hier, datelijck begint den Hemel te bewölcken.
Den noorden wind verheft, en roerd de groene kolcken
Ten duyst'ren Hemel op, diens nevelachte lucht
Belet den schipp'ren 't sien, en 't krijtende gerucht
Der krijgers (die op 't land in de oorlogh de gesienste
En beste waren) hier belet zijn van goe diensten,
By gene so 't verstaen; terstond den noorden wind
Schiet barstende om, en weer in 't zuyden hart begint.
Daer op de soute vloën sich hemel-hoogh verheffen,
En op de schepen in als halve rotsen treffen.
Hier raeckter een rond-om, gins moetet ancker uyt.
Daer drijftme sonder zeyl, en dees sen steven stuyt
Te barsten op het droogh der buyten-landsche [b] klippen.
En gene gaet voor wind en stroom sen ancker slippen.
Hier barst de beetingh af, daer kerftme spriet en mast.
Gins knapt het tow aen tweën, en 'tschipvolck komt in last.
Nu worptme ballast uyt, dan 't grof en ombelompen
Lastdragende gediert, voort valtmen weer aen 't pompen,
Maer al en helptet niet; veel dieder landen aen
De eylanden, door gebreck en hongers-nood vergaen.
Veel die 't verdroncken aes der paerden eetbaer kiesen,
En houden 't lijf, terwijl den [c] veldheer de Embder vriesen
'T lijf berghden aen haer kust; hier komen voor en naer
So 't onweer overgaet, veel schepen weer te gaer.
Som roer en masteloos, en machteloos van mannen.
En zeylloos sommige voorwind hun kleeren spannen,
En zeylen 't so te land'; de kloeckste van de vloot
De swackste slepen voort; oock die door onweers nood
Ghedreven komen, aen de [d] Brittenlandsche kusten:
Dier [e] konincxkens die weerom herwaerts henen rusten,
En landen mede; nu aen 't[f] liegen elck sen best;
Hier eenen monsters sagh aen 't Brittenlandsch gewest
Met hoofden meer dan een; den ghenen aen een eyland
Sagh menschen sonder hoofd gaen grasen in het weyland.
Een ander sagh in zee Meyrminnen menschgelijck.
En dese visschen ongelijck een koninckrijck.
Wie dit niet hadd' gesien moest onecht zijn geboren,
En wie 't niet looven wild, kreegh goed koop Midas ooren.

a Te weten, in Oost-Vriesland; omtrent de plaetse daer nu Embden leyd.

b Dese klippighe of rudsighe eylanden, zijn de eylanden tusschen de Eems, Weser en Elve, als Heylighe-land, Rottum, Borckom, Schiermonick-oogh, Wranger-oogh en Ameland, met meer andere van dewelcke eenighe noch onbewoond en woest zijn, doch meestendeel bewoond en bevolckt.

c Den veldheer Cæsar Germannicus werd in Oost-Vriesland het leven ghebergt, met sijn byhebbende gevolgh.

d Aen de kusten van Enghelland.

e Yeder stad van Enghelandhadde te dier tijd byna een koninck.

f Ghelijck 't noch by sommige varende ghesellen seer ghemeen is, wanneerse van eenige vreemde onghemeene vaerden, strijden of schipbreucken t'huys komen, in 't vertellen van haer avontueren en wedervaren, niet sonder wel gestoffeerde leughens daer van scheyden, ende vermaken haer ghelijck den Poët seyd;

Gaudent ubi vertice raso
Garrula securi nerrare pericula nautæ.

DE Duytsche [a] Catten en [b] Oetmarsers, onder dies
(Vernemende 't Romeynsch schip-breuckige verlies)
Met niew-gevoede hoop den oorlogh weer hervatten.
So dat Germannicus tot wederstand der Catthen
Den Silius met dertigh duysend mannen send:
Maer selven met sijn heyr hy tegen [c] Malovend'
Der Marser veldheer treckt, en heeft sen voor'ge schade
Der schipvaert, wederom (door heldelijcke daden
Te vyand) opgerecht; wen Silius vermand
De Catthen, t'wijl hy selfs de Oetmarsers met haer land
Veroverd en bedwinght; daer van de mie tot Romen
Ter ooren (ongeveynst) Tiberij is ghekomen;
Die de eer Germannici benijden, en ontbied
Hem datelijcken t'huys; die schoon hy selfs voorsiet
Des Keysers veynsery, en wat daer onder schuylde;
Nochtans goe diensten voor ghehoorsaemheyd verruylde.
En henen treckt, betreed de heerelijcke trap
Der triumphale koets, en 't Burghemeesterschap.
Doch met gheveynsde gunst [d] sijn's ooms, diens snoo betrachtingh
Bearbeyd' om sen neef te brenghen (in verachtingh
By 't volck) of om den hals; uyt vreef' dat naderhand
Germannicus op 't hoofd den Cæsarlijcken band
Mocht erven, en den naem Tiberij, 'als in 't duyster
Mocht dempen, met de sijn; diens heerelijcker luyster
Men nu al blincken sach; daer over hy bedacht
Door schijn van hooger eer, hem met een groote macht
Te schicken henen, om de twistende rebellen
Van Asia, onder 't jock des Roomschen Rijcks te stellen.
Alwaer hem [e] Piso (door Tiberio aengeraen)
Vergiftight tot den wegh der Helden in doet gaen.

a Dit waren de Hessische volckeren.
b Dese waren by den Romeynen Maarsi ghenaemt, dier land ende gebied schijnt doen ter tijd veel wijder ghestreckt te hebben, dan nu 't gebied van Oetmarsen doet.
c *Malovendus*, overste der Oetmarsers, van Germannicus overwonnen.
d *Tiberius* benijd sijnen neve Germannicus, om dat hy een vroom, deughdelijck krijghs-ervaren ende doorluchtigh Prins is, vreesende dat na sijn dood des Germannici deughden sijne Keyserlijcke regeringhe verdooven (en in sulcke vergetelheyd, als of hy noyt geweest ware) brenghen soude; want hy liever hadde, dat sijn navolgher in allen booser dan goedertierender als hy ware, op dat sijner seer weynighe deughden dan noch gedacht mochtē werdē.
e *Cneius Piso* een vyand van Cæsar Germannicus, word hem van Tiberius, als een mede-regeerder in Asien, toeghesteld, niet sonder vermoeden, dat hy van Tiberius daerenboven is gevordert gheweest, omme Germannicū te doen sterven, door soodanighe middel als hy sulcks best konde te wege brengen.

ANNO MVNDI 4002.
Salut. 40.

NA desen so vervalt aen deses veldheers [f] sone
(Na des Tiberij dood) de Cæsarlijcke kroone,
Die niet lofwaerdighs dan sen afkomst achterlaet:
Veel minder yetwes, dat in zeevaerts lof bestaet,
'T en waer dan dat dē Rhijn tot Leyden hem beroemden,
En om sijn [g] tooren-bow ter vierbaeck, hem vernoemden
Een sorger voor 't behow der schipvaert hier te land'.
Maer voorder treckt hy niets dan sotterny ter hand.
'T zy dat hy 't Roomsche heyr op 't strand set inde wapen,

f *Caius Cæsar Caligula*, Roomsch Keyser, sone van Germannicus.
g Desen toren die Caligula op den uytloop des Rhijns (inde Oceaensche zee) bowden, werd namaels tot een wapenhuys der Romeynen gemaeckt; is daer na het huys te Britten genaemt gheweest, diens fondamenten nu al door de zee wechgenomen, maer voor eenighe jaren met laegh water noch ghesien.

Als

Als ofmer vechten ſou, en doetſe ſchulpen rapen;
'T zy dat hy deſen buyt (tot wonder van ſen tocht)
In 't Capitolium tot Romen met hem brocht
En blijft dus av'rechts in ſen wreede ſotheyd ſteken,
Tot dat de [a] lemmers 't doen van al ſen booſheyd wreken.

DIens vaders [b] broeder (na ſen dood) de eerſte plaets
In 't Keyſer-rijck beerft; die om een weynigh ſtaets
Te hebben in triumph, door oorelogh ſche daden,
Neemt voor om Engelland van muytery te ontladen.
En tot dien eynde ſcheept van [c] Oſtia, maer eer
Hy [d] Cyrnus is voorby, een ongeſtuymigh weer
Hem ſnellijck overvalt, ſo dat ſijn ſchepen ſtranden;
Hy ſelfs in doods-gevaer, noch in [e] Ligurien landen.
Alwaer hy wederom ſijn vlote ruſten laet,
En afſcheept, maer door ſtorm by-na te gronde gaet.
Lijd voor de tweedemael ſchipbrekingh, maer geraeckten
In 't leſt behouden tot [f] Maſſilien; daer hy ſtaeckten
De ſchipvaert, en begeeft ſich land'waert daer van daen;
Reyſt dwars door't Franſſe rijck, en komt tot [g] Beunen aen.
Hier doet hy (om dees zee by ſchipvaert te onderhouwen)
Een vierbaecks [h] toren, tot ſens naems geheugingh bowen.
Hier ſcheept hy over 't naw der Oceaenſche zee,
En op de [i] Tames komt in Engelland ter ree.
Hier dwinght hy't woeſte graw, en ſtild deſſelfs roemoeren,
En gaet ſijn heyren ſcheep de zee weer overvoeren.
Beland ter haven daer hy Vranckrijck was ontſeyld.
Van daer hy over-land ſijn wegh na Romen peyld.
Daer komende, heeft voor dien dapp'ren tocht genooten
De eere des triumphs, die ſelven hy vergrooten
Met ſchipvaerts eeren [k] krans; dit zijn de daden al,
Die deſen Prins volbrenght, de Romers te geval.

NA welckers dood, geraeckt (dē [l] beul van ſijne [m] moeder,
Tyran ſijns [n] meeſters, en verrader van ſijn [o] broeder:

a Ofte ſwaerden der t'ſaem-gheſworene, die hem ombrengen.

Anno Salut. 44.

b Claudius Germannicus Roomſch Keyſer, des voornoemden Germannici broeder.

c Ostia, een ſtad leggende op den hoeck des uytloops van den Tyber inde middellandſche zee; want Oſtia is ſo veel te ſeggen, als een mond ofte inganck van eenighe reviere.

d Cyrnus, anders *Corſica* genaemt, een eyland inde middellandſche zee, 60 mijlen zuyden van Genoa.

e Ligurien, nu het land van Genua ghenaemt, en by den Italianen *Riviera di Genoa*.

f Maſſilien, nu Marſeylien, een ſtad in Vranckrijck, in het landſchap Provenſe.

g Anders *Boulongien*.

h Deſe viertoren ſtaet niet veer van Beunen, werd by den Francen *le Tour d'ordre* ghenaemt ſtaet nu ſo dicht op de ſtrand, dat de zee daer tegen aen ſpoelt, ende derhalven niet langh meer ſtaen ſal konnen, maer van de zee wech geſpoelt worden.

i. Tames is de reviere van Londē in Engelland.

k Swetonius verteld, dat Claudius in ſijn triumphe op de opperſte voorſte des Paleys, onder de buyten der vyanden, een ſcheeps-kranſſe, neffens de burger-kranſſe, heeft opgerecht, tot een bewijs en betuyginge, hoe dat hy de zee Oceanus overgevaren, ende ſo veel als bedwongen hadde.

l Claudius Nero Domitius Keyſer, de leſte uyt het Cæſariſche geſlachte.

m Nero (overmids ſijn moeder Agrippina hem van het ſchandelijcke leven met ſijner dienſtmaecht *Actē* ſoeckt af te trecken, eenighſins met dreyghementen, als mede hem verwijtende, dat hy door haer hulpe tot de Keyſerlijcke waerdigheyd gekomen was) krijght eenen afkeer van haer, ende beſluyt ten leſten oock omme haer te dooden, 'twelck hy oock volbrochte.

n Nero doet Senecam ſijnen ghetrouwen leermeeſter oock dooden, hem te laſte leggende, dat hy aen een grouwelijcke t'ſamen-ſweringe (ſo eenige Edelen tegens hem geſtemt hadden, ende daerom geſtraft wierden) ſchuldigh ware.

o Brittannicus (ſone des Keyſers Claudij, zijnde den ſwagher ofte ſchoon-broeder Neronis) werd by den ſelven Nero verdacht, alſo Agrippina Neronem verweet, dat Brittannicus nu tot ſijn jaren gekomen ende de rechte ſtamme des Keyſers was, ende dat hy een ingeplante ende van buyten aenghenomen ſone was, door de ongerechtigheyd ſijner moeder tot het rijck ghekomen; dies Nero hem met vergift verradelijck doet ſterven.

ANNO MVNDI 4021.
Anno Salut. 59.

Eer en echtschender, ja veroordeelaer ter dood
Ter liefd' der hoeren, van sijn eygen[a] bedd'genoot.
En[b] Christen-moordenaer) aen 't Keyserlijck gebieden.
In welckers regiment, niet deughdelijcks geschieden.
Den[c] knecht sijn heer gelijckt; Iudea door 't geweld
Der Ioden, 't Christendom met tyrannije queld.
Dē Christ[d] gesanter werd gesleypt voor 'srichthuys drempel
En valsch'lijck overtuyght, een schender van den Tempel
Ierusalems te zijn; hoewel den Christ gesant
[Diens name Paulus was] sich tot de leugen kant,
Wil 's Keysers landvooght [om de Ioôn niet te vervelen]
Hem tot Ierusalem aen 't Priesterdom bevelen.
Maer Paulus, die den aert en Priesterlijcke haet
Wel kenden, sich beroept ten rechtstoel daer hy staet,
Die 's Keysers is, om daer gematight recht te erlangen;
Werd des gesonden van den landvooght als gevangen
Na Romen, met een schip van[e] Adramijtten, tot
Dien eynd' verselschapt, met een honderd-hoofde rot.
Scheept van Cesarien, en land den and'ren morgen
Tot Zydon, daerse haer van scheeps-behoef versorgen.
En voort weer onder 't zeyl voorby Pamphiliens kust,
Verkiesen[f] Myram best voor Lyciens ancker rust.
Hier komt een ander schip ter reede uyt Ægypten,
Dat na Italien wild', daer in sy overschipten,
En na veel tegenwinds, gheraeckten, op ghena
Van weer en wind ter ree, niet verr' van[g] Lasea.
Hier achtmē schippers raed, hier geld maer stiermans seggē;
Des Pauli achtme niet, en wil 't weer 't zeewaert leggen,
En soecken op de ree † Phenicien ancker-grond.
Dus gaende 't zeyl, een noorden ooste wind ontstond,
Verselschapt met gheblaes van graw en snawend weder;
So datme niet vermagh den boot te laten neder,
Om tot behow des schips, te roeyen voor de boegh:
Op dat haer [wind en stroom] niet aen de klippen sloegh.
Des worptmen waren uyt den schepe tot verlichtingh.
Maer Paulus recht sich op, vermaend met onderrichtingh
Het volck tot goeden moed; want [seght hy] my verscheen
Gods Engel dese nacht, die seyde my, dat gheen
[Van die hier zijn gescheept] sal sterven in de baren:
Des [seght hy] ick vertrow hy sal ons oock bewaren.
Daerom zy elck gherust, een eyland inde zee
Sal ons lijf-bergingh zijn; terstond een yeder dee
Hier op den last sijns ampts, den stuurman gist de strande

Na-by te

a Nero om de hoere Poppea te gelieven, verstoot sijn vrouwe Octavia, dochter des vorigen Keysers Claudij, maer om de beroerten des volcx neemtse weder tot hem, verwilligt Anicetum (die Agrippinam valschelijck beschuldight hadde van verraed) om te seggen (doch tegens sijn ghemoed) dat hy met Octavia overspel bedreven hadde, des hy haer versend in 't eyland Palmarola, ende laetse aldaer dooden.

b Nero uyt dertelheyd de stad Romen op veler wegen inden brand ghestekē hebbende, leyd het den Christenen te last, doet deselve met menighte seer jammerlijck straffen en pijnigen.

c Dit is, dat sijn oversten en land-vooghden haren Heere in tyrannije sochten gelijck na te volgen. De knecht ghelijckt sen heer. *Quale dominæ, tales catellæ*; so de vrow is, zijn oock de katjes.

d Dit is den Apostel Paulus, diens schipvaert alhier beschreven werd. *Actorum 26. 27. 28.*

e *Adramytten*, nu Landermiti, een treffelijcke zee-ghehavende stad in kleyn Asien, in de Provincie Abydus, nu Aveo ghenaemt.

f *Myra*, een haven in Lycien, nu Myrrha, legghende dwars van de eylanden Chelidonie.

g *Lasea*, een haven op het oost-eynde van Creta, anders Candia.

† *Pheniciens*, nu Fenice (daer by nu een stedeken leyd Sanct Paulo) ghenaemt, leyd op het zuyd'-eynd' van het eyland Candien.

Na-by te weſen, en derhalven 't dieploot[a] mande,
En twintigh vadem vind; maer na wat wachtens, riep
'Tſa mannen, werpt noch eens, vind vijfthien vadem diep.
De ſchipluy met den boot (derhalven) willen vlieden:
Des Paulus roept, indien dat yemand van u lieden
Het ſchip verlaet, die ſal, ſo wel als wy, vergaen.
Daer op dat ſabel-ree de krijghs-luy komen aen,
En kappen 't tow aen twee; de boot die laetmen drijven
Den vluchter werd door dwangh ghenoodſaeckt ſcheep te blijven.
Des Paulus tot vermaen ſich wederom bevlijt,
Verſekerd elck ſen lijf, en noodſe tot ontbijt,
Om 's herten flawheyd met wat ſpijſe te verquicken.
Terwijl der ſonnen ſtrael komt door de wolcken blicken,
Vertoonende van verr' een inwijck onder 't land:
Waer op men dat'lijck loſt de zeylen uyt den band;
De riemen buyten boord, de anckers ingewonden,
En daer op aengezeyld; hier ſtootmen op de gronden

[a] Het dieploot mannen is een manier van ſpreken binnen ſcheepsboort, wanneermen werpen wil, ſteeckt ofte mand men 't malkander toe, buyten om de hoofdtowen, ende werpt het voor by 't ſchip in, om alſo deſſelfs voortganck met het loot te ghemoeten.

En blinde rudſen, met het voorſchip dattet ſteeckt:
Des 't achterſt van 't geweld der baren ſtucken breeckt.
Hier yeder nu ſen beſt, wie ſwemmen kon die ſwomme.
En de and'ren van het wrack op planck en berders kommen
Gedreven op de ſtrand; ſo dat twee honderd man

En ſeſentſeventigh,tot 's lijfs behoudingh,an
Het eyland [a] Melite,belanden; diens Malteſen
Hen ſeer veel vriend'ſchap en gedienſtigheên beweſen.
'T vergiftige fenijn, noch adders felle beet
(Tot elcks verwonderingh) doen Paulum hier geen leed.
Hier Pauwelus geneeſt veel fiecken ende krancken.
Hier na dry maenden elck ſijn huyſwaerd doet bedancken,
Voor herbergh en onthael; verſchepen met een kiel
Die van ſen winterlaegh in 't kort daerna verviel
Ter ree voor [b] Syracuyſ', en landen na dry dagen
Tot [c] Rhegium,en voort met ſwoele zuyde vlagen
Tot [d] Puteolos; hier reyſt Paulus met de rot
En honderd hoofdman af na Room, en [e] danckten God.

WAt Nero onder des ter ſchipvaert heeft bedreven,
Is onvertelbaer, want daer niets af is gheſchreven.
Al ruſt hy dickwijls toe, noyt worter yets volbrocht;
Beſonder dat hy eens [f] Achayen heeft beſocht.
En doenmaels onderſtaen, de enghte door te delven
Van [g] Iſthmos, dat (of ſchoon hy met ſijn handen ſelve
Steeckt 't eerſt de ſchup in de aerd') blijft legghen onvolmaeckt:
Wijl Nero wederom in 't vaderland gheraeckt.
En namaels onderwind dat naw Megeer derf dencken,
Door [h] ſchipvaert aengeleyd ſijn moeder te verdrencken.
Maer ſo den vos te ſwack 't bedrogh niet uyten kan,
So voerd men met geweld de leeuwen in 't geſpan.
Het koſt nu wat het wil; 't verdichte lack geweven
In 't ſchellemachtigh breyn, roofd Agrippinam 't leven.
Op deſen tijger ſtuyt het Cæſarlijck geſlacht,
Diens bloed-bevleckte hand ſich ſelfs om 't leven bracht.

a Het eyland *Melite* werd nu Malta geheten, ende moet derhalven by Malteſen de inwoonde견ren deſſelvẽ eylands verſtaen worden.

b *Syracuſen*, een ſeer oude en voortreffelijcke ſtad in Sicilien.

c *Rhegium*, een ſtad eertijds gheſtaen op de uyterſte hoeck van Italien, in 't landſchap Brutti, nu neder Calabrien, teghen 't eyland Sicilien over, is nu niet meer dan de plaetſe van te ſien.

d *Puteoli*, is een ſeer oude ſtad inde Provincie *Campania Felix*, ofte ſomen 't nu heet in *Terra di Lavoro*, alwaer de zee een inbocht heeft, ghenaemt *Sinus Puteolanus*.

e Paulus, na gedane reyſe, danckt God voor behoudene reyſe; eẽ exempel voor alle zeevarende perſonen, wanneer hen God van groote en lange (niet min van ghemeene en korte reyſen) t'huys brenght, danckbaer te weſen.

Virgil. lib.2. Æneid.
Dij (ſi qua eſt cœlo pietas, quæ talia curet)
Perſolvant grates dignas, & præmia reddant
Debita.

f *Achaya*, by Ptolomeus Hellas, ende nu Livadia genaemt, een groot landſchap in Grecien.

g *Iſthmos*, is den enghen hals van Peloponeſen, nu Morea ghenaemt, daer de ſtadt Corinthus leyd.

h Nero by ſich ſelven overlegghende, om ſijn moeder van kant te helpen, ontbloot deſelve van hare krijghs-wachten, ende allengſkens oock van hare vrienden, haer beſchuldigende van verraed teghens hem; maeckt Anicetum den Admirael van Miſenen uyt, om door middel van een loos ſchip, 'twelck in 't water komende van een ſoude ſloopen, haer omme te brenghen; maer ſulcks miſluckt; waer over hy den Anicetum verwillight, om met den ſwaerde haer te dooden, het welck alſo volbracht zijnde, doet hy een ſlechte uytvaert over haer. Ende is alſo het ſelve valſch, dat ſommighe hier van verſieren, dat hy haer ſoude hebben doen opſnijden, om de plaetſen te ſien daer hy van haer ontfanghen en ghedraghen is gheweeſt, 'twelck ſy ſchijnen te beſluyten uyt de woorden die Agrippina ſprack teghen den moordenaer, die haer aenviel om te dooden, hem haren buyck daer biedende, ſegghende: *Ventrem feri.* Als of ſy wilde ſegghen, dat hy dien buyck ſlaen ſoude, die ſulck een monſtruum voortgheteeld hadde.

Hier

ANNO MVNDI 4034.
Anno Salut. 72.

HIer land mijn Muſa aen uyt Thetis blawe baren;
Terwijlen 't Roomſche rijck ſich ruſt op vier pilaren.
Dier twee Italien tot malkander kanten in;
Want [a] Ottho alder-eerſt, ſlaet [b] Galbam, in 't begin
Sijns Keyſerrijcks, terwijl dat [c] Aulus ſich bereyden,
In Duytſchland, en het heyr van Ottho nederleyden.
Het [‡] quaet ſijn meeſter loond: want ſo hy voorgedaen,
Hem nu alhier geſchied; terwijl [d] Veſpaſiaen
In 't Ioodſche oorlogh, van ſen heyrkracht werd verheven
Tot Keyſer, en den naem Auguſtus hem ghegeven.
Terwijl deſſelven [e] ſoon, de Roomſche Keyſer-moord
Van Galba, in de ſtad Corinthus heeft ghehoord,
En daerom wederkeerd; die anders voorghenomen
Hadd' Galbam in ſijn ſtaet, eerbiedighlijck, tot Romen
Te wenſchen bly gheluck; maer komt als onverwacht
In Syrien, en heeft dees tijdingh eerſt ghebracht,
Sen vader, dien hy vind met Keyſerlijcke eere,
Verſelſchap met ghevolgh van de aldergrootſte Heeren,
Raeds-plegende te gaer, om hem als Keyſers ſoon,
Te ſtellen, in de plaets ſijn's vaders, om de Ioôn
Te brengen onder 't jock: op dat Veſpaſianus
Terwijlen buytens lands, door hulp van [f] Mucianus
Sen rijck beveſtighde: om des te meer gheweld,
Te brenghen teghen 't heyr Vitellij te veld.
Daerom dat Muciaen, ſijn benden doet vertrecken,
De naeſte weghen, die door minder Aſien ſtrecken,
Na de enghte [g] Boſphorus; hier ſcheept hy al ſen macht
Ter overvaert: op dat hy Thraciam bevraght
Met wapens, en beveeld [h] Bizantium ſen ſchepen
Te mannen, na den eyſch, met krijgers, die geſlepen
Op [‡] Tiphijs konſte, 'twelck ghedaen, ſo treckt hy voort
Door [i] Servien, en ruſt ſich aen den oever boord
Der [k] Adriatſcher zee, alwaer dat oock ſijn kielen
Te reede voor de ſtad [l] Dyrrachium vervielen.
Terwijlen ſo verklaert ſich [m] Primus voor den Raed
Veſpaſiaenſch; hoewel met Muciaen in haet
Hy dapperlijck bevecht, Vitellij meed'genoten.
Daer op verkoſen beyd' de Keyſerlijcke vloten
De [n] Flaviaenſche zijd'; want [o] Baſſus overmand
Die van [p] Ravenna, om 't Vitelliaenſch verband

[a] *Salvius Ottho* Keyſer na

[b] *Servius Galba* mede Keyſer.

[c] *Aulus Vitellius* Keyſer.

[‡] *Sæpe in magiſtrum ſcelera redierunt ſua. Seneca in Thyeſt.*

[d] *Domitius Flavius Veſpaſianus* Roomſch Keyſer.

[e] *Titus Flavius Veſpaſianus*, Keyſer na ſijn vader.

[f] *Mucianus*, landvooght van Syrien, houd de zijde van Veſpaſianus.

[g] *Boſphorus* enghte, is de zee ſo Thracien, nu Romanien van Aſien ſcheyd.

[h] *Bizantium*, nu Conſtantinopolen geheeten.

[‡] De konſt der zeevaert werd alſoo ghenoemt na dē Argo-nautus Tiphijs, gelijck daer van den Poët ſeyd; *Ars tua Tiphy, jacet ſi non ſit in aquore fluctus.*

[i] *Servien*, een landſchap in Grecien, eertijds over-Myſien genaemt, palende in 't zuydweſt aen de Golffo van Venetien, in't weſten aen Dalmatien, in 't noorden aen de reviere Danubius ofte Donaw, in 't zuyden aen Macedonien &c.

[k] *Adriatiſche* zee, ofte de Golffo van Venetien.

[l] *Dyrrachium*, een oude ſtad, nu Durazzo genaemt in Macedonien, aen de Golffo van Venetien.

[m] *Antonius Primus* kieſt de zijde van Veſpaſianus, neemt eerſt den oorlogh tegen de medeſtanders vā Vitellius aen, is een kloeckmoedigh krijghſman.

[n] Hier by moet verſtaen worden de zijde van Veſpáſianus. [o] *Baſſus*, overſte Admirael der vlote Vitelli, ſo tot Ravenna lagh. [p] *Ravenna*, een oude voortreffelijcke ſtad in Italien, inde Provincie Romandiole, anders Romagna ghenaemt.

Te laten ſlippen; dit heeft Cæcina verſtanden,
Die met ſen heyr terſtond (in vriendſchap ſen vyanden)
Sich aenbied, 'twelck ontdeckt aen 't vijfde legioen;
Die voort in boeyens (om dees ſchande te verhoen)
Hem ſluyten; niettemin, ſlaet Primus by [a] Cremone
Vitellij Leger op; hier ſtrijdende, den ſone
(Maer niet met kennis) ſlaet ſijn eygen vader dood.
Na deſen, ſo begeeft de [b] Faventijnſche vloot
(Die tot [c] Miſene lagh) ſich mede tot de zijde
Veſpaſiani, des Vitellius, te ontglijden
Begint de hoop ſijn's rijcks, en werd na groot ghevecht,
(Tot ſtads verwoeſtingh) ſeer moordadigh [d] neergeleght.
Daer op Veſpaſiaen, 't geſchende weer vergoden.
T'wijl Titus, oorloght met de ſtijf-gebreynde Ioden.
Dier moetwil dat hy toomt, en morſeld gantſch tot gruys
Ieruſalems gebow, en komt verwinlijck t'huys.
Dies voegt mijn Callioop, haer ſluytveers, tot waerderingh
Der zee-vaert, ende ſeght, de Cæſarlijcke neringh
In de oorlogh, nimmermeer, bepeyrlden lawer-krans:
Of zee en ſchipvaerts lof, gaf eerſt de water-glans.

WAnt de edelheyd door deughd' en dapperheyd verkre-
Veel reeder dan 'tgeſlacht, de [e] Palatijnſche wegen (gen,
Ten throne treden in, [f] *ſo m' in 't Trajanſche gout*
Germannicus verbeeld, en Dacicus beſchowt.
Die Vlpius voor 's hands door daden heeft ontfangen.
Terwijl [g] Domitiaen de vliegen op gaet vangen.
En [†] Nerva, deughdelijck, den Cæſarlijcken ſtaf
Beheerden, diens geſagh hy na hem overgaf
Aen deſen [i] Spaenſchen Prins, die de eerſte is (een geboren
Wtlander) tot de waerd' des Keyſerdoms verkoren.
Die over beyd' de vloên, den [k] Donau en Euphraet,
Ten overtocht ſijns heyrkrachts, ſteenebruggen ſlaet.
Die oock de roode zee, rond-om [l] Arabien boeghde,
En door den Ocean met ſnege kielen ploeghde,
Tot daer de blanck' Euphraat met [m] Thetis ſich vermenght.

a Cremone, een oude ſtad in Lombardijen, niet veer van Mantua, aen de reviere Padus in Italien.

b Faventinus, een hoofdman Vitellij, van de Miſenſche vlote.

c Miſene, een ſtad met een zee-haven aen de Thyrrheneeſche zee, in de Provincie Italie, nu Terra di Lavoro ghenaemt.

d Den Keyſer Aulus Vitellius werd ſeer ſchandelijcke van de krijghsknechten getyranniſeert ende omghebracht, ſoo *Corn. Tacit. in ſijn vertellingen der Romeynſche gheſchiedeniſſen in 't 3. boeck getuyght. op 't 55. en 56 cap.*

e Dit zijn de weghen tot het Keyſerlijcke Paleys.

f Trajanus, eer hy noch Keyſer werd, bedwinght Daciam, anders Denemarcken, en brengt Duytſchland wederom in ſijnen ouden ſtand, derhalven den Poët Iuvenalis in ſijn ſeſte Satyra des Trajani gedenckt, ſprekende van 't goud daer in ſijn figure ofte ghedaente uytghebeeld ſtonde, dit veers;

Dacicus & ſcripto radiat Germanicus auro.

ANNO MVNDI 4045.
Anno Salut. 83. Domitiani.
Anno Salut. 98. Nervæ.
Anno 100. des Trajani.

g Flavius Domitianus, Keyſer zijnde, een ſone Veſpaſiani, ende een broeder Titi, ſlaet uyt den gheſlachte in booſheyd, was veel tijds alleenigh, en vingh dan vliegen, die hy met een priem doorſtack, daerom als op een tijd eener vraeghde, wie by den Keyſer in 't Paleys was, wierde hem geantwoord, niet een vliegh. † *Cocceius Nerva* Keyſer, uyt ſeer edelen gheſlachte geboren, neemt tegen ſijn danck het Keyſerdom aen. *i Vlpius Nerva Trajanus* Keyſer, geboren uyt de ſtad Italica in Spangien, van Raedſheeren geſlaehte, is de eerſte Keyſer die een vremdelinck ofte uytlander was. *k* Hy heeft over de reviere Euphrates, inſonderheyd over den Donaw, een geweldige ſteene-brugge laten maken. *l Arabien*, anders Ayaman genaemt. *m Thetis* de moeder der wateren ofte de groote zee.

Daer

Daer oock het ſtorm-geblaes in doods perijckel brenght,
Dien overbraven Prins; ten waer dat hem 't verander
Des weders had ontſet; ſo dat hy Alexander
De Groote hier gedenckt, en heylighde diens ziel.
Daer by geval een wel-geruſte vloot verviel
[Die om haer koopmanſchap na Indien wild'] te reede.
Daer hoorende van 's lands en vollicks vremdigheden,
Beklaeght hy de ouderdom; niet dat hem die verdriet:
Maer datſe hem beneemt de krachten, en verbied
Hem ſchipvaert te onderſtaen, om tot de laeſte enden
Des aerdrijcks (datmen noyt tot noch toe niet bekenden)
Te ſchepen, niet alleen, uyt nieuwigheyd, aldaer:
Maer, om te breyden uyt den Roomſchen Adelaer
Sijn vlercken, en beſtaen beyd'[a] ſtruyſſen ende tijgers;
Ia, toonen, datter niets voor afgerechte krijgers
Onmogh'lijck[b] zy te doen; deſe heeft ſen[c] ſuſters ſoon
Als erfgenaem des rijcks, de Roomſche lawer-kroon
Na hem op 't hoofd geſet; die als een dapper Keyſer
Sen voorſaet is gevolght; een over-werelds reyſer
Tot 's rijcks vermeerderingh, die over zee te ſcheep
In Engelland beland, en ſcheyd der Barb'ren ſtreep
Van 't Bondgenootſch gebied, met groote ſteene muuren;
Diens boegen wederom de pekelbaren ſchuuren
Tot op de Franſche kuſt, van daer na Africa,
En dempt der[d] Mauren twiſt, en ſcheept terſtond daerna
In Aſien, en dwinght de oproerigheyd der[e] Parthen.
Maer in ſen t'huyſvaert, om de[*] wis-kunſt te beharten
Heen na Sicilien zeyld, op dat hy ondervon
Den op en onderganck der ſterren en de ſon.
Maer ſo der twiſt ontſtaet by de overwonnen Ioden:
Hy derwaerts vaert, en heeft haer[f] Manlids ſnee verboden.
Reyſt door Arabien, tot in Ægypten, vierd
Pompeius uytvaert daer, en ſijn begravingh cierd
Met Keyſerlijcke prael; *VVel* (ſeght hy) *is 't gebeente*
Diens grooten mans gebuyſt in ſulck een nauw geſteente.
Maer doe in hem de ziel ſens levens deur ontſloot,
Seght hy,[g] *der Artſten veelheyd doen den Prins de dood.*
Maer ghy[‡] mijn zieltje die dit lichaem plaght te leyden,
Dat u omvangen heeft, 't ſchijnt dat wy ſullen ſcheyden,
Ghy om een ſchraelder woonſt, des ſal u ſchotſe hoôn,
My niet beſchimpen meer, gelijck ge waert gewoon.

a By ſtruyſſen ende tijghers werd Africa en Aſia verſtaen.

b. Deſe onmogelijckheyd moet verſtaen werden in krijghs-ſaken, ofte doen dat met den ſwaerde verrecht moet werden, ende by de onervarene onmog'lijck ſchijnt, is de afgerechte moghelijck te doen.

Anno 119.

c P. Ælius Adrianus Keyſer, des Trajani ſuſters ſone, geboren in de Italianſche landſchap Picenū, nu Marcha de Ancona genaemt, in een ſtedeken gheheeten Adria, daer van de Adriatiſche zee haren naem heeft.

d Mauren, zijn de volckerē Africe des landſchaps Mauritanie, dat nu het koninckrijck Marocco is.

e Parthia, nu Arach genaemt.

* Wis-kunſt ſullen ſommige Duytſchen beter met het woordeken *Aſtrologia*, ofte *Aſtronomia* verſtaen, dat maer een gedeelte der mathematica ofte wis-kunſt is.

f Manlids ſnee, ofte beſnijdinghe na de Wet Moyſi.

g Turba medicorum interfecit regem.

‡ *Animula, vagula, blandula,*
Hoſpes comesq́ corporis,
Quæ nunc abibis in loca.

Wt deſe laetſte reden des Keyſers Adriani tegens de ziele, ſoude men beſluyten, dat hy by ſijn leven een gheduyrighen ſelfs-ſtrijd ghehad heeft, ende dat ſijnen inwendigen geeſt ſijne uytwendige daden dickwils te beſpotten plagh.

Met dies

ANNO MVNDI 4102.

Anno Salut. 140.

Met dies vervlieght de geeſt ; terſtond uyt ed'len bloede
Sen aengenomen [a] ſoon (die toegenaemt de goede)
'T gebied in handen neemt, en Princelijck regeerd.
Terwijl [b] Aurelius de werelds-wijſheyd leerd.
Die (doen de [c] Parcen deên den Antoninum treden
Voorgaender Keyſeren pad) 's rijcks Aed'ler heeft be-
ſchreden.
Die in welſprekentheyd met Hemels breyn begaeft,
(Tot de edele natuyr) veer boven Cæſars draeft.
Het lof der koopvaert was by hem in waerd' ghereſen:
(Maer [d] Cincinatum heeft hy dit ghewin miſpreſen.
Die waerder ampt verſtiet, alleenigh om 't bejagh
Des rijckdoms) die ‡ voltreckt, dat wijſheyd niet vermagh.

a *Antonius Pius* Keyſer, een ſone Aureli Fulvi, Burgemeeſter tot Romen.

b *Marcus Antoninus Aurelius* Keyſer, een ſone Annei Veri, Schout tot Romen.

c *Parcen*, zijn de dry fatale ſuſters, die de Poëten fabulerẽ, dat de menſchen op haren beſtemden ſterfdagh 'tleven nemen.

Anno Salut. 162.

Terwijl heeft [e] Pertinax ſen edelheyd doen bloeyen;
Niet uyt den bloede, (want de wercken meer verfoeyen
Dan 't Keyſerlijck gheſagh, den * Commodum verheft)
Maer in manhafte deughd', die 't wit der eelheyd treft.
Hy leerd het oorlogh beyd' te land' en ſcheep beleggen ;
Weet oock wat Admirael en Veldheer is te ſeggen.
Heeft al de rijcken, meeſt (die onder 't Roomſche ſtaen)
Doortoghen en beſeyld, voor hy 'ten leſten, aen
Deſſelfs beheerſchingh komt ; maer, ſo hy dood geſlagen,
Werd den [f] meeſtbiedenden, [g] verkoft, en opgedragen
De Keyſerlijcke waerd', van 't aengeteelde quaet
Der trouweloofheyd, die ten leſten weer verſlaet
Den kooper, en verkieſt [h] Severum, die ſich heldigh
In burger-krijghen, en te vyand een gheweldigh
Verwinnaer heeft betoond; maer te [i] Eboracum ſterft:
Des [k] Baſſiaen ſen ſoon des vaders plaets beerft.
Maer gantſch onwaerdelijck, vã vaders deughd' verbaſtert.
Dat hem [l] Opilius om ſijner ondeughd laſtert.
Diens eygen ondeughd ſelfs ſen voorſaet overtreft:
En Keyſer zijnde [als men [m] Varius verheft,
Ter ſelver hoogheyd] in Bithinien laet ſen leven.
Wat Varius belanght? is ſo gantſch overgeven
Tot moetwil, dat hy meer een wonder-ſchepſel, dan

d *Cincinatus*, een Roomſch edelman, verlaet ſijnen heerſchenden ſtaet, daer in hem den Keyſer geſet hadde, ende treckt tot Capua om koopmanſchap te doen; waer over hem Aurelius beſtraft, niet de handelingh ter zee verachtende, maer de gierigheyd Cincinati, die ſich niet met het ſijne verghenoeghde, maer na meerder trachtende.

‡ *Horat. Satyr. 3. lib. 1.*
Omnis enim res
Virtus, fama, decus, divina, humanaq; pulchris
Divitijs parent.

Anno 181 & 194.

e *Ælius Pertinax* Keyſer, eertijds in handelingh en koopmanſchap opghetrocken, ſijn vader Helvus Succeſſus was een Romeyn.

* *Commodus*, Keyſer, M. Aureli ſone.

f *Didius Iulianus* Keyſer, van Burghemeeſterlijcken gheſlachte, koopt het Keyſerrijck van de krijghſluyden.

g *Claudianus. Emitur ſola virtute poteſtas.*

h *Severus* Keyſer, eenes Roomſchen edelmans ſone, gheboren tot Lepti, een ſtad in Aphrica.

i *Eboracum*, nu Torke, eertijds een machtige koninckliicke ſtad in Engelland.

k *M. Antoninus Baſſianus* Keyſer, des voorgaenden Severi ſone.

l *Opilius Macrinus* Keyſer, een ſlecht onedel perſoon, die ſijn ouders niet en weet, otte ghekend heeft.

m *M. Antoninus Varius*, toeghenaemt *Heliogabalus*, Keyſer, des voornoemden Baſſiani ſoon, meer een monſter dan een menſch ghelijck, in ſijn leven.

Een red'-

Een red'lijck mensch geleeck, en werd daer over van
Sen krijgs-heyr omgebracht. Na desen komt een schrander
Vernuftigh deughd'lijck Prins, (geheeten [a] Alexander)
Ter heerschingh, die belaeght sen vyand dapperlijck
Te water en te land, vermeerderende 't rijck.
En heeft den Persiaen en Parther overwonnen,
Tot dat hem oock de dood in Vranckrijck heeft verslonnē.

Met werd den grooten [b] Thrax (die op 't Arcadisch veld
De schapē eertijds hoede) in 't Roomsch gebied gesteld.
Maer wijl door domme-kracht en grove [c] boersche zeden,
Hy 't steld op tyranny, *begeven hem de leden
Des Roomschen Keyser-rijcks, en kiesen Gordiaen,
Midsgaders sijnen soon, die van Cappelliaen
In Africa ghedood zijn, werd des tweeden [d] sone
In 't Cæsarlijcke ampt ghewaerdight tot de kroone
Sijns vaders; die (hoewel noch jonck van jaren) stracx
Sich opmaeckt, en verslaet den wreeden boerschen Thrax.
'T en leed niet langh, of hem werd mede onderkroopen
De opper-heerschappy; de poort des rijcks gaet open.
[e] Philippus (alhoewel van vremd en ongheacht
Geslachte) treed daer in, en neemt de hooghste macht,
Door schijndeucht die hy veynst; maer heeft die grijns verschoven,
En schuyltse namaels met aen Christum te [f] gelooven:
Ontfangt door 'sBisschops raed tot Room de heyl'ge doop,
Maer end tot [g] Dietrichs Bern in 't veld des levens loop.

T'wijl [h] Decius, door dwangh des volliks, moest aenvaerden
De Keyserlijcke naem, en datelijck de waerde
Tot Room beseten heeft; dees' hebbende in sen hand
De overwinningh, van de [i] Scythen neven 't strand
Euxini, werd verraen, door [k] Gallus, die ontdeckten
Den vyand 's Keysers raed, die voort sen wiecken reckten,
En 't Roomsche heyr versloegh; dē Keyser met een spronck,
Vlieght van den oever in de maelstroom en verdronck.

a *Alexander Aurelius Severus* Keyser, des Heliogabali susters sone.

b *Maximinus Thrax* Keyser, geborē uyt Thracier land, van boersche ouders, die selfs een schaepherder geweest is, maer om sijn groote sterckte en raddigheyd des lichaems in den oorlogh, gevorderd tot ampten en bedieninghen, dat hy ten lesten oock tot de Keyserlijcke eere ghekomen is.

c *Asperitas odium sævaq; bella movet.*

* Also Keyser *Maximinus* in grousame wreetheyd meer en meer toename, zijn hem de krijghs-heyren allenskens beginnen af te vallen, gelijck dan in Africa de krijghs-macht hem afswoere, en verkoren eenen *Pro Consul Gordianus* (een man van tachtentigh jaren) ten Keyser ende sijn soon Gordianus tot hem, 'twelck den raed van Romen seer wel beviele; maer Cappellianus landvooght van Mauritanien, trock teghens hem op (om het Cæsar-rijck aen hem te brenghen) en slaet den jongen Gordianus dood, brenght den ouden in sulcke vertwijfelingh, dat hy sich selven verhanght.

d *Gordianus* Keyser, des ouden *Gordiani Pro Consulis* soons sone.

ANNO MVNDI 4209.
Anno Salut. 247.

e *M. Julius Philippus* Keyser, geboren van slechte ouders in der stad Vostris, anders Bosra, nu Bidumi genaemt, in 't steenachtige Arabien. f Den oudvader Origenes heeft hem door sendbrieven tot den Christelijcken gheloove gebracht, ende is van den Roomschen Bisschop Fabianus gedoopt met al'e sijn gesinde. g *Dietrichs Bern* is de stad Verone in Italien, door Theodoricus Veronensis, koninck der Ostrogotthen, ghesticht; by den Duytschen Ditrich van Bern. h *Decius Keyser*, van voorname ouders, gheboren tot Bubalo in Vngeren. i *Scythen*, waren volckeren komende uyt Tartarijen en Russien, door de Mæotische en Pontische zee in Europa.

k *Gallus Keyser*, sijn afkomste is onbekend, ontdeckt den raed sijns voorsaets aen sijne vyanden de Scythen, door welcke middel hy sich in 't Keyser-rijck ghedronghen heeft.

Anno 257.
a *Æmilianus* Cæsar, gheboortigh uyt Lybia in Mauritania.
† *Iniqua nunquam Regna perpetuo manent. Sen. in Medea.*
b *Valerianus*, Keyser met sijn sone *Galienus*, geboren uyt gantsch edelen gheslachte, was een groot tyran der Christen.
Anno Salut. 259.
c *Rhætia*, is het land dat noch Swaven heet, met een ghedeelte van Beyeren, hebbende in 't westen den Rhijn, in 't noorden den Donaw, in 't oosten de Lech, ende in 't zuyden 't geberghte Alpes.
d *Sapores*, koninck in Persis ofte Persien.
Anno Salut. 266.
e Den Keyser Valerianus, als een slaef in Persien ghevanghen zijnde, ende sijn soon den tijd sijner regeringhe met slempē en dempen doorbrenghende, hebben sich so voor en na dertigh tyrannen in 't rijck tot Keysers opgheworpen; maer even als vele schepen in een naw gat met harde storm malkander niet willen wijcken, ende daer over d'een den anderen in den grondrijden; so hebben dese dertigh tyrannen malkander mede t'onder ghebracht, de namen der selver zijn dese: Macrianus, Quietus, Valens, Piso, Aureolus, Posthumus, Posthumus Iunior, Lollianus, Theodatus, Victoria Mulier, Victorinus, Victorinus Iunior, Marius Faber, Tetricus, Tetricus Iunior, Zenobia Mulier, Odenatus Palmirenus, Meonius, Herodes, Balista, Herennianus, Thimolaus, Regillianus, Ingenuus, Trebellianus, Æmilianus, Celsus, Cyriades, Saturninus, Ælianus. Hebbe dese alhier ghesteld, omme of den Leser lust hadde, om Sextus Aurelius, Orosius, Eutropius, ofte den Grieckschen Mnnick Zenoras te lesen, omme die te gevoeghlijcker te vinden.
f *Flavius Claudius* Keyser, van afkomste uyt Dalmatien, uyt den seer edelen geslachte Claudia.
g *Sarmati*, waren Polacken en Russen; Scythen waren mede Russen aen d'ander zijde des Tanays ofte Don. Gotthen waren volckeren ghekomen uyt Gotland, ende voort volckeren woonende aen de Baltische zee.

DAer op sich den verraer de heerschingh onderwonde.
En 't vrije Roomsch ghebied ter dienstbaerheyd verbonde,
Door dwangh der Scythē, slechts uyt lust tot heerschappy;
Tot dat *a* Æmiliaen de Romers maeckten vry
Van Scythsche dienstbaerheyd, daeromme hy Augustus
Van 't Legher werd verklaert; des Gallus seer ontrust is,
En rust sich tot hem op, maer † sneveld in den slagh.
Terwijl *b* Valeriaen (die doe in *c* Rhetien lagh
Daer, van sijn heyrkracht mee Roomsch Keyser werd verkoren;
So Æmilianus heyr dees tijdingh nu ter ooren
Ghekomen is, verslaen sy hun verkoren Heer,
En gaen Valeriaen toevallen; des te meer
Wijl binnen Room den soon desselven, werd verheven
Tot mede-heerscher; des den vader sich begeven
Ten optocht heeft, en voerd sen heyren neffens hem,
En valt in Persen aen, den koninck *d* Saporem.
Hier schied' een groot gevecht, den Keyser werd ellendigh
Ter eew'ger vangenis gegrepen, ende schendigh
Gedwongen (Room te spijt) te knielen op de aerd'
Ter voetbanck Saporis, wanneer hy klimt te paerd'.

TErwijl na 't Keyser-rijck geweldigh werd gedongen;
So dat sich 't seffens in ter heerschappije drongen
Wel *e* dertigh Keysers, wijl Galienus in wellust
Geseten, niet gedenckt aen 's rijcks gemeene rust:
Maer stervende bespreeckt de Roomsche heerschappije
Den Ed'len *f* Claudius, die doenmaels tot Pavijen
Het konincklijcke kleed werd aengeboden, met
Den naem Augustus; heeft sich datelijck geset,
Om 's lands gemeene saeck, voor overval, der rotten
g (Sarmaters, t'saem gerocht van Scythen ende Gotthen)
Te hoeden, en met een 't bowvallige gesagh,
Te rechten op, gelijck het by de Cæsars plagh.
Hy doet de grootste vloot (ter zee) te vyand wielen
Dan oyt voor hem gedaen, van tweemael duysend kielen.

En treft de Scythen aen by [a] Hellas schorre-strand;
Haer wiecken maeckt hy vlugh', haer schepen hy verbrand.
Vervolghtse land-waert op, verjaeghtse en verslaetse.
Besetse in woest gebergh t, in wilde en euniere plaetsen.
Alwaer 's in ongemack, van hongers-nood en pest
Vergaen; des Claudius verlaet dit naar gewest,
Ter Scythen kerrikhof, en laet sen schepen varen
Na Creten, Cyprus, om de eylanden te bewaren
Voor dit Barbarisch volck, dat tot den roof geneyght,
Voor langh met [b] overval dees kusten hadd' ghedreyght.

NA deses oorloghs end, de [c] brand-sieckt (ten verderve
Italie opgeblaeckt) den Keyser mee doet [d] sterven;
Die op sijn [e] broeder 't Roomsch gesagh berusten laet:
Maer 't vollick onder des verheft tot desen staet
[f] Aurelianus, die de meeste macht ter weyr bracht,
Des sich Quintilius te swack kend, om diens heyrkracht
Te wederstaen, en doet sich haestigh ader slaen,
En tapt het leven uyt; so dat Aureliaen
Sijn vromigheyd, vermengt met wreedheyd, ter regeringh,
Alleenigh meester is. Doen heeft me 's rijcks vermeeringh
Den vromen [g] Tacitus, gewaerdight en versocht.
Diens [h] broeder na sen dood het weyg'rẽ dwaesheyt docht,
En dringht sich selven in, maer, soomen hoord' gewagen
Dat [i] Probus Keyser was, werd hy terstond verslagen.
Des yeder Probe heyl by desen Probus vind:
Want Probus anders niet dan Probitas bemind.
Hoewel sen krijgers hem [k] Improbitas bewesen,
Heeft [l] Carus Probe straf de moordenaers doen vreesen.
Dien Carus, met sijn soon, treckt over [m] Ctesiphon
Ten Perser oorlogh, daer den blixem overwon
Sen leven, des sijn [n] soon bekleed des vaders stede:
Maer [o] Clotho doet hem haest den selven pad in treden.

NV [p] Diocletiaen der Christenen Tyran,
Augustus werd verklaerd; t'wijl de oproer dapper an

a Hellas, is Thracien, dat nu Romanijen heet.
b De Scytische volcken hadden al voorhenen de eylanden Candien, anders Creta, insghelijcks Rhodus en Cyprus, voorghenomen te overvallen met macht van schepen.

ANNO MVNDI 4237.
Salut. 275.

c Brand-sieckt, anders peste, een dochter van Bellone.
d Van 't sterven deses Keysers werd geseyd, dat also men der Sybillen boecken ende prophecijẽ ondersochte van wegen der groote sterfte die doen in Italien was, der Goden besluyt, ter uytkomste, te weten: datmen gevonden soude hebben, dat by aldien de voornaemste persoon van Romen, sich selfs ghewilligh ter dood begaf, dat alsdan de peste ophouden soude. Ende soude de Keyser also voor het gemeene best sijn leven opgeoffert hebben, derhalven hem de Romeynen eẽ guldene colomne, met eenen gulden schild, ter eeren souden opghericht hebben.
e Quintilius Keyser, broeder des Flavij Claudij.
f Aurelianus Keyser, eenes Roomschen raedsheeren-Ackermans sone.

Anno Salut. 281.

g P. Annius Tacitus Keyser, men seyd uyt den geslachte Cornelij Taciti, weygerde het Keyser-rijck, overmids sijn ouderdom, maer werd gedrongen het selve te aenvaerden. *h M. Annius Florianus* des vorigen broeder, aenbood sich selvẽ na sijn broeders dood ten Keyser, heerschten maer twee maenden. *i Probus* Keyser, geboortigh van Syrmio, een stad in Pannonien, nu Vngeren, uyt raedsheeren geslachte; *Probus* is op duytsch te seggen vroom, gerecht; *Probitas* billickheyd ofte gerechtigheyd; *Probe*, dat recht is. *k Improbitas*, onvromigheyd, want sy brochten hem om 't leven. *l Carus* Keyser, een edel Romeyn. *m Ctesiphon*, een stad in Parthia legghende, daer den Tigris en Euphraat sich van malkander scheyden. *n Numerianus*, Cari sone. *o Clotho*, een van de dry Parcen, ofte fatale susters, die de Poëten fabuleren, dat den mensche den draed des levens afsnijd. *p Diocletianus* Keyser, gheboortigh uyt Salona in Dalmatien, van slechte ouders.

In alle landen groeyd, des hy tot hem een [a] tweeder
Ter heerſchappije kieſt, dees leggen vaylighneder
De miſverſtanden, daer op met de ontſcheede macht,
Sy 't gantſch bewoonde aerdrijck hebben 't ſaem gebracht
In eenen lawer-krans. Dees beyde aldus verheven,
De Cæſarlijcke waerde aen hun nakomers geven.
Want Diocletiaen (het wanckelbaer gheval
Niet meer vertrouwen dorſt) [b] Galerio beval
'T gedeelte ſijnes rijcks. Daerom oock ſijn geſelle
Maximiaen beraemd [c] Conſtantium te ſtellen
Voor hem in 't Keyſer-ampt: maer deſe krijght berow.
T'wijl Diocletiaen leefd by den acker-bow,
En laet Galerium de Aſiatſche rijcken
Met Grieckenland; dus word Conſtantius Afrijcken
Met Vranckrijck, Spangien en Italien toegeleyd.
Die weygh'righ deſer gift, ſlechts met beſcheydenheyd,
Kieſt Vranckrijck, voor ſijn deel, met de aengepaelde kuſtē:
En laet de [d] ander' voor die meer gebiedens luſten.
So dat Galerius, [e] Licinium verkieſt
Ten Keyſer neffens hem; terwijlen ſo verlieſt
[f] Maxentius ſen hoop; ſen voorſlagh magh niet vloten.
Met heeft de kille dood, Conſtantium doorſchoten,
In 't Engel-eyland, des den grooten [g] Conſtantijn
Moeſt na hem in ſijn plaets Monarch en Keyſer zijn.

HY neemt het oorlogh aen, en ſlaet de baſtaerd vorſten:
Dier heyden afgod aen de leugen is geborſten.
Door dien een [h] ſaligh Prins 't bowvalligh Chriſtendom
(Met Keyſerlijck geſagh) pylaert, en wederom
Wt Diocletiaens Chriſthatigh bloed-vergieten,
Een honderdvoudigh tal van Chriſten op doet ſchieten.
Hy bowd Byzantium, die ſchier ter aerden plat
Lagh neergeſloopt, en noemtſe [i] Conſtantinus ſtad.
Hy houd en vaſt gelooft de [k] vindingh van ſen Moeder,
Voor alle tegengift te weſen ſijn behoeder.
En werpt een Chriſti [l] wond-ſtift in de onſtuyme zee,

a Namelijck, *Maximianus Herculeus* Keyſer, was een wreed boeriſch menſch, geboortigh uyt Vngeren, diens ouders om een dagh-huyr arbeyden by den landvooght; maer hy hem tot den krijgh beghevende, draeght hem ſo, dat hy tot deſe ſtaet komt.

Anno Salut. 310.

b *Galerus Maximianus* Keyſer, gheboren in Dacia ripenſis van ſlechte ouders, heeft aldaer een koeherder geweeſt, maer nu ſo hoogh gheklommen, dat hy de dochter Diocletiani krijght ende Keyſer werd.

c *Conſtantius* Keyſer, geboren onder den Dardaneren in over-Myſien, dat nu Servien heet, van machtighe ouders; want den Keyſer Flavius Claudius was ſijns moeders oom.

d *Conſtantius*, om de meeſte ruſt wille, is te vreden met Vranckrijck en Engelland te regeren, en laet de andere landen, die hem toegheleyd waren, varen.

e *Galerius* kieſt Licinium een overſte der byſtanden, tot ſijnen medegeſelle.

f *Maxentius*, den ſone des vorigen Keyſers Maximiani, tracht oock om Keyſer te weſen, maer ſijn rijck duyrde niet langh; want Conſtantinus Magnus hem in 't ſeſte jaer ſijner regeringe verſloegh.

ANNO MVNDI 4274.

Anno Salut. 312.

g *Conſtantinus Magnus* Keyſer, des Conſtantij ſone, gheboren in Enghelland; hy overwint de Keyſeren Galerius, Licinius en Maxentius. h Saligh is ſo veel geſeyd als geluckigh. i *Conſtantinopolis*, is op duytſch te ſegghen, Conſtantinus ſtad, eertijds Byzantium gheheeten. k Men ſeyd dat ſijn moeder Helena 't heylige kruys ſoude gevonden hebben; daer op de Roomſche Chriſten den heyligen dagh de *Cruys-vindinge* gefondeerd hebben, daer in hy een groot geloof ſoude gehad hebben. l Dat oock de dry nag'len deſſelfs ſijn moeder tot hem ſoude gebracht hebben, dier een hy aen den toom van ſijn paerd ende oock een aen ſijn helmet ſoude gebonden hebben, tot een medecijn voor alle vergift en teghenſpoed, ende den derden in de zee ſoude geworpen hebben, om de baren hem daer mede onderdanigh te maken; maer alſo het den Poëten gheorloft is te fabuleren, ſo derf ick hier wat te vrypoſtiger mede deurgaen.

En ſtild de baren, die hy vaylighdes doorſnee,
Met ſchepen vol gewoels, van boots en oorloghs-knechten;
Des nawlijcks tegen 't rijck ſich vyand op derf rechten:
Ontſiende Conſtantijn, en ſijn geduchte macht.
Maer ſo hem de ouderdom ontreckt des lichaems kracht,
Begint den Perſiaen (op 't wapen-punt) de Chriſten
[a] Meſopotamiam te ontweldighen; hier miſten
Den Keyſer 't oud' geluck, vermids ſijn onbeſcheyd
Den vrede alder-eerſt den Pers heeft opgeſeyd.
Des treckt hy 't harnas aen, den ſabel uyt de ſcheede;
En wapent ſchepen, daer ſen heyr is in getreden,
Niet ſonder hem, terſtond met de anckers op de plecht,
De zeylen uyt den band, des land de vlote recht
In [b] Ponten, daer den vorſt, door 't warme bad ſen leden
Van de oude ſtrammigheyd in meeningh is te ontkleeden
Voor ſijn begonnen reys, en drinckt door artſten raed
Een [c] ruym-dranck met fenijn ghemenght door vrienden haet.
Daer van tot [d] Nicomeed' hy end'lijck is gheſtorven.
En laet dry [e] ſonen (die tot heerſchappy verdorven,
Met ſijnen [f] neve) 't rijck; dees volght de voetſtap na
Sijns ooms, maer de ander dry gebroers, tot leyder ſcha
Vervallen door de twiſt; Dalmatius den neve
Werd in een loos allarm de moord-ſteeck eerſt gegeven.
De broeders opgeſtoockt tot vyand'lijcke haet:
Door Arriaenſch [g] krackeel en nijdigh papen-quaet,
Malkander gaen te keer, om alles te beſpannen
Ter hooghſter heerſchappy, waer onder der tyrannen
Getal, den meeſter maeckt, en de eerſte twee onterft
Door doodſlagh; maer daerna Conſtantius die ſterft.
En voor ſen dood, beſpreeckt ſen Keyſerlijcke ſtede,
De afvall'ge [h] Iuliaen, die 't Chriſtendom beſtrede
Met opgebeten ſmaed; die na veel oorloghs reyſt
Daer 't nood-lot hem de ziel des lichaems afſcheyd eyſcht.
Dus ſcheept hy machtigh heen na Aſia, om de Parthen
(Dit was ſijn hooghſte roem) in 't vlacke veld te tarten.
Doen nu ſen heyren aen den over oevers-kant
Euphrates landen, ſteeckt hy 't ſcheeps-gevaerd' in brand:
En heeft der krijgers hoop tot vluchtē, gantſch verbroken.
Nu gaetet aen 't gevecht, den Keyſer werd doorſtoken.
De dood-ſteeck hy gevoeld; nochtans de laſter-mond
Roept, Galilee du winſt, den Prins is dood ghewond.

a *Meſopotamia*, nu Diarbech genaemt.

b *Pontus*, nu Becſangial geenaemt.

c Ruymdranck ofte purgatie.

d *Nicomedia*, eertijds een treffelijcke ſtad in 't Pontiſche rijck, nu meeſt door de Grieckſche en Turckſche oorlogen verwoeſt.

Anno Salut. 340.

e Te weten, *Conſtantinus*, *Conſtans*, en *Conſtantius*, alle dry Keyſers.

f Des Conſtantini neve, geheeten *Dalmatius*, erft mede een ghedeelte in 't Keyſerrijck.

g Onder 't deckſel van voorſtand en tegenſtand der Arriaenſche kettery, werden de Keyſerlijcke ghebroeders, door aenporringe der nijdige papen en biſſchoppen, tot tweedracht gheſtoockt, ende komen alſo alle om in den oorlogh, ſonder erfgenamen inde Keyſerlijcke beſittinge te laten.

ANNO MUNDI 4326.

Salut. 364.

h *Iulianus Byzantius*, Keyſer tot Conſtantinopolen en Romen, was des grooten Conſtantini broeders ſone; hy wierden toeghenaemt de afvallighe, om dat hy voor heen Chriſtum bekend hadde, ende daerna verſaeckte.

DAerna 't verſtroyde heyr komt wederom te ſamen.
En [a] Iuvianum aen in 's vorigen ſtede namen.
Dit was een Chriſtlijck Prins, die 't oorlogh voerden uyt.
En vrede met den Parth en Perſianen ſluyt.
Sterf in ſen t'huyſvaert, des de keurelijcke ſtemmen
[b] Valentianum, tot [c] Niceen, eendrachtigh ſtemmen
Tot Keyſer; middelerwijl den ſtrengen duytſch, bekneld
Den Franſman, wijl den [d] Sax en Schot den Britten queld.
Den [e] Scyth [f] Pannonien terght, de Gotthen [g] Romanyen
Verwoeſten, des de vorſt tot hem ter heerſchappije
Sen broeder [h] Valens (die tot de Arriaenſche Sect
De al-om gewetens dwinght) met Cæſars lawer deckt.
Dees heerſcht na broeders dood dry jarē 't rijck alleenigh.
Hem volghde [i] Gratiaen, die met ſen [k] broeder, eenigh
En heyligh in 't ghebied uytmunte, door den raed
Van [l] Theodoſ', die mee den Keyſerlijcken ſtaet
Na deſer dood ontfanght; dees leyd' ſen vyand neder
In 't over-hemelt veld, door 't ongeſtuymigh weder
Van hagel, wind en ſnee; dat tot der booſen ſtraf
Der Goden veldheer, voor ſijn heyr tot byſtand gaf.
So nu 't beſtemde perck ſijns levens is verloopen:
Set hy de poort des rijcks ſen beyde ſonen open.
Des ſteld [m] Arcadius ſen ſetel in het ooſt.
[n] Honorius in 't weſt vervult ſijn vaders krooſt.

ALs nu Arcadij [o] vooght van eer en eed vergeten:
Sen Prins, ter Gotthen krijgh, om [p] gelds wil maeckt gebeten.
Van meeningh, om het rijck doen vallen in de hand
[q] Alarici, vermerckt men 't heymelijck verſtand
Deſſelven, die het loon ontfanght van een verrader.
Terwijl dat ‡ Stilicon Honorij mede-rader,
Met ſijn vertrowde Prins den ſelven pad in ſlaet.
Die weckt de [r] Alaners op en [ſ] Swaben, die hy raed,

a *Iuvianus* Keyſer, een ſone Varroniani, een Grave van Segedunum in Ooſtenrijck.

b *Valentianus* Keyſer, zijnde een Hooftman der ſchildknechten.

c *Nicea*, nu *Nichia*, ende oock Iſnic ghenaemt, eertijds een voorname ſtad in Bithinien, dat nu Purſien heet, daer het treffelijcke Conciliū van Niceen, over de leere Arrij ghehouden is gheweeſt.

Anno Salut. 367.

d *Saxiſche* volcken waren ſo tuſſchen de revieren d'Elve en de Weſer woonden, deſe ſpanden met de Schotten en verwoeſten Engelland.

e Dit waren Sarmatiſche Scythen, te weten, nu die van Podoliē, Moldavien en witte Ruſſien.

f *Pannonien*, nu Hongarijen.

g *Romanyen*, eertijds Thracien, daer nu Conſtantinopel leyd.

h *Valens Cæſar* tot Romen en in de weſterſche landen.

i *Gratianus* Keyſer in 't ooſten, diens broeder

k *Valentianus* Keyſer tot Romen, zijn beyde des eerſten Valentiani ſonen.

Anno Salut. 382.

l *Theodoſius* Keyſer, uyt den gheſlachte des Keyſers Trajani geboortigh, was te voren een vooght der twee Keyſeren Gratiani en Valentiani, hem werd het rijck in 't weſten onderkroopen van eenen Eugenius, die door de Franſchen en haren hoofdman Arbogaſtus aengeſtijft, die oock voor hem te velde komen, maer van God en den Keyſer overwonnen en verſlagen werden; daer op den Poët Claudianus dit veerſken gepaſt heeft; *O! nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris, Æolus armatas acies, cui militat æther, Et conjurati veniunt ad claſſica venti.*

m *Arcadius*, Keyſer in 't ooſten.

n *Honorius*, Keyſer in 't weſten.

o *Ruffinus Gallicus* genaemt.

p *Impulit amentes, auriq; cupidine cæcos*
Ire ſuper gladios, ſuperq; cadavera patrum,
Et cæſos calcare duces. Lucan. lib. 7. bel. civil.

q *Alaricus*, koninck der Gotthen.

‡ *Stilicon*, den vooght Honorij, van afkomſt een Wandael.

r *Alaners*, anders *Alauni* genaemt, waren volcken uyt Sarmatien, dat nu Ruſſien heet, uyt de Provincie Severia en Rhezan.

ſ *Swaven*, waren de volckeren die noch huyden ten dage Swaven heeten, maer hebben doen ter tijd hare landpalen wijder uytgebreyd, dan nu Swaben-land is.

Ten Italiaenschen roof; daer toe hy oock de Wandalen,
Met den * Borgondiers hitst, en meent het so te handelen:
Op dat hy in't gevaer des oorloghs, sijnen soon
[a] Eucherius, op 't hoofd mocht setten 's Keysers kroon.
Dien handel merckt den landvooght [b] Gildo in Afrijcken,
En tracht sich selven mee met scepters te verrijcken.
Diens [c] broeder, als belet des onrechts, die versocht
Tot Romen, so hy aen (dees mie) den Keyser brocht,
Om bystand, datmen hem voltreckt met macht van sche-
En schickt hem henen, daer hy dapper mee benepen (pen,
Sijns broeders vlote heeft, en slaetse uyter zee.
Maer Gildo, die 't ontslipt, word op de naeste ree
Ghevangen, en door last van Maskezel verworright.
Terwijl de groote stad, op 't uyterst' is besorright
Voor 't heyr der [d] Wandalen en [e] Gotthen, dat verstapt
Van alle kanten, en op 't hoofd der wereld trapt.
En kneveld het gebeent, diens merrigh werd verslonden;
Ontzeenuwd al de leên daer 's rijcks gebied op stonde.
Ontluysterd kroon en krans van 't Cæsarlijck gesagh.
Ontpurperd al wat oyt het Capitool vermagh.
Gheschonden en gesloopt de over-oud' gebowen.
Geschondẽ 't eerbaer rood en puyck der schoonste vrowen.

* *Burgundiers*, waren de inwoonders uyt hoogh en neder Borgondien.

[a] *Eucherius*, sone des vooghts Honorij.

[b] *Gildo*, een stadhouder Honorij in Afrijcken.

[c] *Maskezel* genaemt, die sijnen broeder aen den Keyser (om des onrechts wille, te meer also hy hem in sijn afwesen sonder oorsake sijnen sone omghebracht hadde) verklaeght, ende derhalven met Keysers bystand ghesonden werd sijnen broeder Gildo te bekrijghen.

ANNO MVNDI 4376.
Ætatis Romæ 1164.
Anno Salut. 414.

NA dees verheeringh werd Italien gantsch door-rent,
Gepluystert en bestrooft, gebrand, geblaect, geschend.
Ten bleef hier by noch niet, se manden schip en kielen,
En 't eyland mede van Sicilien overvielen.
Des meester zijnde, voort te scheep na Africa.
Hier stuyt haer opset, want Neptuyn in ongena
Haer dapperlijck bevecht met storm en woeste baren.
So datse met verlies, schipbreuckigh meest vervaren
Te ruggh', en andermael berooven 't overschot
Der Roomscher schatten, daerna komt den Keyser tot
Verdragh van vrede, (met [f] Ataulphus haren koningh)
Met sulck bespreck, dat slechts sen sabel tot verschooningh
Italiæ streckten, des den Barbar wend sen heyr,
En tot de [g] Gallos veld' de spitse van sen speyr.

DAer na heeft [h] Attalus met groot gevaerd' van schepen,
Den trotsen Africaen met oorlogh aengegrepen.

[d] *Wandalen*, waren volckerẽ so omtrent Pomeren en Cassuben, insonderheyd in de Wendische Marck uytgesproten waren, ende alle na Italien toe sackten, omme dier rijckdommen te berooven: als oock omme hare landen van overvloedigheyd des volcks te ontlasten, ende andere wooningen voor haer te soecken.

[e] *Gotthen*, waren volckeren uyt de eylanden in de oost en Baltische zee.

[f] Den koninck der Barbarische Gotthen, die Room verwoesten, was Alaricus ghenaemt; maer sterf korts na de verwoestingh van Romen, ende werd desen Ataulphus doen koninck in sijn stede.

[g] *Gallos* zijn de Fransoysen.

[h] *Attalus*, een edel Romeyn, in Spangien oorlogende met de Gotthen, verlaet dien oorlogh, en begheeft sich met een groote macht van schepen na Africa, neemt het selvighe in, ende steld aldaer amptluyden en bevelhebberen, als of hy Keyser ware, maer werd van 's Keysers wegen gevangen, sijn eene hand afgehouwen, en in ellend' versonden.

a Heraclianus van Honorio den Keyser gesonden, om den aenhanck Attali te verdoen, werpt sich mede op tot Tyran.
b Theodosius de tweede van dien naem, Keyser in't oosten.
Anno Salut. 427.
* *Valentianus* Keyser in't westen, des Theodosi broeder.
c Hunnen, waren volcken ghekomen uyt de noorder quartieren van Polen, Pruyssen en Lijfland, hadde eerst de Gotthen uyt hare landen verdreven.
d Swaben, waren de hoogh en neder-Saxensche Duytschen, en voort de volckeren uyt Swabenland, dat noch den naem daer van behouden heeft.
e Sarmaters, waren de Russen en Moscovijten.
f Celten, zijn Fransche volcken, so tusschen de reviere Seyne en Rhosne woonden.
ANNO MVNDI 4416.
Anno Salut. 454.
Anno 461.

Maer dinght na 't hoogh gesagh, daerom [a] Heracliaen
Hem met sen aenhanck straft, en heeft te niet gedaen
Sen gantsche macht ter zee; dees' siende dat de saken
Hem wel geluckten, dacht sich mede op te maken
Tot Keyser, ende rust vier duysend schepen toe,
En valt Italien aen, maer krijght de neerlaegh doe
Sen heyrkracht landen sou; des vlucht hy na Carthagen
Met weynigh schepen, daer hy end'lijck is verslagen.

DE Keyseren gebroers van beyde west en oost,
Aenvaerden de oude reys, en laten in hun kroost
Twee [b] Keyseren gebroers, Arcadij beyde sonen.
Diens oudsten Theodoos de Constantijnsche kroone,
Als een Godvruchtigh Prins, vroom en trouwhartigh schraeght.
Terwijl * Valentiaen geduyrige oorlogh draeght:
Van [c] Hunnen, [d] Swabē, en [e] Sarmaters, [f] Celten, [g] Francken,
[h] Alaners, [i] Scythen, met meer and're die der jancken
Om uyt te roeyen slechts de Roomsch geduchte macht:
Met al haer scheursieck en heersch-suchtige gheslacht.
Dit lockt den wandalaer, op 't Meyremins gheschater
Wt Spangien, met sen heyr, en draeght hem over 't water,
Tot dwangh in Africa, den Roomschen onderdaen,
Die 's Keysers tijtel eert; so dat Valentiaen
Ghedwongen werd tot vree, en naderhand [k] doorstoken.
Diens dood dat [l] Genserick ter liefden heeft ghewroken
Der ‡ Keyserinne; t'wijl in 't oosten [n] Martiaen
Een heerschappy ge-end, en wederom daer aen
Den Grieckschen [o] leew gesteld; na welckers overlijden
[p] Severus komt, doe quam Italien te ontglijden
Het Keyserlijck gesagh; de vremden nemen 't in,
En kiesen alle daegh, schier Keysers na haer sin.

g Francken, waren de Duytschen uyt Francken en Thuringherland, ende die so voort den Rhijn langs woonden tot Holland toe; want dese volckeren eertijds overblijfsels waren van het verwoeste Troyen, ende hebben eerst hare wooningh by de Sarmatos aen de Mæotische zee ghenomen, daer van zijn sy in Vngerland ghekomen, en hebben aldaer de groote stad Sicambria ghebowt, daer van sy oock Sicambri zijn ghenoemt worden, die naderhand Ghelderland bewoonden, en 't selve Sicambria noemden; hebben naderhand de westkant van Vranckrijck mede bewoond en ingenomen, ende hebben 't selve mede onder Franckenland begrepen. *h Alaners*, waren volcken uyt Russie, tusschen de revieren Tannays en de Nieper, uyt de Province Severia, ofte by den Russen Siewerski Storn genaemt. *i Scythen*, waren Russen en Tartaren in 't ghemeen; alle dese volckeren, onder der Gotthen koninck Attila, bestreden Romen, maer werden in eenen seer grooten veldslagh verslagen, van 't heyr Valentiani, waer in men rekende, dat over beyden zijden aen de kant van twee honderd mael duysend dooden ghebleven zijn. *k* Keyser Valentianus (de vrouwe van eenen Maximus, een edel Romeyn, ontschaeckt hebbende) werd van den selven, ofte door raed desselven doorsteken. *l Genserick*, koninck der Wandalen. ‡ *Eudoxia* ghenaemt, des tweeden Theodosi dochter. *n Martianus*, Keyser in 't oosten, was een overste der militie, des Keysers Theodosi, komt door Pulcheria des Theodosi suster tot het Keyser-rijck. *o Leo*, Keyser in 't oosten, is de eerste Grieck gheboren, die tot het Keyser-rijck komt. *p Severus*, anders *Severianus*, Keyser van Romen, gheboortigh uyt Lucanien.

Want

WAnt daer de wapens voor geẽ wapens meer verſtreckẽ:
Daer kan men 't met [a] voor gheld ghekofte gunſt vol-
trecken.
Alſo heeft [b] Gyſerich, archliſtigh neergheleyd,
Den [c] Baſiliſcum, die vermids ſen gierigheyd,
Noch nawelijcks omtrent de kuſte van Carthagen
Beland', of heeft de [d] Stad hem veyl te [e] koop ghedragen.
Den Prince (die den [f] aert der gierigaerts wel kend)
Stracks mand en wapend al de ſchepen daer omtrent,
En brenghtſe onder zeyl; ſchickt onder des vereeringh
Van goude ſtucken, aen den gieraert, met begeeringh
Vijf dagen ſijn bedenck: of dan hy een van twee
De ſtad ſou ruymen, of ſlagh leveren op zee.
Maer Baſiliſcus, doen hy 't kats-hoofd hadd' ontfangen,
Streckt lijckwel 's morgens na Carthago toe ſen gangen.
Des zeyld den wandalaer kloeckmoedigh tot hem in
Dit baert hem vrees op vrees, ſo dat hy in 't begin
Het ſtuyr te vyand bied; de and'ren volghen alle:
Des Gyſerich hem is van achter aenghevallen,
En ſlaet hem, dat hy ſelfs ter nawer nood ontquam;
Daer op der Barb'ren vorſt Italien voor hem nam
Vervolgende ſen zeegh, met ſchepen te over-raſſchen.
Des Baſiliſcus om ſen ſchand-vuyl af te waſſchen,
Sich haſt daer tegen aen, en ſtuyt ſen vyands vaert
In 't eerſte landen op de blixem van ſen ſwaerd:
Maer lang in twijfel zeegh, want niemand eerſt wil wijcken;
In 't leſt moet Genſerijck voor Baſiliſcus ſtrijcken.

TErwijl Italien vaſt met [g] ſecten is verdeeld.
Hier [h] Anthemius heerſcht, Servandus gins beveeld.
Nu Ricimer, en dan Olybrius van ooſten
Gheſonden, om het doorgeſoolde rijck te trooſten.
Nu hier Licerius, dan Nepos daer ghebied.
Terſtond Oreſtes, die Auguſtulum het lied
Der droeffeniſſe queeld; daer af den Roomſchen waker
In ſlaep valt, onder dies der Rughen Odoaker
Oreſtis vrouwe vanght, Auguſtulum verſend

a *Auro venalia jura*; Het gheld dat ſtom is, maeckt recht dat krom is.

b *Gyſerich*, koninck der Wandalen.

c *Baſiliſcus Patricius*, een Romeynſch overſte van een armade ſchepen, werd gheſonden om den Wandalen de ſtad Carthago te ontnemen, die 't niet moghelijck ſcheen voor der Romeynen komſt te kunnen houden.

d *Horat. Oda 16. lib. 3.*
Et diffidit urbium
Portas vir Macedo, & ſubruit æmulos
Reges muneribus, munera navium
Sævos illaqueant duces.

e Want alſo Baſiliſcus noch by de 280 ſtadien (dat zijn 35 mijlen) van de ſtad Carthago was, heeft den koninck deſelve omme een ſomme gelds aengeboden te willen laten houden.

f Den koninck wetende dat de gierigaerts een worm by 'thart hebben leggen, die altijd om meer leyd en roept; en daerom dacht, dat het by een gheven niet blijven ſoude, dat oock de gierigaerts gemeenelijck bloo zijn, hem met giften op te houden, tot dat hy ſich ghewapend heeft tot teghenſtand, en hem op 't onvoorſienſte overvalt, en verbaeſt te rugg' doet keeren.

g Secten, anders rotten, af-ſonderinghen, by ons veel met het uyt Latijn gheſprotene woord *Factien* ghenoemt.

h Alſo Italien om deſen tijd van de menighte der tyrannen, ende t'elckens nieuwe opgheworpene Keyſeren, aenghevallen wierde, welcke de ſommige maer eenen dagh, de ſommighe wat meer gheregeert hebben, hebbenſe deſelve met den naem *Diales* ghenoemt, ghelijck daer zijn gheweeſt *Anthemius, Servandus, Ricimer, Olybrius, Licerius, Nepos, Oreſtes, Auguſtulus, Odoacer*, koninck der Rugianen, een volck onder den Veſigothos behoorende; mijns oordeels, uyt het eyland Rugen in de Baltiſche zee.

Anno Salut. 478. Ætatis Romæ 1229.

a *Zeno* Keyser tot Constantinopolen, dese was een vader Leonis des tweeden, ende wierde van sijnen sone selve ghekroond.

b *Theodoricus*, by den Duytschen genaemt Dieterich van Bern, koninck der Ostrogotthen; dese waren uyt het oostersche ghedeelte des lands der Gotthen her ghekomen, gelijck oock de Vesigotthos uyt het westersche ghedeelte dessels haren oorspronck hadden.

In onghenade, daer hy storref in ellend:
En heeft desselven kroon en rijck aen hem ghenomen.
T'wijl [a] Zeno tot de kroon in 't oosten is gekomen;
Die voorheen van sijn soon werd vromelijck berecht,
Maer stervende op hem dees hoogh' bedieningh leght;
Die (of 't wel) in dien stand aen Keyserlijcke gaven
Ontbrack, sen mildheyd doet nochtans [b] Theod'ric draven
Als overwinnaer, van Sarmaet en felle Scyth,
In openbaer triumph, tot der rebellen spijt.
Bevestight hem met een door guldene medalien
Des Odoakers krans, en rijck-staf van Italien.
Die met een machtigh heyr den Odoacrem slaet,
En tot Ravenna hem seer schand'lijck dooden laet.

Anno Mundi 4455. Anno Salut. 493.

c *Anastasius Dicorus* Keyser, gheboren uyt geringen gheslachte.

d Der kettery Eutychi, anders Dioscori, hanght den Keyser aen, en vervolght de ware Christenheyd.

e *Vitalianus*, een Thracier, die te voren wel ses jaren veld-hoofdman geweest waer.

f *Marianus*, veld-hoofdman des Keysers.

g *Archimedes*, den eertijds treffelijcken konstenaer vã Syracusa, heeft gevonden de konste om met spiegel-glas de schepẽ van de hitte en schijnsel der sonnen in den brand te steken, 'twelck nu Proclus alhier (een treffelijcker Philosophus zijnde) voor den dagh brenght, en door een selfde middel de schepen Vittaliani aẽ brand steeckt.

NU [c] Anastasius, een ketter van de secte
[d] Eutychi, krijght in hand den rijckstaf; dees bevleckte
De ware Christenheyd, tot veler herten-leed:
Daerom [e] Vitaliaen hem dapperlijck bestreet.
En Constantinus stad met Scythsche macht braveerden,
Tot dat hem [f] Mariaen te ruggh' uyt Thracien keerden.
Daer op hy andermael het oorelogh hervat,
En brenght sen schepen voor de Keyserlijcke stad;
Hier werd [g] Archimedes (wiens kunst byna verloren
Lagh onder de eeuwen) nu van Proclus weergeboren.
Diens spiegh'lend' cristallijn, het opgeglommen root
Wt Phœbus wagen haelt, en leyd' daer mee de vloot
Vittaliaens in de asch; den Keyser, des te wreeder
De Christenen verdruckt; moet dulden, datmen neder
Der [h] amptluy huysen ruckt; die slechts door bloote dwangh
Met 's Keysers dreygement den volcke maeckten bangh.
Wat geld hier, 't Roomsch ghesagh? het recht, al gaetet kreupel,
Komt endelijck, op 't werck; hy, die dit woest gepeupel,
Met zielen-dwangh, geritst hadd' tot een quade saeck;
Sich selven veyligh acht, tot aller boosheyds baeck:
In dees beroerde zee, te sien, in 't top verheven.
Des komt hier [i] Themis aẽ 't schipbreuckigh strãd gedrevẽ:
En bloot, haer vlammigh swaerd, den burger, tot een straf,
Die tegen Keysers-recht sen moetwil oorlof gaf,
Tot huysen stormery; maer hy, die 't vier ontsteken,

h Twee stadhouders ende achtbare mannen, werden gedwongen in de Christen kercken te gaen verkondigen 's Keysers ghebod, tot voorstand der Eutychianen; maer werden van de gemeente om deser oorsaken overvallen, konden nawelijck hare handen ontkomen, de oploopende ghemeente, sonder aensien, haer vervolghende, ende haren moed niet koelen kunnende aen haer, ruckten hare huysen onder de voet, sonder dat den Keyser 't selvige weren konde. i De goddinne der billijckheyd.

En

En 't onrecht (ſonder met gherechtigheyd te wreken)
Laet deurgaen; krijght, in 't end', een onverwachte loon.
Den grootē Keyſervooght, die ſchopt hem uyt ſen throon.
En heeft hem met de ſtrael des donders doot [‡] gheſlagen,
Des heeftme met [a] Iuſtijn de elpenbeene ſchrage
Ter hooghſter macht bekleed; dees voor ſen ſterven, gaf
[b] Iuſtiniaen, ſen rijck, ſen kroon en Keyſers ſtaf.
Die op den Perſiaen ontſcheed ſen oorloghs ſabel,
Door [c] Beliſario ſen veldheer, die tot Babel,
Wt [d] Celeſyriam des rijcks rebellen jaeght.
En daerna van den Parth, van Tygris oever, draeght
Het zege-lawer: voort van daer hy na Italien
De Gotthen ſlaet op 't hoofd; des t'ſijner eer medalien
Den Keyſer munt, daer op [e] cieraet van 't Roomſche rijck.
Dus treckt hy in triumph; daerna het weſter-rijck
Vervalt in burger-twiſt, daerom den veld-heer ruſten
Een ſcheeps-armad', en land' daer mede aen de kuſten
Siciliens, en herſteld deſſelven ſtaet in vree;
Vervoert ſijn ſchepen weer door de ongebaende zee
Na Africa, en dempt den oproer der tyrannen.
En weer te ruggh' voor wind ſijn zeylen uyt doet ſpannen
Tot in Sicilien, daer hy dapperlijck vergroot
Sijn vlote; onder des hy [f] Vitthigen ontbood
Te velde, en verſlaet deſſelven oorloghs heyren:
En voerd hem in triumph, op 't Keyſerlijck begeyren
In Conſtantinus ſtad; met dies het hollend' luck
Dat Beliſarius gediend heeft, keert in druck.
Des Keyſers ongunſt roofd ſijn aengenaem gheſichte,
Daer toe ſen goed, en klinckt ſen heldige gewrichten
In 't ſchakeld' yſer, dat hy [g] bedelde ter nood,
Slechts om een penninck, of een drooghe beete brood.
T'Wijl [h] Narſes 't overſchot der Gotthē gātſch verdelghde.
Diens handel ſich de tweed' [i] Iuſtinus namaels belghde:
Des [k] dreyght de [l] Keyſerin den Narſem 't ſpinnewiel
Te leeren drayen, maer dit dreyghen dat beviel
Haer ſelven alderquaetſt, want hy ontbiedſe een kluwen
Te willen ſpinnen, dat haer 't haſpelen magh gruwen.
Met ſchickt hy heen, en bied de [‡] Longobarden aen

‡ *Triſtes habent exitus ſeditioſi & tyranni.*

Anno Salut. 528.

a *Iuſtinus* Keyſer, geboren in een ongheachte plaets in Thracia; eertijds een koe ende verckens hoeder geweeſt.

b *Iuſtinianus* Keyſer, des vorigen Iuſtini ſuſters ſone, geboortigh uyt Ilyrico, nu Sclavonien ghenaemt.

c *Beliſarius*, een treffelijck veld-overſte Iuſtini.

d *Celeſyria*, is het land van Aſſyrien en Meſopotamien, dat nu het eene Arzerum, ende het ander Diarbech genaemt word.

e Den Keyſer liet ter eeren Beliſarij, een goude munte ſlaen, daer op ſijn aengheſicht uytgedruckt met dit omſchrift: *Beliſarius Romanorum decus.*

f *Vitthigen*, anders *Witiges*, koninck der Gotthen, werd van Beliſario ghevanghen, en tot Conſtantinopel in triumph omghevoert.

g Het gaet Beliſarius gelijck den Tomitaenſchen ballingh in ſen 7 Elegia *lib. 3. de triſtibus* ſinght:
Nempe dat, & quocunque libet fortuna rapitq;:
Irus & eſt ſubitò, qui modò Cræſus erat.

Anno 566.

h *Narſes*, een Eunuchus ofte gheſnedene, werd veldheer in Beliſarij ſtede.

i *Juſtinus Junior* Keyſer, des Iuſtiniani dochter ſoon.

k *Malo in conſilio fœminæ vincunt viros.*

l Diens Keyſerinne *Sophia* ghenaemt.

‡ *Longobarden*, waren volckeren eertijds ghekomen uyt den *Cherſoneſus Cimbrica* ghenaemt, nu Iutland, ſtreckende van de reviere Eyder, tot de hoeck van Schagen in zee; deſe volckeren hadden haer gheboort-plaets verlaten, ende woonden in Pannonien, dat nu Vngeren heet, van daer heeft Narſes haer ontboden in Italien te komen, ende quamen alſo onder haren koninck Albuino twee honderd duyſent man in Italien, ende namen het land in dat noch na haren naem Lombardijen heet; den naem van Longobarden gaven haer de Romeynen, om datſe langhe baerden droeghen, die niet gheſchoren wierden; ofte na 't ghevoelen van ſommige ſoudenſe lange bardeſanen, of yſers aen hare ſpieſſen ghehad hebben, die de Romeynen longobarden noemden.

Sen gunſt, waer door hy haer Italien onderdaen
Ter wooningh maken ſal; die dit niet ſlof aenvaerden:
Dus worden 't rijck vermeeſtert van den Longobaerden.
De luyſter werd verdooft van 't Cæſarlijcke goud.
Een Keyſers [a] Amptman tot Ravennen rechtſpraeck houd:
Door raed Iuſtini, die voor dat hy overlede
[b] Tiberium verkoos, tot Keyſer, in ſen ſtede;
Deeſ' met den Longobaerd' de oneffenheden ſlecht:
Terwijl [c] Mauritius de Perſen nederleght.
Maer op den Keyſer ſtoel geſeten, ſteld noch * laeger
Het Roomſche Biſſchopdom, dan Grieckens mijterdrager.
Werd onmild tegen 't volck, en komt daer door in haet.
So dat hem [d] Phocas met ſen kinders dooden laet,
En neemt de heerſchappy; dees ſteld den Roomſchē mijter
Tot aller Kercken hoofd, en is een ſtraf † verbijter
Des burgerlijcken ſtands; waer uyt men vaſt voorſiet
Dat Phocas moeſt van kant, of 't Keyſer-rijck te niet.

a Vermids in Italien het Keyſerdom eē eynde hadde, ordineerde Iuſtinus een ſtadhouder, die tot Ravenna, uyt den naem des Grieckſchen Keyſers, recht dee.

b Tiberius Conſtantinus Keyſer, van edelen huyſe, tot Conſtantinopel geboren.

Anno 577.

c Mauritius Keyſer, gheboren uyt Cappadocia, een dochterman Tiberij.

ANNO MVNDI 4547.

Anno Salut. 584.

* Hy ſteld den Patriarch tot Conſtantinopel boven den Paus van Romen.

d Phocas Cæſar, was te voren een landvooght in Scythia.

† *Phocas ſuffocavit Eccleſiam & Rempublicam.*

TErwijl [e] Heracliaen ſich ruſten in Afrijcken,
In ſchijn, als of hy woud' den Perſiaen doen wijcken.
Maer heeft met voorberaad' ſen ſabels eerſt gewet
Op Phocas, daerom ſcheept hy heen, en landen met
Sijn ſoon in 't Thracier rijck, alwaerſe met hun kielen
Conſtantinopel als te vyand overvielen.
[f] Heraclius terſtond heeft Phocas daer verdampt
Te ſterven, en verheft ſich ſelfs in 't Keyſer-ampt.
Deeſ' heeft tot drymael toe, met opgeſteken vane
In veldſlagh neergheleyd de macht der Perſianen.
Terwijlen [g] Mahomet met ſijn vergifte ſect,
Arabien (al-om) en Africa bevleckt.

Anno Salut. 613.

e Heraclianus, een land-richter ofte vooght in Aphrica.

f Heraclius Keyſer, een ſone Heracliani.

g Mahomet de valſche Propheet, die gantſch Aſia, Africa en het beſte deel van Europa, met ſijn ſchadelijcke leere vergiftet heeft.

'T Vergif, door ſtiefmoers haet, na vaders dood, verrucktē
Den nieuwen [h] Conſtantijn, diens [i] ſone bet gheluckten
Den ſtaet ſijns Keyſer-rijcks; dees doeld op 't ſelve wit
Sijn 's grootvaers, in geloof; is een [k] Monothelith.
Hy ruſt ſich oock ter zee, met ſchepen na Italien,
In ſchijn, als of hy daer uyt dwangh der yſer' tralien
En boeyens, vrij en wild', den droeven bondgenoot.
Maer ſo hy landen, tot [l] Tarenten, met ſen vloot,

Anno 624.

h Conſtantinus Novus Keyſer, den ſone Heraclij, werd van ſijn ſtiefmoeder vergeven.

Anno 640.

i Conſtantius Keyſer, des vorighen Conſtantini ſone.

k Monothelijters, dat is eenes willens; dit was een kettery die dreven, dat Chriſtus maer eenen wille hadde, van den Biſſchop Gregorius tot Conſtantinopel en Macarius Biſſchop tot Antiochien, verworpen en verdamt.

l Tarenten, de ſtad Italie, daer namaels het vermaerde Concilium van Trenten gehouden is, ghelegen in 't landſchap Magna Grecia, nu Calabria Superiore ghenaemt.

Bewijſt

Bewijſt hy datelijck ſen averechtſche gangen;
Schoon dat hy boven waerd' tot Romen werd ontfangen:
Beroofd hy korts daer na de ſtad van haef en goed.
En met den roof van daer de ‡ Tyrrheneeſche vloed
Langs in Sicilien ſcheept, om 't ſelve te bepluyſen:
Maer werd na waerd' beloond in 't bad tot [a] Syracuſen.

‡ De Tyrrheneeſche zee is die ſo tuſſchen Sicilien en Italien en Corſica leyd.

a Syracuſen, een voortreffelijcke ſtad in 't eyland Sicilien.

Anno Salut. 670.

Diens ſone [b] Conſtantijn, in 't Keyſerdom beſtreên
(Te water en te land') werd, van de [c] Saraceên.
Dit volck ter zee geruſt, de witgeſchuymde baren
Tot in [d] Propontide, vol ſeven ronde jaren
Beploegen te vergeefs; maer eynd'lijck met verlies
Van ſchepen en van volck, vertrecken; onder dies
Sy wederom te land' Conſtantinopel quelden:
Tot datſe Conſtantijn verſloegh, en uyt den velden
Brocht tot gehoorſaemheyd; maer ſo hy overleed,
Sen ſoon [e] Iuſtiniaen de ivoore ſtoel bekleed;
Een hater van de ruſt, die 't parckement verſcheurden
Van Saraceenſch verdragh: maer ſelfs te laet betreurden
Sen roeckeloos beſtaen, des elck hem hatigh is;
T'wijl redd' [f] Leontius ſich uyt de vanghenis:
En Keyſer werd verklaert, Iuſtiniaen gheſchonden
'T cieraet ſijns [g] aengeſichts, en in ellend' verſonden.
Daerna ‡ Patricius voltreckt des Keyſers laſt:
En nood' den Saraceën in Africa te gaſt
Op Mavoors ſtale ſpijs; op hoop dat 's Keyſers ſorge
Tot dagelijckſche hulp en toevoerd' blijft ſen borge.
Maer dit valt anders uyt, de hooſſche *weeld' verſuymd'
'T noodſakelijck ter kroon, des geeft men 't woedē ruymt.
Den achteloosen vorſt verwaerlooſt dus ſen benden,
Die warſch van haren Heer, hem laſteren en ſchenden.
En den [h] Tiberium verkieſen in ſen ſtee,
Die met ſen kielen door de pekelſtroomde zee
Sich land in Boſphorus, ſpijt hoogh getoornde muuren
Van 't Conſtantijnſche hof, den Keyſer moeſt beſuuren
Dat hy had voorgedaen; ſen neus af en geboeyd
In yſer' ſchakels, t'wijl Iuſtiniaen vergroeyd'
Sen ballinckſchap, en ſtoockt tot allerley romoeren,
So datmen hem ter ſtraf wild' tot den Keyſer voeren.

b Conſtantinus Cæſar des Conſtantij ſone.

c Saraceenen, waren volcken ſo uyt Arabien quamen, ſo met haer gebuyren in twiſt hadden geſtaen over hare afkomſte, want ſy niet alleen en ſuſtineerden, dat ſy van den zade Abrahams waren, maer oock van Sara afkomſtigh, en derhalven ſich Saraceenen noemden; ende haer tegenparthye, als die uyt Iſmael den ſone Hagar geſproten, den name van Hagareenen gaven.

d Propontide, worde de zee genaemt, tuſſchen Callipolis en Conſtantinopel, na het eyland dat Propontide ghenaemt, maer nu Marmora heet, dies de zee nu mede Mare Marmora (maer by den Turckē de witte zee) genaemt werd.

Anno 687.

e Iuſtinianus Cæſar, by ſommige Iuſtinus de derde ghenaemt.

f Leontius, tevoren by Iuſtinianus verdacht, dat hy ſoude na 't Keyſerrijck ſtaen, wierde inde ghevanckenis geworpen, maer twee jaren geſeten hebbende, breeckt hy uyt, ter rechter tijd ſo Iuſtiniaen by den volcke in haet was, ende werd Keyſer verklaert en aenghenomen.

Anno 697.

g Te weten, ſijnen neus afgeſneden. ‡ *Iohannes Patricius* wierd van Leontins als overſte in Africa gheſonden, omme de Saraceenen te bekrijghen. * *Proſpera animos efferunt. Senec.* h *Hiſmarus Tiberius*, een landvooght des Keyſers in Africa, werd van het volck Keyſer ghemaeckt.

a Dit is den Hertogh in Oostenrijck, te dier tijd gheweest, want Oostenrijck doenmaels Avarien ghenaemt wierd.

b *Bulgariers*, waren volckeren ghekomen uyt Scythia, Sarmatica, ofte Russia nu genaemt, omtrent de reviere Volga, die in de Caspische zee loopt, ende daerom wierden Volgaros ghenaemt; ende ten lesten by den Griecken Bulgaros; namen neder-Mysien in, datse na haer Bulgarien noemden.

Dat merckt hy gaw en vlucht tot den a Avarier vorst;
Met welcker bystand hy te veld' en wapens torst,
En met b Bulgarier hulp, belegerden de vesten
Constantinopolis, en wintse oock ten lesten;
Neemt wrake van sen voorgeledene geweld,
En sijn tyrannen beyd' tyrannighlijck vergeld,
Ghepleeghde tyranny; maer in 't bloedgierigh wreken
Blijft hy door tegen-wraeck, der opper-hoofdluy steken.

Anno 715.

c *Phillippicus Bardanius* Keyser, een sone Patricij Nicephori, van een gantsch edel gheslachte.

d. *Anastasius Arthenius* Keyser.

e *Alexandrien* in Ægypten.

DVs krijght c Philippicus 't gelawerd goud op 't hoofd.
Maer om sijn kettery dier eere werd berooft:
En d Anastasius ghegeven, die de wetten
Der Roomscher Pausen houd voor heylige ghesetten.
Die als der kercken schild sich tegens Mahomet
En wat den Paus verdampt, met wapenen verset.
Hy rust en wapend veel ter zee bequame schepen,
En heeft de Saraceen te water aengegrepen;
Met oorlogh, en beveelt te zeylen, inder ijl,
Na e Alexanders stad, op de oever van den Nijl,
Die te overvallen; want de Saraceenen, vielen
In Syrien, om hout, tot dienst van mast en kielen.

f *Iohannes*, een predick'-paep der groote kercke tot Constantinopel, was opperste hoofdman van 's Keysers Armade.

So nu den f Predick-paep (die door des Keysers raed
Is heerscher van de Armad') dees tijdinge verstaet,
Verwisselt hy sen last, en heet uyt Rhodus haven
Sen schepen t'zeyl te gaen, maer hy (die beter gaven
In 't seggen dan in 't doen hadd') werd niet veel geacht;
Sen raed verworpen, en hy selven omgebracht.
De schepen al verdeyld na Griecken wederkeeren,

g Genaemt *Theodosius Tertius Adramyttenus* Keyser.

Anno 718.

En 't Keyserlijck gesagh een g Tollenaer vereeren.
Dat Anastasius verstaende, tot hem aen
Ghewapend komt, en meend den Tollenaer te slaen.
Maer 't averechts geluck doet hem den slagh verliesen,
En Theodosium nu opentlijck verkiesen

h *Leo Isaurus* Keyser, geboortigh van Isauria.

i *Chrysopolen*, een stad in Thracien, werd op duytsch Goutstad ghenaemt, daer Leo verkoren werd.

‡ *Fraus sublimi regnat in Aula. Senec. in Hypolyto.*

(Gebieder van het rijck) tot Arthenius straf;
Dien hy door macht ontset, en maeckt een paep daer af.
Gelijck hy namaels oock (wen h Leo tot i Chrysopolen
Ontfanght de Keysers kroon) sich tot Constantinopolen
Ten Priester scheyren laet, en neffens hem sen soon;
Want siende 's hoofs ‡ bedrogh, so walghdē hem der kroon.

* *Amortheus* en *Athinus*, beyde Hertogen der Saraceenen.

NV rust sich Mars ter zee op 't Meyremins geschater:
Met Mahomets gesind', en oorloght op het water.
Nu land * Amortheus en Athinus met macht

In Span-

In Spangien, doen [a] Masald de Saraceensche vraght
Aen Grieckens oever lost; daer toe der selver volcken,
Dry duysent schepen, noch langhs de Asiatsche kolcken
(Met Hertogh [b] Solymas) zijn by gekomen, dees
Vervullen 't Thracier rijck, met onverwachte vrees.
Het rooven gaet in swangh, de Keyserlijcke stede
(Te water en te land') werd dapperlijck bestreden.
Het platte land door-rooft, [c] Bulgarien beployst.
Des werd den Saraceen gedwongen, voor de vuyst
Te vechten, en verliest wel dertigh duysend zielen.
Terwijl dat voor [d] Byzants het Legher (en de kielen)
Met brand-sieckt, hongers-nood, en koude werd bestreên.
So dat men 't overschot van 't heyr der Saraceên
Met de overige thien Galeyen, heeft sien glippen.
Daer op een oosten-wind de helle 't aen de klippen
Tot gruys en spaenders smijt; dier overige vijf
T'huys komende aen haer maets, vertelden hun bedrijf.

a Masaldas, een overste Amptman der Arabiers.
b Archisatrapas Solymas, anders Hertogh Zulemon genaemt, een Admirael der Saraceensche schepen.
c Bulgarien, eertijds Mœsia Inferior, ofte het benedenste Mœsien ghenaemt.
d Verstaet Constantinopel.

ANNO MVNDI 4690.
Anno Salut. 726.

T'Wijl Duytschland in het noord de koninckliјcke [e] Vriesen
Door schipvaerts lof verrijckt; die om de gulde Vliesen
Te winnen, wijd en zijd de pekelzoute zeên
Beploeghen, gins om hout, de noordsche ancker-reên;
Dan hier in 't Fransche-land, en halen most en wijnen;
Daer inde Deensche Sond sy 't alder-eerst verschijnen,
En voort door 't [f] Baltisch meyr op [g] Wijssels oever aen:
En laen de schepen vol, met ziel-verquickend graen.
Den koopman groeyd en bloeyd; de zee-vaerts roem van [h] Stav'ren,
Den naem [i] Radbodhi doet door gantsch Europa dav'ren.

e Omme desen tijd floreerde Vriesland door hare schiprijcke zeevaert, zijn de eerste die van westen komende door de Sond voeren, ende derhalven in 't vertollen in de Sond noch groote gerechtigheyd hebbẽ voor anderen.
f 't Baltische meyr, by den onsen de Beld ghenaemt, in de oost-zee.
g De *Wyssel* is de reviere so by Dantsick inde oost-zee loopt.
h Staveren, eertijds een machtighe koopstad in Vriesland.
i Radbodus, by den Friesen *Radboud* ghenaemt, een befaemt koninck der Vriesen; maer also dese een ongodlijck mensche in leven was, komt het datmen hier te lande na hem deughnieten en diergelijcken, den naem van rabbaut plagh te gheven.

SO nu, in 't Grieckschе rijck, de vijfde [k] Constantijn
Van vaders wegen raeckt de Keyserlijcke lijn:
Hy met sen tyranny bedeckt sen voorsaets feylen.
Hoewel hy onderstaet de wat'ren te bezeylen
Met groote heyrkracht, om het Saraceens ghesagh
Te dempen; maer vermids sen roeckeloos be-jagh,
Dat [l] Artabasdus spijt, hy wederom moet keeren;
Om sijn besteken vuyl sich selven af te weyren.

Anno 743.

k Constantinus Quintus Keyser, des Keysers Leonis sone.

l Artabadus was een kloeckmoedigh Heer, maer van ghemeene ouders gheboren; dese valt op een tijd (so den Keyser met een vloot schepen tegen de Saraceenen trock) tot Constantinopel de tyranny aen, om oorsake dat hy verstaen hadde, dat den Keyser hem heymelijck na 't leven stonde.

Terwijl,

TErwijl, een machtigh [a] volck door 't Caſpiſche gheberght,
Des Alexanders poort ontgrendeld', ende terght
De Armenier en [b] Albaen; de Griecken grilligh ſchurcken
Van dees verbaeſde mie, en vlieden voor de Turcken.
Dier Conſtantinus eerſt by dertigh duyſend man
In veldſlagh nederleyd'; dees volcken werden van
De Saraceenen, met de ſchadelijcke ſecte
Van Mahomet vergift. Terwijlen ſo verweckten,
Den Keyſer oorlogh in Bulgarien, doen [c] Puppijn
Met Franſche byſtand, moeſt der Pauſen borſtweer zijn:
Op dat hy 't kercken-hoofd (voor 't ſwaerd der Longobaerden)
En des [d] Aiſtulphi trots in 't heyligh Choor bewaerden.
Nu ſcheept den Keyſer met twee duyſend kielen, na
Bulgarien, en dreyght [e] Pagan in ongena,
Sen valſche Godſdienſt aen te hangen, maer de vlaghen
Van wind en water, ſtaen ter wrake Gods, en plaghen
De Conſtantijnſche vloot, die t'eenemael verderft;
Hy ſelven werd melaetſch en ſeer ellendigh ſterft.

ANNO MVNDI 4738.
Anno Salut. 776.

MEt komt de vierde [f] leew uyt grimmigen gheſlachte:
Maer werd vã God veracht, door diẽ hy [‡] God verachtẽ.
[g] Irene met haer ſoon den ſcepter nemen op,
Tot dat [h] Nicephorus haer beyden geeft de ſchop.
Maer wijl 's rijcx vorſtẽ hun het Griecks gebied miſdanckẽ:
Verwerf de [i] Groote Kaerl den ſcepter voor de [k] Francken.
Terwijl de Denen en de Noordmans, al voorheen
Met Princelijck gevaerd', beploeghden al de zeên;
Terwijl dit machtigh volck het Franſche land beſpronge,
En beyd' de ſteden, en inwoonders hart bedwonge.
Tot dat den koninck Kaerl, met Franſche tegenweyr
Van [l] Beunen ſcheept, en ſloegh 't Barbariſch plonderheyr,
En dwinghtſe tot verdragh; des raemtme wederzijen
Dat [‡] Godefrids geſind' moeſt ruymen [m] Normandijen:
Maer ongheruſt en gantſch ghenegen tot den buyt;
So ruſt ſich Godefrid, twee honderd kielen uyt,
En valt in Vrieſland, pranght op 't ſcherp der cortelaſſen
De ſchattingh van de luy; maer vallende in [n] Saſſen,

Anno 801.

a De *Turcken* waren eertijds een woeſt wild volck, gheneerden haer met jagen, woonden tuſſchen het Caſpiſche gheberght; men ſeyd datſe daer van Alexander de Groote in beſloten zijn geweeſt, ende nu ſo ſeer vermenighvuldight, datſe daer uyt ghekomen zijn, om andere landen ter wooninge te ſoecken.

b *Albaners*, waren de volckeren tuſſchen Mare Caſpium en Pontus Euxinus, nu Georgiana ghenaemt.

c *Puppyn*, koninck van Vranckrijck.

d *Aiſtulphus*, koninck der Longobarden.

e *Pagan*, koninck van Bulgarien.

f *Leo* Keyſer, des Conſtantini ſone.

‡ *Diſcite juſtitiam moniti, & non temnere divos.*

g *Irene* de Keyſerinne Leonis, dier ſone *Conſtantinus* ghenaemt, ende mede Keyſer.

h *Nicephorus Cæſar*, des vorigen Leonis broeder, dringht ſich ſelven in tot Keyſer.

i *Carolus Magnus* Keyſer in Duytſchland en 't Roomſche rijcks in Italien, een ſone Puppini des koninghs in Vranckrijck, geboren tot Ingelheym twee mijlen van Mentz.

k Hier moetmen Francken verſtaen, ende niet Franſchen; want Karel een geboren Franck was uyt Franconia, ofte Franckenland, daer nu Spiers, Worms, Wirtſburgh en Franckfort am Mayn de voornaemſte ſteden zijn, ende is alſo het Keyſer-rijck aen den Duytſchen gekomen, ende niet aen de Franſoyſen, gelijck ſy haer roemen.

l *Beunen*, by de Franſchen Boulongien.

‡ *Godefridus*, koninck der Denen ende Noordmannen.

m *Normandijen*, is de Provincie in Vranckrijck, die haer namaels noch in ghegheven wierd ter wooninghe, die voorheen Neuſtrien ghenaemt was.

n *Saſſen*, dat is het land van Weſtphalen.

Verneemt

Verneemt hy 's Keysers komst, en sway'd sen heyrkracht
Maer starf, voor dat hy weer quam in sen Hartogdom. (om:

Anno Salut. 815.

DAerna den grooten Kaer'l vol-endet binnen Aken
Sen levens loop, daerom de keur'ghe Vorsten, maken
Tot Keyser in sen plaets, Prins [a] Luyd'wijck, Karels soon.
Terwijl dat [b] Michael bekleeden 's Keysers throon
Dien [c] Leo is gevolght) in 't ondergaende Griecken.
Daer [d] Thraulus in 't ghespan der kroon begeerige siecken
Op 't sarckelijck ghewijd' met omghekeerde trow,
Tot Keysermoord, ontscheed' [in 't kerckelijck ghebow,]
Sen dagg, en slaet sen Heer in Godsdienst aen het outer.
Dus worden langhs hoe meer de kroonen janckers stouter.
De voorloop vande sucht de groote tomben mest:
En die den droessem lickt smoort in dees pratte pest.

a Lodovicus Pius, Keyser der Francken.

b Michael Rancabe, Keyser der Griecken, des Nicephori dochter man.

c Leo Cæsar der Griecken, een hoofdmans sone des krijghsvolcks.

d Michael Traulus, Keyser der Griecken, geboren van slechte ouders uyt Amoriam, een stad in hoogh Phryghen, was die ghene die Leonem met uytghetrocken swaerde tot het Keyserdom dwanck, ende naderhand aen 't Outer in sen Godsdienst op Kers-nacht vermoorden.

O! nimium dominandi innata cupido
Mortales quo cæca vehis? quo gloria tantis
Inflatos transfers animos quæsita periclis?
Quot tecum insidias? quot mortes? quanta malorū
Magnorum tormenta geris? quot tela? quot enses
Ante oculos si cernis habes?

Anno Salut. 840.

IN 't westen onder des de Roomsche Papen, banden
Der Francken Keyser, om gheringhe misverstanden,
In 't Klooster, en met een herstelden in het rijck,
[e] Lotharius, den soon van Keyser Luydewijck.
Die om de hebb' lust, met sen Broeders, in 't verdeelen
Van 't erffelijck besit, gheraeckten aen 't krakeelen.
Dat endelijck, tot sulck een bloeghe krijgh vervil:
Dat nauw'lijcks yemand meer den Noorman weder hil.
Die met sijn plonderheyr, de al-om naburighe kusten
Van 't Fransche land verderft, en noordwaerts over rusten
Een machtigh scheeps geswerm, dat na sen wensch beland,
Aen 't koninckliјck en groot vermoghen Enghelland.
Hier werd de felle dagg' tot moord en roof geslepen;
Daer schend en blaecktme, gins den [f] koninck werd gegre-
En wreedelijck vermoord; so haest nu dit gebroed (pen
Vervuld is met den roof, en sat van menschen bloed:
Sy de uytgeroofde steên en de al verwoeste streepen
(Met bloed in puyn vermenght) verlaten, ende scheepen
Teruggh, na Holland toe; daer doense even 't self.
De Inwoonders al bevreest na 't koninckliјck ghewelf,
Te [g] Noordwijck vluchtē, en op Voorburgh hun beschan-
Maer 't Heydensche gespuys de opgetrocken transen (sen.
Vermeesterd, en verslaet al wat sich reppen dorst;
Ia vallen dat'lijck aen de tichel steene korst,
Van 't steygerend' ghetoor'nd, en sloopen 't tot de soolen
Der aerden; setten voort het overschot in koolen.
En trecken landwaerd in verwoesten op de vecht,

e Lotharius Keyser, des Lodovici sone.

f Genaemt Edemont.

g Tot Noordwijck, als mede tot Voorburgh, waren stercke kasteelen, eertijds gebowd van den Koninck Aurindilius, soo men seyd.

De Bisschoplijcke [*] stad, en hebben plat gheslecht,
[a] Duyrsteder Wijck, en 't Slot van [b] Iulius tot Maghen;
Voort Nederduytschland met onmenschelijcke plagen
Al-om benepen; t'wijl den Keyser in den stap,
Sijns vaders treed, en doet sich, [c] scheyren in de kap.

Diens sone [d] Luydewijck de binnenlandtsche twisten
(Nu Keyser zijnde in steed' sijns Vaders) weder slisten.
Terwijl [*] Theophilus den Griecksche stoel beklimt;
Die op den Hagareen vyandelijck vergrimt,
En [e] Zozopetram sloopt; mids Amarumni benden
[f] Amorium gheheel tot spijt des Keysers schenden.
Maer, want den Saraceen Neptunes acker ploeght,
Recht toe na 't Christen rijck, diens vlotte wigge boeght,
Na de Adriatsche zee, en 't Landschap van [g] Crotona
Verwoeste, desghelijcks [h] Raguza en [i] Ancona
Verderreft, so begheeft sich den Venetiaen
Te water, met den Grieck, en vallen dapper aen
De Mahometsche Vloot; verslaense, datse alle
In 't uyterste verderf, door 't swaerd en schipbreuck vallen.

Doen nu Theophilus van de algeduchte doot
Wert overwonnen, deckt het blinckent kroonen root,
Den Schedel sijnes [‡] soons; een mensche vol ghebreken
Die droncken zijnde van sen [k] nasaet werd doorsteken.
Terwijl den Hagareen Carthago pranghden af
Tot Zee-vaerts oorlogh, weyrbaer schepen, maer te laf,
Met krijgher hart gherust; schoon datse landen dapper,
In [l] Longo baerden en Raguza, des niet slapper,
Met teghenrustingh, door Basilij onderstand,
Het Roomsche en Grieckische heyr dē [m] Soudaē overmand,
Die self ghevangen werd, maer door verdichte logen,
Sich selven vryden, en den Keyser heeft bedroghen.
Hervatten wederom sijn Zee-vaert, en bestrooft,
Den Griecksche koopman, maer [n] Oriphas, 't overhooft,
Der Roomsche schepen, maeckt tot tweemael toe te schan-
De Hagareenen, dier Galeyen hy verbranden. (den
Daer na Basilius met sen Heeren op de jaght:
Wert van eē schichtigh [o] hert verscheurd' en omgebracht.

[*] *Wtrecht.*

a *Wijck te Duyrsteden*, een seer oude stad, eertijds *Batavodurum* ghenaemt.

b *Iulius slot*, nu het Valckhof ghenaemt tot Nimmeghen, het slot tot Gulick plagh oock Iulius slot te heeten, want men seyd dat dese van Iulius Cæsar ghebowd zijn.

c Keyser Lotharius begheeft sich in 't Klooster daer hy een heyligh leven leyde ende sterft ten laesten, werd in de kap begraven.

ANNO MVNDI 4818.
Anno Salut. 856.

d *Lodovicus de tweede*, Keyser der Francken.

[*] *Theophilus*, Keyser tot Constantinopel.

e *Zozopetra*, een stad in Syrien, zijnde de gheboort-plaets Amarumni des Koninghs der Hagareenen.

f *Amorium* een stad in hoogh Phryghien, des Keysers Theophili Vaderland.

g *Crotona* een stad gheleghen in Magna Grecia, dat nu hoogh Calabrien heet.

h *Ragusa*, een seer oude en eertijds vermaerde stad in Sclavonien.

i *Ancona*, een stad Italie aen de golve van Venetien.

‡ *Michael*, Cæsar tot Constantinopel den sone *Theophili*, werd van sijn nakomelingh [genaemt.

k *Basilius* Cæsar der Griecken) doorsteken; dese was van gantsch geringhe gheslachte, ende onder de slaefsche ghevangenen tot Constantinopel, eertijds gebracht ende verkoft geweest, ende nu gantsch wonderbaerlijck tot het Keyserdom gekomen.

l Verstaet Lombardijen in Italien. m *Soudanus*, den Oversten Hooftman der Hagareenen. n *Niceta Oriphas*, Hooftman der Roomsche en Griecksche schepen. o Een schichtigh hart is dat gheschoten is, ende schichten ofte pijlen in 't lijf heeft.

Nu komt

Anno Salut. 877.

NV komt den [a] kaelen Kaer'l na Lodovici ſterven,
Der Francken kroon en ſtaf in 't weſten te be-erven.
Hy ſtraft de moetwil van de Noordmans, en vereerd
Sen neve Dieterick (op heerſchender begeert')
Den Graeffelijcken krans, daer onder hy verpanden
Hem Vries en Holland beyd', tot erffelijcke landen.
Spijt [b] Leyder Burghgraef, en ſpijt Valckenburger Heer,
Hy ſteld hem in 't beſit, en leyd ſen haters neer.

NV 's doodes ſickel queтſt des Keyſers levens ader,
Derhalven [c] Ludewijck, den liſper na ſijn vader,
Gheſalfde Keyſer werd: maer 't doodelijck [d] vergift
Den dagheraet ſijns rijcks 't gewenſchte leven ſchift.
So dat de Roomſche kroon, na 's rijcks beſchreven wetten,
Vervalt op koninck [e] Kaer'l, die toegenaemt de Vette.
Dees heeft Italien van 't gheweld der Saraceen
Verdedight, ende ſchanck den Noordman ende Deen
(By middel van verdragh, met Rollon haren koningh)
Het landſchap [f] Neuſtrien, ter erffelijcker wooningh.
Maer doe den Keyſer nu aen ziel en lichaems kracht
Verſwackte, ſo [g] vervalt ſen roem, en werd veracht
Van 't Princelijck gevolgh; verduyſtert werd ſijn ſtarre,
En 't eertijds bly geluck, dat grijnſt hem toe van varre.
Hy werd verworpen en verſtooten uyt het rijck,
En leeft (maer ſterft in 't leſt) by [h] Coſtents armelijck.
DOen [i] Leo in het ooſt op 't zee trompets gheklater
Den Saraceen verlockt tot ſcheeps-gevecht te water.
'Tzy dat † Andronicus door Sammonax verraed
Sich van ſen zeevaerts lof te ruggh' verleyden laet,
Des niettemin vertreckt [k] Imerius met ſijn ſchepen,
En heeft de [l] Arab'ſche vloot kloeckmoedigh aengegrepen:
Verſlaetſe uyter zee, en maeckt ſich meeſter, van
Sen vyands kielen, komt daer mede zeeghbaer an
Ter Keyſerlijcker ſtee; daerna des rijcks behoeder
Aflijvigh werd, en laet het Keyſer-rijck ſen [m] broeder.
Terwijl [n] Arnulphus ſwaerd Italiens twiſten ſlecht,
Daer [o] Guido, om de kroon, met Berengarius vecht.

a *Carolus Calvus* Keyſer der Francken, een ſone Lodovici des Keyſers Lotharij broeder.

b Doen Keyſer Karel de Kale ſijnen neve Dieterick, als Grave over Holland en Vrieſland ſette, wilde den Burghgraef van Leyden en den Heer van Valckenburgh hem niet aennemen, maer wederſtonden hem; doch den Keyſer handhaeft ſijn willekeur, en ſteld hem in 't beſit.

c *Lodovicus Balbus* Keyſer in Duytſchland, des Caroli Calvi ſone.

d Hy is, na het ſchrijven van ſommige, vergheven worden.

e *Carolus Craßus* Keyſer, een ſone Lodovici de tweede.

f *Neuſtrien*, nu Noormandijen, een landſchap in Vranckrijck.

g Overmids deſen Keyſer het geluck ontvalt, ſo ontgaet hem oock ſijn Princelijcke ſleep; ende met een ſijn waerdigheyd, ende gaet ghelijck den Roomſchen Poët ſeyd;

Dum juvat, & vultu ridet fortuna sereno,
Inde libatas cuncta ſequuntur opes.
At ſimul intonuit, fugiunt: nec noſcitur ulli,
Agminibus comitum qui modo cinctus erat.

Ovid. Triſt. lib. 1. *Eleg.* 4.

h *Coſtents*, is een ſtad in Switſerland aen de Boden-zee, niet veer van daer in een klooſter, is deſen verworpen Keyſer armelijck gheſtorven.

i *Leo* de vijfde Keyſer in Grecien, des vorigen Baſilij ſone. † *Andronicus* was een overſte der Griecкſche ſchepen, maer een dood-vyand van *Sammonax*, die een raedſheer was; deſe ſtroyden uyt, dat den Keyſer den Andronicum na 't leven ſtonde, waer over Andronicus tot de Hagarenen vluchte, daer mede ſijnen vyand Sammonax oorſaeck ghevende, hem by den Keyſer verdacht te maken van verraed, die eer hy tot onſchuldigingh quam geſtorven is. k *Imerius Logothete*, een overſte van 's Keyſers ſcheeps Armade, inde ſtede Andronici.
l Zijn de Saracenen, die met haer ſchepen uyt Arabien quamen. m *Alexander* Cæſar, des Leonis broeder.
n *Arnulphus* Cæſar in Duytſchland, een ſone Carolomanni, ende des voornoemden Craſſi neve. o *Guido* en *Berengarius*, waren twee Hertogen in Italien, den eenen van Forum Iulium, en den anderen van Spoleten; deſe trachten mede na het Keyſer-rijck.

Anno Salut. 895.
a Karel de Slechte, koninck in Vranckrijck.
b Dese Hunnen waren volcken die naest aen Scythien paelden, maer van den Scythen uyt haer land verdreven, sochten andere landen, komen in Pannonië, datse namaels, na haer afkomste, Hungarijen noemden.
c Lodovicus Quartus Keyser in Duytschland; des Arnulphi sone, is de leste Keyser van des Caroli Magni gheslachte.
Anno Salut. 913.
d Constantinus Porphyrogenitus Keyser in Grecien, des vorighen Leonis sone.
e Romanus Lacapœnus Tyran, die sich tot het Keyserrijck indrong.
f Dit waren Moscowijtsche Russen.
g Mæotis zee werd by den Russché de Swarte zee ghenaemt.
h De reviere *Tanays* tot in de Provincie Mosaiski in Moscovien sich streckende, werd den Don ghenaemt.
* *Violenta nemo imperia continuit diu.*
ANNO MVNDI 4882.
Anno Salut. 975.
‡ *Conradus* Hertogh in Francken Keyser.
i Henricus Hertogh van Saxen Keyser, toegenaemt de Voghelaer, om dat hy een groot liefhebber der vogeljaght ware.
k Ottho de eerste Keyser der Duytschen, des Henrici sone.

Hier roept de [a] Slechte Kaerl om bystand 'sKeysers heyrē;
Die Noordmans rebelly uyt Franckreychs palen weyren.
Maer 't heyr der [b] Hunnen nu uyt Scythia verjaeght,
Valt in Pannonien, en duytschland heftigh plaeght.
Daer Keyser [c] Lodewijck sich dapper tegen stelde:
Maer krijght de nederlaegh, en vluchtet uyt den velde.
Besluytende door hem, des Grooten Karels stam,
Die voor den Francken eerst het Keyser-rijck bequam.

Dierghl'ijcken aenstoot lijd den Grieckschen stoel, diens vorsten
[d] Porphyrogenitum, het Keyser-rijck ontmorschten,
En [e] Lacapœnum (die met inghedrongen macht
Was Admirael ter zee) den rijck-staf toeghebracht.
Doē 't machtigh scheeps-geswerm de [f] Roxolaner Scythen
[g] Mæoetis baren schuym, en [h] Tanais vloeden splijten
Na Constantinus stad; daer voor hun aenkomst, met
Een teghen-rustingh, haer den Keyser heeft verplet.
Maer de omloop van 'tgeluck Romanum * wierp ter neder,
En steld' den Constantijn tot Heer en Keyser weder.
Doē Franckens ‡ Koenenraed sen lichaems kracht verloor,
En Saxens [i] Vogh'laer in sen plaets ter kroon verkoor;
Die Duytschland voor 't gheweld der Scytische Hongaren:
In 't vlacke veld, beschut, op 't spits van sijn heyrscharen.

NV [k] Ottho die een Roomsch gesalfde, de eerste uyt
Den Duytschen Keys'ren is, en op sen sabel stuyt
Der [l] Sclaven moetwil, met de Hongarische schilden;
Slaet Berengarium, en Italiens twisten stilden.
Hersteld de [m] Hierarchy te Romen, en sen [n] soon
(Met raed des opper-paeps) gheeft hy de Keysers kroon.
T'wijl Grieckens [o] Keyser beyd' verstand en ziel verslemptē.
Wanneer [p] Nicephorus de Saraceenen dempten,
En 't eyland [q] Creten vrijd', veroorsaeckt veler haet;
[r] Zimisces neemt de kroon, en dood hem door verraed.
De Griecken onder dies met niewgelande tochten,
Als oock de Saraceën Italien bevochten.
Doorstroopten 't gantsche land; des Ottho de Arents vaen

l Sclavos, waren mede een soort van Scythen, die op Italien dronghen, ende het landschap Illyrien innamen, dat noch huyden Sclavonien heet. *m Hierarchy* is de opperste kerckelijcke macht, want hy eenen Paus inghesteld hadde, die de Romers verdreven, en eenen anderen verkoren; derhalven hy sijn vorighe keur handhaefden, ende den selven weder in stelden. *n Ottho* de tweede Keyser der Duytschen, des eersten Otthonis sone. *o Romanus Iunior* Keyser der Griecken. *p Nicephorus Phocas* Keyser der Griecken. *q Creten*, nu Candia ghenaemt. *r Iohannes Zimisces* Keyser in Griecken.

En wape-

En wapenen des rijcks te vyand heeft ontdaen:
Op dat hy die verdoe; maer 't mist hem, want de held'ge
In handen vallen van de hoopen, der [a] gheweld'ge.
Den Keyser vlucht na strand en scheept met kleyne sleep,
Den oever af; met dies, een roover komt, en greep
Hem met sijn kleyn ghevolgh ghevangen, en de zeylden
Heen na Sicilien, daer sy dese buyten veylden.
Werd aen een koopman, die hem kenden, dier verkocht;
Den Keyser inder haest [b] wist wat hy gelden mocht.
Men teld den roover 'tgeld, doē heeft den Prins beschreden
Een afgerechten henghst, en is den dans ontreden.
Hervat den oorlogh met den Griecken, ende won,
Wanneer de [c] valsche pijl sijn dapper leven schon.

a Fortes fortuna adjuvat.

b Keyser Ottho de tweede is een voorbeeld van de onbestandigheyd des ghelucks, die den veldslagh voor sijn vyanden verlieft, werd vluchtigh van de zeeroovers ghevangen, van een Slavisch koopman ghekoft, ende komt also wederom tot sijn voorgaende staet en heerlijckheyd.

Sen. in Medea.
Rapida fortuna, ac levis.
Praecepsq; regno eripuit, & exilio dedit.
Confide regnis cum lenis magnas opes
Huc ferat, & illuc casus.

c Den Keyser werd met een vergiftighe pijl doorschoten.

DEs [d] Ottho deses naems de derde, na de orden
Sijn 's vaders, (na veel twists der vorsten) is geworden
Het Roomsche rijck ten deel; na desen, so vervil
De stad van Romen, in een warr'ge wederwil,
Met Duytschland, en verwerpt de Keyserlijcke wetten.
Des treckt den Keyser op, en handhaeft sijn ghesetten
Met macht van wapens, [e] en vermeesterde 't geweld,
En wat sich tegens sijn ghebod te weder steld.
Hy raemd (op dat sen dood de inghelande vorsten
[Begeerigh tot de kroon] met twisten niet bemorschten)
De Keyserlijcke keur; dat van nu erffelijck
By seven stemmen blijf de opdraght van het rijck.
Dier wereltlijcke macht hy boven 't gheestlijck stelden:
Want vorsten kransen, een hy meer dan mijters telden.
Hy starf aen 't Roomsch ‡ fenijn; terwijl dē Grieckschē staet
Hanght aen [f] Basilius, die Bulgariens Princen slaet.
Diens broeder [g] Constantijn (door 't vuyl oneerlijck leven
Tot op den hooghsten graed in luyheyd overgheven)
Aen 't heerschen komt; wanneer het Hagareensche mes
Gewet, ter schipvaert, terght de eylanden [h] Cyclades.
Maer [i] Samus schut den slagh, voor dat de kielen landen;
Verstroyd' en jaeghtse aen de harde en schorre stranden.
Met heeft de mag're dood den traghen vorst gheraeckt',
Die voor sen sterven eerst [k] Argyrum Keyser maeckt':
Door aengheboden echt, met [l] Zoeên, welckers trouwen,
Een erffelijcke keur der Keyseren, deser vrouwe

Anno Salut. 984.

d Ottho de derde Keyser der Duytschen, des tweeden Otthonis sone. Desen Ottho is een instelder der seven Keurvorsten.

e Seneca in Octavia.
Extinguere hostem maxima est virtus ducis.

‡ Een Roomsche Burghemeesters vrouwe, die in schoonheyd alle Italiaensche vrouwen van dien tijd overtrof, den Keyser tot hare gunst gebracht hebbende, ende vermerckende dat hy wederom na Duytschland wilde trecken, vergaf hem.

f Basilius Keyser der Griecken, sone des voorgaenden Romani.

g Constantinus Keyser des voornoemden Basilij broeder in Grecien.

h Cyclades, zijn de Griecksche eylanden in Archipelago, by 't varende volck Arssipel ghenaemt, van dewelcke Delos de gheboort-plaets Apollinis het middelste was.

i Samus, een landvooght des Keysers Constantini.

k Romanus Argyrus Keyser in Grecien, om dat hy des Keysers Constantini dochter ten howelijck nam.

l Zoe Keyserinne des Constantini dochter.

Heeft toegelaten; want Argyrus naw'lijcks sterft,
Of [a] Michel, beyde Zoe en 't Keyser-rijck verwerft.
Dien [b] Calaphates volght, ter keur der Keyserinne;
Die na hem 's rijcks gebied alleenigh dorst ontginnen.
Tot dat sy werd geterght door man lust, en verkiest
Den [c] Monomachum, die der kroonen glans [d] verliest,
Door vuyl onachtsaemheyd; dees keeren beyd' haer leven,
In 't oude swijgen, des den rijckstaf is ghebleven
Op Zoeën [e] suster, die 't raedsheerlijck oordeel vierd
In recht-spraeck, en de kroon met de oude wetten cierd.

TErwijl den [f] Beyervorst, de Duytsche kroon beheerden.
Die Hongarijen, tot het Christendom, bekeerden.
Wanneer den dapp'rē [g] Franck, het Duytsche rijck bevrijd,
Voor 't Longobarder stael, en t' Wtrecht overlijd.
Diens sone [h] Hendrijck dwinght de Boemen en Hongaren.
En vrijd Calabrien van Turcken en Barbaren.
Kroont sijn vijf-jarige [i] soon ten Roomschen koninck, voor
Hy Saxens Vorstendom ter sterref-plaets verkoor.

NV werd de Duytsche kroon bestreden met de wapen.
Nu werd se neerghedruckt door afgunst Roomscher Papen.
Den Keyser Hendrijck werd ghedoemt door Papen ban
In Sinte Pieters naem; maer weynigh wister van
Diē goedē dienstknecht, dat een [k] knechte sijner knechten,
Met sulck een trots ghesagh, de Princen sou bevechten.
En roemen, dat de * rots, aen hem de kroon en staf
Des rijcks ghegeven heeft, dien hy Rudolphus gaf;
Daer doch sen voorsaet noyt die Gods-macht heeft ontfanghen.
En dese, die onlanghs, noch selven 'thoofd liet hanghen
Ghelijck een soore bies: maer nu tot een Hierarch
Ter kercken hoofd gheset; bedunckt sich den Monarch
En 's werelds hoofd te zijn. Ontsiet sich niet, der eeren
Alwaerdigh, dat een Prins, loopt barvoets, slecht in kleeren
Om af-laet, aen dien ziel-tyran, dry daghen lanck,
Als waert een aerdsche God; dus onder des den Franck'
Van yeder werd verdruckt, Rudolphus men verheften,

[a] *Michael* Cæsar tot Constantinopelen.
[b] *Michael Calaphates* Cæsar in Grecien: Dese was een overste der schepen geweest, ende hadde in Paphlagonië sijn schepen helpen picken en teeren, derhalven hem den naem Calaphates, dat is, lapsalver ghegheven is.
[c] *Constantinus Monomachus* Keyser der Griecken, uyt edelen geslachte.
[d] *Senec. in Thyest.*
Ubi non est pudor
Nec cura juris, sanctitas, pietas, fides
Instabile regnum est.
[e] *Theodora* Keyserinne in Grecien, der Zoeën suster.
ANNO MUNDI 4963.
Salut. 1001.
[f] *Henricus* Hertogh in Beyeren, Keyser van 't Roomsche rijck in Duytschland.
[g] *Conradus Saliquus* Keyser en Hertogh in Francken.
[h] *Henricus* Hertogh in Francken, Keyser in Duytschland.
[i] Geheeten *Henricus* de vierde, Keyser in Duytschland.
Anno Salut. 1057
* *Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho.*
[k] Den Paus de macht ('ken weet niet van wien) aen sich getrocken hebbende, om Keyseren aen en af te settē, neemt Keyser Hendrijck de kroon, en gheeftse Rudolphus, Hertogh in Swaben; dese tituleert sich dan een knecht der knechten, en 't is waer: want de goede Sint Pieter hadde sijn eyghen begeerlijckheden overwonnen, gelijck sijn dienstknechten, daer van sijn na-saet een dienstknecht geworden is, om deselve, te weten, sijn genegentheden, met wereldlijcke hoogheyd te vervullen, ende is alsoo ten rechten *Servus servorum. sed ut Plautus inquit,*

Non decet superbum esse hominem servum.

So langh,

So langh, tot Henrijck hem ten tweeden veldslagh treften.
Daer lagh Sint Peters kroon; den Paep tijt opter loop,
Verliest den Roomschen stoel, en stervende sijn hoop.
Den Keyser end'lijck van de vorsten, en door loghen,
Als mede van sijn [a] soon ellendigh werd bedroghen,
En sterft van herten-leed, doen hy voor heen 't gheweld,
Des Keyser rijcks sijn soon in handen hadd' ghesteld.

HOud op mijn [b] Callyoop der Kroon begeerige siecken
Te roemen in u sangh, van de ondergaende Griecken.
Want Pierus dochteren bespotten dese stof:
Om datse buyten 't spoor loopt van u Zeevaerts lof.
De sorgeloosheyt van de Keys'ren, keert [c] Chrysopolen,
Nu tot een Moord-kuyl om, en drijft [d] Constantinopolen,
Door de ongestuyme twist ghelijck een lichte veer;
Veroorsaeckt Keyser-moord en krijght Tyrannen weer.
So dat de Grieckshe steên vast zidderen en schurcken,
Mids haer bouvall'ge staet voor de opkomst vā de Turckē.
Het kost u Griecken, want u Keyser heerschappy,
Wort van den Turck ghedreyght met Sultaens Monarchy.
Des swijmt u Zee-vaerts lof, en stoft ons treur-tonneelen
Met Zee-vaerts schip-breuck, om uws uyt-eynds rol te spee-
(len.

NV sien ick Duytschland, vol Italiaensch verraed:
Door 't wereldlijck krackeel en kerckelijcke haet.
Twee schepen vol gesaghs, 't een grooter doch als 't ander,
Die prangen mars op mars te windwaert met malkander,
Dier namen 't hackbort draeght den [e] Adelaer het groot,
En 't kleyne het Sleutel-kruys, dat lijckt eē [f] visschers boot.
Hier 't Adelaers geswier de Hemel kruyste sleutels, (tels,
De loef steeckt, des de knecht der knechts, met veel gepreu-
Loeft met sen doggboot aen, so hoogh als 't dragen magh;
Dit belllight haer de Kroon van 't Adelaer ghesagh,
En roept, how, visscher, strijck; diens mackers met geschater
Wt guyten op sen scheeps, her uyt, jou schijt in 't water.
How draghend, achter om, Sint Pieters sleutelkruys,
Strijckt voor geen Adelaers: [g] maer, terght g'het heyligh
Een Yser deur jou wand dat souje licht ghe worden. (huys.
Maer Henderick de vijfd' stond doe niet als een Iorden.
Sen Iantjes met der vaert een boegh-stuck haelden uyt,
En schooten, dat de kloot dicht voor hem overstuyt.
Hier raecktet spel te horr, terstond de visschers kappen,
Met de Arends reeders heen ter [h] Wormser reede stappen.

Daer

[a] Geheeten *Henricus de Jonghe*, Hertogh in Francken, Keyser in Duytschland.

[b] *Callyope*, een van de neghen Musen, ofte sangh-goddinnen, die een vertelster van oude ghe- schiedenissen door Poëtische sanghen gehouden word.

[c] *Chrysopolis*, een stad in Grecien, op duytsch Goudstad genaemt, daer de Grieckshe Keyseren veel hun vertreck hadden.

[d] *Constantinopelen*, is eyghentlijck te segghen, stand vaste stad, de Keyserlijcke sitplaets der Griecken, eertijds Byzantium ghenaemt.

An. Mundi 5070.

[e] Het Adelaers-schip, dit is het Keyserlijcke gesagh, dat gelijck een schip in zee (somtijds met groot en somtijds met kleyn aensien, gehoIt, gesolt, geacht, veracht, dat somtijds af, somtijds toeneemt) gedreven werdt, door de ebben en vloeden der veranderlijcker eewen.

[f] 't Visschers boot anders het Pauselijck gesagh dat de Roomsche Kerck van Sinte Pieter af komstigh rekend; ende alsoo die met sen ghesellen visschers waren, soo laet sich den Paus met sijn Collegie oock het gheselschap der visschers noemen.

[g] *Wie met ongewijde handen*
Den geheyl'ghde raeckt,
Sie toe dat hy niet in banden,
Of in 't vaegh'vier raeckt.
Dido Ovidiana.
Pone Deos, & quæ tangendo sacra profanas,
Non bene cœlestes impia dextra colit.

[h] *Worms*, een voorname rijck-stad ende Bisdom, legghende aen den Rhijn, beneden Spier, daer wierde eenen rijcksdagh gehouden, ende de gheschillen des Keysers met dē Paus nedergeleyt.

Daer werd de twist geslecht; den visscher wert gepayd:
Mids dat des Arents vlagh so hoogh als sijne wayd,
En dat de visscher vloot haer Admiraelschap maeckten
In 's Hopmans by-zijn, die [indien der yemand raeckten
Van visschers vloote vast, of in qua gaten stoot]
Ghehouden soude zijn, te redden uyt den noot.
Daer voor de visschers, weer soo veel, in hem ghehouden,
Dat sy Sint Pieter voor sijn scheeps-vaert bidden souden.

Anno Salut. 1128

D Oen starf de Keyser, en [a] Lotharius Saxer Heer,
Door Vorstelijcke keur, werd Roomsche Keyser weer.
Hier Hertogh [b] Vrede-rijck van Swaben, met sen broeder
[c] Coenraed der Francken Vorst, braveeren, den [d] behoeder
Des Roomschen rijcks, op 't punt van stael gewette snee.
Tot dat het Priesterdom een Goddelijcke vree
Hier tusschen beyden staeft; daerna den Keyser slisten,
Door 't gantsche Roomsch gebied de ontfonckte Burgher twisten.
Volspeelende de rol sijns levens, op den wegh,
Niet verr' van [e] Dietrighs-Bern, op de oever van de Lech.

Anno 1139.

D En [f] Franck spijt Beyer komt ter keur in 's voor'ghen stede,
Terwijl den grooten Turck seer strenghelijck bestrede
[g] Mesopotamiam, en keerd sen machtigh heyr,
Na [h] minder Asien; soo dat ter teghen weyr
De Christen Princen hun eendrachtelijck verbinden,
En rusten tot den tocht haer al-om krijghs-ghesinde
Te water en te land'; hier koninck [i] Luydewijck
En Keyser Coenraed, in het Grieckschе Keyser rijck,
Hun heyren landen, en door hulp van Thracier kielen
De nawte Bosphorus kloeckhertigh overwielen.
En land'waerd rucken op, na [k] Licaonien, doen
De Grieckschе geveynsde gunst, met lijftocht scheē te voen
De Francken, en het brood (met kalck vermengt) gebacken
Heeft uytgedeeld, om 't heyr Conradi te verswacken,
Met sieckten: want hy starf al die der at van 't brood;
Daerom den Keyser, met sijn heyr door hongers nood
(Na Griecken wederom te keeren) werd ghedreven.
En daer vā daen, hy scheep sich t' zeewaert heeft begeven
Na Palestijnen; t'wijl door [l] Manuelis raed
Den Franschen Ludewijck scheep na [m] Seleucien gaet.
En voerd sen heyrkracht door de Syrische [n] Woestijnen,

a *Lotharius*, Furst van Saxen, Keyser van Duytschland.
b *Vrederijck*, Hertogh in Swaben.
c *Conradus*, Hertogh in Francken, Keyser na Lotharij dood.
d Den Keyser werd ghehouden, naest Godt, als behoeder ende voorstander des Roomschen rijcks.
e *Dieterichs Bern*, is Verone in Italien, daer den Keyser kranck werd, maer noch niet verr' gereyst zijnde, starf by de Riviere Lech, so voorby Ausburgh loopt.
f Den Franck, is Conradus, die Keyser werd, daer na Hertogh Henrijck van Beyeren oock trachtē, maer te vergeefs.
g *Mesopotamien*, nu Diarbech, een Provincie in groot Asien.
h Anders kleyn Asien, werd nu Natolien ghenaemt.
i *Lodovicus*, koninck van Vranckrijck, treckt met den Keyser op na 't Heylighe land.
k *Licaonien* een landschap in kleyn Asien, tusschen Cappadocien ende Cilitien leggende, eertijds Paphlagonien, nu Cogne ghenaemt.
l *Manuel* Keyser in Grecien.
m *Seleucien*, een stad leggende op de scheydinghe van Cilitien en Sorijen, daer omtrent daer nu Alexandrette light, in den hoeck van Issus.
n Syrische Woestijne, inde H. Schrift gheheeten de Woestijne Sur.

Land met veel teghenſpoets te leſt in [a] Paleſtijnen.
Daer ſtrijd men met den Turck, en vrijd het heyligh graf;
Terwijl Siciliens [b] vorſt, den Grieck (verdiende ſtraf (den
Van wegen 't ſnood' bedrogh, daer mee hy eerſt onthael-
Der Princen [c] kruyſvaert) met gelijcke munt [d] betaelden.
Want Roger opentlijck voor vyand hem verklaerd,
En met een machtigh heyr ter zee na Griecken vaert.
Verwoeſt de kuſten van [e] Morea, tot de ſtranden
Van Romanyen, daer hy namaels mee belanden.
En Conſtantinus ſtad vyandelijck omringht.
Verbrand de voorſtad tot de grond toe, en beſpringht
Het Keyſerlijcke ſlot, en vreeſſelijck beſtormden
Het buyten ſtads ghebow; de felle wraeck ‡ vervormden
Luſthuyſen, hoven, en gheſterckte vaſtigheên;
't Werd alles om ghekeerd tot puyn en ſtof van ſteen.

TErwijl den Keyſer met de vorſten van Euroopen,
Haer kielen weer te ruggh' in 't ſchuym der baren doo-
En landen met triumph, en koninckklijck ghevolgh, (pen.
Aen ſtrand Italiens, daer de graghe dood verſwolgh
Dien kloecken-koenen-raed; diens Neve [f] Vrederijck, is
Ghekomen tot de kroon, die hem niet onghelijck is
In deughd' en dapperheyd; diens grooten name klonck
't Cieraed des Keyſerrijcks, dat oyt in Duytſchland blonck.
Maer 't groot verderf (dat door de Roomſche papẽ twiſten,
De Duytſche vorſten ſchift, en op Italien hiſten,
De Keyſerlijcke macht; dier uytghetrocken ſtael
In de oogen blixemde, den volcke) in de ſchael
Der reden overwickt; bewijſt met wiſſe mercken,
Dat meer de hooghmoed in 't gekroonde hoofd der kerc-
Veroorſaeckte, ende lade 't oorlogh op ſen hals, [ken
Dan ſelfs den Keyſer, die ter Papen dienſt in als
Sich voor de minſte acht: ja minder dan ſen Adel,
En houd de ſteghelreep, op dat den paep ten ſadel,
Mocht klimmen; die ſich niet ontſien heeft, te ghelijck
Te treden op den neck, des Keyſers Vrederijck.
Sich eyghenende toe de woorden: * *Ghy ſult treden*
De draecken met de voet, en wand'len op de leden
Der add'ren: maer de vorſt hem antwoord dat'lijck weer:
‡ *Niet dy paep,* doen ick *(maer Sint Pieter)* deſe eer.
Dit zijn de ſteenen daer de kercks-ghekroonde hoofden,
Hun opper Hierarchy, op bowden, en berooofden

[a] *Paleſtijnen*, anders Terra Sancta, of 't heylighland gheheeten.
[b] Rogerius, koninck van Sicilien.
[c] Kruyſvaert noemdemen de tochten die tegen den Turck na 't heylighe land aenghenomen wierden; want al de gene ſoo daer henen ten oorlogh trocken, ontfinghen van den Paus, of een ſijner Legaten, het heyligh kruys, tot een teeckẽ, datſe daer voor vromelijck vechten ſouden; van deſe ordre des kruyces, is noch de ridderſchap van Malta, hoewel Sinte Pieter voor deſen noyt Ridders gheſlagen heeft, ten waer dat het Malcus gheweeſt was, ſo wil nochtans ſijn naſaet hier in de koninghen niet toegeven, ende oock Ridders maken; is alſo mild over 't heyligh kruys (als Iaſon over 't gulde Vlies) uyt te deelen.
[d] *Iudice me fraus eſt conceſſa repellere fraudem, Armaque in armatos ſumere jura ſinunt.*
[e] *Morea*, eertijds Peloponeſus gheheeten.
‡ Anders keerden om, en vernielden.

Anno 1153.

[f] *Fredericus Barbaroſſa*, Keyſer van Duytſchland.

* *Super Aſpidem & Baſiliſcum ambulabis, & conculcabis Leonem & draconem.*

‡ *Non tibi, ſed Petro.*

Allengskens 't hoogh gheſagh, der wereldlijcker macht.
En hebben 't nu ſo verr' ghemuylband, dat de pracht,
Een's opgheblaſen Paeps, alleen derft onderleggen:
Dat [a] Alexander eertijds naw'lijcks uyt dorſt ſeggen.

SWijght ſtil mijn ſangh-goddin, der papen miſſe klanck
In 't heyligh Choor, verdooft, door 't neuriē van u ſanck.
Singht, hoe den Vrederijck, maeckt vree met ſijn vyanden;
Hoe Babiloniens [b] vorſt, verwoeſt, ten heyligen lande
De ſtad Ieruſalem, [c] Ceſarea, en mee
Veel and're ſteden, op den oever vande zee.
En dertigh duyſend man der Chriſtenen verworghden;
So dat ſich Vrederijck voor overval beſorghden.
En met de Princen van gantſch Chriſtenrijck beſluyt,
De groote heyrtocht, om den Turckſchen Soudaen, uyt
Iudea wech te ſlaen; den Keyſer met veel Graven
En Duytſche Furſten, met een wacker heyrkracht, draven
Door Hongarijen, en Bulgarien, na 't ſtrand
Van Thracien, en voort Bithiniens oever-kant
Met ſchepen aenghezeyld, en met hun heyren ylen
Door Licaonien, na Armenien; onderwijlen
Den Graef van Vlaend'ren, met der Deenen vorſt te gaer,
Met twalef kielen hun tot byſtand bieden, daer
Den Graef van Holland komt, met [d] vijftigh kloecke ſche-
Daer toe Venetien, Sicilien, en de ſtreepe (pen,
Van gantſch Italien, met Galeyen op de ſtroom
En Galeaſſen, aen [e] Phœniciens oevers-ſoom,
De eertijds ſtercke ſtad van Tyrus overmannen.
Alwaer den Keyſer met ſen tenten uytgheſpannen,
Te ruggh van 't woeſte † Sur, ſen leger ſwayden om,
Heen na de zee-kant, heet de ſchepen wellekom.
Beraemden middel met de vorſten Bond-ghenooten,
Om [f] Damiaten in Ægypten, met haer vlooten
Te brenghen in haer macht; want hier de Nijlſche zee
Wtbakende een bequaem en vruchtbare ancker-ree.
Voor 't Paleſtijnſch ghevaerd: om 't legher in Soryen
Wt [g] Miſraims overvloed met voorraed te verblijen.
Hier Vrederijck, begheeft ſich ſelven, in 't ghewoel
Der ſchepen, en beſluyt [h] Bellone hier den ſtoel
Te planten; maer al eer, den Keyſer dees gheweſten
Beſtormden, ſagh hy aen, de hoogh ghetoor'nde veſten:
Ter eener zijden, en ter ander, ront-om met
De yſre ſchakel reecks, der haven mond beſet:

[a] Alexa nderde Groote badde wel een groot behaghen in de vleyery van de Poëten Agis en Cleo, datſe hem in hun veerſen voor eenen God roemden: daer voor Hercules, Bacchus Caſtor en en Pollux ſouden moeten wijcken, maer hy ontſagh hem den Caliſthenem om dat hy ſulcx weder ſprack, te dooden, anders dan hem met eenen betijgende aen het verraed met Hermelao mede ſchuldigh te weſen. Maer wie deſe wederſpreeckt in de macht Gods, die ſe haer ſelven in veelen toeeygenen werd ghevanghen ghepijnicht ende opentlijck als een ketter verdampt.

An. Salut. 1188.

[b] Genaemt *Saladinus*, Prince van Babilonien.

[c] *Ceſarea*, een ſtad in 't Ioodſche land gelegen aen de middellandſche zee.

[d] Hier uyt mach men mercken, dat Holland in dier tijd meerder in ſchipvaert gheweeſt is, dan Vlaenderen en Denemarcken beyde waren.

[e] *Phoenicien*, een landſchap in Soryen, ghelegen aende zee, in welck de eertijds vermaerde ſtad Tyrus light, nu nauwelijcks ſchaduw van haer voorgaende luyſter.

† *Sur*, een Woeſtijne in Paleſtijnen, daer van men leeſt in de H. Schrift.

[f] *Damiaten*, eertijds Peluſium geheeten, ghelegen by den uytloop des Nijls diemen Peluſiacum noemde.

[g] *Miſraims*, verſtaet Egyptens.

[h] *Bellone* ſuſter van Mars, 'twelck ſo veel als den oorlogh te ſegghen is.

Van

Van de een tot de ander toor'n;so dat door raed der Heeren
Werd [onverrichter saeck] beraemt weerom te keeren.
Des [a] Welhem 's Graven soon van Holland (die de trots
Der Hagareenen speet) wech zeylden, en op Gods
Gheleyd', de naeste plaets ghelegen, loopt ter reede,
En aen de steven, voor 't schip Harlems boegh, doet smee-
Een stael ghetande saegh, die vast daer aen gehecht (den
En vaerdigh na sen sin, hy voor wind henen, recht
Na Damiaten zeyld, versien met dobbel takels,
En vijld met topzeyls-koelt, eens loefs, de stale schakels
Aen flarden, dat de krack een schrick in de ooren klonck
Der Christen vyand: maer in stale luyster, blonck
Op Harlems schild, de roem van Holland des te klaerder.
Schoon Damiaten, langhs hoe felder, en vermaerder,
Beyd' vest en torens mand; dier [b] brandighe gheflits,
Nochtans weerhoudeloos, den Batavier, op 't spits
Van 't scherp gevijlde stael, de moed te meer ontfonckten;
En vechtend' hiel, soo langh tot 's Keysers zeylen, pronck-
Voor wind ter haven in; en spijt den Hagareen, (ten,
Veroverden de stad, die eerst onwinbaer scheen. (buygen,
Hier de oude Zee-vaerts lof voor Hollandsch roem moet
So 't Harlems [c] swaerd en kruys op huyden noch getuygen.
Maer Keyser Vrederijck, in 't end', als in 't begin
Des oorloghs, onverkeerd, neemt al de zeestrand in:
Van Palestijnen, tot Sorien, daer de baren,
En dwarelstroomen van sen [d] dood de oorsaeck waren.
Diens sone Vrederijck in naem en vromigheyd
Sen Vader wel gheleeck; die nemende 't beleyd
Des oorlogh by der hand: maer in sen jonghe jaren,
't Brandsuchtighe [e] fenijn, sen ziele doet vervaren:
Tot [f] Antiochien, daer oock de Grave [sterft]
Van Holland en sen stee in 's Keysers graf verwerft.
TErwijlen [g] Henrijck heerscht in Duytschland als Roomsch koninck.
En nu ter keur ontfanght de Keyserlijcke kroningh.
Wanneer Sicilien te onrecht de aen gheerfde kroon
Der [‡] Keyserinnen, gheeft Rogerus bastaerd soon.
Dat Henrijck niet gedooght, maer rechten met dẽ swaerde
Het onrecht, hem ghedaen: en straften, elck na waerde,
Der misdaed, en beveelt sen [h] broeder het ghesagh.
Wijl [i] Ridsaerd koninck der Brittoenen, met verdragh
Der Turcken, wederkomt, te rugh uyt Palestijnen:
Aenmerckende, sijns rijcks, ghestadigh ondermijnen,

An. Mundi 5152.
Anno Salut. 1190

a *Wilhemus*, sone van Graef Floris de derde van dien name, Graef van Holland.

b Brandige pijlen diese op de Christen schepen uytschoten, omme deselve daer mede aẽ brand te helpen.

c Want de Harlemmers aldaer het swaerd met het kruys tot teeken haerder vromigheyd van den Patriarch tot Ierusalem ghegeven wierd, om in haer wapen te voeren.

d Den Keyser sich badende in een reviere in Armenien, werd van de dwarelstroomen onder ghetrocken, ende verdronck op den 10. Iunius des jaers na Chisti gheboorte. 1190.

e Anders de peste.

f *Antiochien*, een stad gheleghen tusschen de landpalen van Armenien en Cilicien, daer omtrent dat nu Aleppo light, dat veele daer voor houden, dat Antiochia geweest is.

g *Henricus Sextus*, Keyser van Duytschland, een sone Frederici.

‡ Hy trowden Constantia, de dochter Wilhelmi des konincks Sicilie, ende erfden derhalven mede de kroone van Sicilië, maer de Sicilianen hadden deselve den Tancretum des konings Rogeri bastaerd soon gegeven, daer over dit oorlogh ontstonde.

h Genaemt *Philippus* die na hem Keyser werd.

i *Richardus* koninck van Enghelland, verdragh met den Turck gemaeckt hebbende, werd hem van den Keyser qualijck afgenomen ende daerom ghestraft.

ANNO MVNDI 5160.

Van vreemde Vorsten,'t welck hy trachten te verhoen;
Maer werd ghevanghen, en ghedwonghen, tot rantsoen,
Een groote somme gouds, den Keyser, te betalen:
Om dat hy buyten last, sijns Heeren, ginck bepalen,
Een schandelijcke vreed'; des Keyser Henrijck rust,
Een niewe heyrkracht, na de Asiatsche kust.
Om 't voor beraemd verdragh, der Turcken te verbreken:
En 't aenghedane leed, der Christenen, te wreken.
Maer 't misluckt, want de dood Henrici, werd verstaen:
Wier tijdingh 't heyr verstroyd, en elck sijns weghs doet (gaen.

DAerna [a] Nocentius des Roomschen rijcks verwoeder,
Den vromen koninck [b] Phlips, des Keyser Henrijcks broeder
Door loghens maeckt verdacht, en hitste uyt enckel spijt,
Tyrannen op, die om dees God-vergeten nijd,
Van alle kant bestaen de kroone te onderkruypen.
Terwijl, door Papen [c] raed, dē moordenaer, komt sluypen,
Ter Keysers kamer in, en klooft hem 't beckeneel:
Soo dat hy gheeft den gheest, en laet het rijck ten deel
Aen [d] Ottho, den tyran: die soo veel onheyls browden,
Dat haest den Roomschē Paep, sen voor'ge daed berowden.

DOen werd, de rechte stam, de jonghe [e] Vrederijck,
Siciliens koninck, weer beroepen, tot het rijck.
Een dapper jonghelingh, intredende de stappen
Sijn 's Grootvaers, en begaeft met waerdige eygēschappen
Eens konincks; maer de slangh (die onder 't heyligh kleed
Ghescholen light, en steeds den Vree des rijcks verbeet.
Hoewel schijn-heyligh selfs den vrede standaerd swayden;
Nochtans eersuchtigh veel vergifte twisten sayden)
Verbant den vromen Vorst, en steld tyrannen in.
Doch Vrederijck verdraeght, en [f] schrijft hem desen sin.

'K sagh voor langh de stad van Romen
Struyckelen, vallen heen en weer.
'K sie den val nu nader komen:
S'is der wereld hoofd niet meer.

Paus antwoord.

Sinte Pieters schips versincken:
Ghy vergeefs u onderwind.
Isset leck? 't kan niet verdrincken;
't Blijft een schip in storm en wind.

God

[a] *Nocentius* hadde behooren *Innocentius* te wesen, maer also dit veers de syllabe (*in*) also qualijck meer verdragen mochte, als de snoodheden des Paus (die meer schad'lijck en schuldigh, dā oonnosel bevonden worde) den naem van Innocentius lijden mochten, hebbe de twee lettertjens (*in*) uytghelaten.

[b] *Philippus*, Hertogh in Swaben en Etrurien, Keyser van Duytschland.

[c] Dat den moord deses Keysers, door raed der Papen, geschied is, blijckt daer uyt, want den moordenaer, ghenaemt Graef Ottho van Wittelspach, den Keyser omghebracht hebbende, vlucht tot Eggiberto den Bisschop tot Babenbergh, die met sijn Broeder desen vervloeckten moordenaer beschermden.

[d] *Ottho*, Hertogh van Saxē, Keyser vā Duytschland door tyrannije.

An. Salut. 1212.

[e] *Fredericus*, koninck van Sicilien, Keyser van Duytschland, des Henrici sone.

[f] Dese veerskens hebbe ick uyt den Hooghduytschen overgeset, daer by den History-schrijver oock noch dit graffschrift, ter eeren deses Keysers, voeght, ende alsoo 't selve in 't Latijn seer aerdigh desselven lof uytstelde, hebbe het alhier niet konnen uyt laten.

EPITHAPHIVM.

Si probitas sensus
Virtutum gratia, census,
Nobilitas orti
Resistere morti,
Non foret extinctus
Fredericus qui jacet intus.

Keyser antwoord.

God (die my den rijck-staf pereld)
Wil, dat yeder schepsel leert:
Dat ick, VREED'RYCK zy der wereld
Hamer, en een vorst ghe-eert.

Paus antwoord.

God wil, en de heyl'ge schriften
Leeren, dat dijn sonde doet:
Dat dijn ziele, haest sal schiften,
En dan eewigh lijden moet.

Dat is:
Soo vroomheyd, edeldom, verstand,
Rijckdom en mannedeughd, de hand
Des doods verduyren konden, siet!
Den Keyser FREDRYCK lagh hier niet.

SO vast, den [a] Visscher op Sint Pieters schuyt betrowden:
Dat noch onstuyme zee, noch wind mocht wederhoudē,
Sen roeckeloos bestaen: en klampt met veel ghebaers
Het [b] wereldsschip, aen boord, des Roomschen Adelaers.
Schiet, uyt den koker der Propheten, [c] heyl'ghe pijlen:
Die 't Roomsche misverstand, op voordeel liet [d] vervijlen,
Door [e] eyghen passi, met vergiftigh haet en nijd.
Door Papen hooghmoed [f] uytgheschooten, in den strijd,
Daer selfs den Reeder [g] 't schip sal voor den huyrlingh ruymen.
Maer 't schieten treft niet toe; den visscher, op sen luymen,
Leyd' ander laghen, kiest met een'gher Reeders hulp,
Een [h] Thuringhs schipper; maer, alsoo een watergulp
Hem smackten overboord: den visscher gaw ghesleepen,
Ter keure, haelden uyt de Nederlandsche schepen,
Een [i] Hollandtsch schipper, die, om eens Sint Pieters rock
Te kussen, voorstaen sou, den eertijds Vreed'rijcks [k] kock;
Die nu den visscher speeld': maer so de grutten morsten,
Voor 't leste, dat den Baes, al etend' is gheborsten.
Diens [l] sone Coenraet, doen de heerschappy verwerft:
Maer twee jaer na hem, aen een selfde sauce sterft.

SO werd Graef Welhem dan van Holland (met den wille
der [m] Reeders) schipper, maer niet langh daerna, de kille
Dood, klampten hem aenboord; hy gaf 't ghewilligh op

a Den visscher op S. Pieters schuyt, dat is, den Paus op sijn mogentheyd en ghesagh.

b Het werelds-schip des Adelaers, is de macht en 't gesagh des Keysers.

c Bestraft den Keyser met schrift-matighe en Prophetische oordeelen.

d Die eerst na der Papen humeuren besnoeyd ende bequamelijck ghesteld.

e Door de ghene soo meest daer aen ghelegen is.

f Met een laetdunckende rrotsigheyd des grooten visschers (die de gantsche wereld sijnen visch-vyver noemt) uytgespogen. Want voor de visschers hut op den oever des Tybers gheschreven staet;

Ecclesiam pro mari rego,
mihi climata mundi
Sunt mare, Scripturæ retia, piscis homo.

g Om den Keyser 't rijck te doen ruymen, en de macht van 't selve te disponeren en aen hem te trecken.

ANNO MVNDI 5206.
Salut. 1244.

h *Henricus*, Land-Graef van Hessen en Thuringhen, Roomsch koninck.

i *Wilhelmus* Graef van Holland Roomsch koninck. k *Innocentius*, de derde, Paus tot Romen, eertijds des Keysers Vrederijcks goede vriend gheweest zijnde, maer tot den Pauselijcken staet ghekomen, werd grooter vyand van hem als oyt Honorius, ofte Gregorius voor hem gheweest waren; want door sijnen raed ende toedoen werd Fredericus in 't landschap Apulien vergheven. l *Conradus*, koninck van Sicilien en Ierusalem, werd Roomsch koninck. m By de Reeders moetmen de Keur en Rijcks-Versten verstaen.

Doen ſteegh de Reeders 't bloed door twiſten inde kop,
Van 't keurige krakeel: mids elcks goed dunckend' oordeel
Een ſchipper na ſen hand ſtemt, tot ſen eyghen voordeel.
Den viſſcher, die 't gheſchil wel eer tot vrede bracht:
Die maeckten nu op 't hooghſt de brabb'lingh in de wacht.

Anno 1255.

a Richardus, koninck van Enghelland, werd Roomſch koninck.

In 't leſt men kieſter twee, een [a] Enghelſman, die 't varen
Gheleerd hadd', op de vloên, en Brittenlandſche baren,
Die veele docht bequaem, dit koninckliјcke ſchip,
In ſtorm te wachten, voor zee, oorlogh, ſtrand en klip.

b Alphonſus de thiende, een koninck van Caſtilien en Leon, werd Roomſch koninck, is een treffelijck Mathemathicus geweeſt.

De tweede ſchipper was een [b] Spangiaerd, die 't ghewemel
Der ſtarren, ſon en maen, met der planeten Hemel,
In eyghenſchap, in ganck, in plaets, en kracht erkent:
En wicken kon, hoe hoogh dat Phœbus koetſe rent,
Ter plaetſen daer hy is, en hoe veer die gheleghen
Is van ſen middagh lijn; dit docht elck, was te deghen
Een ſchipper van fatſoen, die op de groote zee
De ſchipvaert hadd' gheleerd: maer op de viſſchers ree
De gronden niet en wiſt; des moeſt den viſſcher mede
Sen aem daer over gaen, dees ſtuurd' hem weer in vrede

c Aut qui nigrum in candidum (hoc eſt, malum in bonum) vertit.

Na Spangien: want ons dient (ſeght hy) alſulcken man,
Die onſe dwael-grond kent, en dieſe mijden [c] kan.

d Aſſembeccus, Ot thomannus, Candelorus, en *Caramannus*, waren vier de voornaemſte geſlachten in Perſien, deſe trocken op om andere landen te veroveren, ende namen kleyn Aſien in, ende deelden 't ſelvige onder hen, daer van Caramannus Cilicien toeviel, dat na hem tot op den dagh van heden noch Caramannia heet.

NV [d] Aſſenbeccus, en 't gheſlacht der Otthomannen,
Met Candelorus, en Caramannus, t'ſamen ſpannen.
Verlaten 't Perſiſch rijck, en palen 't Turckſch ghebied,
In 't weſten, daer den Phrijgh, den Grieckſchen oever ſiet.
Bedwinghen met den ſwaerd', Natolien, en de landen
Van Cappadocien, tot des Euxini ſtranden.
En tergen op de vloên (ter ſchipvaert afgerecht) [vecht.
't Scheurſuchtigh Griecken, met geduyrigh ſcheeps ghe-

Anno 1270.

e Rudolphus, Graef van Habſburgh, Keyſer van Duytſchland.

f Verſtaet den Paus van Romen.

TErwijl, de Duytſche keur eendrachtelijck verklaerden
[e] Rudolph, Habſburger Graef, der Keyſerlijcker waerde
Beheerſcher, door bevel des heyl'ghen [f] dwinghelands:
Die hem aenminnigh, tot beſcherm des heyl'gen lands,
Der Turcken geeſſel docht; hy heeft het rijck bevonden
Al-om door burgher-krijgh, en papen haet geſchonden.

ANNO MVNDI 5254.

Maer voor ſen ſterven hy den vrede wederbaerd,
En daer mee vreedigh reyſt na Spiers ten grave waert.

g Aldolphus van Naſſou, Keyſer van Duytſchland.

h Albertus van Habsburgh, Hertogh in Ooſtenrijck, Keyſer, des voornoemden Rudolphi ſone.

[g] ADolph van Naſſou, doen eenhelligh van de vorſten
Roomſch koninck werd gheſtemt, des [h] Aelbrecht ſchier gheborſten
Van ſpijt is, die ſich ſelfs in 't rijck de meeſte docht.

En

En daerom, op de macht der wapens, heeft gesocht
Dees eere, en verkreegh die, doen hy Nassawsch Grave,
By [a] Hasenpful, in 't veld de laeste doodsteeck gave.

DAermee, so [b] scheurden 't net, van Sinte Pieters vangst:
En 't schip des Adelaers, vervil door dese anghst,
Aen [c] lager wal, nochtans, door 't ruymen [d] van de winden,
So stevend' het in 't lest, noch boven alle blinden,
Van Sint Hierarchus bocht; doen pasten Albert, op
De Visschers-zéghe, met sen marsseyls in het top:
Maer vischten achter 't net, en 't was gheen weer te stelten,
Dus [e] bid hy om de zoo, maer krijght daer voor sint velten
Op 't lijf [f] ghewenscht; dit speet hem, des hy op sen sy
Sen [g] sabel gord, en loopt stracks na de Galdery,
En haelt sen gowe band, terstond de Maets belasten
Hy 't hoeckwand te asẽ; voort vertoond hy sich sen gasten,
En seght, ick pas voortaen op Dogger noch sen maet,
Het staet my toe, te zijn, beyd' visscher en soldaet.
Met dies de Fransche [h] Phlips Sint Pieters boot voorby liep
Te loefwaert, des het graw der Doggers uyt de ly riep,
Kom af jou lichte Frans, [‡] of 't yser gaet der deur.
Maer Phlips die roept, *Ouy je va mon cours Monsieur.*
Sint Pieters na-neef dies een sijn wind-veeringh stucken
Te boord haelt, ende schiet hem 't [i] lely hackbort stucken.
Noch rusten 't hier by niet, want de overluyden van
Het visscher gilde, deen, den Fransman in den ban.
En wilden dat hy stracks Sint Pieters vloote ruymden,
Dier overman (van spijt en droncken gramschap schuym-
den)
Stuurt datelijck sen boot aen Hopman Alberts boord,
Met pas en [k] sendbrief, die bemachtichden hem voort
Den Fransman voor goe [l] buyt, als vyand aen te randen.
Maer, voor de boot aen boord komt, warẽ beyd' de handen
Van [m] Phlips en Albert, gaer ghesloten, tot verdragh:
Dies keert de boot weerom en laet elck sijn ghesagh.

LAet nu (mijn sangheres) den Lutsenburger [n] Henrijck
Italien vryen, van der tyrannyen schen-rijck.

a Hasenpful, is een plaetse by de Keyserlijcke Rijcks-stadt Spier ghelegghen, daer den veldslagh tusschen Keyser Adolph en Hertogh Aelbrecht ghescheden.

Anno 1298.

b Overmids den Roomschen stoel en Bisschoplijcke keur, haer selven een groot ghevolgh ingebeeld hadden, dat hier mede te niet liep.

c Ende verviel also de Keyserlijcke keur bykans gheheel in handen der Gheestelijcker macht.

d Maer 't gheluck van Albertus eñ de toeval eeniger Vorsten, steven hem den rugh, tegens de kerckelijcke geduchte macht.

e Derhalven hy versoeckt aen den Paus door ghesanten toestemmingh der Keyserlijcker keur.

f Den Paus weyghert sulcx seer smadelijck, verwerpende gantsch schots de Keyserlijcke keur, ende den Keyser voor een doodtslagher scheldende.

g Albertus gord, sijn swaerd aen sijn zyde en sette de Keyserlijcke kroone op 't hoofd, maeckt sich de Gemeente onderdanigh eñ treedt voor haer, seggende: Ick ben Keyser en Paus; als of hy wilde seggen, ghelijck de oude Roomsche Keysers, die oock *summi Pontifices* geweest zijn.

h Philippus, koninck van Vranckrijck, wil den Paus niet voor sijnen Heer erkennen.

‡ *Quis homo est tanta confidentia*
Qui sacerdotem audeat violare?

i Den Paus keerd hem sijn schild en helm om, en verklaerd hem voor vyand van den Roomschen stoel, ende doet hem in 't Consistorium opentlijck verbannen. *Quæcunque erumpit, qua non sinit i re sacerdos, Protinus hac vetiti criminis acta rea est. Ovid. Trist. lib. 2.* *k* Maer schickt Legaten tot den Keyser, en laet sich wel behaghen, (*nam placet sacratus aspis Æsculapij*) dat Albertus Keyser zy. *l* Gheeft hem mede brieven om Vranckrijck vyandelijck aen te vallen, en te besitten. *m* Maer al eer de Legaten aen quamen, hadde den Keyser met Vranckrijck, sich door huwelijck en swagherschap verbonden. *n Henricus*, Grave van Lutsenburgh, Keyser.

Laet Keyser Albrechts [a] soon, de derde Vrederijck,
De kroon en scepter, met sijn Neve [b] Ludewijck.
Laet vry den Roomschen Paus den Ludewijck verbannen:
En [c] Karel in het rijck de Roomsche vierschaer spannen.
Laet [d] Wencelaus, onnut in slempery vergaen:
En [e] Sigismundi rijck, in vromigheyd bestaen.
Laet [f] Vrederijck de vierd, het rijck in vree regeeren:
En na hem [g] Maximiliaen als Roomsche Keyser eeren.
Laet Keyser [h] Karel toe, een Christen Monarchy;
Singht slechts, hoe zeevaerts lof staeft aller heerschappy.

WAnt naw'lijck [i] Amurath, den Prins der Otthomannen
Wt Asien werd verlockt (doen twistende tyrannen
In Griecken, maeckten los, de langh ghedreyghde val)
Of luysterde eersten na het Meeremijns geschal,
En Griecksche water Goôn; die hoorende trompetten,
Sich den besneden Turck, tot bystand veynst te setten,
Des [k] Cantacuzeni; en stracks in vol gheweyr
Der [l] Catalaner vloot, bemanden, met sijn heyr.
Maer [m] Paleologus, met de hulp der [n] Geneveesen,
Doet Cantacuzenum de Otthomannen vreesen,
In 't eerste treffen; des den Turckschen Amurath,
In schijn van bystand, der Galeyen strijd hervat:
En slaet den Genevees, veroverd meest haer schépen;
En heeft daer mee de steên, aen [o] Hellas strand benépen.
Neemt [p] Callipolis in; bekrijght nu opentlijck,
Bulgarien, Mysien, en 't gantsche Griecksche rijck.

MAer soo nu [q] Mahomet (de oneenigheyd der Griecken
Vermerckten, treckt hy op en veld de Turcksche piec-
Voor Constantinus stad; te lande, en ter zee, (ken
Hy die met schepen, dicht langhs heen besluyten dee.
Den Keyser [r] Constantijn van meeningh om de kielen
Der Turcken [in 't belegh te water] te vernielen:

a Fredericus, Hertogh in Oostenrijck, Keyser.
b Lodovicus, Hertogh in Beyeren, Keyser.
c Carolus Quartus, koninck in Bohemen, en Keyser van Duytschland.
d Wencelaus, koninck in Bohemen, Keyser.
e Sigismundus, Hertogh vā Lutzenburgh, koninck in Bohemen en Vngeren, Keyser, des Wenecelai Broeder.
f Fredericus, Hertogh in Oostenrijck, Keyser.
g Maximilianus, Hertogh in Oostenrijck en Keyser.
h Carolus Quintus, Keyser en Monarcha van Christenrijck.
i Amurathes Otthomannus de Groote, de derde Turcksche Keyser.
k Johannes Cantuzenus, Keyser tot Constantinopolen.
ANNO MVNDI 5325.
Salut. 1363.
l Catalani, waren volcken die op de scheydinghe van Hispanien, en Provence woonden, ofte om beter te segghen tusschen Arragon en 't Pyreneysche gheberchte, in de Provincie Catallonia, daer Barzelona de voornaemste zee-stad is; dese als mede de Venetianen, deden den Cantacuzenum bystand van schepen.
m Iohannes Paleologus, Keyser tot Constantinopolen, neffens den Cantacuzenum: Want dese Paleologen eñ Cantacuzeni, waren twee de voornaemste en machtighste geslachten van Griecken, die door haer onversadelijcke staetsucht, stedes om 't hooghste gesagh twisteden, eñ hebben also, ghelijck der staetsuchtighen aert is, liever het onderste sien boven te keeren, dan een titeltjen van haer onversadelijcke begheerten te missen; hebben tot dien eynde haren erf-vyand te hulpe gheroepen, die sijn gelegentheyd in desen waernemende, haer allen op 't lijf ghevallen is; *O fragilis damnosa superbia sceptri.* *n* Die van Genua helpen den Paleologum met schepen en Galeyen. *o Hellas*, anders Romanyen. *p Callipolis*, nu Galliopolis, een stad in den Thracier Chersonesus gheleghen, anders Sint Iuriaens arm ghenaemt. *q Mahomet*, de tweede van dien naem, de achste Turcksche Keyser, by den Turcken *Mechemethbeg* ghenaemt. *r Constantinus*, de achste van dien naem, de leste Christen Keyser tot Constantinopolen.

Maer

Maer koud en machteloos, eyscht van sen onderdaen,
Een schattingh, om de vloot (die den Venetiaen
Tot bystand hadd' geschickt) met nootdruft te versorgen.
Maer neen, den Burger houd sen schatten liefst verborgen,
In de aerde (om daer na den vyanden tot buyt
Te laten) dan hy nu sou mild'lijck reycken uyt:
Om 's lands ghemeene best met onderstand te stutten;
Den Turck valt onder des (want niemant wil hem schutten)
Constantinopel met dry honderd duysend man
Seer heftigh stormende, op het onvoorsienste an.
Hier [a] Sclavus by de poort en Paleologus strijden:
Om 't Keyserlijcke hof voor aenloop [te bevrijden]
Der Turcken; vallen beyd' door machteloosheyt neer.
Daer Keyser Constantijn Constantinoplens eer
Voor 't lest verded'ghen wil: maer 't is vergeefs gestreden;
Den Keyser door 't gedrangh des volcks werd doot getre-
Daer lagh de luyster van den grooten Constantijn (den.
Die de eerste was, diens [b] naem, most oock de leste zijn.

GHy hebt my nu voldaen, ô Musa met u stemme.
Laet nu dit u ghesangh, slechts in de ooren klemmen,
Der [c] vrede-haters, en warr-gheesten, selden stil,
Verleyders, die in stads en kerckelijck gheschil,
De herten, der ghemeent, door scheuringhe verkrachten:
Verachters van den Vorst, en wereldlijcker machten.
Op datse weten, dat door haer en haers ghelijck,
Vergaen is, menigh' vorst en menigh koninckrijck.
Daer door den Griecken, 't lof der zeevaert is benomen.
Der Turcken zeevaerts roem, door sulcks is opgekomen.
Op datse leeren sich te wachten voor den val,
Die in 't bysonder, haer op 't eerste treffen sal.
Op dat de goe ghemeent, gheen oorsaeck heeft te klagen,
Dat binnenlands fenijn veroorsaeckt haerlie plaghen.
Op dat den dichter niet in volgend' eew, sijn stof
O! bondigh Nederland, uyt u weeld-minnigh hof
Tot leyder smet ontleen van die die na ons komen.
Op datme seggen mach den staet heeft toeghenomen
Door [d] eendracht van dat volck, die leefden in een eew,
Daer yeder borgher voor sen heerdstee was een leew.
Daer liefde en billickheyt malkander waren buuren.
Daer deughd en vreese Gods de wacht hiel op de muuren.
Dier spaersaemheyt by huys, dier dapperheyd in 't veld,
Den staet van Holland onbeweeghlijck heeft ghesteld.

[a] Iohannes Sclavus van Dalmatien, en Theophilus Paleologus, een Grieck, vechten haer beyde dood, voor de poort van 't Keyserlijcke hof.

Anno Salut. 1453 Adij 29 Majus.

[b] Het is aenmerckens waerdigh, dat den eersten Christen Keyser die van Byzantium Constantinopel ghebowt heeft Constantinus, en sijn moeder Helena ghenaemt waren, ghelijck oock den lesten, die de stad verloor Constantinus ende sijn moeder Helena genaemt zijn gheweest.

[c] Aldusdanighe menschen zijn, als blaesbalcken, (die een vreedsame Christelijcke regeringhe, ghelijck een woeste en onbesuysde zee verheffen, ende beroeren, daer in beyde het schip van Sinte Pieter en van Sint Paulus, soo wel het oorloch als het visscher schip, komen schipbrekinghe te lijden; ghelijckmen uyt dese zee der Keyseren, vande opschuymende baren der Romeynen, tot de neergaende dijninghen der Griecken, en Duytschen lichtelijck bevroeden kan.

[d] *Concordia maxima, minima avaritia erat. Ius, bonumque apud eos non legibus magis, quam natura valebat. In suppliciis Deorum magnifici, domi parci, in amicos fideles erant. Duabus his artibus, audacia in bello, ubi pax evenerat, æquitate seque, remque publicam curabant. C. Salust. de conjurat. Catilinæ.*

Op datter nimmermeer, het treurigh, ach ten lesten
Op volligh, ende klaeght dat dees bowvall'ghe vesten
Van scheursucht ondermijnt, nu schudden op haer last.
En dat de gierigheyd, met veel ghebreken, wast
Tot vyandschappen, die om haer bysonder saken,
Een onghebonden hoop tot haer regenten maken.
Maer dat in 't teghendeel, die nu en na ons leeft,
Sen herte nimmermeer aen dees gebreken kleeft. [baken.
't Schipbreuckigh wrack aen strand, verstreck ons voor een
Gheen [a] beter spieghel, dan dat we in een ander laken;
Is 't Romen so ghegaen? viel 't dus met Griecken uyt?
Wy hebben tijds ghenoegh, ons voor de wederstuyt
Te wachten, dats mijn wensch; is nu haer zeevaert schif-
Se is loffelijck gheweest; 't geval is licht en driftigh. [tigh?
Wie daer op, op de wind, op ebb' en vloed betrouwt?
Die heeft als sylie oyt op 't driftigh ys ghebowt.
Sy bloeyden, rijpten, des sy in haer weeld versmoorden.
Wy bloeyẽ noch, God geeft dat noyt ons blos versoorden:
Op dat ghy Amsterdam, ô! zeevaert-rijcke stad,
(Dat wensch ick) bloeyend' blijft in zee-oegst rijcke schat.

a Feliciter sapit is, qui alieno periculo sapit. Plaut.

Ende des derden Boecks.

DER

DER ZEE-VAERT LOF.

Vierde Boeck.

Roondragher † die in 't diepst van dijn lazuyre kolcken,
By wetten onderhoud dijn kout-ghesschubde volcken.
Die van [a] daer de Atlas om de onsichtbaer spillen sneld,
Door-swerven 't cristallijn ghelijcke pekelveld.
Die op dijn elgher kneust den moet der gramme baren,
Wanneer den zeehaen kraytmoyweer voor dijn dienaren.
Gheef dees ghesellen last uyt [b] water-gieters kruyck
Te hóósen dees mijn dorr'-versoorde lawer struyck.
Maer du kom onder des op [c] Argos vyer'ghe luycken
Van uyt den [d] middagh hier, ons avond aensicht pruycken.
Niet met dijn specery, noch kostelijck ghesteent,

† Aensprake des dichters, tot Neptunes den God der zeen.

a Ofte so verr als hem des werelds rond is streckende.

b Also den water, gieter, anders Aquarius genaemt, een zuyder-sterrebeeltenis is, daer in een sterre Fomahant ghenaemt, so de Mathemathici op de globe afbeelden, als uyt de waterkruyck vlietende, die by het varende volck (dat om de zuyd wil) meest in 't ghebruyck is, om de Aspunts-hooghte te vinden; stelle die als een behulp-middel om mijne Poësy den weghe te banen, om des zee-vaerts lof (in 't zuyden verkregen) op Duytsche rijm te singen. *c* 't Schip Argos, een sterre-beeltenis, mede in 'tzuyder deel, ja geheel bezuyden den Tropinus Capricorni. *d* Van uyt den middagh, of uyt den zuyden; ons avond-aensicht beteeckent dese landen, die by de oude Geographi (insonderheyd so oostwaerts van ons woonden) Avondlander ghenoemt wierden, om dat van haer af te rekenen, de sonne alhier scheen onder te gaen.

Of uyt ghemijnde erts, noch Elephants ghebeent:
Dat daer den Indiaen de swarte [a] Ethiopen (pen;
Toevoerd', die 't aen den Turck, de Turcken ons verkoo-
Maer, met een heylige glants, die uyt den middagh blinckt,
En onse avond-starr by haer ten hove winckt.
Op dat wy (die ghewent zijn [b] schemer-schaw te hand'len)
Den ongebaenden pad ten heeten middagh wand'len.
En Argus ooghen slechts op [c] Argos dieploot slaen,
En so voort ballast scheeps rond-om Afrijcken gaen.
Ontsiende noch 'tgeschroock, noch soorigh sonne braden,
Wanneer wy slechts met roof en kostlijckheên beladen
Den hol bepeckten buyck, en komen vayligh weer,
Toe-eyg'nende ons ghesangh der zee en schipvaerts eer.

WAnneer de [d] Taeghsche vorst sen stalen lemmer repten
En Mars te water dreef na 't koninckl ijcke [e] Septen,
Daer komende aen het diep bedoven pekel-strand;
Elck zee-sieck schip braeckt uyt sijn kenpen inghewand.
En datelijck ghelost sen half verkofte zielen,
Die aenghedreven en te vyand overvielen
Der mind're steden hooft, van 't Konincklijcke Féz.
Doen heeft [f] Bellone selfs den moed'ghen Portuguees
(Neptunes te gheval) den lawerkrans ghesthoncken;
Op dat sen grootsche geest te meerder mocht ontfoncken.
En pricklen tot het aenghevanghen ondersoeck,
Waer [g] Thetyos omhelst de Afrijcksche zuyder hoeck:
Om te ondervinden, wat de [h] Ethiopsche Christen,
In 't zuyden scheyde van de Arabsche Mah'methisten,
Om selfs de Ægyptsche Turck (die 'troode diep doorsnee
En de Indiaen besocht) te schoppen uyt der zee.

MAer so den [i] koninck nu tot [k] Sagres in Algarven
De schépen uytrust, werd door 't konincklijcke sterven
't Begonnen werck ghestaeckt, tot dat sen broeders soon
[l] Alphonsus koninck werd der Portugaelsche kroon.
Die was desselven sins dees schipvaert te hervatten
Maer werd genootsaeckt om sen konincklijck schatten,
Beneffens sijn persoon te setten in de schael
Ghedurende sen rijck op 't punt van 't gladde stael.
En afterstalligh des de hope deser eeren,
Beneffens 't koninckrijcks van Portugaels beheeren;

a Voor dat den wegh na de Indië, so sich rondom Aphrica streckt, ontdeckt waer, plachten de Æthiopers de specerijen ende Indiaensche waren uyt Indien te halen, en brochtense door de roode zee, aen de Ægyptsche en Arabsche Turcken, diese aen de Christenen overbrochten, ende also tot ons plachten te komen.

b Schemer-schaw daer by werd verstaen (alsoo den avond niet dan schemer-schaw en is) de landen so alhier omtrent gelegen zijn.

c Argos Dieploot, is een seer klare starre in 't zuyden, anders Canobus genaemt, meest gebruyckelijck voor de Stierluyden, so na Indien varen.

d De Taeghsche vorst, ofte den koninck van Portugael namentlijck, *Don Iohan de eerste* van dien name.

Anno Salut. 1430

e *Septa*, anders Seuta, een groote stad in 't koninckrijcke Fez in Africa legghende aen de enghte ofte strate van Gibraltar.

f *Bellone*, ofte de goddinne des oorloghs.

g *Thetyos*, de moeder aller wateren ofte de zee.

h Die van Æthiopien te dier tijd waren meest goede Christen.

i *Don Henrigo, koninck van Portugael.*

k *Sagres* in Algarven, een stad in het uyterste ghedeelte van Portugael, by Capo Sint Vincent.

l *Don Alfonso*, de vierde van dien name, koninck van Portugael.

Sijn

Sijn [a] soon ten erve laet, die na Alphonsus dood,
De roem van Portugael, queeckt op den sachten schoot
Des grawen Oceans; die met een wacker oordeel
De midd'len overslaet [en recktse tot sen voordeel]
Vereysschende ten dienst van sulck een groot bestaen.
En doet alsoo met last sijn kielen 't zeewaert gaen.
Om weghen door de zee na ander koninckrijcken
Te ontdecken, langhs het dorr' en brandighe Afrijcken
Aen gheen zijd' de [b] evenaer, in andere Hemels schaw.
Ter ander zijde, schickt hy aen 't bekroosen graw
Vruchtbare Nijlsche strand, ter zee ervaren mannen,
Om met den Arabier den oever te bespannen
Op 't gladde parckement, met Circkl passers punt;
Die recht de streckingh na het goud-rijck Indien munt.
Op dat, wanneerme langhs de opghesochte trappen
Der sonnen, zuyd'-waert klimt, door kenbaer eygenschap-
(Door 't ongebaende pad gebakend inde locht) (pen,
Der ondersoeckers, vry de ervaringh volghen mocht.

DE opsoeckers onder des sons evenaer passeren.
En voort met sneeghe vaert des [c] steen-bocks kromme keeren.
Daer Phœb' van daen ghehuyst was na het [d] kreeften hock:
So dat Matroos ontbrack den warmen winter-rock.
Daer op dan 't storm gheblaes met Hemel hooghe baren,
Haer daglijcks meer en meer met onspoed komt beswaren.
Doch komen end'lijck, by den aldergrootsten [e] hoeck,
Die aerd-beschrijver, oyt brocht in het zeekaert boeck.
Hier komt de vreese (door steeds omgekeerde lucken)
Met t'elckens niewe ramp, haer 's levens hoop ontrucken.
So dat van oogenblick tot oogenblick de nood
Hen schricklijck beelden af, de bleeckgheverfde dood,
Door wan-hoop aengheprest; de half-verdroncke zielen
Verlaten 't suyder punt, met omghekeerde kielen,
En bieden 't moe ghesorght ghefronste voorhooft, aen
Den blijden sonneschijn, die haer te moet komt gaen.
Besluyten dat den hoeck by 't Hemel-licht ghemeten,
Op [f] vijf-en-dertigh treen, de [g] storrem hoeck sal heeten.
Belanden end'lijck weer aen 't [h] Lusitaensche strand,
Verwelkomt van den vorst op [i] Tagus oeverkant.
Daer openende 't boeck der daghelijckschе schriften,

Anno 1494.

[a] Namentlijck, *Don Joan de groote*, de tweede van dien name koninck van Portugael, dese ontdeckt veele te voren noyt bekende landen, op de kuste vã Africa en Æthiopien, ende komt so verre met sijn schepen, tot daer het de voorgaende oude Geographi, achteden onmogelijck om der sonnen hitte bewoont te konnen werden.

[b] d'Evenaer by de Mathematici de linie des Equinoctiaels genaemt.

[c] Dit is den Tropicus Capricorni, welcke Circkel van de sonne aenghe-roert, in dese landen de kortste dagh maeckt, van daer de sonne wederom na 't noorden keert.

[d] Anders den Tropicus Cancri, die op de selve wijte (als den Tropicus Capricorni, bezuyden den Equinoctiael) benoorden deselve linie inghebeeld werd, waer in ons de son de langhste dagh maeckt.

[e] Dese was de leste eñ zuydelijckste hoeck, van Africa, des koninckrijcks Monomotapa.

[f] Dit is te verstaen op 35 graden suydpools verheffinghe, alsoo het woordeken *gradus* van de Latinisten ghenomen, ende beteeckend een trede, door sodanige graden ofte treden, werd den aerdkloot afghedeelt, te weten, in 360 graden, in sijnen orbis ofte omring.

[g] Storrem-hoeck ofte de tormenterende, wierdense genaemt, overmids de storremẽ en tormentẽ diese aldaer ledẽ.

[h] *Lusitaensche*, anders Portugaelsche.

[i] *Tagus*, is die treffelijcke reviere, so de ouden schrijven, dat goude sanden opwierpe, loopende door Portugael langhs de beroemde stad Lisboa, by ons Lissebon ghenaemt.

Vertelden hem 't ghevolgh van al de tegendriften,
Die aen de ſtorrem kaep, haer herten maeckten bangh;
Dats (ſprack den koninck) recht waer na dat ick verlangh:
Want dits de rechte hoeck, die uw' geleen ellende,
Nu tot vergheldingh ſal in groote blyſchap wenden.
'k Sie (ſeght hy) groot gevolgh uyt dees ontdecking ſtaen.
Des wil ick dat dien hoeck ſal heeten, nu voortaen
Den [a] hoeck van goede hoop; dit hebbende beſlooten
So ſteld hy order, om een afgherechte vloote
Te ruſten tot de reys, van nader onderſoeck.
Met werd des konincks ziel het lichaem veel te kloeck,
En ſchift ſich van hem af; daer leyd de Prins [b] verſcheyden,
Die ſtracks 't verov'ren noch van Indien onderleyden.
Prins [c] Manuel bekleed terſtond deſſelven ſtee.
En order ſtelden op de ridderſchap ter zee.
Die niet om 't gulde Vlies ſtaet op [d] Medeas toov'ren:
Maer om een [e] Argos ſchip vol vlieſen te verov'ren
Door zee-helds dapperheyd; hoewel den gantſchen raed,
Des konincks opſet, door ontradingh, wederſtaet:
Voorwendende der hoop, onvaſt gheſtelde reden,
't Ghevaer der ſchip-vaert, en deſſellefs moey'lijckheden.
Dat oock de koſten voor den Portugaelſchen ſtaet,
Door lanckheyt van den wegh, meer ſchaden ſou dan baet,
En of de ſchepen ſchoon de p'rijcklen al ontſlipten:
Dat hem te vruchten ſtond den Soudaen van Ægypten.
Dat noch behalven, of dit alles wel gheluckt':
Der Chriſten Princen gunſt t'hemwaerts in haet verruckt.

DEn koninck al gereet dees voorſlagh wederleyden,
En geeft [f] Fernand Laurent den laſt, van't toe-bereyden
Der ſchepen; maer hy ſelfs na waerde de ampten deeld,
En [g] Gama vande vloot de heerſchappy beveeld,
Dees ſoſe nu van als verſien en vaerdigh waren,
Op [h] ſeven broederen dagh, de Atlantſche blawe baren
Beploeghden met gheſind': en ſeylden op ghena
Van wind en water, langhs de kuſt van Aphrica.
En eer niet, na beneen 't gekromde yſer, ſoncken,
Voor dat d'Eylanden [i] der Fortunen ſon wit bloncken
Voor uyt, en onderſchoot; daer op me dat'lijck, van
De ſchepen, landwaerd roeyd het naeſte Eyland an.
Hier [op [k] Sint Iacobs dagh] Matroos de holle tonnen
Met ſoete ſtroomen vuld, en peyld de middagh ſonne
Op de [l] Aſtrolabe; 't wijl [ghelijck een ſwarte wolck]

De

[a] Alſoo den koninck groot verlanghen hadde, omme de Indien te ontdecken, door ſchipvaert, daer toe gheen middel ſiende, of Africa moſt erghens in 't zuyden endighen, ende den pas ter zee openen, daer op hem deſe kaep ontdeckt werd, verheucht ſich daer in, wil dat deſelve ſal heeten de kaep van goede hoop, ofte kape de bon Eſperance.

[b] *Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas, Regumque turres. Horat.*

[c] *Don Manoel*, koninck van Portugael.

[d] Iaſon verkreegh eertijds het gulde Vlies van Colchos, door de tooverije van Medea.

[e] Alſo het ſchip Argos, dat Iaſon eertijds in Grecien 't onſichelijckſte en grootſte ſchip, ja de Grieckſche macht ter zee was, ſo wil den dichter alhier met Argos ſchip, de gheheele macht ter zee ofte zeevaert verſtaen, ende by 't gulde Vlies, de eere en rijckdom, ſoo daer door verkreghen werd.

[f] *Fernand Laurent*, een Portuguees van groote authoriteyt en aenſien, bequaem om groote en koninckliјcke ſaken uyt te voeren.

[g] *Vaſque de Gama*, Edelman ende Capiteyn Generael, over vier ſchepen, die dē koninck ſond, om de Indies op te ſoeckē.

[h] Seven broederen-dagh, is den thienden Iulij ſo Gama 't zeyl ginck.

[i] d'Eylanden der Fortunen, zijn de Canariſche Eylanden.

[k] S. Iacobs dagh, 't welck is den 25. Iulij.

[l] *Aſtrolabe*, een Mathematiſch inſtrument van kooper, omme de hoogte der ſonnen te peylen.

De Mooren, vallen uyt de boſſchen, op het volck
Van Gama, dat verbaeſt met ſchrandere ghewichten
Na ſtrand en met de boots na boord roeyd', ende lichten
Het logghe ancker op, en noemen 't Eyland, na
Den dagh, [a] Sint Iacobs land; met klimtmen op de ra
En ſnijd de zeylen af, voorhalende de ſchooten:
So gaetme voor de wind den zuyder Hemel blooten,
Van 't ſchoonſte dagh cieraet, en ſiet het [b] kinder paer
Vergoden van den ſtier, benoorden de evenaer.
De kaep van goede hoop ghenaeckten ondertuſſchen:
Daer [c] Euronotus op, ſijn grammen moet komt bluſſchen,
Die [d] Traſcias bevecht, en ſo met eenen mee
De Luſitaenſche vloot ſen macht ghevoelen dee.
Dit maeckt [e] Iã Hagel warſch, die 't beter acht voor 't leſte
Te keeren wederom, dan langher 't lijf ten beſte
Te geven, op ghena, van weder ende wind.
Dit ſeggen, langhs ſoo meer, en heftigher begint.
Dies Gama werd gheterght, om 't muyten te beletten,
De oproerighe amptluy, van haer ampten af te ſetten,
En kieſen ander' weer; werd ſelven [f] Palinuur,
Die recht de ganghen peyld, en opſicht neemt op 't ſtuur.
Met rept ſich [g] Zephyrus, ſo dat de zeylen puylen,
En doen de aengaende ſtreeck, in ander gangh verruylen,
Beooſten om de kaep; hier, langhs de wal ghezeyld
Tot aen Sint [h] Raphaels-kuſt, en ancker grond ghepeyld.
Hier gaetme met gheſchenck des konincks aenſicht groeten,
Die met een teghengift ghenooten giften boeten.
T'wijl by de ſchepen vaſt de tael onkunde Moor
Verſtaet en doet verſtaen, door 't ſienelijck ghehoor,
En datelijck bewijs, dat ſich dees zeeſtrand reckten
Tot aen de roode zee, die langhs Arabien ſtreckten:
Dat volghens haer beduyd niet verre lagh van hier.
Dit moedight haer op 't nieu, en noemden dees revier
[i] Goed teecken; hebbende hun ſchepen ende ſiecken
Verbeterd en vervarſcht, ſy 't naeſte ochtend kriecken
Ter voor ebb' ſtelden ſchrap, de zeylen, ende gaen
Na [k] Mozambique, daerſe landen, en verſtaen
Dat haer [l] Zacoeya, na 's lands wijſe quam ghemoeten,
Met Saraceenſch ghevolgh, haer aenkomſt te begroeten.
Maer 't Æthioopſch onthael, met vriendſchaps ſchijn doorſpeckt;

a Men vind niet dat onder de Canariſche Eylanden een is, dat Sint Iacob hiet, maer wel onder de Eylanden van Cabo Verde, te weten, *Ide de S. Iago*, zijnde het grootſte, neffens *Ide de May*; ſtaet derhalven wel te dencken, datſe doen ter tijd deſe Eylanden mede Fertunate geheeten hebben.

b *De tweelinghen*, een teecken des Zodiax; vergoden van den ſtier, dat is, Phœbus den God der ſonnen, uyt den ſtier, ofte teecken deſſelfs, klimmende tot den tweelinghen, beteeckend den tijd des Mays.

c *Euronotus*, anders *Vulturnus*, is den zuydooſten wind.

d *Traſcias*, anders *Circius*, is den noordnoord-weſten wind.

e Ian Haghel, by de Hollandſche zeevarende de gemeene Matrooſen.

f *Palinuur*, ofte ſtierman.

g *Zephyrus*, ofte *Favonius*, is den weſten wind, die haer ghedienſtigh was.

h S. *Raphaels land*, leyd onder den Tropicus Capricorni in 't noordooſten van de Cape de bon Eſperance, in het koninckrijcke Quiloa, aen de Arabiſche zee, die by Ptolomæius *Sinus Barbaricus* ghenoemt werd.

i De reviere ofte Baye, daer deſe ſchepen lagen, werde *Bueno Signio*, (dat is, goed teecken) van Gama ghenaemt.

k *Mozambique*, een ſtad leggende op een Eyland, dicht onder 't land dat Zanguebaer genaemt is, behoorende onder den koninck van Quiloa, den hoeck daer Mozambique leyd, werde eertijds by Ptolomæum Praſſum Promontorium gheheeten.

l *Zacoeia*, Gouverneur tot Mozambique, een loos mensche, en hart vyand van de Chriſten.

Van 't

Van 't trouweloose volck, den Portuguees ontdeckt
't Verraders [a] opset, dat hy voelden en vermoeden,
Dat hem te wachten stond met wijsheyt te verhoeden.
't Zy dat de swanger' haet op 't Christelijck gheloof
Verraderije baerd, die van den oever schoof
Met Indiaens ghevaerd', om de aenghelande kielen,
Op 't onversienst te slaen en schandigh te vernielen:
't Zy datse trachten, om te hacken af by nacht
De ancker towen, om de schepen in hun macht
Te krijgen onder 't land; dies niettemin, de sorghe
Des hooftmans heeftse voor dees laghen al gheborghen.
Die dat'lijck de anckers licht (mids dat hy hier ter stee
Met lootsluy al voorheen, voorsien was die de zee
Van daer tot Calecut ter schipvaert kundigh waren)
En is noord-oostwaert op na [b] Quiloa ghevaren.
Doch teghenwinden, daer op Stiermans sorghe waeckt.
Doen dat de vloot voorby, en tot [c] Mombaza raeckt
Ten ancker, daer op stracks een Barck met Saraceenen
Van land af wel ghemand aenboort komt, dese meenen
Eens loefs met alleman te komen tot haer in.
Maer Gama trowtse niet, en weyrdse, nietemin
Ghedooght hy, datter vier de aensienelijckst' van allen
Op komen souden, om met hem na hun ghevallen
Te spreken, die (hoewel gheveynst) hem presen seer
Om sijn voorsichtigheyd; en na bewesen eer
Hem raden haerlie stad wat bet te willen nad'ren.
En vallen soo te met in handen der verrad'ren
Inwoonders deses lands; ten waer het wijs beleyd
Des opper Capiteyns met goe voorsichtigheyd
Dees laghen hadd' verspied, en waer 't alsoo ontkomen.
Voort hebbende hun gangh recht opwaerts aengenomen,
Ter koninckliјcker stee [d] Melinde, om aldaer
Te toetsen of 't gheluck haer eenmael gunstigh waer,
En brochtse erghens aen de onbekende palen
By menschen, die als sy met ware deughd' onthalen
De vreemdelinghen, tot ghenesingh van haer spoed;
Die dus veel teghenheyds en onheyls was ghemoed.

[a] Dit volck tot Mozambique, sochten de schepen der Portugueesen door veelderhande practijcken te verraden ende te overmeesteren, want dit een kloeck volck ter zee was, die by haer de compassen, zeekaerten ende quadranten, om der sonnen hooghte te meten, in 't ghebruyck hadden, ende hun oock wel daer op verstonden.

[b] *Quiloa*, een groote koopstad by het uytloopen der reviere Coavi, daer den koninck ofte den Keyser van Zanguebar sijn hof houd.

[c] *Mombaza*, oock een stad in 't selfde rijck, leyd omtrent 40 of 50 mijlen noordlijcker dan Quiloa.

[d] *Melinde*, mede een stad in 't rijck van Zanguebar, bestaende onder 't ghebied van haren eygen koninck, die de Portugueese veel vriendschap doet; dese plaetse leyd omtrent vier graden bezuyden de linie, aen de zee die by Ptolomæus, de bocht ofte *Sinus Barbaricus*, ghenoemt werd.

DVs voed de sorgh de hoop, terwijl de zuyde winden
De graden korten, en ter reede voor Melinde
De vloote landen deen; hier de oude konincks soon
Wt 's vaders name komt, in eyghener persoon
Den dapp'ren Portuguees, begroeten en vereeren,

Daer

Daer op dat Gama uyt den name sijnes Heeren,
Ghelijcke frayicheyd, den koninck weder schanck.
Voorts met beleeft onthael sy wederzijds in danck
Elck ander gunst en toeghenegentheyd bethoonden.
Terwijl veel [a] Christen die ter selver stede woonden
Veel vriendschap dese haers gheloofs-genoten deen.
So oock den ouden vorst, gheneghen om te ontkleen
Sijn goedertierenheyd, voor deser vremden oogen:
Aenbood haer, alles wat hy hadd' in sijn vermogen,
Ghereed tot haerlie dienst; daer op den Lusitaen
Hem heusselijck bedanckt, die stond om 't zeyl te gaen
Na [b] Calecute; des so haest den koninck hier van
Bericht werd, hun versorght, een kloeck ervaren stierman
Ten leydsman, en begeert, wen Gama wederom
Na huys wil schepen, dat hy niet en laet, maer kom
Ter haven in sijn rijck: op dat hy met haer sonde
Gesanten, die sijn kroon in heyl'ghe vree verbonden
Met die van Portugael; daer op me weer ontfowt
De zeylen, en voor wind de pekel baren spowt,
En komen de evenaer benoorden, ende saghen
De [c] beeren groot en kleyn, den hell ghestarden waghen
Het noorder aspunt, om berennen, in haer rond.
De gunst des middagh-winds steeds t'haren dienste stond
En volghd'se dienstbaer, langs de [d] Æthiopsche kusten:
Voorby [e] Arabia en [f] Carmanien, en rusten
Niet eer, voor dat [g] de son met tweelinghs luyster blonck,
En 't aengenaem ghesicht de [h] blawe berghen schonck
Beneffens Calecut; dies Gama sich verklaerde
Den loots en stierluy met gheschencken elcks na waerde,
En schips-betrowen voort ghesonden na beneen:
Dat seldsaem in het oogh voor veel [i] Malabren scheen.
Die elck voor ander reed met swart ghevelde schoncken,
Nieus'-gierigh strandwaert af, haer omgekromde [k] joncken
Door 't water repten, om te weten wat voor volck,
Dat hier beploeghen komt d'Arabsche pekel kolck.
Hier Gama, door sen tolck doet vragen, waer den koningh
Van Calecute, hout sen koninckliicke woningh;
Dat hebbende verstaen, beveelt hy datlijck een
(Daer toe verordineerd) [l] Bandijt, om met haer heen
Te varen na de stad, die nawelijcks sen voeten
Op 't land set, of terstond in menighte ghemoeten
Hem de Indianen, die verwonderd (door 't ghedrangh)
Om sien, hem vander aerd' ophieven; maer niet langh

a Hier woonden veel Æthiopsche Christenen.

b *Calecute*, eene ende de voornaemste stad des rijcks Indostan.

c Groote ende kleyne beer, zijn twee noordersche sterre-beelden, den kleynen beer, staende dicht by den noordpool, begrijpt de noordsterre in sich, ende den grooten beer die den circkel Arcticus draeght, beslaet met den staert, ende achterlijf den Plaustrum ofte waghen.

d Æthiopsche kusten, ofte langhs de oostelijcke kusten van Africa.

e *Arabia Felix*, nu Ayaman gheheeten.

f *Carmanién*, nu Chirman, ende voort de custe van Cambaia, langhs het uytloopen der reviere Indus.

g De son met tweelinghs luyster, dat is, na den 21 May.

h Het blaw gebergh-te ofte het vaste hooghe land, 't welck als 't uyter zee vã verre gesien werd, blaw schijnt te zijn.

i *Malabren*, zijn de inwoonders vã Calecute.

k *Ioncken*, een soorte van schuyten, by den Malabren, als oock by de Indianen, ghebruyckelijck, voor en achter hoogh omghekromt.

l Gama hadde thien ter dood veroordeelde misdadighers, met hem om hier en daer aen land te setten, om na der landen gelegentheyd te vernemen, gheraeckten se vry daer af; 't was tot haren voordeel, so niet se waren veroordeeld; dese werden Bandijten ghenaemt, als verbannen zijnde, in dese onbekende landen.

Monzaida, was een Saraceen van Tunis, die te voren wel in Spangien gheweest hadde, kennende dese kleedinghe, als oock de Spaensche sprake, neemt hem op.

b Pandarane, een konincklijcke vertreckplaetse, niet verre van Calicute, daer den koninck doen ter tijd sijn hof was houdende.

Daer na, tot sijn gheluck, [a] Monzaida (dese drachte
Van kleedingh kennend') hem ontlasten deser vrachte,
En voerd' hem (overmids hy kundigh Spaenscher tael)
Tot sijnent t'huys, en gheeft hem 't blijde welkomst mael.
Daer na Monzaida, met den slaefschen Portugueese,
Aen boort voer, en sijn plicht eerbiedelijck bewese
Aen Gama, die na langh en veelderleye praet,
Hem 's and'ren daeghs met twee sijn ed'len varen laet
Na [b] Pandarane, daer den koninck en 't ghesinde
Van 't konincklijck hof, te dier tijd was te vinden.
En komen op 't versoeck Monzaide, voor den throon
Des konincks; die [wanneer de Portugaelsche kroon
Geroemd werd (die so verr' ten avond is gheleghen)
Tot vriends verband met hem te sluyten was gheneghen]
Verheughden in haer komst, en sprack, ick wil gheensins
Ontseggen, dit verbond te maken, met dien Prins,
Die meerder waerdigh is; dies gaet op mijn begeeren,
Aen uwen Capiteyn bootschappen, dat hy de eere
My aen doe, en alhier sijn schepen voor den dagh
Voor stee laet komen, op dat ick hem spreken magh.

An. Salut. 1498.

c Paul de Gama, den broeder des Generaels, treed so langh in het Gouvernement der schepen, ende neffens hem *Nicolaes Cœillo*, tot dat Vasque de Gama van land weder keert.

d Den *Catoval*, is den rechter van Calecute.

e Den *grooten Brachman*, is soo veel als den opperſten des Priesterdoms, ofte Pontifex haerder wet.

DE boodschap werd gedaen, en Gama maeckt sich vaer- (digh;
Erkend sijn [c] broeder naest hem, 't hooch bevelen waer-
Daerneffens Cœillo, die hy de opsicht over al (digh.
De schepen heeft belast; daer op den [d] Catoval
Van Calecute, met een princelijcke sleepe,
En adelijck ghevolgh, Don Gama uyt den scheepe
Komt halen in de stad; hem hebbende seer wel
En heerelijck onthaelt, op 't konincklijck bevel
Ten hove voerd; daer toe den Catoval verbeyden
Den [e] grooten Brachman, die hem achtbaer heen geleyden
Tot voor des konincks hand: daer Gama seer beleeft,
Hem de oorsaeck van sijn komst aldus te kennen gheeft.

f Het over-Indisch rijck, ofte het beste deel der landen, over de reviere Indus gheleghen.

DOor dien Emanuel, mijn Heere, die gheboren
Ter kroonen heerschappy van Portugael, ter ooren
Ghekomen is, de roem van dy, ô machtigh vorst:
Die 't over-groot ghebied op dijne schoud'ren torst
Van 't [f] over Indisch-rijck, soo kreegh hy groot vermaken
[Door dien hy al voor heen belust tot hooghe saken
Dat sulcke Princen past] langhs de onghebaende paen
Te ploeghen zuyd-waert op den grooten Oceaen.
So verr' de soute vloên bewat'ren 't dorr' Afrijcken,

En

En ſoecken landen op, en ſoecken koninckrijcken.
Op dat mijn 's Heeren naem by yeder word' bekend;
Byſonder, ſo wanneer ons reys tot ſulcken end
Gheluckten, dat wy aen de Aſiatſche ſtranden
In dit dijn machtigh rijck, ô koninck! aenbelanden;
Met dy te rechten op, uyt ongheveynſde grond,
Een eewigh, vrundelijck en koninckliјck verbond.
Daer op den koninck ſprack met weynigh wederwoorden:
Dat deeſ' aenbiedingh, ſijn doorluchtigheyd bekoorden
Tot toeſtand, niet alleen, van vrundſchaps eeden, maer
Dat hy oock houden ſoud (indien het mogh'lijck waer)
Den Portugaelſchen vorſt, ghelijck ſijn eyghen broeder;
Met laſt hy Catoval, den Gama als behoeder
Te leyden na ſijn huys, ſeer heerlijck toe bereyd:
Op dat hy daer onthaelt werd' na ſijn achtbaerheyd.

T'Wijl Gama nu ſoo dan de hoofſche treken merckten,
En 't gunt tot haren laſt de [a] Saraceenen werckten:
Voeght hy ſich endelijck aen 't [b] Pandaraenſche hof.
En om vertrecken, van den koninck, eyſcht verlof.
Sijn onſchuld doende, dat ſijn Heere niet vermoeden
Dat dees ſijn reys aldus ghelucken ſou ten goeden.
En daerom niet verſien was voor 't beleeft onthael,
Vergeldingh hem te doen; maer weer in Portugael
Ghekomen zijnde, ſoud' hy andermael hervatten
Sijn reys, en brenghen tot vergeldingh, dierbaer ſchatten
En vreemdigheden, op dat t'hemwaerts klaerder blijck,
De gunſt des avond-vorſts van 't [c] Luſitaenſche rijck.

TErwijl de Arabers, en de ſchalcke Saraceenen
Oproerigh t'ſaemgherot voor 's konincks throon ver-
En bidden dat hy doch hun voorſtel gade ſlaet [ſcheenen.
En van den Portuguees ſich niet bedrieghen laet;
Voorſeyden hem voortaen haer ſtadighe natrachten,
En wat den koninck van dees fielen hadd' te wachten.
Hier voed den Arabier 't beginſel vande twiſt
En heeft den koninck aen den Portuguees ghehiſt.
Die dat'lijck laghen leyd op Gama en de ſchepen.
Maer 't miſt hem, overmids Monzaida ſneegh gheſlepen
De laghen [d] onderkroop, en dienden 't Gama aen;
Die daer op achterhaeld' een konincks [e] ſchip, ghelaen
Met koopmanſchappen, dat hy [overmids 't ontaerden
Des konincks teghens hem] voor goeden buyt verklaerden.

[a] De Saraceenen leghen lagen op de Portugueſen, ende maken deſelve verdacht by den koninck.

[b] Dit is daer den koninck van Calecute ſijn hof houd, om dat die ſtad Pandarane ghenaemt is, leyd een mijle van Calecut.

[c] *Luſitania*, is Portugael.

[d] Monzaida vernam alles watter te hove, als mede by den Araberen en Saraceenen omginck, ende diendent Vaſque de Gama aen.

[e] Gama ſiende, dat den koninck door de Sarazijnſche koopluyden verleyd werd, ende ſocht hem ende den ſijnen laghen te legghen, neemt oock ſijn ſlaghen waer, ende neemt een konincks ſchip, met veerthien mannen, van 's konincks hofghesind', houd het volck ghevangen, en verklaerd het ſchip en goed voor buyt; ten zy dat hem den koninck de koopmanſchappen wederom dede gheven, ſo hem tot Calecut prijs ghemaeckt waren.

Weſhalven namaels met den geelen Indiaen
En Gama, veel geſchils en twiſten, zijn ontſtaen.
Monzaida werd ghehaet, om dat (in 't eerſte landen)
Hy Gama hadd' vertolckt, en daerom voor de handen
Der Saraceenen vlucht, dees dreyghden hem de dood.
Maer Gama gund hem weer lijf bergingh inde vloot;
Die dat'lijck onder zeyl, en door veel teghenwinden
By [a] Goa korts daer na ten ancker haer liet vinden.
Schoon dat [b] Zabaio door ſijn dienaer aen laet bien
Sijn gunſt en vrundſchap, om ghevoeghlijck te verſpien
Der ſchepen weyrbaer macht; nochtans 't voorſichtigh oordeel
Van Gama wacker ooght [tot haerlie aller voordeel]
En werd de vonck ghewaer; des yeder gaw ter hand
De anckers opghehaelt, de zeylen uyt de band
En 't zeewaert in ghezeyld, en na veel vaerlijckheden,
Sy weerom landen tot Melinde voor de ſtede.
Den koninck [dien haer komſt verblijde] doet haer al
Wat dat een deughdſaem Prins, ſijn vrunden te gheval
Soud konnen doen; en na ververſchingh van vijf dagen,
Sy van den koninck weer in vrundſchap, oorlof vraghen.
En voeren den gheſant ter koninckliijcker bee
Met haer na Liſſebon; doch loopen eerſt ter ree
Aen 't Eyland [c] Zamzibar, diens koninck haer vereerden
Met lijftochts overvloed; ſo datſe weder keerden
Van daer, na 't zuyden, langhs de kuſten [d] Cefala;
Den hoeck van goede hoop, in weynich tijds daer na
Komt onder ſchoots, ſo datſe noordwaerts weer gemoeten
Der ſonnen evenaer, en [e] de avond leyd-ſtarr' [groeten]
Die 't noorder aſpunt merckt; hier voeldtme dat de tijd
Door lanckheyd vande wegh des lijf-tochts voor-raed ſlijt:
Dat meeſt de krancken trof; ſo dat om te ancker gronden
Sint Iacobs [f] Eyland naeſt gehavend werd bevonden.
Des ſtemtme 't aen te doen; daer hebbende ververſcht:
Heeft Gama [overmids ſijn broeder hart gheperſt
Met ſcheurbuyck werd] beraemt, dat Cœillo ſou vertrecken
Voor heen na Portugael, en aen de Prins ontdecken
't Bejeg'nen haerder reys'; hy ſelven, ſou ſo dra
Sijn broeder, weder wat verquickten, volgen na.
Daer op zeyld Cœillo heen na Liſſebon ter haven.
En Gamas broeder ſterft, die hebbende begraven
Op 't Eyland [g] Tierce, ſo blijft Vaſque langher niet:
Maer zeyld van daer, en werd op Tagus goude vliet
Verwel-

[a] *Goa*, een voortreffelijcke ende vermaerde ſtad van 't koninckrijck Decan, legghende by den mond der vermaerde reviere Mandove, zijnde een Eyland, hebbende aen d'eene zijde de zee, aen de ander zijde na land, twee uytloopen der reviere, die 't van 't vaſte land afſcheyden.

[b] *Zabaia*, Gouverneur tot Goa, ſchickt ſijn knecht (die een Italiaen was) aen de ſchepen, om die te verſpieden, 'twelck Gama vermerckende, onderſoeckt hem ſcherpelijck, ſo beleed hy dat hy ghekomen was, om de ſchepen te verſpieden, en dat ſijn Heere trachtede, om deſelvighe in den grond te helpen.

[c] *Zamzibar*, anders *Zanzibar*, een goed vruchtbaer Eyland, legghende dwars, van Sint Raphaels land, op ſes graden bezuyden de linie Æquinoctialis.

An. Salut. 1499.

[d] Cefala een landſchap in Æthiopien, ſtootende in 't noorden aen 't landt van Mozambique, ende in 't zuyden aen 't gheberghte Manicam, onder den Tropicus Capricorni, een landſchap dat veel goud en elpen-been uytlevert.

[e] Ofte de ſtarre ſo in den ſtaert van den kleyne beer gebeeld werd, ſtaende aldernaeſt den noordpool, werd daerom oock de noord-ſtarre gheheeten.

[f] Dit Eyland houde dat het ſelve gheweeſt is, daer Gama op de uytreyſe ververſchten aen de Cabo Verdes Eylanden.

[g] *Tierce*, een Eyland daer omtrent.

Verwelkomt, en verwacht van ed'len en van Heeren,
Die hem [a] ten koninckwaert met groot gevolgh vereeren.
Waer over dat de vorst (die in sijn komst verheughd)
Met heerelijck gheschenck begiften Gamas deughd:
En Cœillos elcks na waerd', daerneffens van Melinde
Des konincks Ambassaet, met alle sijn ghesinde
Werd heerelijck onthaelt; terwijlen rustme weer
Een ander vloote toe op 't koninckliick begheer.

TEr ander zijde volght den [b] koninck van Castilien
Den raed [c] Colombe, die met schepen, van Sivilien
Hem westwaerts henen schickt, op dat sen vyer'ghe lust
Om niewe werelden te vinden werd ghebluſt:
Ter liefd', 't gunt [d] Seneca en Plato oyt beschreven:
Op dat dit mocht in hem door [e] Andoluzo leven.
Hy zeylden van [f] Paly, des oegst-maends derden dagh,
En landen eerder niet voor 't logge ancker lagh
Aen 't Eyland [g] Gomera; alwaerse voor-raed deden
Van watervarschingh, en ter reys behoeftigheden,
En zeylden voort van daer, vervolghende der gift
Sijns overleden gasts inhoudende [h] gheschrift.
En komen korts daer na omcingheld inde baren
Door-groeyd met wier en kroos, en kruyden, die in 't varen
De schepen hinderlijck doet drijven over-stuur:
Maer gisten niettemin dat volghens de oud' natuur
Der [i] gruysigheyd in zee nu land most zijn voorhanden.
En vonden 's and'ren daeghs, haer hope vande banden
Der sorgh ontlast, door dien [k] Trajano eerst land, land,
Begost te roepen, 't welck men waerlijck so bevand;

a Also komt Vasque de Gama t'huys met twee schepen, daer op noch 55 levende menschen; uytgevaren zijnde met 4 schepen, op hebbende 148 man, ende werden eerlijck begiftight, elck na sijn staet ende waerde.

b *Ferdinando*, koninck van Castilien.

c *Christophor Colombe*, gheboren tot Conguero, op de reviere van Genua by Savone, vinder der niewer wereld.

d Den Philosophe Plato, maeckt mentie van een andere wereld, die hy seyd verloren te wesen, als by sijn eewe niet bekend zijnde: Ghelijck oock Seneca, van het Eyland Atlantica, dat door watervloed verloren was; tot dien eynde Thucydidem ende andere autheuren, aentreckende, in volgender maniere spreeckt: *Thucydides ait; circa Peloponnesiaci belli tempus, Atalantam insulam aut totam, aut certe maxima ex parte superfusam. Idem Sidoni accidisse, Posidonio crede, nec ad hoc testibus opus est. Meminimus enim terris interno motu divulsis, loca desjecta & campos interisse, quod jam dicam quemadmodum existimem fieri. Senec. Natural. quæst. lib. 6.* So dat het ons niet ongerijmd sal schijnen, datme de niewe wereld voor het eertijds verloren Atalanta neemt, daer van verscheydene schrijvers ghedacht, ende 't selve in sijn gheleghentheyd boven Asia en Africa vergroot hebben. Dat Aristoteles plaetst in 't westen, segghende, dat eenighe koopluyden van Carthago, zeylende door de straet van Hercules ofte Gibraltar, na den zuydwesten, over veele daghen by een groot bewoond Eyland quamen, dat veele groote scheepbare revieren hadde, van welckers wedervindinghe, den wijsen Seneca in sijn Medea als voorseggende singht,

Venient Annis
Secula seris, quibus Oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus, Tiphysque novos
Detegat orbes; nec sit terris
Ultima Thule.

e *Andaluzo*, seggen sommige een Biscayer, en sommige een Portuguees geweest te zijn; dit was een stierman van een schip, dat heen en weder in de Spaensche zee ghesworven hadde, die ten lesten door krachte van ooste winden ghedreven werde aen een onbekent land, dat inde kaerte niet ghesteld en was, die end'lijck (also de bootsghesellen alle op de reyse ende inde haven komende, van hongher en onghemack ghestorven waren) ten huyse van Colombe ter herberghe leggende, oock ghestorven is; latende alles wat hy by hem hadde, Colombo ten erve. f. *Paly* ofte *Pales*, een stedeken met een bequame zeehaven, omtrent 8 of 9 mijlen bewesten van de reviere Sint Lucas. g *Gomera*, een der Canarische Eylanden, legghende tusschen Tenariffa en Ferro.

h Het journael ofte de gheschriften, so hy van Andaluzo gheerft, wesen hem den wegh daer hy henen moste.

i Daer ghemeenlijck kroos of wier in zee drijft, daer is ghemeenelijck land. k *Rodericq de Trajana*, werd eerst het land ontwaer, ende roept so by den zeevarenden ghebruyckelijck, land, land, &c.

Aenvinghens alle, [a] *Dy God loven wy*, te singhen.
En voort in [b] Guanebay sy 't eerst ter reede ginghen.
En datelijck na land, innemende het rijck
Der niewer wereld voor hun koninck erffelijck.
Vertoevende alhier een weynigh, en verlieten
Dees haven; gaende voorts na [c] Cuba, ende stieten,
[In 't wederom vertreck na [d] Hairi] 't grootste schip
Des opper Admiraels, te barsten op een klip.
Maer berghen 't leven al ter [e] koninckklijcker haven.
Daer de Indianen voor haer aenkomst hun begaven
Te bosch en berghewaert, als offe van 't gheflits
Der [f] Canibales, of Caribes stale spits
Vervollight waren, tot dat de achterhaelde [g] vrouwe
Ghenoten weldaed, haer ten breedsten komt ontfouwen.
Waer op den Indiaen sich endelijck verstout,
En komt ten oever, daer den Spangiaerd sich onthout.
Hier komtmẽ vrund'lijck t' saem met hand en vingers spre-
Hier den [h] Cacique met Colombo vrundschaps teken [ken.
Elck ander door gheschenck bewijsen; onder dies
Colombo de eere van 't Atlantisch gulde Vlies
Siet brallen hem te moet, en dies met varsche lusten
Begheerigh om sijn vloot, weer oostwaerts aen te rusten.
Op dat de luyde faem door 's konincks ooren klonck:
Dat nu sijn tytel oock in de ander wereld blonck.
Dus stemt Colombo, met Cacique [i] Guacanate,
Dat [k] Rodrich d'Arma, met een Vendel sijn soldaten
Op 't nieu ghebowd [l] Casteel soud blijven, hier ter stee:
Tot dat hy weder komt uyt Spangien hier ter ree.

DAer op so laed'men in veel vreemde frayicheden. [den
't Zy den Cacique in haer weghvaert gantsch te onvre-
En treurigh was; nochtans Colombo, blijft hem vrund
Om de eere wil, doch meest, om de eere was 't gemunt
Die hem Castiliens hof met groote pomp bereyden,
Dus heeft den westen wind hem van dees kust gescheyden
En drijft sen kielen door de Atlantsche silte vloẽn;
Die seven weken lanck hem dapper bystand doen;
Tot datme voor Paly, 't ghesmeede yser gronden.
En dat'lijck over land den koninck heeft gevonden
Tot [m] Berselonne, met sen koninckklijck gemael;
Haer doende van sijn reys-gemoeten, 't gantsch verhael:
Hoe dat hy 's konincks kroon en scepter hadd' bepereld
Met de eer en luyster van een nieu gevonden wereld.

a Ofte *Te Deũ laudamus*.

b Guanebay, een vande Eylanden die Lucayos genoemt werden, tusschen Cuba en Florida.

c Cuba, een uytnement treffelijck Eyland in West-Indien, is lanck 300 en breed 65 mijlen, daer in die vermaerde zeehaven leyd, de Havane ghenaemt, leyd omtrent dicht aen den Tropicus Cancri.

d Hayri, een vruchtbaer ende vermaert Eyland, werde oock Cipangi, maer nu vande Spangiaerden Hispaniola ghenaemt, leyd in de breete van den 18 tot den 21 graed, houd inde lanckte 600 Spaensche mijlen.

e Anders by den Spangiaerdẽ Porto Reael ghenaemt.

f Cambales ende *Carybes*, waren volcken van 't vaste land komende, vyandẽ vã die so op Hayri, ofte Spaniola woondẽ.

g Also d'Indianen voor de Spangiaerden wechliepen, achterhaelden een vrouwe diese brood en wijn, midsgaders een hemd ende kleederen gavẽ, om datse naeckt was; en sondense also tot haer volck ende vrienden, om die te gaen roepen, ende te kennen te gheven, wat volck by haer gheweest ware.

h Cacique, dat is den Heere ofte koninck van dat Eyland.

i Desen Heere ofte Cacique, was Guacanate gheheeten.

k Roderigh d'Arma van Cardone, een Spaens Capiteyn.

l Dit Casteel hadde Colomba daer gebowd, 't welck hy daer na tot een stad dede maken.

m Berselonne, anders *Barcelona*, een voortreffelijcke stad in Catalonia, aen de middelandsche zee, by den mond *del Rio Lobregar*, anders *Rubrietatum fl.* ghenaemt; dit landschap Catalonia, eertijds van de Gotthen en Alauni bewoont en ingenomen, heeft van *Gotthi Alauni*, den name *Catalonia* bekomen, behoorende onder de kroone van Castilien.

Den

Den koninck op het gheen Colombo hem verteld
Seer wacker gade slaet, die onder allen meld
De valsche Godsdienst van de wilde Indianen;
Dat hier den koninck vat en sweert, by son en mane:
So verr' den Hemel daer sijn heerschappye breyd?
Dat hy, Gods-yv'righ sal, de wreede beestigheyd
Der menschen, die met lust het [a] menschen vleesch verswel-
En af-gods dienaers al uytroeyen en verdelghen. (ghen:

[b] FErnando niettemin Colombo deses rijcks
Ghebieder de eerste staeft; diens broeder insghelijcks
Hy neffens hem in staet de tweede heeft ghewaerdight.
Daer na so heeft hy voorts Ghesanten afghevaerdight
Ter Roomscher [c] heyligheyd, aen aller kercken vaer:
Om hem te maken kont dees blijde niewe maer.
Waer over 't Roomsche hof verheughden, en de zale
Des heyl'ghen Vaders, werd vervuld met Cardenalen.
Dees stemden alle, dat het Pauselijck gesagh,
Castilien [d] al het land dat in het westen lagh,
(ô Heerelijck ghesc henck) op dat hy 't volck bekeerden
Van de ongheloovigheyd, ten eyghendom vereerden.
So haest de Spaenschen vorst dees tijdingh heeft verstaen:
Doet hy Colombo weer met grooter vloote gaen
Ter niewer wereld waert, en parst de [e] Atlantsche kolcken
Met alderleye slagh, van beesten ende volcken.
Daer heerom en sijn maet, met al de papen-kraem
Niet uytghesloten werd: want dese was bequaem
Om met ghewetens dwangh de afgodsche Indianen
Den wegh, den rechten wegh, ten Hemelwaert, te banen.
Op datme so 't gheloof door 't prev'len van een paep
Den volcke druckten in: om onder des den aep
[Die joncker wijshooft leerd, als okus bookus guych'len
En meester ‡ schijn-vroom vaeck so schendigh hellept
De hebb'-lust te geval] te krijgen by het tow. (huych'len
En spelen tockel aen, 'k hebb' neuten in me mow.

DVs werd de zee al-om gheswangerd met veel schepen.
Die langhs den evenaer, op [f] Thetys lenden slepen

a Inden eersten sod Colombe West-Indien in nam, waren d'Inwoonders noch meest menscheters.

b *Fernando*, koninck van Castilien, maeckte Christophor Colombo Admirael over West-Indien, ende sijnen broeder Bartholomeus Colombo vice-Admirael.

c Aen *Alexander de seste*, Paus van Romen.

d Den Paus van Romen gheeft den koninck van Castilien en Leon, ende hare nakomelingen, al het land dat in 't westen, tusschen den Meridiaen, die door de Eylanden de Acores loopt, aen de eene, en beoosten den Meridiaen, die door Fretum Anian, aen d'ander zijde, en door beyde de polen loopen, ten besitte erffelijck; doch wy hebben 't nu aen andere vereerd, die daer alreede met die van Castilien omme kampen.

e *De Atlantsche Zee*, werd also ghenaemt, na America, dat (voor het selve noch ontdeckt was, by de oude schribenten) het onbekende Eyland Atlantica ghenaemt was; ende de zee dien naem al ontfanghen hebbende, uyt gissinghe, datmen 't daer voor hielde, dat over die zee het voorschreven land leggen moste, doch daer van is verscheyden te ghevoelen; want oock Atlas koninck van Mauritanien, die een treffelijck Mathematicus was, ofte de bepalinghe deser zee beschreven heeft, ende daerom de Atlantische zee na hem ghenoemt, dan of dat hy mede van het groot Eyland ghefchreven, dat derhalven Atlantica, overmids den autheur genoemt werd, staet te bedencken; ick gevoeler 't mijne af.

‡ *Vltra Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem*
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent,
Qui curios simulant & Bacchanalia vivunt.
Iuvenal.

f *Thetys*, de moeder aller wateren.

Haer

Haer ſmoeghe kielen,en belanden,na haer ſin
Ter [a] ſilver haven,die ſy dat'lijck nemen in.
En voeren voort van daer,een weynigh na het weſten,
Ter [b] koninckliјcke ree,by haer ghebowde veſten.
Alwaer de Spangiaerds,die Colombo daer ghebood
Te blijven,voor ſijn komſt van de Indianen dood
Gheſlaghen waren,om haer moetwil, welcke reden
Colombo(die hoewel ſcheen eenighſins te onvreden)
Beweeghden,dat hy 't niet laet blijcken al te ſeer;
Maer bowden daer een [c] ſtad, ſijn koningin tot eer,
En noemtſe Iſabel; daer na Colombo ruſten
Weer twalef ſchepen,wel gheladen,na de kuſten
Caſtilie: maer hy ſelfs (met dry Carvellen)reckt
Sijn ganghen weſtwaerts aen, en meerder [d] lands ontdeckt.

'T Zy dat Colombo ſtraſt het overtolligh ſchrapen,
En moetwil vã ſijn volck,waer over 't hoofd der [e] papen
Hem hatigh werd,en aen den koninck hem beklad
Met wreed en gierigheyd; 't zy dat hy werd ghevat,
Ghevangen,en gheſchickt na Spangien,om te gheven
Den koninck rekenſchap van 't gheen hy hadd' bedreven;
Colombo maeckt nochtans ſen onſchuld ſo bekend:
Dat hem den koninck weer met ander ſchepen ſend.
Dees ſcheyd hy van malkaer,en ſchickten dry Carvellen
Na Hiſpaniola, aen het niewe Iſabelle.
Maer hy met de ander' zeyld wat nader de evenaer,
En werd daer door een vaſt en grooter [f] land ontwaer.
Daer hy beweſten langhs dry honderd mijlen zeylden,
Voorby de [g] zeyl-hoeck, daer van daen hy 't noord-waerts peylden
Na [h] Sint Domingo, aen den oever Ozama;
Hier komtme voorts 't bevel des Spaenſchen konincks na,
En [i] ruymde weder in [Colombo] 't hoogh ghebieden.
Maer onder des niet min gheleghentheyd verſpieden
(Miſgonnende hem de eer daer in hy was gheſteld)
Om hem te ſchoppen uyt, door heymelijck gheweld.
Sijn haters wierden meer, hoe meerder lands hy vonde:
Tot [k] Bovaldellos komſt, dees heeft hem wech gheſonden,
Gheketend en gheboeyd, met beyd' ſijn broeders, tot

a Anders *Porto Argento*, een reede aen de noord-zijde van 't Eyland Hiſpaniole.

b By den Spangiaerden *Porto Reale*, daer de ſelve een Caſteel gebowt hadden, niet verre van daen, daer het volck dat hy daer in gelaten hadde, (overmids haer moetwille, dat ſy met vrouwenſchenderije, en anderſins pleeghde, tegens d'Indianen) voor ſijn komſte dood-gheſlaghen waren.

c Colombo bowde een ſtad, een weynigh beooſten Porto Real, te weten, by Porto Novo, ende heetſe Iſabella.

d Op deſe tocht ontdeckte Colombo de groote ende treffelijcke Eylanden Cuba ende Iamaica.

e De Papen maken Colombo verdacht by den koninck, om dat hy de moetwilligheyd der Spangiaerdẽ, ſonder kenniſſe des Paus ſtadhouder, dede ſtraffen, ende werd daer over ghevangen na Spangien gheſtuyrt.

Anno Salut. 1497

f Te weten, het vaſte land van Peruana ofte zuyder America, ende zeyld langhs de cuſte van Guiana.

g *Zeylhoeck*, anders *Cabo la Vela*, ofte kaep de voile ghenaemt, op de cuſte van niew Caſtilien.

h *Sint Domingo*, anders Sint Dominicque, een ſtad die Bartholomeus Colombo geſticht hadde, by den mond ofte uytloopen der riviere Ozama, aen de zuyd-zijde des Eylãds Hiſpaniole.

i Door dien de Spangiaerden vyanden vande Italianen (ende Colombo een Italiaen zijnde) hem uyt ſijn ampt ende bedieninghe verſtoten hadden, ruymen hem door 't bevel des konincks wederom in, de plaets der heerſchappye.

k *Franciſco de Bovaldello*, Ridder ende Stadhouder des konincks Ferdinandi, inde Weſt-Indies, deſe neemt Colombo met beyde ſijn broeders Bartholomeus en Diego ghevanghen, ende ſtuertſe na Spangien tot den koninck.

Den

Den koninck, die niet slincks vermerckende 't gherot
Der Spangiaerds, tegens haer [die de afgunst mostē dragen
Op de al benijde roem] hun dat'lijck heeft ontslagen.

MAer na dry jaren tijds, Colombo sich aen 't hof
Wat hebbende verlust, gaet weder (met verlof
Des konincks) 't zeewaert, om te ontdecken ander' rijcken.
En eerder niet om laegh de schuyne sprieten strijcken,
Dan voor Sint Dominiq'; 't zy dat [a] de Ovandas trots
Hem in sijn stad ontseyd, te ontfanghen al te schots.
't Zy dat hem [b] Iamaica door schip-breuck twee Carvellen
Verpletterd, of het zy, dat hem veel rampen quellen;
't Zy dat hem lijftocht werd ontseyd van de Indiaen;
Die hy met pesten dreyght, door [c] teeckens aen de maen.
Hy heeft nochtans sijn [d] ramp door arbeyd steeds verslon-
En oock sijn haters al door lijdsaemheyd verwonnen. [nen.

DVs vaert Colombo, die dees niewe wereld vand
Na Spangien, daer de dood hem uyt de wereld sand,
En laet de wereld, die [e] Columba weer ghevonden
[Na datse 't slibbrigh hoofd stack uyt de vloed der sonden]
Had, niet meer dan den naem van 't heldighe bestaen,
Dat hy Colombo, had Columba na ghedaen.
En laet de wereld, die Colombo nu ghevonden
(Na datse langhen tijd van de eewen was verslonden)
Ter schat-kist voor den vorst, die daer sen heerschappy
Pylaerd op menschen moord en Spaensche tyranny.
En laet den eeren padt voor yder ongheslooten:
Daer door [f] Americus Vesputius vergrooten
Sijn name deser daed vijf jaren tijds daer na
En noemden so hy land dit rijck America.

TErwijl de Taeghsche vorst van 't kercken hooft tot Romen,
Ter heyl'gher gifte heeft de heerschappy bekomen
(Voor soo veel als hy macht daer aen te schencken hadd')
Van de ooster Indien met haer omwaerdeerbaer schat.
En treckt een Richel dies van de een tot de ander pole;
Heeft Portugael het oost, Castilien 't west bevolen.
Op dat van nu voortaen door dees bestemde schreef,
Dees Princen elcks ghebied in sijn ontdeckingh bleef.
Daer op dat Portugael, [g] Capral met derthien schepen
Na Indien heeft geschickt, om langhs de onkunde strepen

An. Salut. 1499.

a Nicolaes d'Ovande, Gouverneur op 't Eyland Spaniola, weyghert Colombo in de stad (Sint Dominique, die hy selve hadde laten bowen) te laten komen, die hy nochtans overwint, ende ten lesten daer in komt.

An. Salut. 1502.

b Jamaica, een Eyland in 't westen, beneffens Spaniola, daer verliest Colombo twee Carvellen door schip-breuck.

c d'Inwoonders van Spaniola, door ophitsinge van d'Ovanda, weygeren Colombo lijftocht te verkoopen, des dreyght hy haer met pesten te sullen plagen, haer voorseggende d'Eclipsis der Mane, tot een voorteecken desselfs, die hy uyt de Ephemerides voor heen gerekend hadde, welcke d'Indianen ghewaer wordende, seer vreesdē, overmids sy geen kennisse van den loop des Hemels hebben, ende baden hem dat hy doch die plaghen weyren woude, sy souden hem lijftocht ghenoegh verschaffē, 't welcke sy oock achtervolghden.

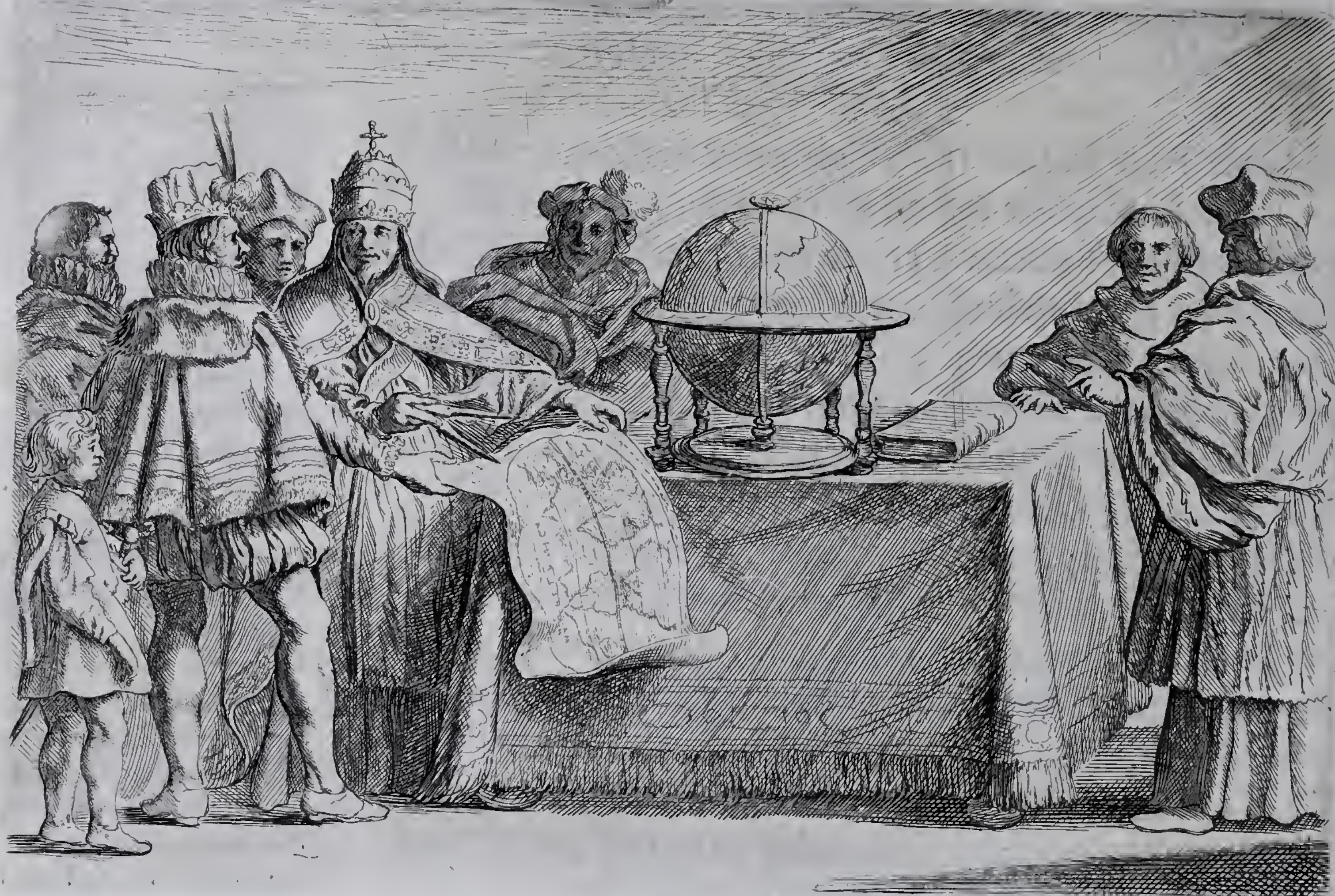
d Labor omnia vincit Improbus, & duris urgens in rebus egestas.

An. Salut. 1506.

e Columba, dats in Latijn een Duyve te seggen, daer by dat Noahs Duyve (die de wereld na de Sondvloed ontdeckte) verstaen moet werden.

f Americus Vesputius, komt vijf jaren na Colombo, inde West-Indiē, ende noemt het gantsche land na sijnen naem America.

g Piedro Alvaro Capral, werd voor Generael met derthien schepen na Indien ghesonden.

a d'Arabers tot Quiloa, waren den Portuguees wel hatigh, dan konden niets daer teghen te weghe brengen, so dat Capral 't selve oock deur de vingheren siet.

b *Cochim*, een voortreffelijcke koopstad daer over eenen koninck heerscht, gheleghen inde Provincie Decan, in 't rijck Indostan, ofte soo sommige seggen Macijn; dese stad leyd onder den thienden graed benoorden de evenaer linie.

c *Coulam*, een beroemde stad daer over eenen koninck heerscht, mede in de Provincie Decan, omtrent neghen graden benoorden de evenaer linie, zijnde ongevær by de 40 Duytsche mijlen besuyden Calecut.

d *Cananor*, mede een koninckljcke koopstad op deselve kuste, omtrent ses of seven mijlen benoorden Calecut.

De Saraceenen [die tot moetwil opgheblaeckt]
Te dempen, eer de vlam gantsch Indien overraeckt.
De Arabsche [a] haet hy eerst tot Quiloa gedooghden:
Maer so tot Calecut de Saraceenen pooghden
Hem te overvallen, en door oploop vijftigh man
Versloeghen, is Capral op 't onvoorsienst daer an
Ghevallen, en verslaet de oproer'ge Saraceenen
Ses honderd in 't ghetal; daer na, so zeyld hy heenen
Na [b] Cochim, daer de vorst, den overste Capral
Seer vrundelijck ontfanght, hem biedend' over al
Ter koopmanschap de hand; van [c] Coulam (onderwijlen)
En van [d] Cananor beyd' Ghesanten herwaerts ylen:
Die na vereeringh aen den Portuguees ghedaen,
Wt beyder Princen last haer vrundschap bieden aen.
Haer noodende insgelijcks op de aengheboden gaven,
Tot handelingh aen beyd' der koninckrijcken haven.
Capral bejeghend haer op de aengheboden eer
Beleeft, en seyd haer toe, sijn 's Princen gunste, weer
Te sullen blijcken doen; want so hy nu volladen
Hadd' al sijn schepen, docht hem beter des gheraden
Te gaen na Portugael, en komende weerom,
Soud' deser vorsten gunst hem wesen wellekom.

Daer

Daer op me ſeyd, vaert wel, vaert wel ſonrijcke landen.
Weeſt welkom, welkom ghy goudſande Taegſche ſtranden.

DEn vorſt verwelkomt oock dees nieughelande vloot.
En datelijck ſijn ſchat treſoren open ſloot.
Deeld mildelijcken uyt ſoldy en ampten beyde.
En ondertuſſchen weer een ander vloot bereyden.
Dier opperſte ghebied in de eerſte [a] vinders hand
Van Indien werd gheſtelt, die hebbende bemant
Sijn ſchepen, treckt op reys, en terghende Afrijcken
Bedwanck hy [b] Habraheym den vorſt tot Mozambique.
En ſeyd het oorlogh aen de Calecutſche vorſt;
Die [ſchoon hy met verraed het oorelogh bemorſt]
Nochtans ſeer weynigh tot ſijn voordeel brengt te weghe.
T'wijl Gama tot verband van vriendſchap werd genegen
Met Cochim, Cananor, hun vorſten beyd' te gaer.
En na beſluyt van dien ſo zeylden hy van daer.
Waer over Calecut [ſo haeſt hy komt te weten
Het Portuguees verdragh] op Cochim werd gebeten.
En doet hem oorlogh aen, die dapperlijck ontſiet
Dees bloedighe [c] Aſegay en voor haer laghen vlied.

TErwijl komt [d] Albuquercq, verſelſchapt met ſijn broeder,
Met Taegſche ſchepen, dees werd datelijck behoeder
Van Cochim, en verjaeght het Calecutſch gheweld;
Heeft koninck [e] Michel weer in 't koninckrijck geſteld.
Door deſe trowheyt werd den vorſt van Coulam mede
Bewoghen tot verdragh; of wel daer na oock vrede
Werd tuſſchen Calecut en Franſois Albuquerck
Ghesloten, evenwel (vermids hy weynich werck
Van [f] meyneed maecktē) heeft den vrede eerſt verbroken.
Dan werd des niettemin van 't oordeel Gods ghewroken:
Door dien hy ſneveld, daer van niemand oyt vernam.
Terwijl [g] Alfonſo met gheluck tot Liſbon quam.

DOen werd [h] Saldagne en Ravaſque heen gheſonden
Na Indien, die met roof den Saraceen beſtonden
Te terghen op 't gheſwalp der Æthiopſche vloed,
[i] Pacheco onder des den vorſt van Cochim doet
In de oorlogh byſtand, en verkrijght ten leſten, tegen
Den Calecutſchen vorſt, de Triumphale zeghe
Door wonderlijck beleyd, en maeckt ſich ſo vernoemt:
Dat door gantſch Indien, elck den naem Pacheco roemt.

a Den eerſten vinder, daer by werd verſtaen, Vaſque de Gama.

b Habraheym, koninck tot Mozambique.

c Aſegay, een ſoort van Indianſche pijlen, die-ſe uyterhandt werpen te-ghen hare vyanden, heb-bende omtrent de lengte van een man van Indiaens riet, daer aen voor een ſcherp yſer.

d Alfonſo Albuquercq, met ſijnen broeder *Fran-coys Albuquercq*.

e Michel, koninck van Cochim.

f Franſoys Albu-querck, het beedighde verdragh (met Calecut ghemaeckt) brekende, werd daer over van Go-des rechtveerdigh oor-deel gheſtraft, ſo dat nie-mand oyt te weten ghe-komen is, waer hy met ſijn ſchip ghebleven is.
Ah miser, & ſi quis primò per juria celat,
Sera tamen tacitis pœnâ venit pedibus.

g Te weten, Alfonſo Albuquercq.

h Antoine Saldagne, ende *Rodericq Laurens Ravaſque*, deſe rooven op de Æthiopſche kuſten, de ſchepen der Saracee-nen van Zanzibar en Me-linde.

i Pacheco, een Portu-guees Edelman, onder den naem van eenige der voorgaende in Indien ge-komē, doet den koninck van Cochim byſtand te-ghen dien van Calecut, verkrijght veele notable victoriē, en verſlaet dick-maels met groot perijc-kel van de ſijne, de Cale-cutſche heyrkracht, doet den koninck van Calecut vluchtē, maeckt ſich door ſijn daden ſeer beroemd, ſliſt tot Coulam een op-roer tuſſchen de Portu-gueſen en Saraceenen, en bekomt daer door alle de ſpecerijen die de Sa-raceenen aldaer ter plaet-ſen hadden.

Nu [a] Caranganor [die so dickmaels heeft ghesteven
Het Calecutsche heyr] van vrees begint te beven:
Ter komste [b] Soarez; want hy voor haer vesten, land
Sijn heyrkracht, en de stad veroverd en verbrand.

DAer op [c] Almeide komt met koninckliјcke eere,
Als koninck, uyt den naem sijns konincks te regeeren.
Hy land tot Cochim met sijn schepen, en vertoond
Sich princ'lijck, en door last sijns Heeren, Princen kroont.
Hy deelt bevelen uyt, so verr' hun handel streckten.
Schickt [d] schepen af en toe die meerder lands ontdeckten.
Het zy dat [e] Mirhocem de Amboinsche schepen macht
Had onder Sultaens vlagg' in een armad' ghebracht;
Het zy dat Almeides [f] soon te water haer bestrede
De nederlagh verkrijght, en blijft daer selven mede;
Het zy dat [g] Albuquerck uyt 's konincks naem het sweert
Der Heerschappye van Almeide heeft begeert;
Almeide niettemin heeft Albuquerck gheweyghert.
En heeft ter wraeck sijns soons, de zeghekoets besteygert.
En slaet [h] Melichiaz en Mirhocem ter zee:
By [i] Diu, daer uyt volght terstond een heyl'ge vree.

MEt dies [k] Fernant Coutin met vijfthien kielen landen.
En bluscht de vlammen, die ter heerschsucht dapper (branden:
In Albuquercke en Almeide, door den last
Sijns Heeren; daer op volght, dat Albuquercque vast
Het koninckliјck ghesagh, ter opdraght van Almeide
Ontfangē heeft, en voort met vrundschap zijn gescheydē,
So dat doen Albuquercq, gheseten in dien staet,
Almeide t'huys vaert, en op wegh sen [l] leven laet.

a *Caranganor*, een koopstad op de kuste Malabar in 't landschap Decan, leyd tusschen Calecut en Cochin, op 10 ⅓ grad. benoorden de evenaer linie, dier koninck die van Calecute teghen de Portugueesen, bystand dede.

b *Lopez Soarez*, overste van 13 schepen, verovert ende verbrand Caranganor.

c *Francois Almeide*, eerste Vice-Roy van Indien.

d Hy schickt 8 schepen rijckelijck gheladen na Portugael, die het Eyland Madagescar (namaels Sint Laurent ghenaemt) ontdecken; hy schickt oock sijnen sone Laurent Almeide na de Eylanden Maldivar (die in 't zuyd-zuyd-westen van de kust van Malabar legghen, tusschen de 7 en 8 duysent by malkander) om te ontdecken: die ontdeckt op dese tocht het vruchtbaerste en beste Eyland onder der sonnen, Ceylon ghenaemt, legghende dwars van de laetste zuyderhoeck van Malabar (Caep Comori ghenaemt) oost aen omtrent 40 mijlen, sy meenden eersten dat dit Taprobana was, daer Ptolomæus van gheschreven heeft.

e *Mirhocem*, Luytenant Generael des Sultans van Ægypten, die te water teghen de Portugueesen begint te oorlogen, voeghde sich by de schepen van Amboina, die oock vyanden der Portugueesen waren. f *Laurent*, den sone van den Vice-Roy, slaet een scheeps-strijd teghen Mirhocem, maer krijght de nederlaghe en blijft mede. g *Alfonso Albuquerq* werd ghesonden met een groote macht schepen, om Vice-Roy te wesen in stede van Almeyde, die t'huys ontboden werd, waer over een groote twist ontstaet tusschen dese twee Heeren, ende komen tot de punt vande wapens met malkanderen, stellen also, omme hare eyghen eere ende hooghmoed, den staet van Indien in groot ghevaer; want Almeide wilde Albuquerck niet inruymen, voor hy de dood sijns soons ghewroken hadde. h *Melichias*, Gouverneur van Diu. i *Diu*, is een seer machtighe en volckrijcke stad, legghende op een Eyland Diu ghenaemt, daer de reviere Indus nu Sinde, tusschen 't vaste land deurloopt; sy leyd op den 21 graed benoorden den evenaer; dese stad was by den ouden Alambater gheheeten. k *Fernant Coutin*, komt met 15 schepen, en 1500 man, om de twee partyen te bevredighen door last des konincks. l Almeide op sijn t'huys reyse by Cabo bon Esperance, teghen de wilden vechtende, werd omghebrocht.

Sequeire

[a] SEqueire t'wijl ontdeckt het Eyland Taprobane,
[b] Malacca, Siam en de Grenſen der [c] Iavanen.
De Ægyptſche Sultan ſwijmd, wāt [d] Ormus geeft hem werck.
En [e] Aden gheeft het op door dwangh van Albuquercq.
De vorſt op Iava, van [f] Iapara, licht ſijn hackken.
Wen Albuquercq ſijn vloot verſtroyden voor Malaccen.
De naem van Albuquercq, werd door ſijn daed geroemt.
De dood ſijn ziele ſchift, en 't lijf ten grave doemt.

[g] SOarez erft de plaets ter heerſchingh, maer ſijn daden
Door 't omghekeerde luck, en onverſtande raden
Hem ſtellen weder af; 't zy dat [h] Sequeire bromd:
Of 't zy dat [i] Meneſez, of na hem [k] Gama komt;
't Zy dat [l] Sampaio voeld, dat Maſcaregne, liſtigh
Sijn ſtaet hem onderkroop, en werd dies met hem twiſtigh:
't Zy den ghebloeyden ſtaet van Indien, inde ſchael
Van ſtaet-ſucht, werd gewickt, op 't punt van beyder ſtael;
Het lof der zeevaert dat in deſe kroonen luyſterd,
Werd daerom niet een hayr verminderd noch verduyſtert.
Maer ſteeckt veel klaerder uyt, door dien de twiſt aen land
Door ſtaetſucht, zeevaerts-roem belaeght, van alle kant.

LOef aen mijn Callioop, de middaghs-winden ruymen,
De zuyder-golven ſie 'k voor [m] Magellano ſchuymen.
Want, ſo de taeghſche Prins verbet'ringh hem ontſeyd:
Hy brandende van ſpijt, Caſtiliens Majeſteyt
Ter heerſchingh rockende op, vergetende de plichte
Sijn 's Heeren-waert, vermids hy [n] Charles onderrichte:
Dat [o] Manoel alree de palen overtrad,
Die Romens kercken [p] vorſt hen tweên beveſtight hadd'.
Verſtaende dat de lijn der deelingh, ten ghelucke
Caſtilie, in betrock de Eylanden van [q] Molucqe

Anno 1515.

a *Iaques Lopez de Sequeire*, ontdeckt het Eyland, dat by de ouden Taprobane, maer nu Sumatra ghenaemt is.

b *Malacca*, is een Cherſoneſus, ofte half Eyland, ſtreckende van de linie tot den thienden graed na 't noorden, daer den Iſtmos, ofte hals komt, ende daer begint Sian, ſich noord-waerts op ſtreckende.

c De Grenſen der Iavanen, is het Eyland Iava, Major, beginnende omtrent ſes en ſeven graden bezuyden den evenaer, onder eenen Meridian met Sumatra en Malacca.

d *Ormus*, een Eyland, ſtad en koninckrijcke, in vorighe tijden Ogyris ghenaemt, leyd inde Perſiſche bocht, ofte Inham, door Albuquerque verovert.

e *Aden*, de ſterckſte en ſchoonſte ſtad van 't geluckigh Arabien, leyd aen de noord zijde in 't inkomen van de roode zee.

f *Iapara*, een ſtad op Iava Major, daer over een koninck heerſcht, die alle de andere koningen van 't ſelve Eyland onder hem heeft, ende daerom Keyſer ghenaemt werd.

Anno 1527.

g *Lopez Soarez*, werd Vice-Roy van Indien, na de dood van Albuquerck. h *Iaques Lopez de Sequeire*, Vice-Roy, i *Edoard de Meneſez*, Vice-Roy van Indien. k *Vaſque de Gama*, den eerſten vinder van Indien, werd Vice-Roy. l *Lopez Sampaio*, Vice-Roy, werd van *Piedro Maſcaregne*, ſijn ſtaet onderkroopen; want de koninck van Portugael gaf ghemeenelijck toegheſegelde brieven mede na Indien, waer in ſtond wie Vice-Roy ſoude zijn, na des overledenen, met ordre daer by, wanneer ſodanighen Vice-Roy overleden ware, datmen alſdan alſulcke brieven openen ſoude; hier over beelde hem Maſcaregne in, dat hy ſoude koninck moeten weſen, ende ſocht het derhalven door macht van wapenen. Endelijck komt de ſaeck ter uytſpraeck, van ſekere gheordonneerde Rechteren, deſe verſtaen dat Sampaio ſal blijven, dies Maſcaregne vertreckt ter goeder ure na Portugael.
m *Fernando Magellano*, Edelman des konincks van Portugael, hebbende den koninck groote dienſten ghedaen in d'oorloghen van Barbarijen. n *Charles*, koninck van Caſtilien, des Ferdinandi Dochters ſone, die namaels Roomſch Keyſer worden. o *Manoel*, koninck van Portugael. p Den Paus van Romen. q d'Eylanden van Molucques, namelijck, Ternate, Tidore, Motir, Machian en Bachian, zijn de naghelrijckſte Eylanden van gheheel Indien.

Anno 1519.

a Petrus Nonius, den treffelijcken ende besten Mathemathicus, van dien tijd, werd tot scheytsman ghenomen; dese bewijst dat de Moluques meer dan 20 graden binnen de scheydlinie laghen, ende derhalven met recht de kroone van Portugael toe quamen.

b Brasilia; de oostelijckste Provintie van Peruana, ofte zuyder-America, tusschen de evenaer linie ende den Tropicus Capricorni, begrijpende de Margaiates, Tabaiardes, Ovetacas en Tavoupinambaulti; alle wreede mensch-eters en vyanden van malkanderen.

c Patagonum, is het land bezuyden Rio de la Plata, tot de laetste zuyder hoeck van 't zuyder America; hier woonen menschen Patagones genaemt, 't welck reusen zijn van 11 tot 13 voeten hoogh.

d Anders *Mare Pacificum*, alsoo van Magellan ghenaemt, om datse alhier van de overgroote storm diese geleden hadden een weynich verlost waren, ende vrede met dese zee hadden, anders Mardelzur, ofte zuyd-zee ghenaemt.

e Chili, een Provintie inde zuyd-zee, grensende aen de zuyderkant van Peru, recht west te land' over, van Rio de la Plata.

f Steenbocks keer ofte Tropicus Capricorni.

Die Portugael tot noch onrechtelijck besat.
Belovende den Prins, dat hy een ander pat
Door 't cristallijne vocht soud' banen, tot de Eylanden:
En lev'ren hem dien staf ter heerschappye in handen.
Dus komtmen in krakeel; elck Prince heeft ghemunt,
Te soecken 't hooghste recht op stale deghens punt.
Ten waer dat [a] Nonius hun beyder twisten slechte:
En wijst Prins Manoel de Eylanden toe te rechte.

PRins Charles evenwel, aensiende 't stout beleyd
Van Magellano, hem vijf schepen toebereyd. (den
En schickt hem henen, daer 't gheluck door gunst vanwin-
Hem langhs [b] Brasilien leyd, en doet hem weghen vinden,
Voorby [c] Patagones, tot in 't [d] bevredight meyr.
En wend by [e] Chili om na [f] Steenbocks snelle heer:
Aensiende 's Hemels maeght de sonne [g] overwicken,
Op schael en evenaer, om haerlie te verquicken
In de onghewoone koud'; dus zeyld hy noordwaert an,
En noemt den wegh, na hem de strate [h] Magellan.
Dry schepen werd hy quijt beneffens veel matrosen;
Die meest van onghemack en koude dood vervrosen.
De and're, meest rebel, haer twistigh steken op,
Met dreyghen t'hemwaerts, maer, hy vatse by de kop
En straften elcks na waerd; daerna de deughd' beloonden
Hem qualijck, die hy aen den moordenaer bethoonden:
Die hem verradelijck tot [i] Mata brenght om hals.
De and're zeylen voort, met weynigh goet ghevals,
Heen na Molucques, tot Tidore en Ternaten:
Ter gunste [k] Brittios, en hebben 't schip verlaten.
Dus raecktense endelijck, maer weynigh weder heen:
Die de aldereerste reys rontom den aerd-kloot deen.

DEr Francen eerste [l] Frans [niet sonder jalousye
Verstaende, onder des de niewe heerschappye
Der beyder [m] kroonen, van de Indien oost en west)
In zeevaert alsoo wel gheoeffend als de best.
Rust mede schepen, om tot noch toe de onbekende

Anno 1520.

g De son vertreckende uyt het teecken Virgo na Libra, makende dagh en nacht ghelijcke lanck, beeldende daer mede onsen herfst-tijd af. *h De strate Magellanes*, heeft den naem van den eersten vinder der selve, genaemt Ferdinando Magellanes. *i Mata*, een Eyland inde zuyd-zee, daer Fernande Magellan den Heer des selven Eylands, teghens sijne vyanden hadde bystand ghedaen, maer den Heere vergolde het, met hem verradelijck om te brengen. *k Antonio Britio*, Commandeur der Portugueesen op het Eyland Ternate, dese berght haer 't leven en schicktse na Indien, van daer rakense endlijck weerom t'huys. *l Francoys*, de eerste van dien name, koninck van Vranckrijck. *m* Te weten, Spangien en Portugael.

Aerd-

Aerd-rijcken opte doen, aen ander werelds enden.
En doetſe zeewaert, door 't bevelen [a] Verreſan,
Langhs Spangien, tot de hooght van kreeft-keers circkel,
gaen. [den
Van daer, de boegh weſt aen gheſwayd omtrent de Eylan-
Van Cuba, noord-waerts heen, en ſien de ſchorre ſtranden
Van [b] Florida vooruyt voor deſen noyt ontdeckt;
Vervolghende hun gangh, ſo verr' dees kuſte ſtreckt:
Sy [c] Norumbegha, met de vrucht'bare acker-velden
De moeder der Taback in haer ontdeckingh ſtelden.
Hier Verreſanus land, om met den Floridan
Verbintenis van trow ſijn's Heeren, aen te gaen.
Hier Verreſanus met ſen mackkers haer vergapen
Aen 't vremd' [d] gheſchilderd volck, en [e] rechten 's konincks
En lely-ſtandaerds op, en noemden 't inſghelijck wapen
Niew Franckrijck, na den naem ſijns Heeren koninckrijck.

MAer korts dē Spangiaert (die de wreedheyt ingeſopen
Met aengeborē haet, door 't harten-bloed gekropen.
Die, waerwaerts dat hy komt, den grootē meeſter maeckt;)
Is hier den Franſman onvoorſiens op 't lijf gheraeckt;
Doot ſlaende wat ſich rept, innemende dees landen:
Op dat haer tyranny, van ſchenden, moorden, branden,
Te verder wierd berucht; die dapper ſins de dood
Van Iſabella (die [f] ſorghvuldigh ſteeds ghebood
Dit volck voor overlaſt der Spanjaerds te bevrijen)
Heeft toeghenomen; want de helſche raſerijen
Noyt ſlimmer dan alhier [g] Sepulneda [h] Pizarr'
En [i] Pedrorias met [k] de Lares dencken darr.
Daer af [l] Spaniola, tuyght, dier aldergrootſte Heeren
Men levendigh ſagh braen, en 't vollick tot Gods eere
En ſijn Apoſtelen, by hoopen van derthien,
[Ter galghen onverdient ghedoemt] heeft hangen ſien.
Iamaica [m] Cuba, daer dees beulen, fel vernielen

a *Iahannes Verreſanus*, Florentijn, Overſte van een Franſche vloote.

b *La Florida*, een groot land van 't noorder America, anders Nova Francie, begrijpende onder ſich alle de landen noord-ooſt-waerts op, van den Tropicus Cancri tot Terra Nova toe, over de 50 graden noorder polus hooghte.

c Norumbega en Virginiæ, daer de alderbeſte Toback waſt.

d De Floridanen ſchilderen haer vel ende lichaem om ſchoon te weſen, draghen ſilvere en kopere ringhen in de ooren, hare kleedinghe is meeſt van Pelterije, draghen des winters 't ruygh na 't lijf, maer 's ſomers 't row ofte bont buyten.

e Hier rechten Verreſanus, des koninck van Vranckrijcks wapenen op, ende noemde het land niew Vranckrijck, ende *Villagagno Francia Antarctico*.

f De Coninginne Iſabelle ſoo langhe die leefden, was ſeer ſorghe-draghende, voor de Americanen, ofte volcken der niewer wereld, behertende 't ghene dat Alexander de Groote plach te ſeggen, datmen meer met goetdadigheyt een land verkrijghen ſal, dan door tyrannije behouwen. Ofte ſo den Poët ſeyd;
Qui recte faciet, non qui dominatur erit rex.

g *Sepulneda*, comandador in Novo Hiſpania, meerder een monſter, dan een redelijck menſch ghelijck.
h *Francisco Piſarro*, overſte Gouverneur van Peruvia, een tyran. i *Pedrorias*, tyran tot Nicaragua Eldarien, en voort gheheel Guiana en Caribana over. k *De Lares*, commandeur over d'Eylanden Antillas, als Cuba, Iamaica, de Lucayos en andere, die onder hem een buyten officier hadde, *Alquazil del Campo*, die onmenſchelijcke tyrannijen bedreven. l In 't Eyland Hiſpaniole, hebben de Spanjaerden de onnoſele Indianen by derthienen op ghehangen, ter eeren Chriſti en ſijn 12 Apoſtelen, foey gruwel; de grootſte Heeren levendigh op houte rooſters ghebraden, en in ſtroyen huyſen verbrand; een Princeſſe Ancaona op ghehanghen, de jonghe kinderen van haer moeders borſten ghenomen, en teghen de poſten dood gheſlagen. m In Iamaica, werpen de menſchen voor de honden, om te verſcheuren; in Cuba, bedreven onmenſchelijcke tyranny, onder andere verbranden eenen Cacique ofte grooten Heer Hatney, aen eenen ſtake, die inden vyere van eenen paep, met het Crucifix ghequeld wierde, ende yets van den Hemel vermaent; ſeyde liever inden hell, dan by de Spangiaerds inden Hemel te willen weſen.

Hatney ten vyere, met ſo menigh duyſend zielen.
De aſch' der temp'len van [a] niew Spangien, dier ghebow
De banghe menſchen op haer vloeren 's lijfs behow
Scheen aen te bieden; dus ſo dient de vlam de beulen,
En doet 's lands ed'len meeſt tot aſch aen ſtaken ſmeulen.
De Mexicaenſche boey daer [b] Motencuma lagh,
En meeſt ſen Adel door de ſwaerden danſen, ſach.
De ellende [c] magen, die door dwangh tot Guatimale
Met doode menſchen aes des honghers eyſch betalen.
[d] Xaliſco, daermen joegh met geerigh honds gheblaf,
De arme menſchen van de ſteyle klippen af.
De [e] Floridanen, die door felheyd der tyrannen,
Als eſels onder 't jock ten arbeyd ingheſpannen:
En krijghen tot haer loon, bebloed' door korven leen:
Met neus en lippen, uyt het aengheſicht gheſneen.
Den [f] Atabaliba grootheer der Peruanen,
Die uyt ſijn ſchatten brocht den God der Caſtillianen
Tot loſſingh ſijns perſoons; Pizarao neemt tot borght
Het goud, en evenwel den grooten Heer verworght.
Met veel meer and're die met uytgheſtreckte lenden
Ten hemel roepen wraeck, van dit moordadigh ſchenden.
Dees tuyghen opentlijck door 't veel vergoten bloed,
Dat Spangiens zeevaerts roem op deſe purpre vloed
Te gronde ſincken ſal; ick ſie de [g] water ratten
Dijn hoogh-gheachte roem, ô! Spaenſche zeevaert vatten,
En domplen na het diep: op dat een ſchoonder bloem
Verduyſter dees u glans der averechtſche roem.
Al is dijn dagh bekleed met glimp van 't Euangeli
Se ſwicht nochtans te met voor dijn nabuyrde [h] leli.
't Rechtvaerdigh oordeel Gods den roof met menſchen
Beſoedelt, niet ghedooght om 't keurige gemoed (bloed
Te vullen ſijn begheert, maer ſchicktet dat een tweeder
Den roover om ſen roof te rooven, ruckt ter neder.
Hy die om 't hebben niet alleen den Indiaen
Door hem verovert, maer den Franſchen [i] Floridaen
Sen ganghen onderkruypt, en weeſt hemſelven vonden,

a In niew Spangien en Nicaragua, daer de Indianen in haerlieden templen, die van hout gemaeckt waren, dachten vry te zijn, wierden met tempelen en al tot den grond, en aſſche toe verbrand.

b Den koninck tot Mexico die Motencuma ghenaemt werd, ſchickt de Spangiaerden, ſoo ſy aenkomen, eerſt ſijnen broeder te ghemoet, met veel gheſchencken van goud en ſilver; hy ſelven verwachtſe binnen de poorten, daer hy in een gouden roſbaer ghedraghen werd, hy vergheſelſchaptſe tot de paleyſen daerſe ghelogheert worden; niet tegenſtaende dit al'es, ſy nemen hem ghevanghen, men vermoord voor ſijnen ooghen, ſijn Heeren en Edelen, ſooſe voor hem danſten.

c Tot *Guatimalo*, een Provincie niet verre van Iucatan, daer de beſte Indigo valt, dedẽſe de menſchen als ezels arbeyden, ſonder te eten te gheven, anders, dan de doode menſchen, ſo hier en daer op den weghe laghen.

d *Xaliſco*, een Provincie, grenſende aen de voorgaende en Honduras, daerſe de naeckte Indianen, met hongherighe honden vande klippen joeghen.

e Tot *Florida*, bedreven wreedheden, die de Duyvel noch ſen moer niet bedencken en ſou, ſnedẽ de menſchẽ ooren, neuſen en lippen af.

f Maer Piſarao tyranniſeerde inde Provintie van Peru, daer den Keyſer van 't gheheele land Atabaliba teghens hem optrock, ghevanghen werd, ende tot rantſoen meer dan 252000 pont ſilvers en 1326500 peſos gout (dier peſos yeder een Caſtiliaen doet, ſegghe 1¼ France kroon) ghegheven; noch boven dien, *contra data fidem*, verworght ende verbrand; ſoo dat by den Indianen een ſpreeckwoort quam, datſe het goud der Chriſten God noemde; doch wy ſegghen der Caſtillianen ofte der gierigaerden god, ghelijck het Latijnſche ſpreeckwoord, *Avari deus nummus eſt*; want dit gaet alle vrome Chriſten niet aen, &c. *g* De waterratten, daer mede worden gemeent de zeevarende Hollanders, Vrieſen en Zeewen. *h* Vranckrijck.

i Het land van la Florida, by den Francoyſen, als voor verhaelt ghevonden, worden van deſſelfs vinders nieu Vranckrijck ghenaemt.

Die

Die namaels ſijn verderf hem op den halſe ſchonden.
Want ſo den Spanjaerd nu door openbare liſt,
Den Franſman ſchopt,en ſelfs ſijn ſtaet dies ſeker giſt,
So vind hy hem op 't ſwackſt; de Francen die verdreven
Wt haer gevonden rijck, nu gins en herwaerts ſweven,
En komen elck voor ſich met konincklijcke [a] munt,
Te beteren haer ſcha op Mavors lemmer punt;
Dat oyt den Indiaen mijnt uyt de diepe mijnen, [nen;
Ontmijnt den Spanjaerd, hem,dien 't weder komt ontmij-
Den Franſman,dus om 't dijn en mijn werd [b] Dominicq
Van al ſen ſchat berooft; Sint [c] Iacob vande ſchrick
Raeckt al ſen ſchulpen quijt, en raeckt daer toe in kolen.
Dit doet den Spanjaerd(die de vreeſe Gods gheſcholen
Had voor de goud-ſucht) noch op 't leſt verſoecken, aen
Den Franſman,op dat doch Gods kerck mocht blijvẽ ſtaen.
Te willen bluſſchen 't vyer;die daer op ſeyd' dat deſe
Die ongheloovigh,God noch heyligh' Eng'len vreeſen,
Gheen kercken noodigh was;dus valt de wederwraeck
Den Spanjaerd op het lijf (als iſt een quade ſaeck)
Het ſchijnt nochtans fatael,het bloed der Indianen,
Schijnt nu den Franſſen hier een open wegh te banen
Na nieu [d] Carthago toe, daer alles keert in roof,
Dier overſchot de vlam tot aſch en puyn verſtoof.
So komt de blinde Maeght met haer gherechte zeyſſen
Een oeghſt ter wraecke van den ongerechten eyſſchen:
Dan maytſe voet voor voet; den Spanjaerd, die ghewoon
Was,naeckt en weerloos volck te moorden,en te doôn,
Vervalt hier te enden raeds,des daeght hy uyter hellen
De raſerijen om den Franck te willen quellen
Met duyvelijcke liſt,die ſtrijcken hem 't fenijn,
Aen 't ſtale flitſen punt,daer met hy onder ſchijn [ken
Van vriendſchap hem vergift; dus licht de Franck ſijn hac-
Wt vreeſe dat voortaen de liſt hem mocht verlacken
Met openbaer gheweld, en laet den Spanjaerd baes,
Tot dat hy vet ghemeſt werd ander vog'len aes.

[a] Te wetẽ,den degen, die ghemeenelijck rechter is over konincklijcke pretenſien op landen en ſteden.

[b] S. *Domingo*,een voorname ſtad in Weſt-Indien op 't Eyland Hiſpaniola.

Anno 1554.

[c] S. *Iacob*, anders Sint Iago, leyd op 't zuydeynd in 't Eyland Cuba.

[d] *Nova Carthago*,in de Provincie Popaiam, anders het goud Caſtilien ghenaemt, in 't zuyder America.

WIlt nu mijn ſangeres des treur-ſanghs wat verpooſen.
Verquickt u met de geur der Brittenlandſche [e] rooſen.
Vlecht rooſen-hoeden om de graw bekrooſen kruyn:
Des eerſten zee-helds,die de vooren van Neptuyn
Beploeghden om den noord, noord-wegens noorder-klip-
Aenſiende [f] Tytan voor Auroras purpere lippen, pen,
De blijde morghen-kus,verleenen in het noord:

[e] Engelland voerd een rooſe in haer wapen.

[f] *Tytan*, den vryer van Aurora, die de Poëten ſchrijven,dat Phœbus paerden in den waghen ſpannen, ende hem de poorten van Orienten openen; hier by word de morghen-root, ofte dageraet verſtanden.

Dees neemt de friſche roos en plantſe op de baren,
En hout haer vreughden mael met Thetys koude ſcharen,
Verbiddende dat ſy dit purper rooſigh root,
Bewaren eewighlijck op der Goddinnen ſchoot.
Terſtond ſo werd haer bee beveſtight, by de reyen.
Daer mee is wel vernoeghd de bloem godes geſcheyen.
De moeder Thetys voeght [ter liefd van de [a] Amazoon]
De niewe water-roos op haer criſtalle kroon,
En komt daer mee vercierd den Oceaen begroeten:
Die ſiende hem ſijn lief in ſulck cieraet ghemoeten;
Behaeght dit cierſel meer, dan 't roode hackeld kruys,
Wil daerom, datmen hem ſen ſilte natte kluys,
Aen alle kanten ſal met dit cieraet vereeren.
Daer op de roos-heldin op [dat haer niet mocht deeren
't Borgoenſche dreyghement] den Ocean ſen eyſch,
Toeſtandigh werd, en cierd ſijn koninckliJck paleys.
Doch onder die beloft, dat hy haer draken-bieſen
Sou payen, met den roof der Peruaenſche vlieſen.
Want ſeghtſe Colchos [b] maeghd voerd draken in 't geſpan,
Daer de eerſte [c] vliesheer om trock 't bloedigh harnas an,
En dwanck het ongediert, om de eer der gulde vachten:
Op dat hy haer karoſſ' met dit cieraet bevrachten,
Mijn Draken hoevel meer, nu de eew is omgewend
(Die wil ick) ſullen nu na 't anders werelds end,
Den niewen [d] Vlies-heer gaen ſen gouden roof gemoeten:
En Colchis oude ſcha, met Drakens glori boeten.
Het woord is naw geſeyd den laſt die vollight mee.
De vrome Ridder [e] Draeck begeeft ſigh op de zee
En gaet de ſon te moet, wat wil ick hier verhalen
Het bywerck van ſen reys? laet ſlechts mijn pen afmalen
De ſchets (in 't voorwerck) van het uyt-eynd deſer ſaeck.
Laet tuygen (onder des de dapperheyt van Draeck)
[f] Del Fagos eerſte ſchip verlies der Caſtillianen.
[g] La Plata tuyght daer na, en 't land der Braſilianen
Het tweede Spaenſch verlies; dus ſpoort hy zuydwaert an
En daer na weſtwaerts door de ſtrate Magellan,
En recht Trophæen van ſen doorvaert langs de ſtranden
Van [h] Chica [i] Chili en de [k] Peruaenſche landen.
Hier komt hem 't luck te moet, want Chiliſch [l] Admirael

a Amazones, waren vrouwen die als mannen oorlochden; hier by moet alhier de koninginne Elyzabeth verſtaen worden, als hebbende mannelijcke moed ten oorloge teghen hare vyanden.

b Medea.

c Iaſon.

d De koningen van Spangien, afkomſtigh uyt den huyſe van Borgongien, dat alleenigh vermagh de ordere van 't gulde Vlies te ſchencken.

e Sir Francoys Draeck, Ridder, overſte van een vloote ſchepen, gaende om de Spanjaerden inde Weſt-Indien te beoorloghen.

f Ladel Fago, is een kleyn Eyland onder de Eylanden van *Cabo Verd*, op Duytſch het brandende Eyland genaemt; hier neemt Draeck het eerſte ſchip met wijn en andere koopmanſchappen geladen.

Anno 1578.

g La Plata, is een groote revier, op Duytſch de ſilver revier aen de ooſtkant van 't zuyder America, op den 36 graed bezuyden de linie, bewaterende het zuyder-ghedeelte des landſchaps Braſilien.

h Chica, is een groot landſchap in 't zuyder-America, palende in 't ooſten aen de Æthiopiſche zee in 't zuyden aen 't landſchap Patagones en Mare Pacificum in de Zuyd-zee en in 't weſten aen Chili.

i Chili, is een Provincie in 't zuyder America, daer veel gouds valt, leyd aen de Zuyd-zee.

k De landen van Peru, anders *Peruvia*, is het goud rijckſte ghedeelte van gheheel America, grenſt aen de Zuyd-zee van den Tropicus Capricorni, tot den linie Æquinoctialis.

l Dit was een groot ſchip, dat in Chili met wijnen (die aldaer in abondantie waſſen) ghiladen was, (daer by 25000 peſos fijn goud, zijn 37500 franſche kroonen) om daer mede te gaen na Lima, om met de vloote van daer na Panama te gaen.

Met

Met ſo veel peſos goud is de eerſte zege-pael
Van Draecks veroveringh. daer na den ſtillen oever
By [a] Tauropaſa daer den [b] ſlaper langhs hoe droever
Ontwakende ſen ſchat en ſilver ſchijven miſt.
Het derde zeghemerck werd noordwaert bet gegiſt,
Ter ree voor [c] Arica, daer de onverwachte Britten
Den Spangiaerd op den neck en in ſen goet gaen ſitten;
Het ſilver dat is horr, en wat haer meer behaeght.
Dus doenſe [d] Lima aen, dat oock een teecken draeght
Van 't Engelſch lawerier; de ſchepen aen haer ancker
Die braken 't leven uyt, dit maeckt den Spanjaerd kranc-
En flawer, ſiende dat haer koſtelijcke laſt, [ker
Van peerlen, ſilver, zijd en Chinaeeſch Damaſt
Word buyten tijds gheloſt; dus voor haer voor'ge ſchulden
Voldoenſe veur en na met onderdanigh dulden.
Terwijl ontwaeckt de liſt die langhs de kuſten ſluypt,
En al den handel van den Spanjaerd onderkruypt.
Dees diend den Ridder aen de Caſtilliaenſche vreeſe,
En hoe dat [e] Panama tracht op haer hoed te weſen.
Wie datter is vol-laen, en wie der zeylree leyd.
Waer deſe henen wil, en waer na de ander beyd.
Dus werd de Brit ontwaer hoe datter is voorhanden,
[f] 't Vuyrſpuwend Galioen, daer op de Draeck ſen tanden
En felle raken wet; ghebeten op den ſchat,
En jaeght het dapper na door 't onghebaende padt:
Tot dat hy endelijck by Sint [g] Franciſcus Kape
Den roof ten roove komt met mannen moet betrapen.
De voncke-ſpuwer haelt de vlammen in ſen krop,
En deſe hitte ſtijght de Spanjaerds inde kop,
Dus ſtaenſe al bekayt; terwijl de Draeck ſen kaken
Verheft, en yſer, vuyr en roock blaeſt uyt ſen raken.
Daer af den Hemel ſwijmd, dat zee en aerde waeght,
En wint met vuyr-ſpogh dien die daer dē naem af draeght.
Den Spanjaerd geeftet op vermoeyt van 't blixem blaken;
't Vuyrſpuwen werd verkeerd in goud en ſilver braken.
Den overrijcken buyt van koſtelijck gheſteent,
Van koninckllijcke munt en glanſigh [h] ſchelp ghebeent',
Werd ordentlijck gheloſt; daer mee ſo gaenſe recken
Haer boegen, weſtwaerts aen, en wederom ontdecken
Een ander ſchip, ghelaen, met peerlen, gout en zy,
Katoene lywaet en Chineeſche wevery;
Het is de pijne waerd, de Ibeêr werd benepen.
Den Caſtilliaenſchen roof verwiſſelde van ſchepen.

De

a Tauropaſa, anders *Tarapaca*, een ſtad aen de Zuyd-zee, omtrent den 21 graed bezuyden den evenaer, in de Provintie Chili.

b Hier vondenſe by het ſtrand een Spangiaerd legghen ſlapen, by hem hebbende 4000 kroonen ſilvers, datſe mede namen ſonder hem op te wecken.

c Arica, een ſtad, leggende in een bocht aen de Zuyd-zee, 19 graden bezuyden den Æquinoctiael, inde Provintie Peru.

d Lima, een koninck-lijcke zeegehavēde koop-ſtad, daermen 't goud van Peru ghemeenelijck van daen ſcheept op Panama, legghende omtrent 12½ graed bezuyden de linie.

Anno 1579.

e Panama, een vermaerde zee-ſtad aen de Zuyd-zee, op den *Iſthmos*, ofte engen hals, tuſſchen 't zuyder en noorder-America, in de Provintie *Caſtiglia dell' Oro*, dat is het goudrijcke Caſtilien.

f By den Spangiarden *Caca Fuego*, ghenaemt.

g Cabo de S. Franciſco, is den uyterſten noordelijckſten hoeck van 't land van Peru, leyd op 2 graden omtrent benoorden de linie.

h Verſtaet, peerlen.

De zegh' op zegh' gehoopt, drijft uyt der Britten maegh
Het [a] Lotos kruyt, en maeckt haer t'huys verlangẽ graegh.
Des gaet me elckaer aen boord, de ſcheeps-raed werd ghe-
ſpannen:
Om veyligh kiel en laſt na 't Vaderland te mannen,
Wat wegh me kieſen ſal doo't pekelbarigh ſchuym.
(Want ſonder twijvel leyd den Spanjaerd op ſen luym
In Magellanes ſtraet, en ſoecktſe te beknippen)
Om ſonder onghemack dees laghen te ontſlippen.
Dus raemtme voor 't beſluyt te zeylen weſtwaert aen,
En vayligh ſo na huys den aerd-kloot om te gaen.
't Werd nawelijcks gheſtemd, de ſchepen hun begheven
Des kreeft-keers Circkel langs, en bieden boegh en ſteven
Voorby [b] Calfornia, en vinden neven 't ſtrand
[c] Quivira, ander aerd, en noemdenſe [d] Engelland.
Van daer zuyd-weſten aen voorby de [e] Philippijnen,
En winnen dagh op dagh aen de avond ſonneſchijnen:
Tot dat de [f] zuyder-hoeck van Africa 't verloop
Haer's wedervarens keerd in een ghewenſchte hoop.
Terwijl de koningin (vervuld met niewe maren
Van 't Caſtilliaenſch verlies, en 't gantſche wedervaren
Der Triumphante vloot) bereyd den zeghe hoed
Ter eeren hem, die langhs de rondom wereld's vloed,
Met al dien rijckdom komt, met zijd Damaſte zeylen
Braveren in het top, de blancke [g] Tames peylen.
Daer land de blijdſchap aen die van een blijde ſtoet.
Werd blijdelijck omhelſt, en minnelijck ghegroet;
Hier hoortme 't hel gheluyt, van Famas kooper klincken.
Daer ſietme elckander toe den zeghe-beker drincken.
Dit maeckt de gheeſten licht, die dingen ander mael
Te toetſen Spanjens trots op 't Brittenlandſche ſtael.

a Lotos, was een vrucht daer van eertijds Vlyſſis knapen etende, het verlangen na huys ontgingh.
b California, een landſchap in 't noorder America, aen de zee diemen de zuyd-zee noemt.
c Quivira, het uyterſte rijck in 't weſten van 't noorder-America, aen de zee ghenaemt de Strate Anian.
d Nova Albion, ofte niew-Engelland, leyd in het weſterſche gedeelte van 't noorder America, aen de zee in 't zuyden, in 't weſten aen *Quivira*, en in 't ooſten aen 't land van California.
e Philippijnen, zijn Eylanden gheleghen in 't zuyd-ooſten van China, tuſſchen de groote Eylanden Luconia en Mindanao, omtrent tuſſchen de thien en elf graden benoorden den Æquinoctial.
f Anders *Cabo de bon Eſperance.*

Anno 1580.

g Anders, de Teems, is de reviere van Londen in Engelland.
h Iberia, plach Spangien ghenaemt te worden, na de vermaerde reviere den Iber, by den Spangiaerden Ebro gheheeten, ende werd daer mede alhier den Spanjaerd ghemeent.

Anno 1585.

DE Teemſche koningin ghebeten op den [h] Iber,
En daerom oock in de [i] acht van den gekroonden [k] Tyber,
Beſtemden noch een tocht op 't voorgheſtelde wit,
Te ſenden na het Spaenſch gheweldige beſit
In 't overheerde land: daer over dat als voren
Den Ridder Draeck, als hoofd, ghebieder werd verkoren;
En neffens hem [l] Carleil, die 't Britſch Provinci root,
In Mavors cierſels met de konincklijcke vloot
Aen 't licht en driftigh, doch wiſ konſtigh [m] yſer hangen,
En peylen aldereerſt ten zuydewaert haer ganghen,

i Inde acht, dit is ſoo veel te ſegghen, als voor vyand verklaert, ghelijck het woordeken inde acht by de Duytſche Keyſers ghenomen wort.
k Den Paus van Romen.
l Chriſtophor Carleil.
m Te weten, het Compas.

Heen

Heen na de [a] Gorgades, daer werd Sint Iacobs ſchulp
Te vyer en ſwaerd benawt; een noorder water gulp
Spoeld met haer ſchatten wech, en dijnt van daer na 't weſ-
Daer geeft Sint [b] Dominic al wat hy heeft ten beſten [ten
Aen dit behoeftigh volck: doch meer door ſtale dwangh,
Dan door oprechte liefd van 't Engelſch choor gheſangh.
Nu koſt het [c] Carthageen; de Eylanders uyt den noorden
Verſoecken vaſt haer heyl, beſtaende (niet in woorden
Van konincklijck verband, tot nadeel van hun ſtaet,
Of in gheveynſde gunſt, die met verborghen haet
Haer bondgenoten queld) maer in een ſchrander oordeel;
Te vyand wacker dat op 't alghemeene voordeel
Meer letten, dan de macht te doen haer oorlof gaf:
En blooten 't blixem ſtael met order draf op draf,
Tot dat de veſten van den Spanjaerd (die betoverd
Met vreeſe was) met al haer ſchatten werd veroverd.
Noch leyd de kloot niet ſtil, de ſelfde middagh lijn
Van [d] Carthagena leyd haer na Sint [e] Auguſtijn,
Hier gaet et weer als voor, de Draeckſche vlammē ſnorden
Signior om de ooren, dat hy de Auguſtiner orden
Den Draecken over gaf, daer mee ſoo drijft de wind'
De Atlantſche [f] Ridders met haer zegh'baer ſcheeps geſind
Ter koninginne waert, die met het puyck der Heeren
De wel ghekomen vloot, met zeevaerts-lof vereeren.

DVs werd de zeevaert, op der koninginnen ſchoot
Gekoeſterd, die haer roem rond-om den aerden kloot
Met [g] Candiſch kielen voerd, begheerigh om te ſoecken,
Onſterffelijcke roem in ander wereldş hoecken.
't Zy door den niewen pas, die Magellanes vand.
Of 't zy langhs [h] Chili, en de Peruaenſche kant.
't Zy tot [i] Calfornia, daer Candiſch ſcheepſtrijds zeghe,
Der zuyd-zee Admirael met ſchip en goet verkreghe.
't Zy voorder weſtwaerts, na de [k] Philippijnſche kuſt:
[l] Manillia, of [m] Molucq, groot Iava, daer 's gheen ruſt
Voor Candiſch komt te land', tot Pleymouth inde haven:
En doet ſijn zeevaerts-roem, ter koninginnen draven.
Verſtaende 't wonder-werck van Gods ghegeven [n] zeegh,
Die onlanghs voor ſijn komſt tot Spangiens rams bedeegh.

a *Gorgades*, zijn de Eylanden van Cabo Verd.

b *Sint Iago*, is een der voornoemde Eylanden, daer op een ſtad leyd, Sint Iago ghenaemt [hier van daen dreven de Spangiaerden grooten handel met die van Guinea] werd van de Engelſchen inghenomen ende geplondert.

c *Sint Domingo*, een voorname ſtad op 't Eyland Spaniola in America, op den 18 graed benoorden de linie.

d *Carthagena*, een ſtad in de Provintie Caſtiglia dell' Oro, leyd omtrent op den 11 graed benoorden den Evenaer.

e *Sint Auguſtijn*, een ſtad in 't noorder-America, aen de ooſt-kant, in de Provintie la Florida, op de Cherſoneſe, ofte uytſtekende half Eyland, binnen den 30 graed, benoorden den Æquinoctiael.

f Ofte zee-ridder der Atlantſche zee.

g *Thomas Candiſch* van Suffolck, overſte Generael van dry ſchepen, omme den gheheelen aerd-kloot om te zeylen.

h *Chili* en *Peru*, zijn de weſtelijckſte landſchappen van zuyd-America.

i *Calfornia*, een landſchap in noord-America, legghende als een Cherſoneſe inde zuyd-zee uytſtekende ghelijck Italien, hebbende aen de noord-ooſt kant Mare Vermeio, 't welck is roode zee; 't ſchijnt dat daer oock een roode-zee is, als in Arabien, ofte die ten minſten dien name heeft; dit California begint van den Tropicus Cancri, ſich ſtreckende noord-weſtwaerts aen.

k *De Philippijnen*, zijn Eylanden in de Portugaelſche Indien, leggende op thien graden benoorden den Æquinoctiael, daer eenen grooten handel ghedaen werd in Chineeſche waren, dieſe van daer na niew-Spangien voeren.

l *Manillia*, werden deſe Inſlen ofte Eylanden vande Indianen genaemt.

m *Molucques*, en *groot Iava*, hebben hier voor aengeweſen.

n Vande verſtroyinghe der Spaenſche vloote, ſo op Engelland ghemunt was.

Maer Engelland tot heyl, want Spangiens [a] Millioenen
[Ter schipvaert aengheleyd] met [b] Hulcken, Galioenen,
Pataſches, Zabras en Galeaſſen [ſpijt de vorſt
Die op [c] Medina, en dees vloote, bouwen dorſt
[d] Onwinnelijcke roem] in 't ſoute diep verſoncken.
Daer ſo veel Donnen en Spangiaerden mee verdroncken.
Die, op Caſtiliens naem, in Spangien toegeruſt;
Die met [e] Farneſi hulp te water op de kuſt
Van Vlanderen geſterckt; daer ſoo veel duyſend ſwaerden,
Moſquetten, grof gheſchut, harnaſſen, hellebaerden,
Ten ſtrijden toebereyd; daer 't heyligh [f] onderſoeck
Tot dwangh-geweten krield, ghewapend met de vloeck
Van 't vry gheboren volck; daer 't [g] hoofd der Roomſcher papen
De vloot ſo wel verſien, met gheeſtelijcke wapen,
Van bull' en aflaet hadd', dat, ſo den nicker gheen
Straet-ſchender waer, ghewis den Hemel t'hemwaerts heen
De Spangiaerds trecken ſou, ghelijck den zeyl-ſteen 't yſer.
Siet toe dan ketters, ſiet! en wort ghy noch niet wijſer?
[h] Ghy die de wetten ſcheld (van 't Roomſch ghemijterd) valſch
Sult onder Spaenſche jock haeſt buygen uwen hals.
Dees reden vallen hart, voor die van dreyghen ſterven.
Waer op Elyzabeth tot tegenſtand doet werven
[Door [i] preſten en ghebeên] beyd' God en menſchen hulp.
Lord' [k] Hawaert ende [l] Draeck, de Tritons op haer ſchulp
Deên blaſen, dat de klanck ter ooren komt, de [m] helden
Die goed en bloed te pand voor Hollandſch vryheyt ſtelden.
Dees met een wacker oogh aenſiende, dat den noot
Vereyſchten, ſoo voor haer, als voor haer bondghenoot:
Om dit vermeten heyr, met macht van weyrbaer kielen
Te helpen (is 't Gods wil) ten gronde te vernielen.
Deên dat'lijck zeewaert gaen Heer [n] Iuſtus van Naſſou,
Verſelſchapt met de [o] Moor; doen ſach de dappere * Vrow
De Spaenſche vloote haeſt van allekant beſtrijden,
Met Naſſow t'eener, en Hawart ter ander zijde.
Maer Godt van over al met [p] water, vuyr en wind,

a Om dat de inkomſten des konincks van Spangien veel by Millioenen gherekend worden.

b Deſer ſchepen waren in 't ghetal 130 zeylen, daer onder 65 Galioenen.

c *Lodovico Perez*, Hertogh van Medina Sidonia, overſte generael deſer vloote.

d Deſe vloote werde in Spangien de onoverwinnelijcke genaemt.

e *Alexander Farneſius*, Prince van Parma.

f De Inquiſitie was daer mede om Enghelland door dwangh te bekeeren tot de Catholijcke Religie.

g *Sixtus de vijfde*, Paus Romen, heeft by deſe vloote ghevoecht de gheeſtelijcke wapenen, publicerende ſijne Cruſade ende bullen voor de ghene ſo haer op deſe armade begheven, haer leven alhier in dienſte des konincx verlieſende, met beloſte van volle vergheving he van alle hare ſonden.

h *Tu quæ Romanas voluiſti ſpernere leges Hiſpano diſces ſubdere colla jugo.*

i *Preſten*, is een manier in Engelland om volck aen te nemen, want die uyt 's konincks naem gepreſt worden, die moeten dat'lijck (ſonder yets daer teghen te hebben) voort.

k *Milord Charles Hawart*, overſte Admirael der Engelſchen.

l Sir *Francoys Draeck*, vice-Admirael derſelven.

m De Staten Generael der Vereenighde Nederlanden. *n* *Iuſtinus van Naſſou*, Admirael der Hollanderen. *o* *Joos de Moor*, vice Admirael uyt Zeeland. * Te weten, Elyzabeth koninginne van Engelland. *p* De Spaenſche vloote werd van Godes weer en wind verſtroyd en verſlaghen, ſo dat de ſchepen meeſt op de kuſten van Noorweghen, Iutland, Yrland, Schotland en Vranckrijck ſtranden en omhals raken, ſo dat wy met het veerſken Claudiani, (over de victorie des vromen Keyſer Theodoſij, door Gods weder ende wind over ſijne vyanden verkreghen) niet oneyghentlijck deſe landen aenſpreken, ende ſegghen;

O! nimium dilecta Deo, cui fundit ab antris,
Æolus armatas acies, cui Militat æther,
Et conjurati veniunt ad claſſica venti.

Ter

Ter Britten byſtand komt ghewapend, ende wint;
En heeft de vloot verſtroyd, verſlaghen en gedreven:
En brocht de Donnen meeſt ghevanghen en om 't leven.
Het viel de reuſen ſwaer te kampen teghen God,
Maer Gode valt het licht, ſijn vyanden tot ſpot
Te maken, voor ſijn volck; daer van dat noch na deſen,
[a] Die quam, die gingh, vergingh, een wis getuygh ſal weſen.

DAerna 't manhaft ghemoet der ed'le koningin
In 't openbaer (ghelijck een moedighe heldin)
Den trotſen Spanjaerd terght; toeruſtende te water
Een konincklijcke vloot, die op 't Trompets gheklater
Van Haukeins ende [b] Draeck uyt Pleymouth (op ghena
Van Godes weer en wind) ghemunt na Panama
De zeylen ſetten kant; die na den middagh puylen,
So datſe de anckers eerſt in 't bracke diep verſchuylen
Ter reed' [c] Canarie, daer hun de eerſte aenſlagh feylt,
Zijn daerom dat'lijck langhs de [d] Gorgades ghezeylt.
En ſtuyren 't weſt-waerts heen voorby de [e] Camercane
Tot [f] Porto Rico aen, en rechten de oorloghs vane
Aldaer ten Spangiaerd op, maer 't donderend gheſchut
Der ſchanſen, heeft de komſt des Engelſmans gheſtut
In de eerſte loſſingh, die daer op met vuyr-werck landen
By doncker, en tot ſpijt Don [g] Tello daer verbranden
Vijf Spaenſche ſchepen, meeſt met lijftocht wel ghelaen:
Maer ſiende voorts gheen kans, zijn weſtwaerts 't zeyl ghe-
Langs niew [h] Caſtilien, tot [i] La Hache, [k] Rangericce, [gaen
[l] Salamba, Tappa en meer ander', daer 't verſchricken
Der Spanjaerds bloo en bangh haer alle hulp ontreckt.
T'wijl draeck dees vaſtigheên, met vyer en kolen deckt.
Van daer, mids Haukeins [m] dood, en Draeck de buyck-loop
Werd [n] Nombre Dios van dẽ Heere Baſkerfielde [quelde,
Verovert, en verbrand, door dien de landtocht miſt,
Die ter verov'ringh was van Panama ghegiſt.
Aenſiende 'tſlecht geval, wijl [o] Draeck van ſieckten ſtorve,

a De Staten van Zeeland lieten goude medalien ſlaen, daer op onder anderẽ deſe letteren ſtonden; *Venit juit fuit*: Dat is: die quam, die ginck, verginck; maer hebben in 't Latijn een beter aerdigheyd dan die in 't duytſch konnen uytgheſproken worden.

b Sir *Francoys Draeck*, Generael en Sir *Ian Haukeins*, Admirael van een konincklijcke vloote der koninginne van Engelland, om Panama ('t welck is een voorname koopſtad op den Iſtmos (aen de zuyd-zee) des gheheelen Cherſoneſi van 't zuyder-America, daer van daen al het ſilver ende gout van Peru meeſt te lande tot Nombre de Dios ghebrocht werd, leggende aen Mar del Nort) te veroveren.

c *Canarien*, verſtaet groot Canarien, waer op twee of dry vaſte Caſteelen zijn.

d *Gorgades*, ofte *Heſperides*, by ons de Zoute-Eylandẽ van Cabo Verd', ghenaemt.

e *Camercanæ*, zijn de Eylanden bezuyden den Tropicus Cancri aen Weſt-Indien, als Guadalupe, Sint Martijn, Dominica, Marigalante, Sint Lucia, Barvodos en meer andre, aldaer by malkander gheleghen.

f *Porto Rico*, is een haven aen het grootſte deſer Eylanden, genaemt S. Iuan, 'twelck leyd 750 duytſche mijlen vande CanariſcheE ylanden.

g *Don Petro Tello*, een Spaenſch overſte over vijf Spaenſche Fregatten.

h *Niew Caſtilien*, is het vaſte land van Cabo Tres puntas weſtwaerts aen.

i *La Hache*, is een revier op die kuſt, op duytſch de revier van de Toertſe.

k *Rangericca*, is mede een ſtad, niet verre van la Hache gheleghen.

l *Salamba*, een dorp legghende te landewaert in, als mede *Tappa*, 't welck een ſtad is, daer de Spangiaerds uyt vluchten, ende van de Enghelſchen verbrand worde.

m Den Heere Ian Haukeins ſterft, ende den Heere Tomas Baſ kierfielde komt in ſijn plaets.

n *Nombrede Dios*, een ſtad op den hals, ofte Iſthmos van zuyder-America, aen de noord-zee, daer de principale handelingh is met den Spangiaerden en Peruanen, gheſticht aldereerſt van een Spangiaerd, ghenaemt *Diego de Niqueſa*, die veel rampen op zee uytgheſtaen, aldaer met ſijn volck landen, ſprack in *Nombre de Dios*; dat is, in den name Gods, ende ſtichten aldaer eenige huyſkens, 'twelck daerna ſulck een ſtad gheworden is.

o *Francoys Draeck*, ſterft aen de buyckloop, daer op den ſcheeps-raed beſluyt om te vertrecken noordwaerts aen.

Zijn weerom noordwaerts op na Cuba heen geſworven.
En vonden onder zeyl de Spaenſche vloot in zee:
Maer 't eene mes hiel doen het ander inde ſchee. [mannen
Want niemand voordeel ſagh, de een de ander te over-
Doet Baſkerfielde ſtracks ſijn zeylen vierkant ſpannen,
Voorby la Florida, voort ooſtwaerts, daer van daen:
En land behouden reys aen 't Enghel-Eyland aen.

OCh! of den Hemel my wild' gonnen langhe jaren,
Dat ick na deſen mocht u zeevaerts lof verklaren,
ô Roſigh Engelland! die voor gheen Spanjaerd wijckt:
Maer maeckt hem, dat hy ſelfs ſijn vlaggh voor de uwe ſtrijckt.
Op dat ick ſinghen mocht, wat [a] Iacob heeft bedreven,
En ſien wat ſtoffe dat my [b] Charles ſoude gheven
Te dichten zeevaerts-lof; dat (hoop ick) weſen ſal
Van alle ſmetten vry: waer op dat niemendal
Het Taegſche goud vermagh, waer door de Ibeër klingen,
Veel min het Voſſen vel magh inde herten dringhen
Tot bondighe eeden op te rechten, tot verderf
Van onſe heerden, en ons Vaderlijcke erf.
Dat (hoop ick) weſen ſal een ſtoffe vry van lacken;
Van ſoorigh lawer, of ghedoorende olijf-tacken.
Op dat mijn ſangheres niet ſegge 't Britſch verdragh,
Bedroeft mijn herte ſo, dat ick niet ſinghen magh.
Maer dat het zy een ſtof [dat wenſch ick] die mijn dichten
In uwe en ons gheſind, te water vreedſaem ſtichten.
Op dat ghy in het krooſt van 't bloeyende ghebied
Elyzabeths, voortaen den wenſch uws herten ſiet.

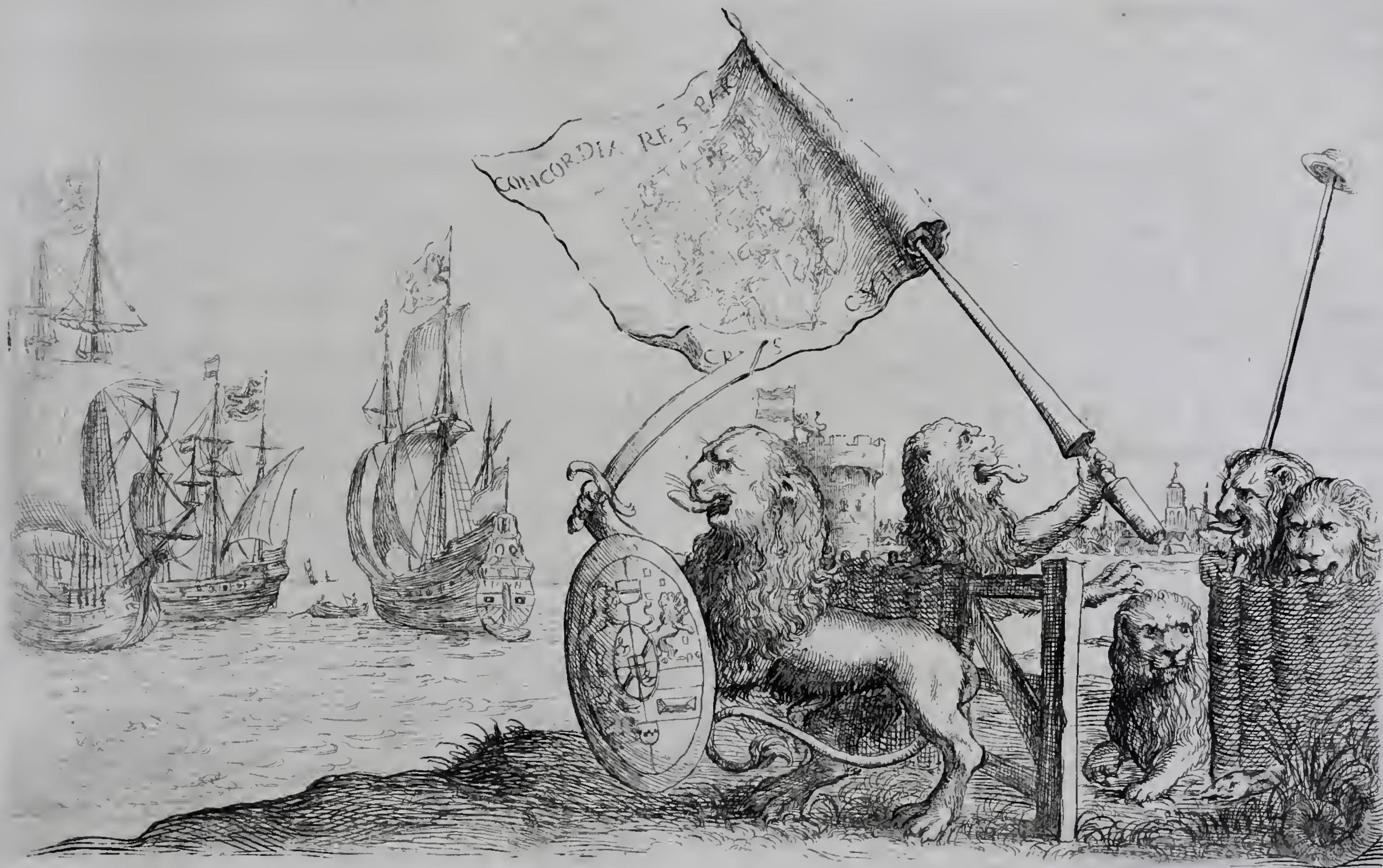
a *Iacobus de VI.* van dien name, koninck van Engelland.
b *Charles*, regerende koninck van Engelland.

Ende des vierden Boecks.

DER

DER ZEE-VAERT LOF.

Vijfde Boeck.

LAet nu (mijn Callioop) de Brittenlandſche baren
Ophipp'len, na den toon der Meyreminne ſcharen.
Kom herwaerts over, ſie de hoogh-gheklommen roem,
Van 't hand-vol lands begrip, der zeevaerts luyſter bloem.
Kom ſie dit ſchrander volck, die 'k acht van twee natuyren
Half viſch, half menſch te zijn, die ſteeds der doffe muyren
En 't logge aerd-rijck walght, die 'k eer [uyt [a] Thetys ſchoot
Gheteeld te zijn] gheloof, dan aen 't coraligh root
Van [b] Veſta opgevoed. Ick ſie den [c] Thuyn met Leewen
Bewaken, maer rond-om, daer ſie 'k de moed'ge Zeewen;
Hollanders trow van aert, en vlugge Vrieſen, heen
Ter landen oorbaer vaſt, beploeghen al de zeên.
Dit zijn [mijn ſangheres] de welghekomen gaſten,
Daer op ick u gheſangh, en dees mijn rijmen paſten.

[a] Wt *Thetys ſchoot*, ofte uyt het midden van der zee.
[b] Van *Veſta*, ofte van der aerden.
[c] Den Thuyn der Vereenighde Nederlanden.

Aenſchowt hoe luyſter gaw,ſy de ooren recken op,
Om ſien,wiens zeevaerts-lof, in ons [a] Parnaſſi top
Den hooghſten graed beklimt: want deſe aen haer zijde
Geen Spangiaerd,Italiaen,Turck,Franck of Britten,lijden,
In 't lof der zeevaert; ſchoon dat ſy wel hebben de eer
Van vreemde vaerden, 'k ſegh, noch wintet Holland veer.

Kan [b] Speck,of Portuguees,der ſonnen brand beſuuren?
Hollanders kunnen 't mee, en oock de koud verduuren.
So 't aen [c] Linſchooten bleeck,die 't eerſte heeft beſtaen,
Langhs [d] Nova Sembla,na de waygats enght te gaen.
En ſoecken 't vochte pad langs de opgeſchoven ſchorſſen,
Als klippen gaer gheſtold, daer graghe wilde borſſen
Met Leewen felheyt haer beſpringen,t'elckens weer.
Ontdeckende in het noord en 't weſt der ſtreckinghs keer,
Van Nova-Sembla,tot door 't naw van waygats ſtrate.
Maer volgens haren [e] laſt ſy 't hier ten halven laten:
En keeren wederom,ontſiende 'swinters vaer
Van vorſt en ys-gangh,tot op 't naeſt aenſtaende jaer.

Doen werd de reys hervat,want [f] Plancius beſchryver
Van 't onbegrijp'lijck rond,vervuld met niewen yver
's Lands * Staten en den ‡ Prins:als vrienden van [g] Neptuyn,
Die Hollands elger ſwayd,om 't noorder kreeften [h] ſchuyn,
Tot onſer kielen heyl te leenen,om de ſchotſen
In [i] Hyems rijck gheſmeed,te mort'len aen de rotſen.
Dees ſchicken andermael een ſeven kielde vloot (bloot:
Met laſt [waert 't mogh'lijck] dat den doorganck werd ont-
Dat [k] Linſchoot, [l] Barentzoon,en [m] Heemſkerck mochten
Haer zeylẽ,tot [n] Cathay en Chinaeeſche rijcken. [ſtrijcken
Die Teſſel liepen uyt,en boeghden noord-waerts aen,
Tot dat den [o] kouden hoeck quam achter uyt te ſtaen.
Van daer zuyd-ooſtwaerts op,na waygats, en beſtonden
Door de enghte tegen 't ys,ſpijt Beer en Boreas wonden,
Te klieven 't koude nat,maer rechten weynigh uyt;
Schoon dat den [p] Samoied,en Ruſchman haer beduyd,
Des waters open tijd, en ſtreckinghe der landen

a Den Parnaſſibergh (eertijds den Muſen, ofte konſt-goddinnen toegeheylight) verſtaet alhier, op onſer gheleertheyds-bergh, ofte in onſe rijmen ofte vaerſen-ſangh.

b Speck,verſtaet Spanjaerd,worden by de Hollandſche matrooſen veel ſpeck of ſpeckjan geheeten.

c Ian Huyghen van Linſchooten.

d Nova Sembla, dit zijn eyghentlijck Ruſſche woorden, ende op onſe ſpraeck niew land, ofte niew aerde geſeyd; is een Eyland leyd van den 70 tot den 77 graed benoorden de ſtrate Waygats.

e Haren laſt ofte commiſſie ſtreckten niet verder, dan om te gaen verſpieden de gelegentheyd van Waygats, om 's jaers daer na deſelve met meerder verſekeringh op te ſoecken.

f Petrus Plancius, dienaer des Goddelijcken woords tot Amſterdam, een treffelijck Geographus, ofte aerd-beſchrijver.

g Verſtaet hier by,de bloeyende zeevaert deſer landen.

h Den *Tropicus Cancri*, waer in de ſon in 't noorderſte Hemiſpherio den langſtẽ dagh maeckt, ende den bequaemſten tijd aen brenght,om benoorden deur te komen.

i Anders,in den winter.

* De Hooge Mogende Heeren,de Staten Generael der Vereenighde Nederlanden.

‡ *Mauritius van Naſſou,* Prince van Orangien,&c. *k Ian Huyghen* van Linſchooten, Admirael. *l Willem Barentzoon*, opper ſtuyrman. *m Jacob van Heemskerck*, Comijs. *n Cathaya,* een landſchap palende in 't zuyden aen China, in 't weſten aen Tartarien, als mede in 't noorden,ende in 't ooſten aen de zee Fretum Anian. *o* Den kouden hoeck ſo plachtmen de noord-kaep te heeten. *p Samoieden-land* paelt aen Ruſchland,in 't zuyden,ende in 't noorden aen Waygats, ofte de yſ-zee; anders de Tartariſche zee; hier waren Ruſſchen op de kuſt,die haer de ghelegenheyd hier van openden.

Tot

Tot [a] Vgolita, langhs de wijde [b] Obsche stranden:
De wilde [c] witte beer, storm, haghel, mist en snee,
En stercke ys-gangh, sluyt de Tartarische zee:
Tot varder deur-komst; des den Admirael beraemden
Weerom te keeren, 't welck de andere al beaemden.
En zeylen westwaert uyt, aensiende dat de son
Het [d] Gordel van de Beer niet meer verwarmen kon:
Dat [e] Bootes om de warmt so hart loopt als de [f] waghen.
Des pooghden sy te meer de noorder winter vlaghen
't Ontwijcken na de warmt; [g] Auriga drijftse voort,
Maer [h] Aquilo die setse aen [i] Maeslands oever-boord,
En voertse na den Haegh, om 't gantsche wedervaren
Der reyse, aen den Prins en Staten te verklaren.

Die keurende 't ghevolgh onvruchtbaer door 't verhael:
Doch Amsterdam hervat het voor den derdenmael.
En keurd matroosen, die gheen sorghe mocht verhind'ren,
Die onbelemmert, vry van vrowen en van kinderen,
En maeckten (om de maets te wack'ren) voorbedingh
Van huyr, indien de reys of wel, of niet vergingh.
Daer over [k] Heems-kerck als gebieder, met twee schepen
Gezeyld is uyt het [l] Vlie; diens sneeghe breyn geslepen
Met grondigh overlegh, tot voortgangh van sijn stuck,
En zeyld [m] benoorden om ['k acht tot hun ongeluck
Van al de aenstaende ramp] langhs Nova-Sembla, gisten,
Dat daer in 't ruyme diep 't ys smelten sou, 't welck misten:
Door dien 't met meerder krachts en ongeloofbar' dickt'
Als klippen in de hooght komt drijven, en verschrickt
De aenschowers, ick gheswijgh dien 't voor de boegh komt stooten.
So dats in 't eene [n] schip de swarigheên vergrooten
En stemden tot vertreck; maer Heemskerck die waerdeerd
Sijn eere [o] meer dan 't lijf, en oostwaerts aen laveerd
Na de [p] ys-zee, maer vergheefs: want hebbende gestreden
Met beyren, ys en koud', en veel ellend' gheleden,
Werd van de groote kracht der schorssen ys, het schip
Gheblutst te barsten, en om hoogh (als op een klip)
Geschoven op het ys; stracks werd hun hoop ellendigh:
Maer Heemskerck roept, houd moet, 't waer [mannen] al te schendigh

a *Vgolita*, een plaetse aen de Tartarische ofte ys-zee in Tartarie.

b De reviere *Oby*, loopende in dese zee scheydende Ruschland (te weten, de rijcken Zibierien, Mongazyen en Samoieden) van Tartarien.

c Hier quelden haer veel witte Beeren.

d Het Gordel van den Beer, dat is den *Zona Frigida*, ofte den Arctischen kouden zona, ende zijn de landen so van den 66 graed aspunts hooghte noordwaert ghelegen zijn.

e *Bootes*, een noorder starre-beeltenis, die oock den boer genaemt werd, dragende den klaer blinckenden Arcturum tusschen sijn knien, hebbende om desen tijd 's jaers sijnen Acronischen, ofte avond onderganck.

f Den waghen, ofte Plaustrum, zijn seven starren, staende in 't achterlijf van den grooten Beer.

g *Auriga*, die oock Erigones, ofte waghenman genaemt werd, diens sterre om desen tijd jaers haren Acronischen, ofte avond opganck hebben.

h *Aquilo*, is den noord-noord-oosten wind.

i Tot Rotterdam in Holland.

k *Iacob van Heemskerck*, Schipper ende Comijs.

l *'t Vlie*, by Tacitus *Flevum* ghenaemt, een wijtberoemde uytloop voor de Noord Hollandsche schepen, so om de oost en om de noord willen.

m Te weten, op 77 en 78 graden benoorden Nova Sembla om.

n Te weten, in 't schip van Ian Cornelissen Rijp. o *Nemo ignavia immortales factus est*, C. *Salust. de bello Iugurth.* p *d'Ys-Zee*, anders de Tatarische zee ghenaemt.

De

De machtelooſe vrees,te ruymen ſo veel plaets
Al zijn wy te enden ſchips,wy zijn niet t'enden raets.
De noot die leerd ons vaeck door 't overgroot verlieſen
Van uyt twee quaden, een het beſte,te verkieſen.
Want deſen winter ons alhier gheen afkomſt is,
En moeten daerom hier tot 's lijfs behoudenis
Gaen timmeren een [a] huys,om 't aenghename leven,
Tot op een ander jaer,ter hoop wat bots te gheven;
Wie weet,van waer miſſchien,verloſſingh komen mocht?
Daer op ſich yeder rept,en doen te land' een tocht.
't Ontbrack haer eerſt aen hout, maer de albeſchickingh
Godes,
En wil niet te eenemael haer in de vrees des doodes
Verlaten,maer vervoeght dat me aen dit barre ſtrand
Gheheele [b] boomen [daer ghedreven] leggen vand.

TErſtond met alleman aen 't klutſen en aen 't howen,
Aen 't ſlepen, draghen,om 't behouden huys te bowen.
Men recht de bintſels,en de ſparren in het top,
En voor den Mey-boom, ſet me een [c] ſchorſſe ys daer op.
In 't kort men maecktent dicht, en 't [d] huys werd rond-om
vaerdigh.
Dies ſleeptmen datelijck al dat ter nootdruft waerdigh
Mocht dienſtigh zijn in huys,en hebben 't dus bewoont
Den winter over; t'wijl de ervaringh haer bethoond
De nutbar' voſſen-vanghſt,en beyren,die haer quelden.
Die ſo, nootſak'lijck als vermak'lijck, ſy beknelden
Door alderhande liſt; dier afgheſtroopte bont
Bevrijd haer vande koud en felle winters wond;
Het reuſel is haer licht,en byſtand in het duyſter;
De ſon, dry-maenden lanck verſchool haer helder' luyſter.
Doch werd van Heemſkerck voor de recht gegiſte [e] tijd
Verwelkomt aldereerſt, die'r komſt het volck verblijd'.
En houden 't huys ſo langh,tot dat de glans der ſonne
De ondraghelijcke koud allenſkens overwonne.
Doen ſtemdenſe alghelijck de midd'len by der hand
Te nemen,tot de reys, na 't lieve Vaderland.
't Schip ſat op 't ys gheſchroeft, ſo datmen heeft genomen
De toevlucht tot de boot en ſchuyt, om t'huys te komen.
Nu ſchijnt haer 't goed' gheluck ſijn gunſte aen te bien,
Dan ſchijnt het weer verkeerd onmoghlijck te geſchien.
Doch niettemin,men ſtreeft,en yeder doet ſijn beſte.
Men ſleept de ſchuyten af te water,en ten leſten

De fijnſte

[a] By haerlieden het behouden huys genaemt.

[b] Dit was eene barre ſtrand, daer loover noch gras wies, 'k gheſwijgh boomen; maer ſy vonden hier veele boomen met de wortelen, ſo alhier van de Tartariſche kuſt met de zee van de wind aenghedreven was.

[c] Ghelijckmen hier te land wen het huys in top ghericht is, een Mey-boom daer op ſet, ſo ſettenſe aldaer dier lands vruchten (te weten, een ſchorſſe ys) daer op.

[d] Dit behouden huys is ghetimmert gheweeſt op 't Eyland Nova-Sembla, op de hoochte van 76 graden des noorder aſpunts, ende op den 112 graet Longitudinis, ofte in lengte van den Acoriſchen Meridiaen af.

[e] Alſoo den vierden Nov. des jaers 1596 de ſonne haer verſchool, met den 12 graed Scorpij onder den Hoorizont, ende derhalven volghens rechte Mathemathiſche rekeninge, niet voor den 7 Frebruarij in den 18 graed Aquarij verwacht werde om weer te ſien; ſo iſt, dat Heemſkerck de ſelve nochtan den 24 Ianuarij onverwacht geſien heeft: dierghelijcke opdoeningen der ſonnen hebbe ick ſelve om den noord mede verſcheyden waer ghenomen, de oorſaeck daer van ſoude alhier te lanck vallen omme te verhalen.

De fijnste waren met de lijftocht scheep ghedaen,
En voort op Gods geleyd' noord'-oost-waert zeyl gegaen,
Langhs Nova Sembla; maer 't ys heeftse weer benepen
By de [a] ys-hoeck, daerse op hun beyde schuyten slepen,
En Kalefaten, doen heeft Barentzoon de doot
Van 't onghemack verlost; terwijlen dat de vloot
Des ys-gangs wat vertreckt; de schuyten t'zeewaert streven;
Maer werden haest door 't ys weer op het ys gedreven.
En weerom over 't ys te water, 't welck so langh
Hoewel verdrietigh duyrd', tot datse vayl'gher gangh
[Bevrijd van de ys-ganck] langs dit barre eyland maeckten:
En aen de [b] kruys-hoeck by een Russche Lodgje raeckten.
Dier tael-onkunde maets verstonden honghers-noot
Door 't wijsen inden [c] mond, en brochten vleesch en broot
Tot scheurbuycks medecijn; maer siende ondertusschen
Den wind ghedienstigh, met moy-weder (dies de Russchen
Zeyl maeckten) zijn ghevolcht, en raken weer in 't ys.
Doch hun bewaerder, die moet hebben de eer en prijs,
Die heeftse weer verlost, en brenghtse oock in 't ende
Met beyde schuyten vry [na veel gheleên ellende]
Tot [d] Kool in Lapland, daer hun over jaer'ghe [e] maet
(Als of God voeghden) lagh en Lapsche waren laed.
Die met sijn volck byna van vreughden-schrick besweken:
Aensiende Heemsz-kerck, met den sijnen [die naw spreken
Van blyschap kosten] want des bitteren ghevals,
So hadden sy elckaer, ghe rekend als om hals.
En schenen nu, ghelijck een blixem weer verresen.
Derhalven datse God voor dees verlossingh presen.
En zeylden met de Rijp van Kola doen na huys.
En quamen wijn-maends [f] end te land' op Maesland-sluys.
Van daer tot Amsterdam; en de opperst en ter stede
Het weder-varen van hun gantsche reys ontleden.

TEr ander zijde werd des werelds rond ghewest
Aen alle kant beploeght, tot staets ghemeene best:
Van 't kleyn maer machtigh [g] land; niet slechts in 't west of noorden,
Maer oock in 't zuyder deel, daer [h] Steenbocks vlam versoorden
[i] 't Monomotapsche rijck; want Holland niet ghedooght
Dat de Indiaensche roem, in Portugael verhooght,
En onder des by haer in onkund' blijft vergeten.
So dat de kracht des lands (bestaende in de ongemeten
Scheep-rijcke zeevaerts-lof) den rijcken overvloed
Der machtighste des volcks, by-een [k] vergaren doet.

[a] Den ys-hoeck is een hoeck aen de noord west kant van Nova Sembla, diese om des veel ys wille, so aldaer was, den ys-hoeck noemden; hier hebbense de schuyten (so van 't ys geweldigh ontrampeneert) wat ghekalefaet, terwijlen is Willem Barentzoon van koud en onghemack, so hy gheleden, aldaer ghestorven.

[b] De kruys-hoeck, is een hoeck daer veel kruyssen op staen, aen de zuyd-westkant van Nova Sembla; hier komense by een Rusch schip, dat by den Russchē een Lodgie ghenaemt werd.

[c] Heemskerck liet alhier de Russchen hem in den mond sien, als willende vraghen, offe geen raed voor de scheurbuyck wisten; de Russchen hier mede verstaende, datse ghebreck van lijftocht, ofte hongher hadden, brochten haer een groot roggen brood met eenighe gheroockte voghels tot medicijn om die te ghenesen.

[d] *Kool*, is een plaets in Lapland, daer de Russchen een Casteel hebben; hier werd veel Salm ghevanghen ende groote handelingh in soute-visch en stock-visch ghedaen.

[e] Hun overjarige maet, dat is die met haer uytgevaren was, namelijck, Ian Cornelissen Rijp.

[f] Te weten, den 30 October.

[g] Te weten, Holland.

[h] *Steenbocks vlam*, dat is, wanneer de son in den Tropicus Capricorni komt.

[i] *Monomatapa*, is het zuydelijckste deel van Africa ghenaemt, sich streckende van wel 5 of 6 graden benoorden den Tropicus Capricorni, tot de *Cape bon Esperance*.

[k] Ofte maken een Compagni.

Dees ruſten inder haeſt vier de alderbeſte kielen
Van alles wel verſien, die zuyd-waert henen wielen.
En ſwayden 't by den hoeck van [a] goede hoop, na 't ooſt,
Aen [b] Madagaſcar, om ververſchinghe, tot trooſt
Van't ſcheurbuyck-ſiecke volck; daer hebbende gevonden
Nootſakelijck behulp, zijn de anckers opgewonden,
En zeyl ghemaeckt, recht toe na 't ooſt noord-ooſten aen,
Na de enghte [c] Sunda: doch zijn eerſt te land' ghegaen
Tot [d] Dampin, op de kuſt Sumatre, maer bequamen
Gheen water-varſchingh, des ſy 't zuyd'-waert over namen
Na [e] Iava Major, en in [f] Sunda op de ree
Hun anckers vierden uyt tot [g] Bantam voor de ſtee.
Hier komt den Portuguees met [h] Ioncken haer gemoeten.
Hier den [i] Sabander, en [k] Tomongan, haer begroeten,
Door laſt des [l] Gouverneurs, diens rootſcharlaken gunſt
Ter hebb'-luſt afghericht, koſt veynſen na de kunſt.
'tZy dat hy komt aen boord, en eerlijck werd beſchoncken,
't Zy dat tot ſijner eer de kop're ſtucken kloncken,
't Zy dat de [m] Houtman ſelfs aen land verwelkomt werd
En toont ſijns Heeren laſt; de valſcheyt in het hert
Des Gouverneurs, verſchuylt, door 't uyterlijck beweghen,
Tot dat hy Houtman heeft met ſijn ghevolgh ghekreghen
Ghevanckelijck aen land; dees tijdingh komt aen boort,
Daer op men 't ſcheeps geſchut vyand'lijck dond'ren hoort
Na ſtad toe, onder des een vloot Iavanſche [n] Fuſten,
Hun haeſtigh tot een ſchip (het kleynſt van vieren) ruſten,
Om te overromp'len, maer de kracht van buſſekruyt,
En 'tvlieghend' yſer brocht haer aen de weder-ſtuyt.
De ſchepen niettemin, op Bantam dapper ſchoten,
Het welck den Gouverneur ten leſten heeft verdroten.
En ſtemden voor [o] rantſoen, 't gevangen volck te ontſlaen.
Dat dat'lijck met verdragh der ſchepen, werd ghedaen.
Vry zijnſe, daer op werd den handel weer begonnen.
De Portugueeſen, die dit niet ghedooghen konnen:
Die ſtoockten wederom een niewe krijgh aen brand.
Maer mids den Batavier kreegh heymelijck verſtand
Met den Sabander, die in 't heymelijck ontdecken
Des aenſlaghs, haer van land geraen heeft te vertrecken.
So gaenſe dat'lijck ſcheep, en ſchieten op de ſtad
Tot afſcheyd, datmen haer ſo valſch bejegend hadd'.
Veroverende met een, dry Ioncken, welgheladen
Met ſpecery en rijs, en vinden voorts gheraden
Om 't zeyl te gaen, door dien mē de oorlogs ruſtingh ſagh

Der

a *By de Cape de bon Eſperance.*

b *Madagaſcar*, anders Sint Laurens, een groot eyland beooſten Africa.

c *Enghte Sunda*, is de ſtrate, ofte deurvaert, tuſſchen het eyland Iava Major, ende Sumatra.

d *Dampin*, een dorp op 't Eyland Sumatra, leggende aen de zee, op 't inkomen van de ſtrate Sunda.

e *Java Major*, een groot ende machtigh eyland, daer de meeſte peper waſt.

f *Sunda*, is een Indiaenſch woord, ende ſo veel te ſeggen, als vruchtbaer; alſo werd de haven van Bantam ghenaemt.

g *Bantam*, een voorname koopſtad, leggende voor aen de enghte Sunda, op Iava Major; hier hebben de Portugueeſen den principalen ſtapel van den peper-handel; van deſe plaetſe werd gehandelt met alle eylanden van Indien, inſonderheyt met die van China.

h *Joncken*, een ſoort van Indiaenſche vraghtſchuyten.

i *Sabander*, dat is, den rechter van 's konincks tollen der ſtad Bantem.

k *Tomongan Angabaya*, dats hunnen Admirael vander zee.

l Den Gouverneur werde vereert met eenigh root ſcharlaken en andere frayicheden, diens gunſt t' hunwaerts duerde ſoo langh alſſer vereeringhen ghegheven wierden.

m *Cornelis de Houtman*, opperſte Comijs der ſchepen.

n *Fuſten*, zijn een ſoorte van opene roey-ſchuyten, van omtrent ſes ofte ſeven paer riemen by den Iawen.

o Te weten, voor 2000 realen van achten.

Der [a] Iawen;oock te meer,alſo den [b] Keyſer lagh
By [c] Pulo Dua voorſien met ſes ghemande Barcken.
Die (teghen Bantam ſcheen vyandigh ſich te ſtarcken)
Men niet betrowen mocht, en dies haer boegen bien
Na [d] Taniun-Iava,en met water ſich verſien.
Terwijl 't gheſwinde breyn der Iawen,haer bereyden
Ter wrake,en de vloot na [e] Iacatra verleyden.
Maer deden weynigh op; daer na 't ſchip Amſterdam
Werd' overvallen,ſo 't eerſt voor [f] Cidayo quam
Ten ancker; maer de maets door 't boevenet met lanſſen,
Met ſabels inde vuyſt,de Iawen leerden danſſen
Galliaerden overboort; des keerden de and're weer
Na huys toe,lieten ſich ghenoeghen deſer eer.
Doen ginck de vloote t'zeyl,en landen voor [g] Madure,
Alwaer den Indiaen met dierghelijcke kuuren
Haer te overvallen tracht; maer 't werd in tijds verhoed.
Daer op men dat'lijck weer de anckers lichten doet,
En komen tot [h] Lybock; daer heeftmen doen verbranden
'tSchip Amſterdam,door dien 't voor henẽ op de ſtranden
Door 't ſtooten was gekrenckt,en niet meer volgen mocht.
Daer na ſo heeftmen voort ververſſchinghe gheſocht
Aen 't Eyland [i] Bali,die ter nootdruft werd bekomen,
En voort de reys recht toe na Holland aenghenomen.

NA deſer t'huys-komſt werd in Holland weer geruſt,
Een grooter vloote toe na de Indiaenſche kuſt.
Die de eerſte Mey-maends dagh,voor wind,met halſẽ open
Op 't [k] Admiraels bevel zijn Texel uytgheloopen.
En voorts met goede ſpoet gaen eerſt ter ancker ree
Voor [l] Madagaſcar; maer,de ſtormwind uyter zee
Verdwaeltſe van malkaer,ſo dat ten ſelven daghe
Vijf ſchepen t'zeyl gaen,die daer na dry weken ſaghen
Het [m] Eyland,dat van haer Mauritius werd ghenoemt,
En anck'ren in de Bay,die [n] Warwijcks name roemt,
Des onder Admiraels; hier hebbende gheleghen,
Tot datmen ruymte van vervarſſchingh heeft ghekregen.
En doen weer t'zeyl ghegaen, terwijl de ſneeghe ſpoet
Den Admirael,met de afghedwaelde [o] kielen,doet

a *Jawen*, werden de volckeren, ofte Inboorlingen van Iava genaemt.

b Die van groot Iava hebben eenen Keyſer,die ghemeenelijck ſijn hof hout tot Iapara;deſe heeft altemets wel eenigh gheſchil met ſommighe der minder koninghen van Iava.

c *Pulo Dua*,zijn twee eylanden inde haven Sunda, voor de ſtad Bantam gheleghen.

d *Taniun Iava*, is een revier omtrent acht mijlen ooſt aen van Bantam.

e *Jacatra*, een ſtad op Iava Major, eertijds Sunda Calapa ghenaemt, is de voornaemſte koopſtad, die onſe volck ofte de Hollanders in Indien hebben; ſy leyd op 5 graden en 40 minuten verheffinghe des zuyder aſpunts.

f *Cidaya*,een ſtad beth ooſtelijcker dan Iacatra, mede op Iava,daer de Indianen met dry Paraos (zijnde een ſoorte van Indiaenſche ſchuyten) aen boort van 't ſchip Amſterdam komen, als ofſe haer eenighe hooren beeſten verkoopen wilden, ende vliegen metter haeſt over,trecken hare kryſen ('t welck Indiaenſche pongiaerts zijn) uyt,ende meenen de maets alſo te maſſacreren; maer haer meeningh verkeert in 't teghendeel.

g *Madura*, een vruchtbaer eyland, vā rijs,hoenderen en Vee, leyd 12 of 13 mijlen van Iava, aen de noord-ooſt kant.

h *Lybock*, een kleyn eylandeken, legghende dicht by Madure.

i *Bali*, een vruchtbaer vee-rijck eyland,leggende beooſten Iava Major,op 8 graden 30 minuten zuyder-pools hooghte;is 12 duytſche mijlen in ſijn omringh groot. k *Jacob Corneliſſen van Neck*, Admirael over acht ſchepen. l *Madagaſcar*, anders *Sint Laurens* genaemt, een groot eyland, legghende onder den Tropicus Capricorni, aen de ooſt-kant van Benomotape in Africa, dwars van 't land Mazambique. m Het Eyland *Mauritius*, anders Iſle *do Cerno* ghenaemt,leyd op 21 graed bezuyden den evenaer,omtrent den 84 graed Longitudinis;is een goed vruchtbaer eyland,groot omtrent 15 mijlen in ſijn omringh. n *Wybrand van Warwyck*,vice-Admirael. o Den Admirael was met dry ſchepen vande vloot ghedwaelt,ende komt ſpoedigh tot Bantam.

Anno 1599.

Tot Bantam landen, daer sy vrundlijck zijn ontfanghen,
By de oversten der stad, en voorts verlof erlanghen
Tot vryen handel, daerme niet op heeft ghesloft:
Maer volle ladingh voor dees schepen opghekoft
Voor de aenkomst van de vijf: die daerna mede landen
Met vlagghen in het top, en bly ter welkomst branden
De stucken rond-om los; 't was welkom over-al.
Men hoorden niet dan vreughd', en luyd Trompets ghe-
Daerna so werd bestemt, met de opghekofte waren (schal,
Vier schepen te belaen, die dat'lijck souden varen
Recht door na 't Vaderland; 't gheschieden, men voorsiet
Met lijftocht al de vloot, dier helleft [door 't ghebied
Van [a] Warwijck] neemt verlof en zeylden na Molucquen.
En de Admirael van Neck, met de ander' vier vertrocken
Na 't Vaderland, doch eerst aen 't Eyland Sint [b] Heleen
Van water, wildbraet, tot behoef vervarsschingh deên.
En zijn ten lesten voorts behouden, langhs de stroomen
Van Texel en het Y, voor Amsterdam ghekomen.
Daer 't daverend' gheschut, en hol trompets gheluyt,
De suyv're klocken klanck, de blyschap bromden uyt.
Den Admirael van Neck [so de eertijds zeghe-Heeren
Tot Romen] sachmen met sijn name triumpheren.
Niet so Pompeius, op 't triumphelijck ghewiel:
Maer als Neptunes, op een sneegh bezeylde kiel.

WAt Warwijck onder dies, en [c] Heemskerck beyd' bedre-
ven,
Daer van sal [d] Tuban en [e] Madura tuygh'nis gheven.
[f] Amboyna, [g] Banda, en [h] Ternate, welcke meest
Tot strijd en koopmanschap de stapels zijn gheweest
Der schepen, die nadien sy [i] twee en twee te samen
Volladen waren, oock by tweên in Texel quamen.
En voorts tot Amsterdam, in voor'gher eeren graed:
Als de eerst ghelande vloot, verwell'komt van den Raed.

KLimt Musa vry een toon; gantsch Nederland wil reeden
Na Indien; 'k sie [k] Mahu braveeren uyt [l] Goereede
Na Magellanes straet, daer 't quaed gheval, bescheert

a Wybrant van Warwijck, werd Admirael gemaeckt over de helft van de vloot, te weten, vier schepen, om daer mede na de Molucques te gaen.

b Het Eyland *Sinte Helene*, is een vruchtbaer Eyland van Orangie-Appels, Lymoenen, Capriten, wilde Varckens en Konijnen, die vande Portugueesen daer op gheplant zijn, omme aldaer te ververschen; het leyd op den 15 graed zuyderpools hooghte, tusschen *Cabo de bon Esperance* en *Cabo Viride*, recht in 't vaerwater.

c Te weten, Iacobus van Heemskerck, vice-Admirael, op de vloote na Molucques.

d Tuban, een seer fraye koopstad, op Iava Major, aen de oost-zijde des Eylands daer de voornaemsten handel is in alderhande zijde en Catoene stoffen.

e Madura, een Eyland aen de noord-oostkant van Iava; dit Eyland is seer vruchtbaer van rijs, het volck alhier gheneert sich meest op den roof ter zee.

f Amboine, een nagelrijck Eyland, werd mede onder de Molucques gerekend, leyd op $3\frac{1}{2}$ graed bezuyden de line.

g Banda, leyd noordoost ten ooste vã Amboine 24 mijlen, een graed zuydelijcker dan Amboine, is mede onder de Molucques gherekend.

h Ternate, een (te weten, het noordelijckste) Eyland van de Molucques.

i Alsoo de vier schepen tot Amboine komende, verstonden datse aldaer tot hare volle ladinghe niet komen souden, scheyden sy haer van malkanderen, ende also gaender twee na Ternate en Tidore, en twee blijven aen de Eylanden Banda en Amboine, ende krijghen also alle hare ladinghe.

k Iaques Mahu, Admirael over vijf schepen, gaende na de strate Magellan.

l Goeree, is een haven voor groote schepen, tusschen Zeeland en de Maes.

Veel

Veel ramps en tegenſpoets, voor gaſten en [a] de Weert;
Ick ſie 't [b] bevredight meyr, een [c] twiſtigh vonnis ſtrijcken,
Daer de afgedwaelde Weerd, voor moſt ter herbergh wijc-
ken.

TErwijl een *Olyvier van Noord* na 't zuyden brand.
En ſwayd van 't ooſt na 't weſt, langhs Patagones ſtrand
Door Magellanes enght, en ſchroockten met ſen ſtralen
[d] Manillas Admirael, die na het diep moſt dalen.
En bluſſchen daer de vlam, met de onverwachte doot.
Maer Olyvier die ſweeft rond-om den aerden kloot.

NV ghy hier [e] Generael, maer namaels inde ſtede
[Die [f] Marius te Room tot ſeven-mael beklede]
Van 't machtigh Amſterdam; hier komt my andermael
Dijn zeevaerts lof te voor', al ſpijt het Portugael
Dat dijn Molucqſche reys, tot roem der Heeren Staten,
En 's Princen eere, met den koninck van Ternaten
Verbintenis van trow beveſtight; niettemin
Sy moeten dulden, dat haer ſchepen dijn ghewin
Des [g] ſcheeps-ſtrijds breyden uyt; doch een dinck is be-
klaeghlijck,
Maer zeegbaer, daerom iſt noch eenighſins verdraeghlijck.
Dat dy dijn rechte hand, die 't ſtalen lemmer ſwayd'
Te vyand-waert, als met een blixem afghemayt
Is worden meeſt de helft, door 't vlugg' ramp-ſaligh yſer.
Daer by is 't groot geluck, dat 's levens uren-wyſer
Niet ſtil ſtaet by de hand: op dat des vyands hart
Niet meerder waer ghegroeyd, als nu de wonde ſmart.

NV [h] Heemſkerck wil het ſpoor van deſe ſtappen volgen.
Ick ſie hy heeft de haet ten Spangiaerd ingheſwolgen.
Die ſeven ſchepen ſterck na Indien gaende, [i] ſlaet
Met derthien Spaenſchen, en haer noch te boven gaet.

TErwijl de Zeewen oock ter Veer' haer [k] Speylenbergen,
En gaen na Indien, om den Portuguees te terghen.
'tZy door [l] Lanceſters hulp, of ſchaduwrijcken [m] nacht;
De Kraeck van Sint Thome, by [n] Gerre werd verkracht,
Beſchoten en beſtreên, en endlijck overwonnen.
De ſchepen hebben meeſt de koopmanſchap verſlonnen.

[a] *Capiteyn Sebald de Weert*, dwaelt van de vloot, bejeghend veel ramp.

[b] De zuyd-zee werd *Mare Pacifico*, dat is, bevredight meyr ghenaemt.

[c] Hier werd ſijn volck twiſtigh, ende dwinghen hem teghen ſijn danck wederom door de ſtrate Magellanes na huys te keeren.

[d] Den Spaenſchen Admirael van de Manillas komt Olyvier van Noort aenvallē; maer van Noort met de ſijne weerē haer dapper, ende ſchietē hem in den grond.

[e] *Iacob Corneliſſen van Neck*, Generael in Indiē.

[f] *Marius*, was eertijds tot Romen ſevenmael Burghemeeſter.

[g] De Portugueeſen en Spangiaerts ſoecken den Generael van Neck by den koninck van Ternate verdacht te maken, ende ſoecken hem in vyandſchap aen te vallen; maer hy ſlaet eenen ſcheep-ſtrijd met haer, ende veroverd twee ſchepen; hier wierde hem de meeſte helft van ſijn rechte hand afgheſchooten.

[h] *Iacob van Heemſkerck*. Admirael over ſeven ſchepen, met een Iaght, gaet na Indien.

[i] Deſe ſlagh geſchiede omtrent de ſoute Eylanden, diemen de Eylanden van Cabo Verd noemt.

[k] *Ioris van Spielberghen*, Admirael over dry ſchepen uyt Zeeland, varende vande ſtad Ter-Vere.

An. Salut. 1602.

[l] *Sir Gems Lanceſter*, Generael van een vloote Engelſche ſchepen, vervolgende een Spaenſche Krake, die na Malacca wilde; hier voeght hem Speilbergh by.

[m] De Krake komt by nacht by de vloot, ende toont haer eerſt als vyand, daer op de anderen aenkomen en treffen op malkander.

[n] *Iſle de Gerre*, is een Eyland op de kuſt van Malacca.

DVs neemt dien handel toe de een vloote naw beland,
Of de ander is alree gheruſt en uytghemant.
De Mina en [a] Guinee, of 't goud-greyn-rijck [b] Angolen,
[Geen wereltſ-hoecken] meer voor Holland zijn geſcholen.
De Afrijckſche rijckſtaf met de Aſiatſche kroon,
Vercieren voor Neptuyn ſijn blau lazuyre throon.
Die met ſen dry-tand dwinght de dwinghers, die vermetel
Hem weygh'ren 't Nederland ten koninckIijcken zetel.

GHy Portugueeſen, ſiet druloorigh 't wonder aen.
Maer denckt, 't is 'swerels loop, ghy hebt het voorghe-
Gh'en hoeft Tidore, noch Amboine niet te vragẽ, [daen.
Wie haer Caſteelen heeft veroverd, 't was [c] Verhagen,
Die twalef kielen ſterck uyt Holland derwaerts voer,
En ſtelden ſo ghy oyt (Molucquen) deed in roer.
Maer ſo ghy Calecut, en ſo ghy Mozambique
Oyt terghden, ſo heeft nu [d] Verhoeven laten blijcken
Ghelijcke tegen-gift; dit deed' de ſtrijtbaer' leew,
Die half in 't water ſtond, en moedighde de Zeew.

T'Wijl ſien ick [e] Heemſkerck vaſt van 't zuyden, noord-
waerts klav'ren,
Diens ſelfs beploeghde roem, 't metalen huys doet da-
v'ren
Van 't vliegende gerucht, ſo wel in 't zuyd' als noord.
Wat helpet? noch en iſt niet al ghelijck 't behoord'.
Hy moet dẽ Spangiaerd noch in 't hartjen van Euroopen:
Ia in ſijn eyghen huys, ten ſtrijde overloopen.
Want ſo hy zeyld voorby het dubbeld [f] pylaerd ſtrand,
Ontfonckt hem 't helden-hart te vyand-waert in brand.
Aenſiende 't hakeld kruys in [g] Avilas baniere,
Bloed-root voor Gibraltar van de opperſtenge ſwieren.
Die [ſeght hy] moet daer af, en wel op 't ſtuyren paſt.
Met ſwayd hy hem aen boort, en maeckt de dreggen vaſt.
Hy wil niet Alteras in 't loopen voor hem wijcken.
Hy liever is gheſint te [h] ſterven, dan te ſtrijcken.
Maer ſtapt na boven toe, ghewapend en bekleed
In 't yſer, 't ſtond alwaert hem om het lijf gheſmeed.
Den ſabel ſwayd hy om; Don Avila die ſchuymden
Van gramſchap, onder des 't benawt ſalpeter ruymden
't Ghegoten yſer, met een donder barſtingh uyt:
Daer af den Spangiaerd 't hart in bange boeyens [i] ſluyt.
Recht inden eerſten ſtorm, ſo Mulciber de raken

Van

a Guinea, een landſchap in Æthiopien, dier kuſte ſich is ſtreckende van Sierra Liona na 't ooſten (omtrent den 5 en 6 graed benoorden den evenaer) tot in de bocht aen Rio de Volte. Het Caſteel de Mina leyd op deſe kuſt een weynigh beweſten Cabo Corco, daerom werd deſe gantſche kuſt oock de goudkuſt de Mina, ofte de Grain-kuſt by de Nederlanders ghenaemt.

b Angola, een landſchap in 't koninckrijcke Congo in Æthiopien, ſich ſtreckende van den 10 graed bezuyden den evenaer zuydwaert, is mede Grain-rijck van goud.

Anno 1605.

c Steven Verhaghen, overſte van twalef ſchepen, verkrijght groote victoriẽ inde Molucques.

d Willem Verhoeven, gaet met derthien ſchepen uyt Zeeland, doet groote dinghen tot Mazambique en Calecut.

e Jacob van Heemſkerck.

f De kuſte van Calis, voor aen in 't naw vande ſtraet, daer twee collomnen ofte pylaren ſtaen, die (ſomen ſeyd) aldaer van Hercules opghericht zijn.

g Don Joan Alvares de Avila, Admirael der Spaenſche voor Gibraltar.

Anno 1607.

h Nam locum virtus habet inter Aſtra.

i Overmids dat inde eerſte loſſingh op malkander, den Spaenſchen Avila dood bleef.

Van Lemnos ſpalckten op, en uyt metale kaken,
Malkander op het lijf met ronde yſers braeckt:
So werd den Admirael op 't hittighſte gheraeckt,
't Been onder 't lijf van daen; nochtans hy even dapper Anno Salut. 1607
Sijn gaſten moedight aen; maer ſo hem 't bloeden ſlapper
En ſlawer maeckten, ſeght hy, mannen 't is gheen noot:
Hout moet, ontſet u niet, al nadert my de doot,
Die 'k noyt en hebb' ghevreeſt, het dient voor eerſt ghe-
Doot zijnde, ſal ick noch u kroonen met de zege. (ſwegen;
Met ſwijmt de brave held, diens dapper' ziel vertreckt.
T'wijl yeder vroom ſoldaet, met arm en beenen reckt,
Te vyand waert vergramt, met ſteken, houwen, ſchieten;
Men ſagh ten ſpy-gat uyt een Spaenſche bloed-ſtorm vlie-
Moy Lambert inſgelijcks geklampt aen de ander zy (ten.
Van Avila, beſpringht hem door de galdery.
En dwinght het achter-ſchip, ghelijck oock de andere alle
Door laſt van Heemſkerck, zijn den vyand aengevallen.
Ten waer dat yemand mocht vertſaghen, Alteras,
Bleef buyten perijckel tot den ſlagh ghewonnen was.
Den Spangiaerd hoogh van moet, ſtond dapper op 't ver-
weren.
Diens ſnorcken, pochen, ſchier de Duyvels ſou ververen:
Maer

Maer siende, dat matroos op 't vloecken niet en past,
Dier doen voor 't seggen gaet, doen leên de baren last.
Sy vlooghen over boord, met krijten ende schreewen.
Het water krield van doôn, ghelijck als koppel meewen
De schepen swemmen na; schoon dat Gibraltar schoot
Van uyt haer torens, in de Nederlandsche vloot;
Het was haer lief, of leet, se mosten tot de kielen
Haer's koninghs schepen, sien verbranden, en vernielen.
Dus endighde 't ghevecht, diens zeghe-kroone kleeft
Op Heemskercks doode kruyn, diens name eewigh leeft;
't Lijf brenghtme te Amsterdam, met droef heyd en met vreughde:
Mids elck sijn dood beklaeght, maer roemen weer sijn deughde.
Daer elck de lijck-pracht volght, tot eere van dien held,
Diens [a] grafschrift van sijn deughd' den wandelaer verteld.

[a] Hy werde tot Amsterdam begraven in de oude kerck, boven sijn graf staet desen slagh uytghehouden in wit marmorsteen, daer boven in toetssteen dit duytsche graf-ghedicht te lesen is; *Heemskerck die dwars door 't ys, en 't yser dorste streven, Liet de eer aen 't land, hier 't lijf, voor Gibraltar het leven.*

Bellone moe ghestreên, is 't jaer daer aen ghescheyden,
Van 't bondigh Nederland, en Spangien, welcke beyde
Door Princen tusschen-spraeck, verstonden tot verdragh.
So dat den koopman veyl en vredigh varen magh.
Doen raecktent 't wind-vanck of van stuckē en kartouwen.
Doen sochtmen maer een schip bequaem om zee te bouwen.
West-Vriesland daermen reed' veel [b] schepen toe, ter zee
Wtrusten [overmids de welghewenschte vree]
Veel ruyme wel bezeylde en lichtghemande fluyten.
Die de albehoeftigheên des oorloghs buyten sluyten.
Dier kost gheringhe vraght ter schipvaert wijd en breed
Om 't meeste voordeel aen ten koopman werd besteed.
De winningh moedight aen door kleyne koost vā schepen:
Maer de arme winst werd dra van grooter scha benepen.
Nu de openbare krijgh met Spangien is gheslist,
Des zee-roofs hongher groeyd door heymelijcke list.

[b] In West-Vriesland, voornamelijck tot Hooren, worden in tijd van Treves, veel fluyten uytgherust tot de koopvaert, 't welck oorsaeck is, dat den Turck veel schepen neemt, ende machtigh op zee werd, door dien de selve niet ghewapent en weynich ghemant varen.

De Barbarische Turck, erf-vyand vande Christen,
Tot [c] Thunis en [d] Algiers, op sijn ghetijden vischten.
De vrye Hollander vaert onweyrbaer heen na straet,
En vayligh op de vree ter zeevaert sich verlaet.
De wreede Africaen komt dat'lijck hem betrapen;
De wereloose man sich siende met de wapen
Bedwonghen en verheert, die gheeftet dat'lijck op.
Men mant de prijs na land, om de uytgheteerde rop

[c] *Tunis*, een stad in Barbarijen, eertijds de machtige stad Carthago.

[d] *Algiers*, nu een roofnest in Barbarijen, is eertijds de machtighe stad Teleusine geweest; maer met de groote oorlogen des konincks van Fez, en daerna met die van Keyser Karel de vijfde, is deselve gheheel geruijneert.

Der Turc-

Der Turcken te vergoen; matroos werd heen ghedreven
Als paerden na de marckt, die meest daer voor wil gheven
Is koopman, of 't en waer dat licht verleyd', verviel
En word een [a] Renegaerd, die stracks een rover-kiel
Helpt mannen, en na zee om wederom te knellen
Sijn lands-man, neef, of vriend, of eertijds med'gefelle.
So deed' de Veen-boer oock, Argiersche Admirael,
Sijns vaderlands een schelm, die menigh koopman kael
En bijster heeft gherooft, verswackende door desen
's Lands midd'len, dat den Turck ten rove opgheresen
Ter zeevaert is so hoogh, dat hy die oyt ontsien
Van Turcken was op zee, den Turck komt vrede bien.

BEllone onder des na Indien is vertrocken,
En dinght geweldigh, om de eylanden van Molucquen.
De [b] Portuguees ontwijckt den trotsen Castiliaen,
Diens overmoedige gheest valt op den Ternataen.
[c] Mothir en [d] Macian, [e] Cayoa, [f] Labonesen,
[g] Gilolo, [h] Bacian, en meest de Tidoresen,
Die vry ter koopmanschap den Spangiaerd namen aen:
Maer konden 't dwangh-gheweld der selver niet verstaen.
En met den Batavier tot tegenstand vergaerden.
Daer van moet hebben danck, Heer [i] Wittert, en van Caerden:
Bysonder [k] Matelief, die de eerste weyrbaer' schans
Gesticht, en 's konincks soon den koninckliјcken krans
Op 't hoofd bevestight, van 't reuck-nagel-rijck Ternaten:
Dat van sijn rechten Heer door vreese was verlaten.
Maer Wittert die (al spijt het [l] Sylva) so veel goets
Veroverd voor de vuyst, verkrijght niet minder moets,
Te vyand-waert, en valt van de opper roem [m] ter neder,
Sodat de Sylva groeyd, in spijt van Wittert weder,
Van Caerden klimt alleens door dapperheyd ter eer,
Door Sylvas meerder macht, so daelt hy weder neer.

Anno 1613.

a *Renegard*, werden die genaemt, so van Christen Turcken worden, ende haer besnijden laten.

b De aenhoudende zee-vaerden der Nederlanders in Indien en de Molucques, veroorsaken dat de Portuguesen van de plaetsen, die sy in de Molucques besaten, ontbloot werden; ende de Castiliane, door toedoen van die van Tidore, daer wederom ingevoert werden, ghevangen nemende den Ternatanschen koninck, met een deel van de principale Ternatanen.

c *Mothir*, anders Timor, een van de Molucksche eylanden, legghende bezuyden neffens Tidore.

d *Macian* volght daer na, diens zuyd-hoeck leyd 8 minuten benoorden de linie.

e *Caio*, een kleyn eylandeken beoosten Macian, dat in dese oorloghe van sijn inwoonders verlaten werde, die hun op 't eyland Macian begaven.

f *La bona*, een sterckte op 't eyland Gillolo in 't koninckrijck Batiai.

g *Gilolo*, is een groot eyland, legghende recht onder de linie, gelijck als oft dry of vier eylanden aen malkander vast waren, hebbende aen de west-kant de eylanden diemen Molucques heet.

h *Bacian*, is het zuydelijckste der Molucquen, leggende so veel bezuyden de linie, als Macian daer benoorden leyd.

i Den Admirael *Frans Wittert* ende *Paulus van Caerden*, mede Admirael elck over een esquadre schepen in de Molucques, bevestighden (te weten, Wittert de Ternatanen, en van Caerden de Macianen) wederomme in hare eylanden.

k Den Admirael *Cornelis Matelief* sticht op 't eyland een sterck Fort, te weten, op 't eyland Ternaten, ende noemde het Orangien, by den Indianen Maleya te voren gheheeten.

l *Don Ieronimo de Sylva*, Gouverneur des koninghs van Spangien in Molucques.

m Na dat den Admirael Wittert de Spaensche grooten afbreuck ghedaen hadde inde Molucques, werd in 't leste van de Spaensche veroverd, als oock de Heere van Caerden.

Levis est fortuna, cito reposcit, quæ dedit.

a Laurens Reael, Gouverneur vande Moluques der Nederlanders, ende namaels Generael van Indien; Reael is te segghen koninckllijck.

b Ioris van Speilberghen, Generael.

c Gelijck de son hare reyse doet van 't oost na 't westen om des werelds kloot, doet hy deselve oock om den kloot der aerden.

d Lima, een koninckllijcke stad in't goutrijcke Peru, aen de zuyd-zee, legghende omtrent den 12 graed bezuyden de evenaer linie.

e Sint Maria en Sint Franciscus, waren twee Spaensche schepen alsoo ghenaemt.

Anno Salut. 1615

f Don Rodrigo de Mendozza, Admirael der Spaensche koninckllijcke vloote.

g Don Pedro Alvares de Piegar, Admirant, ofte den Spaenschen vice-Admirael.

h d'Eylanden Ladrones, hebben dien naem van de Inwoonders der selven, dat een schelmachtigh volck is; want Ladrones zijn schelmen, dese legghen onder de Eylanden de Archipelaga Sint Lazaro, omtrent op den 15 graed benoorden de linie Æquinoctialis, en den 197 graed Longitudinis.

i Jacob le Mair, Capiteyn en Comijs van twee schepen, gaende om niewe landen te ontdecken.

k Terre d'el Fuego, zijn de Eylanden bezuyden de strate Magellanes, van Magellano alsoo genaemt, om dat sy daer op de hooghten eenige vyeren ontwaer wierden; want Terra del Fuego is 't land van 't vuyr te seggen.

l Ghenaemt strate le Mair.

m Maley, een sterckte op 't Eyland Tarnate; by de Hollanders Orangien ghenaemt.

n Laurens Reael, Generael van de Indien.

o Jan Pietersen Koenen, President inden raed van Indien, namaels Generael van Indien.

MAer [a] koninckllijcke naem, met koninckllijcke gaven,
Draeght koninckllijcke sorgh voor koninckllijcke have,
En schraeght het heyligh recht in 't koninckllijck gebied.
Die meest elck een bemind, en koninckllijck ontsiet.

NV word' ick weer ontwaer den Zeewschen [b] Speilenbergher,
Reys-broeder van de [c] son, der Castillianen tergher.
Door 't Magellaensche naw, van Chili zuyder-kant,
Hy noord-waert vyer en swaert (te water en te land)
Te vyand met sich voert; die komende te ontblooten
De kust van [d] Lima, komt de koninckllijcke vloote
Hem vallen aen by nacht, daer, op den trommelslagh,
Men 't donderend' gheschut, elckander treffen sagh.
Den Spangiaerd krijt en schreewt, de allarm trompetten klincken;
[e] Maria en het schip Francisco beyde sincken.
[f] Mendoza neemt de vlucht, verwacht de morgen-son,
Also hy dese strael niet wel verdraghen kon.
Den blancken ochtend bloost, de nacht is overwonnen;
Met werd den strijd op 't niew seer heftigh weer begonnen.
Den Spaenschen [g] Admirand werd dapper na ghespoort,
Van achter en ter zy, tot sinckens toe deurboort.
De vrede-vaen stack uyt, men wild' hem op ghenade
't Lijf berghen, maer hy toeft, tot dat het is te spade.
't Schip van de Baren wert ghedeckt en ingheswelght.
Dus werd des konincks vloot haer meeste kracht verdelgt.
En Speylbergh noordwaert op de kust van niew-Hispanien
Braveerden met den naem des Princen van Orangien.
Swayd west-waerts over langhs [h] Ladrones, na de straet
Manilles, Philippijn, en na Molucques gaet.

TEr selver tijd [i] Lemair voorby D'el [k] Fuego reckten,
En niewe [l] pas bezuyd van Magellan ontdeckten.
En landen tot [m] Maley, in't Ternataensche rijck.
Daer [n] Laurens hem onthaelt, en scheyden koninckllijck.
Le Mair na Iava zeyld, en landen tot Iapare.
Voorsiende 't schip met rijs, vleesch, visch en eetbar' waren.
En komt tot Iacatra, daer [o] Koenen door den last
Der Heeren van 't Bewint het schip en goet aentast.

Na dat

Na dat Lamair een op en onderganck der [a] sonnen
Aen 't afghemeten rond het jaer hadd' afghewonnen.
En 't grootste deel rond-om des aerd-kloots hadd' geswerft.
Hy in sijn t'huys-vaert op het schip van Speilbergh sterft.

a Lamair met son den aerdkloot om zeylende, wint derhalven eenen omloop van 24 uren, van die so om de oost na Indien gevaren, ende aldaer haren dijnghs-dagh hadden, doen die van Lemairs gheselschap haren maendagh hadden.

TErwijl den [b] Naplitan met Spaensche bystand landen
Ter vorstelijcke [c] bruyt, aen de Adriatsche stranden.
*Kerckhoven door den last van Staten met de vloot
Derselve, sich erbiet den vryen bondghenoot
Tot bystand, daer uyt volght dat haer de Naplitanen
Erbieden tot verdragh met den Venetianen.

b De Venetianen oorlogen tegen die van Neapels, versoecken der Staten hulp.

c De Golve van Venetien werd den Hartogh van Venetien, alle jaren, ghelijck een Bruyt, met groote feest ghetrowt.

* *Kerckhoven*, Admirael over der Heeren Staten schepen, die tot der Venetianen bystand gingen.

TEn leed niet langh daer na, Bellone moe gherust
Met Mars ontwaken, op de Nederlandsche kust.
Den deghen gaet van leer, de Spangiaerd en Hollander
Bestellingh gheven, om te rooven op malkander.
En onder sulck bestel, so werter altemet
De een bondghenoot op zee van de ander afghesét.
Valt yemand klachtich dies, [d] Compaen die sal 't ontloopē,
En rooven, tot so langh hy met sen buyt mach koopen
Sich selven van de galgh, en 't overschot van dien
Dat maeckt hem naderhand noch achtbaer en ghesien.

d *Claes Gerritsen Compaen*, een vermaert zeeroover.

TErwijl door Staten raed, en 't Princelijck bedencken,
Om de algemeene macht des avond-vorsts te krencken;
Een ellef-kielde vloot, in Holland werd ghemant.
Die na de zuyd-zee, en de Peruaensche strand,
Door [e] l'Heremijts beleyd, de Spanjaerds ende Mooren,
Te water en te vyer, en swaerde ringhelooren.

e *Jaques l'Heremite*, Admirael, gaende door de strate le Mair met de Nassousche vloote, om de landen van Peru te beoorlogen inde zuyd-zee.

EN ondertusschen werd de t'saem-ghestelde macht
Om gantsch America te dwinghen, opgebracht.
Daer Holland niet alleen, maer oock haer [f] Bondgenoten,
Sich onder een banier met handen gaer gesloten
Verbinden, om de winst, 't zy door een loosen trap,
Of openbaer gheweld, of door goe koopmanschap.
Met werd de Spaensche zee met scheeps-geswarm bekroosen,
Vol hoogh en laegh ghesaghs, vol krijghers en matroosen.
Daer [g] Wilkens [Admirael der bondghenootsche vloot]
Het Staten lemmer eerst te vyand heeft ontbloot.
Of wel de nortsche nijd, verleydster van de eewen,
Ghebeten op de deught, door 't overtolligh schreewen
De ware roem verdooft; ten lesten blijckt nochtans

f Te weten, alle de Geunieerde Provintien, als Gelderland, Holland, Vriesland, Zeeland, Wtrecht, Overyssel, Zutphen, Groeninghen en ommelanden.

g *Iacob Wilkens*, Admirael over een vloote gaende na de West-Indien.

De luyster van 't bestaen, met hoogher eeren glans.
Terwijl dat [a] Castor met sen tweelingh broer, 't ghewemel
Der schepen (van om hoogh uyt haer robijnden hemel)
Sagh krielen zuyd-waerd aen, en gheeft terstond en wenck
Den klaer gehelmden [b] reus, die staende in bedenck,
Wien of 't hier ghelden sou; men hoort de [c] leew vast brul-
len;
De rugg'waerts gaende [d] kreeft, begon sijn hock te vullen
Met voor-raet, daer uyt sloot de heldighe Orion
Dat het de [e] Hydra gold, die met haer speecksel schon
De niewe Ridders, die de Atlantsche gulde Vliesen
Beloerden, so 't oock was, des sy begint te biesen:
Aensiende al dees macht, Thetyos zuyder schulp
Beploeghen, en sy roept de tweelingh broers om hulp.
De water-goden [die voor ditmael met de sonne
De onheylen (toebereyt het kreeften hol) versłonnen,
Ter water-geusen heyl] ontsegghen haer dien tocht;
En daer mee lagh 'tghekeert, wat datse voort besocht.
Daer mee den Admirael op Palinuurs bestecken,
Sich gist ter plaetsen, om de gantsche vloot te ontdecken
De lasten van haer reys; 't gheschieden, en terstond
Men al de gantsche macht ten aenslagh willigh vond.
Nu gaetet voor de wind, men laet gheen anckers sincken,
Voor datmen van Brasil by avond-son sagh blincken
De kust van [f] Salvadoor; daer op me 's anderen daeghs
Met de opganck van de son de schepen haelden slaeghs,
En zeylden steewaert aen, ghelijck een duyster wolcke,
Die uyt het oost en opdringht, en de silte kolcken
Van [g] allerheyl'ghen Bay, met dwarrel-winden roert.
En op haer vlercken 't vyer van Iovis blixem voerd.
So dat den Spangiaerd werd met bleecke vrees omvangen.
Aensiende hier haer stad op 't punt des onweers hanghen.
Dat datelijck begint, eerst met een hel gherucht
En luyd trompets gheblaes, en dan gheswind ter vlucht
De blixem-peezen uytghereckt, daer op verbolghen
De logge ysers met een donder barstingh volghen.
Dit duyrt en weder duyrt, den Spanjaerd doet sen best,
En weyrd sich dapper, uyt sen opgerotste [h] vest.
Hy kaetst de bal weerom, help kopere kortouwen,
Help yser, kruyd en loot, hy soeckt sen nest te houwen.
Dit wackerde 't ghevecht, terwijlen 't groot gheweld
Der Spaensche battery, 't schip Groningen, bekneld
En heel in flaute brocht; daer op dat Wilkens letten,

En zeyl-

a *Castor* en *Pollux*, worden by den Poëten ghefabuleert Goden ende leyds-luyden der zee-varende te zijn, by welck ghestard de tweelinghen, die een teycken, ofte twalefste ghedeelte des Zodiaex begrijpen, verstaen moet worden, waer in haer de sonne van den 21 May tot den 22 Iunij verthoont; ende werd daer mede den aenstaenden tijd des jaers afghebeeld, waer onder de veroveringhe gheschiede.

b *Orion*, ofte den reus, een uytmuntend sterrebeeltenis onder het teycken der tweelinghen.

c *Leo*, mede een teycken des Zodiaex, gheduydet op de macht der Hollanders, Zeewen ende West-Vriesen, die de beeltenissen des leews in hare wapens voeren.

d *Cancer*, het noordelijckste teycken des Zodiaex, mede gheduydt op de Nederlanders, voornamelijck de uyt-reeders deser vloote.

e *Hydra*, is een zuyder-starrebeeld, behoorende eensdeels onder het teycken Leonis; werd gheduyd op de Spaensche macht in Brasilien.

f *Salvadoor*, een stad inde Bahy de Todos os Santos, leyd in Brasilien aen Mardel noord op 12½ graed bezuyden den evenaer.

g *Bahya Todos os Santos.*

h Dit was een battery op een steenrots leggende, dicht aen de stad.

En zeylden derwaerts, om de machteloos' te ontſetten.
Hier gaetet weer als voor; gheen harte was ſo kleyn,
Die hoop of moed ontſonck; met komt de dapper [a] Heyn
Den Admirael aen boort, en ſtemmen onder allen
Te landen, om alſo met ſtorrem te overvallen
De groote battery; met ruſtme ſich na land,
Den onder Admirael beyd ſchuyt en ſloepen mant.
Dat gelt na Salvador; den ſtorrem werd begonnen,
En na een kort gevecht, de veſten is ghewonnen.
Hy ſellefs in perſoon, de derde is in 't getal
Die 't Staten vendel ſwayde, en plante het op de wal.
Maer ſo die van de ſtad daer op [als offet hageld']
Moſquetten loſten, heeft me 't grof gheſchut vernagelt
En is vertrocken, t'wijl dat [b] Heſper van den nacht
Voorloopſter van ſen komſt de vlugge bootſchap bracht.
Het krijghſ-volck (onder des eer dat den avond naeckten
By Sint [c] Antonis Fort) gheland werd, ende maeckten
Haer leger voor de ſtad, tot dat de morghen root
Van de overwinningh brocht het blijde boden-brood;
Want ſo men met den dagh de ſtad aen beyde zijden,
Te water en te land, ſich ruſten te beſtrijden:
Recht ſo het legher op in vol ſlaghorden treckt,
En ſonder tegenweer tot voor de poorten reckt:
So komen op de muyr, de ſlaven, die verlaten
Van 't vluchtigh Spaenſch-geſind, en vragen ons ſoldaten
Wat haer begheeren is; want (ſeggenſe) ingeval
Ghy in de ſtad wilt zijn? komt tot ons op de wal,
Het vollick is ghevlucht, te land-waert in met hoopen,
Des ſoge wilt: klimt op, en doet de poorten open.
Waeghhalſen nu ſta by; een man dry, vier, op de eer
Gebeten, mannen op elckander haer gheweer,
En klimmen in de ſtad, ontdoende de yſ're grendels
Der poorten, daer op aen flux met ontwonden vendels
De hoopen trecken in; met komt Piet Heyn te land,
(Terwijl de Prince vlagg werd op de muyr gheplant)
En ſtelden op 't ghebruyck der overwinningh ordre:
Om voor de Heeren en haer meeſters te bevord'ren
De vruchten vande zeegh; gewonnen is de ſtad.
[d] Mondoſſo met ſen ſoon en hof-ſleep word gevat,
Ontwapend en gevoerd na krijghs-gebruyck, gevangen
Na Nederland, terwijl van [e] Dort voorwind komt prangen,
Te ſoecken inde Bay de zeeghbaer Wilkens vloot,
Daer van hy was verdwaelt; die vindende, verdroot

[a] Pieter Pieterſen Heyn, Vice-Admirael deſer vloote.

[b] *Heſper*, den avond-ſtond, voor-bodin van den nacht.

[c] Sint Antonio, een Fort omtrent een ure gaens vande ſtad Salvadoor; hier worden het krijghſ-volck te lande gheſet, die van daer na de ſtad marcheerden.

[d] *Don Diego Mondoſſo de Fortado*, Gouverneur van de Bahy, werd ghevangen en in Holland ghebrocht.

[e] *Ionckerlan Heer van Dort*, Colonel van 't krijghſ-volck, verdwaelt zijnde vande vloot, komt na de veroveringhe inde Bahy, ende wert aldaer tot Gouverneur gheſtelt.

Hem dapper als hy ſagh de ſtad met haer kaſteelen
Veroverd, dat hy niet mocht van de zeegh-eer deelen.
Des ſoeckt hy ſich te land (alſo hy werd gheſteld
Tot Gouverneur der ſtad) met lawer-eer in 't veld
Te voeden, maer 't bedeegh heel anders dan hy giſten.
Hy reed wat van ſen heyr, daer op den vyand viſchten
En ſpringhen tot hem in, ſen paerd dat wil niet voort,
Dus word hy achterhaelt, en jammerlijck vermoord.
Terwijl den Admirael ſen voorder heyl ginck ſoecken,
Om met ſen zeevaerts-lof, de Americaenſche hoecken
Door 't vliegende gherucht, met luyd allarm gheſchal,
En Caſtiliaenſche vrees, te vullen over-al.
Daer na het goed gheluck dat brenght hem weer te reede
In Holland, daer hy ſich met de eere hoūd te vreden:
Als hebbende aldereerſt de peerel afgheſtroopt,
De Taegſche kroon, en voorts haer felle trots gheſloopt.

HIer komt een jongher [a] held van Naſſou op de golven,
Die 't Hollandſch vee beſchermt voor Vlaend'rens wreede wolven.
Wijl Milord [b] Buckingham met Britſche ſchepen land,
En ſpijt de Leli [c] vorſt het rooſigh vendel plant
Op Sinte [d] Martens kuſt, des Luydewijck ontwaeckten
En 't nieu ghelande heyr van tow en anckers ſlaeckten,
En knoopter aen de vree; t'wijl Hollandſche [e] Reael
Met ſchepen Spangien terght, Biſcayen, Portugael.

MAer ſtoute dapp're [f] Heyn, ô! wonder deſer eewe.
Die door dijn groots geſagh [gelijck de dapper' leewe]
Den wolf ſijn roof ontjaeght; hier komt my inden ſin
De blixem van dijn roem, diens heldighe begin
Ghelijck een onweer, door de kracht des winds ghedreven,
Sich tegen 't ſpaenſch geweld, ten hemel heeft verheven.
Laet tuyghen Salvadoor, laet tuygen de Bahy,
Laet tuyghen de Echo hier op 't ſwalpen van het Y:
Hoe deſen Heyn op zee, ſpijt Spangiaerd en kaſteelen,
Spijt donderend geſchut, komt met den Spanjaerd deelen.
De ſchepen inde Bay, de barcken wel ghelaen,
't Prijſwaerdighſt dat is buyt; den Spanjaerd ſach vergaen
In de aengheſteken vlam, de ontloſte Spaenſche kielen,
En Heyn van acht'ren met de buyt na 't noorden wielen.
Na Holland vlieght de Faem, al-eer hy ſelven land.
Wat buyt dat inde Bay Piet Heyn heeft overmant.

a *Ioncker Willem van Naſſou*, Admirael van Holland.
b *George de Villers*, Heer van Bukingham, overſte van een vloote Engelſche ſchepen, inde oorloghe tegen Vranckrijck.
c *Louys de XIII*. koninck van Vranckrijck en Navarre.
d *Sint Martijn*, een eyland op de kuſt van Vranckrijck, neffens de ſtad Rochelle.
e *Laurens Reael*, ghe-weſen Generael in de Ooſt-Indien.
f *Pieter Pieterſen Heyn*, Admirael over een vloote ſchepen gaende na Weſt-Indien.

DOen heeftmen onderstaen met meer en grooter vloote,
West-Indien over-al vyandigh te bestooten.
De konincklijcke [a] bruyt werd langher niet verschoont.
Wat Holland derf bestaen, dat heeft dien Heyn ghetoont.
Die nu als Generael, tot trots der Castilianen,
Hun silver vloote ginck belaghen na [b] Havane.

TErwijl de Zeewsche [c] held in selfder Heeren dienst
Betrachtende sijn eer en eedt, op 't onvoorsienst
[Ontsiende vuyr noch stael] de Spaensche weerbare schepen
Seer rijck gheladen, in [d] Honduras heeft benepen.
Hun groet was kruyt en loot, al sagh den Spaenjaerd suyr.
Den buyt na Holland vaert, sijn foy was roock en vuyr.

MAer Cuba onder dies verschrickt, so menigh werven
Als [e] Heyn omtrent de kust komt met sijn vloote swerven.
Men wacht de silver-vloot, die door het langh verloop
Des tijds, ghehouden werd, haer komste buyten hoop.
Tot dat de droeve nacht voor 't bly gheval most wijcken,
Die 's ochtens met den dagh een man van stengh dee kijcken,
Die met een schorre keel roept, luyd', een zeyl, een zeyl;
Een ander van beneên, roept weer, gheluck en heyl;
Waer isset oost of west? in 't zuyden, antwoort de ander.
Met setmen daer na toe, en vinden by malkander
Een konincklijcke vloot; die wordende ontwaer
't Vervolghen deser, is [uyt vreese, om 't ghevaer
Te ontwijcken] dat'lijck heen gheloopen na [f] Matance:
Want niemand van haer al, ghesint was, pijck of lance
Te breken in dien strijd, den Spangiaerd beter keurt
By tijds te loopen deur, dan after na betreurt.
En waren naw ter ree, de logge anckers vielen.
Maer Heyn sit met sijn vloot haer dat'lijck op de hielen;
Hy wilse grijpen aen, gheen Spangiaerd die sich rept.
Men meende, dat hy van vermoeytheyt, adem schept.
De sloepen raken uyt, die heen en weder streven,
Den Spangiaerd gheeft sich op, behoudens 't lieve leven.
Doen wasset repje, voort, Signioor die moest na land.
Matroos heeft inde plaets de schepen weer bemant.
Dus werd dien konincx schat veroverd, slechts door vreese:
En niet door slagh of stoot, of vechten; dat voor desen

Noyt

a De Spaensche silver-vloote.

b *Havane*, een stad met een bequame zee-haven, daer des konincks silver-vlooten ghemeenelijck by malkander komen, ende ververschen, leggende aen de noord-kant van 't Eyland Cuba.

c *Pieter Adriaensen* van Vlissingen, Admirael der vloote na Honduras.

d *Honduras*, is een landschap omtrent den Istmos van America, de kust desselfs streckt sich van den Isthmos des Chersonesi Iucatan oost aen na Capo de Honduras; dit landschap werd by de meeste oude Geographi Truxillo ofte Trigullium ghenaemt.

e *Pieter Pietersen Heyn*, Generael over een vloote Nederlandsche schepē, past op de Spaensche silver-vloote.

f *Matance*, is een haven, ofte Bay aen de noord-zijde des Eylandts Cuba.

Noyt heerelijcker buyt (in waerde dien ghelijck)
Veroverd is in zee, of eenigh koninckrijck.
Hy komt behouden aen, in 't Vaderland ter haven,
En doet de Faem van Heyn en [a] Lonck ten Hemel dr
ven:
Vermids hun groote daet; haer aenkomſt werd begroet
Van Heeren en ghevolgh, van vrye Burgher-ſtoet.
Men loſt het grof gheſchut, met pick en teer-ton branden
Bewijſtmen, dat de zeegh, is voor de vrye landen.
Caſtilien ſchrickt van vrees, dier tijdingh, en van row
In Brabant ſchier beſwijmt de vorſtelijcke [b] Vrow.
Haer krijghsman muyteneert, het gater langhs hoe grover,
Want [c] heer-oom niet een duyt heeft tot den oorlogh over.

PRins [d] Frederijck daer door ghemoedight, en met raet
Van Staten, hy ten [e] Boſch der Vorſten jaghen gaet.
Het wild dat werd beſet, ſijn ſtandaerds ſachmen planten,
En 't wapen ſpits ſijns heyrs, ſich na den vyand kanten.
Recht ſo d'alſiende ſon het [f] kinder paer doorſweeft,
En groeten vaſt van verr' den blaugheſtarden kreeft.
Die gaende overdwars, als of hy waer gheneghen,
De gunſt des Adelaers; ofſchoon den leew te deghen
Het vorſtelijcke Boſch tot 's vyands dwangh beſet!
Het is der ſtruyſſen ſchult, dier tanden graegh ghewet
Hoef-yſers niet alleen, maer 't kreeften mergh verſlonden.
En hiſtenſe evenwel ter jaght, als koppel honden
Beanghſt te vyand-waert, daer ſtaenſe t'enden raets,
Tot dat dien dapperen [g] Heyn komt letten op de kaets.
Wat helpt het [ſeght hy] dat wy leggen in [h] Goereede,
En dat het leewen heyr op Cæſarlijcke ſchreden
Den lawer-krans vervolght, daer 't klagende geſind',
Dat by den oeghſt ter zee moet houden wijf en kind,
Van vriend en vyand beyd' ſo ſchendigh werd benepen?
'T is nawelijcks geſeyd, een deel gemande ſchepen
Op 't Admiraels gebied, met zeylen in 't vierkant
Belaghen weſt-waerts heen 't roof hongherighe ſtrant
Van Vlaend'ren, om deſſelfs bederff'lijck zeevaerts ſchen-
den,
Tot Duynkerck, Nieupoort en dief-queeckende Ooſt-
enden
Te toomen in; ghelijck de eertijds helden deên
Die voor de vrye vaert ten leſten adem ſtreên.
Daer van dat ware proef de Gieren ende Struyſſen

Die't

a *Hendrick Lonck*, Admirael der voornoemde Nederlandſche vloote.

b *Iſabella Clara Eugenia*, Infante van Spangien, Hartoginne van Braband, &c.

c Ofte de Geeſtelijckheyd.

An. Salut. 1629.

d *Frederick Hendrick* Prince van Orangien, &c. Gouverneur der Vereenighde Nederlanden.

e *'s Hartoghen-Boſch*, een ſtercke ſtad in Brabant, placht wel eer een Boſch te weſen, daer de Hertoghen van Brabant plaghten te jaghen; deſe ſtad werd van den Prince beleghert.

f So de ſon het teecken der tweelingen paſſeerde, dat is, inden Meytijd.

g *Pieter Pieterſz Heyn*, werd van den Prins van Orangien ende Staten van Holland verkoren tot Admirael vander zee.

h *Goeree*, ofte 't Goereeſche gat, is een bequame zee-haven, tuſſchen Holland en de Eylanden van Zeeland; hier lagh de vloote daer Piet Heyn ſijnen eerſten tocht (in deſe bedieningh zijnde) mee doen ſoude.

[Die 't roode [a] Leewenburgh(dat met getackte [b] kruyssen
Bewimpeld werd) slaen gae, in stee van graghe buyt]
Mee-draghen, tot getuygh, op de afgestreden huyt.

DVs streeftmen wederzijds, Borgongien schijnt te waken
Op de aenkomst van den Heyn, die uyt sijn vuyrighe kaken
Gegoten ysers fluymt; de allarm Trompette raest,
Den Vlaemschen Admirael uyt Lemnos kokers blaest
Een selfde teghen-gift, van blixemende ballen:
Doornagelende aldus elck anders houte wallen.
Met sulck een donderstem als of tot 's hemels weyr,
Iupijn verblixemden 't Olympsche reusen heyr.
De Meereminnen en strand-ruyschende Nereyden
Verschrickt uyt vreese gaen heen na de diepten weyden,
Daer [c] Pluto vast beanghst met [d] Argus oogen sat,
En hoeden 't overschot des Indiaenschen schat:
Wt vreese dat dien Heyn met ridderlijcke wapen
Hem in de mijnen mocht van Mexico betrapen.
Met komt [e] Vulcanus op een Peyrlemoeder schulp
Wt [f] Lemnos eyland met sijn konsten hem te hulp.
Recht so Apollo dacht het hooft der Batavieren
Als overwinnaer van dien scheeps-strijd te laurieren.
So brand dien hinckert los, van uyt een roover kiel,
En treft den Admirael, die stracks ter nederviel
En gaf sijn groote gheest; den lawer God ontfonckte
Van gramschap, en terstond America belonckte.
Als of hy andermael, den schat van Pluto, daer
Wild' hangen, op het punt eens lemmers evenaer.
En om de ontijd'ghe dood des Admiraels te wreken,
De Vliesen van Peru [met voordacht al besteken]
Wild' overleveren, aen de [g] schaduw vande ziel,
Des overleefden Heyns, die de overwinningh hiel.
En lawerieren dan den Ridderlijcken schedel,
Die door [h] Manhafte deughd werd overdubbelt edel.
Het lichaem(onder dies)dat voor die ziel te kleyn
Een huys-vest was, van dien beroemden Capiteyn,
Werd met lijckstaci, na 's landswijs besteed ter aerden.
Een voorbeeld dien, die na hem weder sal aenvaerden
Sijn 's ampts bedieningh, tot betrachtingh, om dien trap
Te klimmen op tot staet tot eer en Ridderschap.
De gilden van Neptuyn die by den zee-oeghst leven
Verstonden dese mie en grooten row bedreven,

[a] *Castillien* en *Leon*, daer van de koninghen van Spangien haren titel voeren.

[b] Roode quastighe kruyssen in een wit veld, is de leverey van Borgongien.

[c] *Pluto*, een God des rijckdoms, als van gout en silver, en alle kostlijckheyt uyt der aerden komende.

[d] Eener die in vreese is, dat hem yets benomen sal worden, siet met hondert oogen om hem.

[e] *Vulcanus*, den God des vyers.

[f] *Lemnos*, een der Griecksche eylanden daer veel swavel-bergen zijn, by de oude Poëten het vyer toegheheylight.

[g] *Hendrick Lonck*, Generael na de West-Indien.

[h] *Tota licet veteres exornent undique ceræ Atria, nobilitas, sola est atque unica, virtus. Iuvenal. Satyr. 8.*

Het welck mijn Musa hier wat nader overleyd',
En keurden dit te zijn een swacke menschlijckheyt,
Sprack sy tot troost van die so hun hier over quelden
Dat Holland meerder heeft doorluchtige oorlogh helden:
Die bidden dat ick wensch die so gheluckigh maer
Slechts voor den vyand als Piet Heyn [a] gestorven waer.

a *Dulce, & decorum est pro patria mori. Horat. oda 2 lib. 2.*

TErwijl so werd de kroon en luyster van Castilien
Door openbaer geweld bevochten in Brasilien.
't Is, yeder heeft sen beurt; 't gaet met de heerschappy
Als met de ebb' en vloed op swalpende ghety.
Indien [b] Pythagoras van 't zielighe vervaren
Oyt yet waerschijnlijcks sprack, so soud'me nu sien waren
Den [c] Atabaliba met al sen Edeldom;
Den [d] Motencuma en Cacyquen op 't ghebrom
Van [e] Lethes stil gheruys, niet als de doode schimmen
Te pleghen, die quansuys van uyt den afgrond klimmen
Ter wrake, met harpuys of pick of sulpher toorts:
Maer met een gladde klingh, met pieck en lanci, voorts
Met swangher grof gheschut en alderhande wapen.
Dier Gheesten dat wel eer ontijdigh zijn ontslapen
Om haer moordadigh gout; soud Atabaliba
Die aen den Spanjaerd al 't gout van Peruvia
Brocht tot sijns lijfs rantsoen niet voor sen schade dingen?
Ia trouwen, siet hy komt hy salse weder dwingen,
Ter wrake van sen gout, ter wrake van sen doot.
Maer hoe sijn oorloghs-sleep was eertijds naeckt en bloot.
Dats waer, die nederlaegh maeckt nu de zielen wijser,
Dees komen nu ghekleed, en boven dat in 't yser
Bekloncken 't boven lijf; het Peruaensche heyr
Was wapen-loos, en ongheoeffend op 't gheweyr?
Die zielen die so langh om huys-vest ginghen dolen
Na dese lichamen, die hebben op de scholen
Des sestigh jar'ghen krijghs, nu red'lijck wel gheleert.
Daer van [f] Olinda werd dees wapen-proef vereert.
Een vloote toegherust van over vijftigh schepen,
Met mannen, die 't vernuft en hart so wel gheslepen
Was, als de degens snee die aen de heupen hingh.
Dit wasse die vol moets na Fernambuco gingh.
Hier heeft de dapper' [g] Lonck als zee-god vande scharen
Wt Texel ende Maes, de Brasiliaensche baren
Doen trillen voor sijn komst; de [h] Weerdenburger Heer
Dinght om de land-vooghdy en weerde krijghers eer.

b *Pythagoras*, een Philosoph van Samos, van dat ghevoelen zijnde, dat de zielen vande menschen ofte beesten met het versterven der selver verhuysden van de eene in de andere lichamen.

c *Atabaliba*, groot Heer der Peruanen.

d *Motencuma*, koninck van Mexico.

e *Lethes*, den vloed der vergetelheyt.

f *Olinda*, een voorname stad in de Capitanie van Fernambuco in Brasilien.

g *Hendrick Cornelisz. Lonck*, Generael over een vloote gaende na Brasilien.

h *Ioncker Dieterick van Weerdenburgh*, Colonel over het krijghsvolck deser vloote, namaels Gouverneur van Fernambuco.

De [a] Faunen van het land die hoorende 't trompetten,
En vremde trommelslagh, haer al verbaest ontsetten,
En vluchten boschwaertin; dus treckt hy steewaert aen,
En doet tot [b] drymael toe den Spanjaerd aerslingh gaen.
De Brasilianen en [c] Cariben, die voor desen
Wel meesters plachten van een bloedigh mael te wesen,
Die loopen voor de slagh en donder-draf van Lonck,
Die 't yser steewaert jaeght, met sulpher blixems vonck.
Sy nad'ren tot de stad, Olinda 't sal u gelden;
Der [d] Iesuytenburgh ontset sich der ghewelden
Van een veel Weerderburgh; 't ghewijde bollewerck
Dat werd beklommen, want het misten [e] Albuquerck.
Dus werd de stad verheert; sta vast nu buyten schanssen,
Borstweeren van 't [f] recif en opghetranste transsen.
De schup geraeckt in de aerd, me plant het grof gheschut,
In 't kort daer is gheen hoop die hier den Spangiaerd stut;
Des komt hy tot verdragh, verlatende de vesten
En sterckten van de stad tot deser landen besten.
Hier van so komt de mie in 't zeegh-baer Vaderland,
En steeckt in al de steên het zeeghe-vyer in brand.
TErwijlen 't [g] Baltisch meyr van Gotthen ende Sweden,
Met schepen vol ghesinds van oorlogh werd door reden;
De koninckklijcke [h] Held komt uyt Bellonas school
En proeft sen krachten, aen de Pruys en trotse Pool.
Alwaer hy sich bevind vol-leert om Mavors stander
Te swayen [als voor heen den grooten Alexander
In Persis] in het [i] rijck, dat noch de schaduw draeght
Van 't lawer, dat wel eer van Cæsars wierd geschraeght.
Dus treed hy scheep, en land met goede spoed sen heyren
Ten oever, om de [k] dwangh des Adelaers te weyren
Van 't overheerde volck, den ouden [l] grysaerd lacht,
En seght wat komen hier van uyt de [m] middernacht
Voor spoocken op de kust; dit wemelend gedommel
Vervlieght wel voor de weerklanck van mijn oorloghs trommel,
Maer 't mist hem, want veel eer hy met sijn trommel weeck
Dan 't Sweedsch gelawerd heyr voor sijn gerucht besweeck.
Dus dinght Gustavus om den Adelaer sijn jonghen
Te ontwennen [n] van den deun die de oudẽ eertijds songen:

a *Faunen*, zijn Bosch-goden, hier mede worden de volcken ten platten lande en der dorpen beteeckend.

b Inden land-tocht Weerdenburghs met het krijghs-volck, erboden sich de Spanjaerds tot drymael toe in slagh-orden; om hare plaetsen te verdedigen, maer weken t'elckens met verlies van volck achterwaerts.

c *Cariben*, zijn de Brasilianen hare Papen ofte Waerseggherss; want het woordeken *Caribes* in hare tael, beteeckend strengh en dapper, soo worden oock alle mensch-eters Cariben ghenaemt.

d Het Iesuyten klooster tot Olinda leggende, op een hooghte, word aldereerst beklommen ende veroverd.

e *Don Mathia de Albuquercque*, Heer ende besitter, door gifte des konincks van Hispanien, vande Capitanie van Fernabuco, tot den tijd der veroveringhe.

f *Recif*, is een droochte ofte rif dat van 't vaste land afloopt, dat alhier voor Olinda een steenen rif ofte drooghte is, daer op eenige buyten-wercken laghen, tot versterckingh van de voornoemde stad.

g *Mare Balticum*, anders de beld inde oost-zee.

h *Gustaef Adolf*, der Sweden, Gotthen ende Wenden koninck.

i Te weten, Duytschland.

k Ofte de tyrannije des Keysers Ferdinandi de tweede.

l *Iohan Tserklaes*, Grave van Tilly, Generael Veld-overste des Keysers &c.

m Anders uyt den noorden.

n Den Adelaer van naturen een roof-voghel zijnde, verstreckt het wapen, ofte levery voor de Cæsars, die ghelijck den Adelaer een ontsagh aller voghelen is, sy haerselven daer mede af beelden een ontsagh aller vorsten te zijn, die vast alles na haer trecken, watse met den deghen verdedighen konnen.

Al heeft Auguſtus eerſt den Adelaer ghemeſt;
Guſtavus komt hem nu beſetten in ſijn neſt.
Auguſtus om het dier met eygen macht te kroppen:
Verſorrighd' het een roof van dry ghekroonde [a] koppen.
Guſtavus blixemd [om nu 't Adelaer gheſagh
Te ſnoeyen] met ſijn dry [b] ghekroonde oorloghs vlagh.
Auguſtus deed voor heen de Duytſche volcken beven.
Wanneerme t'ſijner eer [c] Tropheên ſagh verheven
Van ſtapel wapenen: dat uyt (hun vrydoms krack
Van tuſſchen Elbe en Rhijn in Roomſche lett'ren) ſprack.
Guſtavus wederom van over Baltiſch kolcken
Met Gotſche, Finſche en met rechte Duytſche volcken,
Op [ſijn Trophæen] recht, van wapens, beuckelaers:
Iuyſt op de ſelfde [d] plaets tot ſchrick des Adelaers.
So gaet het wanckel-rad meer menſchelijck dan wonder.
Het onderſt dat komt op, het bovenſt' dat valt onder;
[e] Hy door wiens raed en daed den Adelaer ſo wijt
Sijn vlercken breyden uyt, die raeckt het leven quijt.
Daer op de [f] Held van zeegh tot zeegh de dapp're ſchreden
Van Cæſar heeft beſtaen zeeghbaerlijck na te treden
Tot dat hy endelijck in Leypſichs [g] zeghe-feeſt
Voor vyands loot verruyld ſijn konincklijcke gheeſt.

IN Holland onder dies [h] beſlaetmen vaſt de ſchepen.
[i] Borgongien heeftſen wit te water mee begrepen.
Het oorloghs ghevolgh dat ſleyptme vande wal,
Den leew ſtaet op de wacht en let waer 't gelden ſal.
Prins [k] Frederijck treckt op; met 'troofgevoede Vlaend'ren
Werd van den eerſten how beſtooven met de ſpaend'ren,
Die 's Princen [l] Neef verruckt uyt de eerſte Legher-plaets
Op dat hy ſtuyten af de ſchoon ghemerckte kaets.
Maer neen 't en was dat niet, den Prince quam t'ontbreken
Den voorraed voor ſijn Heyr dit heeft hem op doē breken.
Dies niet te min, Graef Ian verſpaed hier door ſijn werck.
En werd daer door verlet van 't eerſte ooghemerck.
Den Veldheer wacker paſt ſijn Leger af te ſchepen,
En heeft tot [m] Drunen weer ſijn Leger-plaets begrepen.
Hy houd een wakend' oogh al leyd het Leger ſtil,
En let ernſthaftigh waer den Vyand henen wil.

DE Geeſtelijcke [n] Vrow paſt midlertijt op 't ruſten;
Help gelt en wiſſelbrief, help Vlaenderlandſche kuſten,
Help ſchrandere Matroos, Lapſalvers, Timmerlien

[a] Te weten, het *Triumvirat*, ofte drymanſchap binnen Romen van *Octavius*, *Antonius* en *Lepidus*.

[b] Het wapen, ofte banier van Sweden zijn dry kroonen.

[c] Dit waren de zeghepalen die Germannicus oprechten ter eeren Iupiter, Mars en Auguſtus, over de zeghe by hem ghewonnen van den Duytſchen, ſiet pag. 102.

[d] Omtrent de ſelfde plaets aen den oever der Elve, daer de Duytſchen eertijds overwonnē worden van de Romeynen, hebben de Duytſchen onder *Guſtavo* nu het heyr-legher des Roomſchen Keyſers overwonnen.

Anno 1631.

[e] Namelijck, den Graef van Tilly.

[f] Den koninck van Sweden.

[g] Den tweeden Veldſlagh by Leypſigh, daer het heyr-legher des Keyſers *Ferdinandi* gheheel uyt het veld gheſlaghen worde, doch met de doot des koninck de zeghevreughd in treuren verkeerd.

[h] Dit beſlaen is een manier van ſpreken in Holland, ende in 't kort ſoo veel gheſeyd als van hoogher hand gevorderd ende ghepreſt om 't land dienſt te doen, doch voor een redelijck loon.

[i] Te weten, de opperſte hoofden des oorloghs, dienend het huys van Borgongien.

[k] *Frederick Henrick, Prince van Orangien.*

[l] *Graef Ian van Naſſou*, in dienſte des konincks van Hiſpanien.

[m] *Drunen*, een dorp tuſſchen Heuſden en Breda, daer doemaels den Prins ſijn legher neer-ſloegh.

[n] *Iſabella Clara Eugenia*, Hertoginne van Brabant.

't Licht

't Licht driftighe gevaerd met ſmeer en teer verſien;
Help [a] Lemnos en Vulcaen, help ſtout gebeckte [b] Papen,
Help oude Syracuſ' de Geuſen ons betrapen
Met niewe vonden, help ô heyl'ghen Ommegangh
Door u mirakulen en al u Choor gheſangh.
't Helpt al wat helpen kan; de Ponten en Chaloupen
Die worden los ghemaeckt, verſelſchapt met de troupen
Des Graven van Naſſou, den Prince Barbançon
En and're Donnen meer; recht ſo de avond-ſon
Haer dagh-reys had volbracht na veel ghewij de ſegen
En Cruysſlagh achterna, zijn 's op de vaert gheteghen.
Den nacht die ſchuyltſe wech, tot dat de ochtent [c] maeght
In 't purper gout Tappijt haer Bruydegom belaeght;
's Lands [d] Meyreminnen op het Sonneſweeps geklater
Ontwaken, door 't gedruys van 't Nimphelijck gheſchater:
Van beyde Hont en Scheld, en ſiende op den ſchoot
Der [e] Nimphen krielen dees ghekruyſte vyands vloot,
Die op haer braekten los hun ſwangere Kartowen
Voor 't diep tot [f] Saftinghen, dies datelijck ontſowen
't Lands ſchepen (door den laſt des Princen) 't zeyl voor wind
En volghen achter aen dit ſnorckende geſind,
Dat trotſigh ſnoeft en ſchroeft, braverende de Veſten
Bewaekt van 't Leewen Heyr, ontwindende ten leſten
Borgongiens hackeld kruys; ſpijt Berghen op den Zoom,
[g] Naſſou terght hier [h] Naſſou op [i] Naſſous eyghen ſtroom.
Naſſou en [k] Mollegat die kaetſen uyt haer Wallen
En weyren Naſſous Vloot met lood' en yſ're ballen;
In 't [l] Voſmaer is 't te heet dit maeckt den vyant vlugh,
Die 't weſtwaert wend', en keert na Berghen toe den rugh'.
Tertolen ſwoeght van anghſt, aenſiende ſoo veel kielen
Ghemoedight langhs die kuſt op 't ſwalpend' Schelde wielen.
Prins Frederijck die ſiet [m] 's vyands bravade aen,
En ſpreeckt dies by ſich ſelfs, het is een ſtout beſtaen.
Dees mannen zijn te ſtout; maer ſiende dat ſy 't waghen
Langs [n] Roemerſwael, ſeght hy, dees mannen zijn geſlagen.
Met gaet Æool te ruſt, terſtond den Triton blaeſt:
De Goden van 't ghetijd' [o] vergaren met der haeſt;
De Vloot moet over ſtuur of 't tow moet deur de Kluyſen,
En 't Ancker van de Boegh moet na het diep verhuyſen:
Spijt al het Wapen-tuygh en Papen guytery,
De water-goden ſtaen haer water Geuſen by.

[a] Hier mede werd vuyr yſer en grof geſchut beteeckend.

[b] Een Paep in Brabant heeft tot deſe vloote verſcheyden inſtrumentē gevonden, om wonderlijcke dinghen met ſchieten te weghe te brengen, na de konſte *Archimedes Syracuſanus.*

[c] *Aurora*, ofte den dagheraet.

[d] Anders oorloghsſchepen die aldaer op de wacht laghen.

[e] By de Nimphen verſtaet revieren, te weten, de Hont ende Scheld.

[f] *Saftingen*, is een dorp by den Polder van Namen, aen de reviere de Hont, daer by een ghemaeckt diep ofte vaert van de Perel Schans af komt uytloopē, genaemt het Saftingher diep; hier laghen mede Staten oorlogh ſchepē op de wacht.

[g] Te weten, Graef Ian van Naſſou.

[h] Den *Prince van Orangien, Grave van Naſſou. &c.*

[i] Den ſtroom neffens het Fort Naſſou, dicht by de ſtad Bergē op Zoom.

[k] *Mollegat*, een ſchans dicht by de ſchans Naſſou.

[l] *'t Voſſemaer*, is een kille loopende van de ooſter ſchelde tuſſchen 't land van Tertolen en de Polders van Steenbergen, tot in 't volckerack.

[m] Want hy was op die tijd binnen Berghen op Zoom.

[n] *Roemerſwael*, een bedijckt hoeckjen lands aen de ooſter-ſcheld teghen over 't land van Tertolen.

[o] Alſo den wind gingh leggen, ſet haer de ſtroom over ſtuur, ende worden alſo te ruggh ghedreven, des moſten de anckers uyt.

NV is 't des Princen beurt, Alcydes op sijn luymen
Verwacht de Hydra vast, hy grijptse met sijn duymen
En duwtse datse quabt, al spuwtse dat hy niest,
Hy vatse wis, so dats' haer leste dootsnick biest.
't Was Prinslijck van den Prins voor 't [a] Princen land te strijen,
't Was heldigh voor den soon sijns Vaders [b] stad te vrijen,
Daer van dat Welhem eerst de vesten heeft gheheyt,
Daer voor dat Fred'rijck waeckt om 's vyands slim beleyt
Te weyren van haer af, op dat sijn bloed'ghe handen
Niet rucken van ons zy het bolwerck deser landen.
Derhalven hy niet slof ('t ontbrack hem aen geen macht)
't Al-om bequaem ghevaerd met krijgers heeft bevracht.
Galleyen boeven-dwangh, Wtleggers en Fregatten
Het komt van alle kant Borgongien aen te vatten.
Den opper-veldheer (dien 't oproerische ghedrocht
Tot Theodosij heyl [c] met storm en wind bevocht)
Stiert met een voor de wind te vyand waert ons schepen,
En blind des vyands oogh met [d] nevelachte strepen.
De vlaggen wayen uyt, men blaest de allarm trompet,
De scheldse vloot bevind haer over-al beset,
Dies brandse rond-om los; de Hydra met haer draecken,
En met kartouwen-helft vyer, vlam en yser braecken.
Schoon dat dien hel-hond met granaet en vyerwerck bast,
Den leew, op waterslangh, op draeck, noch helhondt past;
Hy weet hem met een swingh in 's vyands heyr te setten,
En brand daer onder met sijn swangere mosquetten.
De vloote werd ver stroyd, de tromlen gaen allarm,
De een vlieght overboort, en de ander roept och arm
Is hier Sint [e] Anneland? elck schreewd als ander droever,
Sint Anna berright ons aen uwen heyl'ghen oever.
Den Grave van Nassau, verselt met Barbançon,
Die siende dat Sint An haer niet beschermen kon,
Ontroeyen met de schuyt den blixem van Orangien:
Diens stralen erffelijck ghebeten zijn op Spangien.
In 't kort de zeegh was ons, daer leyd op eenen stoot
Dees al van over langh geruste Conincks vloot.
De krijgers die de vloên en 't yser zijn ontkomen,
Zijn neffens al den treyn gevangen en genomen.
't Geschut en wapen-tuygh en oorelogs banquet,
Moet nu beschermen die op die het was gewet.
't Vlack-driftige gevaerd, gerust voor 's vyands heyren,
Sal dienen nu voortaen om sulck ghedrocht te weyren;

[a] 't Princen-land, is een nieu bedijckt land, tusschen Willem-stad en Rosendal; hier seydmen was haer meeningh te landen, om een Fort op te maken.

[b] *Willem-stad*, eertijds by des Princen vader tot een stad ghesticht.

[c] Siet hier van op pag. 118.

[d] Want daer quam een dicke mist op.

[e] *Sint Anneland*, een dorp op het eyland Tertolen, neffens het slaeck, alwaer mede een groot deel van de vloote verdronck.

'tZy hoe Heer Dulckē Grolt, of hoe de [a] Keurling schroeft,
Het is de [b] onsal'ghe best ghesweghen dan ghesnoeft.

Hier 's noch een blad dat voeght, ô batavierſche helden!
V zeevaerts eerē-krans; schoon dat het door ghewelden
Der storrem-winden, ten verderve werd gheveld:
Sen luyster nochtans uyt uw' heldigh eere speld.
Na dien dat uwen Mars het wapen-tuygh te water
Na 't westen dreef, ontstack de dapperheyt van [c] Pater
Het heldigh hart aen brand; wat raed om dese hit
Te blusschen? anders niet [dit was sijn eenigh wit]
Dan met de [d] Oquendas trots te sloopen, sich te koelen,
En doen den Spanjaerd eens de deghen-snee ghevoelen:
Die 's lands ghemeene [e] macht, die aen dien handel reed,
Stijd-vaerdigh, hadde aen hem, tot sulcken end besteed.
Hier mee so kruyst hy, op ghena van diept en winden,
Op hoop sen vyand (dien hy socht) te mogen vinden.
In 't lest de Oquendo komt, sen wit is even 't self,
Dus keert me tot malkaer de boegen, en 't ghewelf
Des Hemels werd vervuld met trommels en trompetten.
En datelijck vergrooft met de Echo der Mosquetten.
Daer op het grof geschut met felle-donders klonck,
Dat [f] Valezilla door de soute baren sonck,
En bluschten 't vier in hem, dat noch so dapper branden
In Pater, tot de nijd in 't lest op [g] Lemnos tanden
(Van 't edel moedigh hart) geschut werd, en de dood
De groote gheest verbargh, en 't lijf in Thetijs schoot
Een grafsteed wijden, omgewelleft met de swarcken
Des Hemels, en gemerckt met Scyllas barningh sarcken:
Van de [h] Abreolhos, daer met peerlemoeder schrift
Dien zee-slagh tot gheheugh staet eewigh op ghegrift.
,, Hier most de Oquendo 't zeyl voor 'tStatē vendel strijc-
,, En Pater beyde in de eer en inde zege wijcken. [ken,
Diens overgroote gheest van 't moedighe bestaen
In 't zeevaerts lof, ghelijck de zeeghe heeren gaen,
Ter eeren waert, vercierd met drymael minder machten:
Dan daer Oquendo sijn Galioenen mee bevrachten.
En lijckwel kroont de zeegh-goddinne [spijt de doot]
Met Galioenen [i] winst, de dapper' helden vloot:
Tot eere van ons land, op dat de volghende eewen

a Keurlinghen, waren eertijds de Huysluyden ten platten lande, die op ghe weer gheset waren, om in tijd van nood hare landen voor overval der vyanden te verdedighen; uyt soodanighe Keurlingen, diemen anders oock uytschot by den Duytschen noemt, wordender nu in Vlaenderen gevonden, die alles watse ghevanghen krijgen van hare vyanden sonder ghenade dootslaen; sy dienen sonder soldye maer vā yeder hooft, of rechte hand diese van hare vyanden aen haer Overigheyt brenghen, word haer een vereeringh ghegeven; deser Keurlinghen waren der menigte, in de scheldsche vloot, ende wordē meest alle ghevanghen.

b Nihil agere, semper infelici est optimum.

c Adriaen Pater, Admirael Generael van een vloote van 16 zeylen, so schepen als jaghten.

d Don Antonio de Oquendo, Generalissimo der Spaensche vloote bestaende in 17 Galioenen en eenige andere Koopvaerders.

e Te weten, de West-Indische Compagnie.

f Don Francisco de Valezilla, Admirael der Spaenschen, werd inden grond gheschoten van den Admirael *Marten Thijssen*.

g Lemnos, verstaet hier by het vyer, want hy wierde inden brand gheschooten en verbrande tot dat hy sonck.

h Abreolhos, zijn eenighe eylandekens, met eenighe blinde rudsen, van het land van Brasilien, ghelijck een rif in zee streckende, op de hooghte van den 17 graed zuyder-pools verheffinghe.

i Den Admirael *Marten Thijssen*, den Spaenschen Admirael inden grond gheschoten hebbende, veroverd noch een Spaensch Galioen, ende bleef alsoo de victorie (alhoewel den Generael selve bleef) aen de vloot van Pater.

Hersingende

(Herſinghende der zeevaerts lof, der fiere leewen)
Ghedencken aen den ſtaet, die Holland nu beleeft:
Daer yder held om de eer het lijf ten beſten gheeft.

HIer land mijn Muſa aen, om 't harte te verpooſen,
En laet tot zee-vaerts-lof de ſchrandere matrooſen,
Als krijghers van Neptuyn, in Thetys oorlogs-veld
Den grammen Oceaen te dwinghen ſchrap gheſtelt;
† Gaet mijn gedichtē, gaet ghy Hollandſche Meerminnen,
En ſpowt de baren met uw uytgheſtreckte vinnen.
En moedight door uw ſangh dit ruwgeſelſchap aen,
Op datſe hipplend' op't gheſwalp ten reye gaen.
Herſinght mijn rou ghedicht, verciert het met u ſtemmen,
Ghy ſult verheughder dies uw waterlocken kemmen.
Ghy ſult in de opper-ſael van 't glaſighe paleys
Des zee-gods, ſien ghekroond uw heugelijcke reys.
Ghy ſult de helden ſien haer alle tijds beweghen,
Die oyt door zeevaerts lof een grooten naem verkreghen.
Ghy ſult de landen ſien, en ſteden (die voor-heen
Oyt hadden zee-vaerts roem) nu worden aenghebeen.
Ghy ſult het aerdſch-gheval, op wanckelighe raderen,
Nu ſien aen de eene ſtad, en dan aen de ander naderen.
Ghy ſult den Atlas met al dat om de aſſen ſnelt,
Al ooghen-blicken door a verand'ringh ſien ghequelt.
Ghy ſult dit gantſche werck, ſo 't aen malkandere vaſt is,
Beweghen ſien, daer 't oyt van 't b Fatum toegepaſt is.
Oock ſultghe 's werelds loop ſien, als de ſon en maen
Verand'ren, de een ſal op, en de ander onder gaen.

BEſtandigh c iſſer niets; de ſprakelooſe grotten
En graven onder aerdſch', daer de oude beenders rotten,
Der groote Cæſars, vraeght en eyſcht haer na de pracht
Die haer met groote ſleep van rou wierd toegebracht.
Vraeghd [ſegg ick] na wat ſtofs der overwereld reyſers,
Of na een eenigh lid der langh verleghe Keyſers;
Het ſchijnt van buyten yet: maer ſoge 't wel beſiet,
Hier iſſet daer het was, maer nu en is 't der niet.
En dunckt u dat je dan de plaetſen wilt gaen ſoecken
Van de eertijds wereld pracht, daer van dat de oude boecken
Ghetuygen zijn, ghy ſult gheraken in den hof
Die u verleyden ſal door 't d Labyrijnſche ſtof
In ſteedſche vanghenis van 't eyndeloos begeeren:

† Hier werd ſlechts ſo en korte verhalinge gedaen van den inhoudt deſes boecks, tot lof der zeevaert.

a Nihil eſt toto quod perſtet in orbe
Cuncta fluunt, omniſque vagans formatur imago
Ipſa quoque aſsiduo labuntur tempora motu,
Non ſecus ac flumen, neque enim conſiſtere flumen,
Nec levis hora poteſt: ſed ut unda impellitur unda
Vrgeturque prior veniente, urgetque priorem:
Temporæ ſic fugiunt. &c.
Ovid. Metamor. lib. 15.

b *Fatum*, dit is een Latijnſch woort, daer by dat God ofte de voorverordeninge Gods, verſtaen word.

c *Omnium rerum viciſſitudo eſt.*

d Anders, door de paden der doolinghe.

En even-

En evenwel het wit van uwen wensch ontbeeren.
Vereyschtge na de zael van Iulius Cæsars huys?
Of soecktge 't cieraet van Amiclas biesen kluys?
Dees' scheelden eertijds veel, nu zijnse de een als de ander;
Den tijd verschoont niet min den grooten Alexander,
Dan sijnen sabel dee de Asiaetsche macht.
Dus wert het alles door den tijd te niet ghebracht.
Den [a] tijd die isset die de landen ende rijcken
Verwisseld en verkeerd; wie dan wil aerslingh kijcken
Op 't gheen dat niet en is, die siet in 't spieghel aen
Dat morghen moet als nu, en nu als gisteren gaen.
Den tijd die menschen slijt, herstelder vande zeden,
Opbouwer, slooper en verderver land en steden,
Die stommeld alles wech, al vraeghtge maer ten deel
Van dit of dat, dat was, ghy vind al even veel.
De eewen hebben oyt tot 's werelds roem gheschreven
Van seven wonderen; waer zijnse nu ghebleven?
Waer is 't [b] Mausoleum? waer den [c] Tempel van Diaen?
Waer den [d] Colossus die in Rhodus plach te staen?
Waer is nu [e] Babylon? waer zijnse, die oyt saghen
Het groote Ninive? waer Tyrus? waer Carthaghen?
Waer is de heyl'ge [f] stad? waer [g] Memphis? waer de roem,
Van [h] Delta groot en kleyn? waer 's [i] Ilium de bloem
Der Phrijghen? waer is nu Athenen ende Sparten?
Waer [k] Ecbatana, die oyt gantsch Europen tarten?
Waer [l] Chio? waer is nu ghy [m] Smyrne al u macht?
Daer ghy, ô Duytschland! doen by waert als niet gheacht.
Waer sal ick de oude roem van Romen weer ghevoelen?
Of Constantini stad, ghy Cæsarlijcke stoelen,
V bouvalligh ghesteent vertoont noch yet wat groots;
Maer 't ander dat is wind naw schaduw uwes doodts.
Wat waert ghy Holland doe? doen 't koninckliјcke [n] Staveren,
Doen [o] Wismar zeevaerts recht deên door Europen daveren.
Wat waert ghy doen op zee? ick acht omtrent so veel
Als dees by Amsterdam, dats immers groot verscheel,
Waer 's oock de [p] Brughsche roem? ick ga voorby het schelden
Der schippers die een [q] Hand-worp van den oever velden
Haer zeylen, doen de nijd de neeringh haer benam,
En brochtse vredigh hier by dy, ô Amsterdam!
Dy, segh ick, die so groot ter zee-vaert zijt ghewassen,
Dat dijns ghelijcken nu niet drayt om 's hemels assen:

a *Tempus edax rerum.*
b *Mausoleum*, was het graf Mausoli des koninghs van Carien, een van de seven wonderen.
c Den Tempel van Diana tot Ephesen, mede een werelds wonder.
d *Colossus*, een groot metalen beeld op 't eyland Rhodus.
e De muyren van Babilon, door de koninginne Semiramis ghebowet, onder de seven wonderen des werelds mede gherekend.
f *De heyl'ghe stad*, verstaet Ierusalem.
g *Memphis*, is een groote stad in Egypten gheweest, door de groote oorloghe verwoest, doch houden 't veele daer voor dat nu Alcairo is.
h *Delta*, te weten, Groot Delta, was beroemt om de Pyramijden die daer op stonden, en onder de seven wonderen des werelds gherekend waren.
i *Ilium* verstaet Troyen.
k *Ecbatana*, de hooftstad in Meden, daer den koninck Xerxes (die met sijn scheeps-armade, alle de vorsten van Europen by-na vervaerden) sijn hofhiel.
l *Chio*, een vermaerde koopstad inde Griecksche eylanden.
m *Smyrnen*, een machtighe koopstad in Natolien ofte kleyn Asien, hier voren al aenghewesen.
n *Stavoren*, in Vriesland.
o *Wismar*, een stad in de oost-zee, drijvende sulcken handel ter zee, dat in dien tijd haers gelijcken in zeevaert niet en was; hier zijn de eerste zee-rechten beschreven.
p *Brugge* in Vlaenderen.
q Verstaet hier by *Antwerpen*, in Braband.

De niet in zee-vaerts lof, door 't onghebaende pat,
Dy de opper plaetſe laet; ô wereld van een ſtad!
Daer aller eewen roem, van ſteden, ende rijcken,
In deſen dijnen ſtaet de vlagge voor moet ſtrijcken.

DIes, bidd' ick dy, voor 't leſt, gedenck om 't licht geval,
Wat zijt ghy doch gheweeſt? wat waren de anderen al?
Sy zijn nu dat ghy waert, nu zijt ghy dat ſy waren,
En meerder noch daer toe, dat wenſch ick langhe jaren
Magh duuren, dat ghy hebt der zee-vaerts hooghſte roem:
Magh duuren dats ghy bent der ſteden luyſter-bloem.

DIt bidd' ick groote God, werck-meeſter vander aerden.
Met alles wat daer in en op ter teelingh paerden,
Beheerſcher vande zee, ghebieder vande wind,
Die wonderlijck beſchermt het varende gheſind.
Ay laet tot dijner eer den ſeghen dijner handen,
Met zee-vaerts vollen oeghſt bedawen deſe landen.
Dijn ſeghenrijcke hand ontreck ons nimmermeer:
Op dat wy van te hoogh niet plotſlijck vallen neer.
Gheef yeder te verſtaen, leer yeder een bekennen,
Dat dijne handen ſterck, den [a] Leviathan mennen.
Dat ghy ter reede ſtiert den rijcken overvloed.
En dat van dy, ô Heer, het alles komen moet.
Gheeft dat mijn zee-vaert magh tot dijner eere ſtrecken.
En dat dijn zeghen ſteets mijn over-zeeſch vertrecken
Met vollen-oeghſt begroet; gheef dat my 't onderſoeck
Van 't gheen me daghelijcks ſpeurt in 's werels leke-boeck
Verſtreck tot 't levens baeck: en wilt mijn tongh bedwin-
Dat ick mijn zeevaerts-lof tot dijner eer magh ſinghen.
ghen,
Gheef waer de ſnelle tijd my dijne wond'ren wijſt,
Dat daer mijn ſlecht ghedicht, mijn pen dijn wercken prijſt.

[a] Den *Leviathan*, dat is den Wal-viſch, als het grootſte aller dieren.

Ende des vijfden Boecks.

DER

DER
ZEE-VAERT LOF.
Seste Boeck.

'T Iarent so de son vertrock
Wt het tweelingh-kinder hock,
(Om na de oude wijsen sangh
Weer te gaen der kreeften gangh)
Heeftse my na de oud' ghewoont,
Met haer na de strand ghetroont.
Na de strand die Holland scheyd,
Daer teghen over Texel leyd,
Na 't sand-duynigh helder strand,
Daer so menigh zee-man land,
Daer so menigh vremdelingh
Met soo veel verwonderingh
Daghelijcks in Holland treed,
Daermen so veel well'komst heet,
Daermen van der kielen boort
Soo veel vremde tijdingh hoort,

Daer ſo menigh moeders kind
Wacht op dienſtigh weer en wind,
Daer ſo menigh dapper quant
Raeckt met voeten 't leſte land,
Daer men ſo veel droefheyts teeld,
Als m'elck-ander Godt beveelt,
Daer 't ſo vaeck aen 't ſchreyen gaet
Wen 'ter op een ſcheyen gaet,
Daer men ſo veel kuſſens ſiet
Als men reyſers lucken bied,
Daer me elckaer bedroeft te moe
Seyt adieu tot weerſiens toe.
Daer ſo hebb' ick mee verbeyd
Na des winds ghedienſtigheyd,
Die ter voorghenomen reys
Endelijck voldeed' mijn eyſch.

SO ick 's ochtens lagh en ſliep
Komt de Loots van 't niewe diep,
Mannen (roept hy) op na zee,
'k Sie de ſchepen op de ree,
De anckers winden, 't is noch vloed,
Mannen op de wind is goed.
Yeder werd terſtont ghewe ckt,
De eene geewt en de ander reckt,
De eene ruſt ſich om te kleên,
De ander haeſt ſich na beneên,
Deſe voort na ſtrand toe vliet
Na de komſt der ſchepen ſiet.
Loots die moet hem op den draf
Die ſeyt kijn ſe keumen af,
Maeckje ree en haeſtje voort;
* Goe wint, goet tyë we ſelt na boort.
Men doet een ſchey-dronck en men telt
Voor koſt en dranck de Waerd ſen gelt,
Van daer me dat'lijck na de ſtrand
De pincken en galiotten mant,
Wie dan ſen lief te ſelſchap heeft
Die trooſtſe voor het laeſt beleeft;
Het krijten gaeter fel in ſwangh,
Me kuſter vaeck een bracke wangh
Van tranen, met een droeve lip,
Het ſcheyden is een harde klip.

* Tot dit ſtarretjen toe, zijn de voorgaende verſjens op de manier der Latijnſche vaerſſen ghemaeckt, diemē Trochæici noemt; de volghende voorts van 't ſtarretjen tot den ende toe, zijn na de Iambiſche manier.

Dan

Dan maeckt den Lootsman vaeck ghetier
Wech met dit liffe laffen hier,
't Is tijd het Ty vergaet te loor,
En set met een sen rugh te schoor,
Hangh op, en torst jou inde boot
Daer mee so haeltmen aen de schoot,
En af-steeckt van de schreyer hoeck;
Men siet somwijl een witte doeck
Staen weyflen op een duyntjen, och
(So veel geseyd) ick sieje noch.

AEnboort gheraecktmen onder dies;
Daer ruycktet in het eerst wat vies
Voor die de zee onlydigh haet
Om datse teghen 't schip aenslaet.
Die werd daer van swaerhoofdigh mee
Of spuwt van quaetheyt inde zee.
De Loots terwijl sen mercken set
En naderd onder des te met
De eerst' de tweed' en derde ton
En 't schip so buyten gaets bevon,
Des neemt de Loots sijn afscheyt dan,
Daer op matroos met alleman
Goe reys roept, nu zijn we alghelijck
Hier binnen scheeps-boort even rijck.

DE schipper roept met heerschappy
Dray man te roer 't schip op de ly,
Hoogh-bootsman maeckt de takels klaer
En roept het scheeps-volck allegaer;
Hael op de boot, sa repje voort,
Een wind-boom twee dry buyten boort,
Maeck vast, en hijs nu voor wat bet,
Dus werd de boot in 't schip gheset.
Hael nu de zeylen vande mast
De stuurman set de koersse vast,
Terwijl hooghbootsman met sen maet
't Volck dat te roer en wake gaet
Ordentlijck in quartieren deelt,
De schipper elck sijn ampt beveelt,
Op dat sich elck na waerde quijt
Daer mee so wortet schaffens tijd.
Dan treckt de jonghen aen de bel,

Ghelijck als ofmer preken sel;
Hier elck in sijn ghewoone hoeck
Sich set met sijn devoti boeck,
Me singht een lofsanck tot Gods eer,
Den leser statigh voor hem neer
Sen ooghen slaet en overluyd
Het alghemeen ghebet spreeckt uyt.
Terstont kocks jonghen offen maet
Gaet eten [roept] ghy Heeren gaet &c.
Elck voeght sich na beneden strack,
Men brenght de grut of erret-back.
Een hachjen mee so 't vleesch-dagh is,
Of anders stock of soute vis,
Een bootsmans praetjen dan daer by
Van ouwe kousjes jaer ghety,
Dat gaeter om, men drinckt eens toe,
En daer mee weer na boven toe.
De man te roere werd verlost
Die vint dan by de kock sen kost.
Terwijl vertelt me elckaer een quack,
En suyght met een een pijp toback.
De jonghen haelt de swabber t'wijl
En dwaylt het speecksel op en quijl.
Quartieren pompers, werter dan
Gheroepen, van den stuyreman.
Eerst pompen, dat is de oude toy
En dan voort slapers na de koy.

'T Quartiers volck past dan op de wacht
En slaen op wind en zeylen acht.
Daer vaeck een waterlandsche boer
Die roept niet hoogher man te roer,
Of oock niet lagher, so 't dan raeckt
Na dat de roer-man gieren maeckt.
Ghebeurtet datmen dan ghevoelt ?
't Schip hellen? of wat meerder koelt,
Set mars-zeyl roept de schipper snel,
't Ten zy saeck dattet hart en fel
Begint te wayen, dat me op 't lest
Roept, mars-zeyl, mars-zeyl in is best.
Hael neer, maeck los de toppen, ras,
Los Boelijn schooten en Lybras,
Ghie voor de schooten, Kees en Fop

Zijn

Zijn inde mars die pudſen 't op.
Met dies de man te roereklopt
How pompers! 't leſte glas dat lopt;
Het pompen gaet voor 't ſlapen wis
Daer mee 't quartier verſtreken is.
En voort ſo roeptmen dan, *Quaert, quaert,*
God gheef ons al behouwen vaert,
Op deſe vaert, en alle vaert,
Het jonghſte varen God bewaert.
Het lied dat endight niet ſo dra,
Of de ander' komen voor en na,
In py en bollickvanghers doſt,
Met werd de man te roer verloſt.
't Quartier dat werd van wacht verruylt,
De ſlaep in andere koyen ſchuylt.
En ondertuſſchen ſcherpt de wind,
Die langhs hoe heftigher begint;
't Voormarſ-zeyl dat leyd op de rand,
Maer 't werd nu inde mars ghemant.
Daer na komt vaeck een reghen-vlaegh,
Dan komt de zee-kap wel te ſlaegh;
Wie met ſen voeten droogh wil gaen
Die treck dan vry ſen leerſen aen.
Dan roepter een beneên 't verdeck
Iongh' brengh een keers hier iſſet leck,
En ſeght het aen de timmer-man
Die teeckent dan met krijt daer an
En mettet eerſte moye weer
Hy 't drijft en wrijft, met pick en teer.

DE ſtuyrman werd terwijl ontwaer
't Paert Pegaſus, of Adelaer,
Of kooren-aer, of leewen hart,
Of eenigh ander zuyd-gheſtard.
Daer ſit hy dan in ruſt of 't wand
En ſpriet-oogh na den † Fomohant,
Of na een ſtarre, daer hy dan
In 't boeck heeft declinatie van.
Op dat hy 't dan te beter vat:
So roept hy vaeck hout (draghend') wat,
Of is 't in ly? hack aen de wind,
Op dat de ſtuyrman hooghte vind.

Terſtond

† *Fomahant*, is een lichte ſterre, ſtaende in den mond van de zuyder-viſch, veel by de zeevarende, die om de zuyd willen, in 't ghebruyck.

Terſtont ſo ſinghtmen weerom quaert,
T'wijl paſt den ſtuyrman in ſen kaert,
Waer heen 't met deſe gangh belend:
En of 't niet beter diend' ghewend.
Met komt de ſchipper voor den dagh:
En vraeght de ſtuyrman [die ghewagh
Maeckt, vande treckingh van 't kompas]
Hoe veel die ooſt of weſtlijck was.
Die 't inden opganck heeft ghepaſt,
En maecktet door bewijſ-reen vaſt,
Dat hier ſchaers anderhalven ſtreeck
De lely na 't noord-ooſten weeck,
Daer toe, ſo wraecktet ruym ſo veel
Dat maeckt dry ſtreken in 't verſcheel,
Berekent daer uyt blijckt ghewis
Dat de ander boegh de beſte is.
Tot wenden ſtemtmen voor 't beſluyt
Dan roeptme Ree, Ree, overluyt,
Goe-ree, antwoorden de ander bly.
Legh man te roer dan 't roer in ly.
De fock werd aen de wind ghebraſt:
Maer 't wil niet wenden, des belaſt
Me 't voor de wind te wenden om.
Beyd' dat waer ſeker al te dom,
Antwoord de ſtuyrman, want de koelt
Men langher mack en handſaem voelt.
't Is beſt groot marſ-zeyl by ghemaeckt;
Met dies een man na boven raeckt,
Die 't los maeckt, en te mars uyt ſtoot,
Hael aen dan loef en ly * marſſchoot,
Ga by hijs marſ-zeyl allegaer
En maeckt de ſmijt en ſchooten klaer;
Het ſchiet nu vry wat beter voort,
Dies duwt het roer in ly aenboort;
Daerna ſo raecket over-ſtaegh,
Laet legghen fock, hael after ſlaegh,
Los bras, hael groote ſchoot eerſt aen,
Gheef-op groot hals, laet boelijn gaen,
Moet wat, hals toe met alleman,
Stow deur baſaen, hael braſſen an,
Hael of de fock, en ſetſe kant,
Veſt boelijns, en ſchiet op het wand.

* Het is een manier van ſpreken by de matrooſen binnen ſcheepsboort, datſe in plaets van de marſ-zeyls ſchooten, om der kortheyt wille, mars-ſchooten ſegghen.

Met

Met gaet de man te roer ſen gangh,
De ſlapers gaen te koy, ſo langh
Tot dat de jonghen vroekoſt krayt;
De wind hoe langhs hoe ſachter wayt,
De ſchipper op de vleughels let,
't Voormarſ-zeyl werter by gheſet,
Met ruymt de wind, de ſchooten viert
Claes het de goede wind gheſtiert,
Los boelijns boven en beneên,
De wind is backſtaegh ſo ick meen,
Hael op fockhals, maeck los de blind',
De koopman op de goede wind
Vereert matroos of met arack,
Of brandewijn, of goed' taback,
Voor dat hy deſe tijdingh kreegh.
Met roept de ſchipper how om leegh
Hals-op quartiers-volck, in baſaen,
En rijght het groot bonet dan aen.
Terwijlen zijn de grutten gaer
De kock die maeckt de vroekoſt klaer,
Sen jonghen voor een koſter ſtreckt,
Die onder des de belle treckt,
Elck een ſich by de wercken ſet,
Men ſinght, en doet het vroe-ghebet,
En daer mee aen het ſchranſſen weer,
Elck bootſ-man dan verſtreckt een Heer,
En na de vroekoſt yeder gaet,
Den ſlaper daer ſen koye ſtaet,
De wakers, de eene marlingh windt
En de ander ſchiemans garen ſpint;
Hier eener ſtaet en ſtervingh vlecht,
Den timmerman die klutſt en ſlecht.
Een ander 't ſtaende wand bekleet,
Aldus wert ſcheep den tijd beſteet.

NV man te roer op 't ſtuyren ſiet,
En maeck ſo groote gieren niet;
De ſonne na ons koers ick gis
Dat over 't zuyd-zuyd-ooſten is,
De ſtuyrman op ſen ſaken paſt,
Die krijgt Quadrant en graedboogh vaſt,
Of Aſtrolabe, ſo 't vereyſcht,
Na datmen verr' om 't zuyden reyſt.

Daer ſit hy dan op 't luyck en wickt.
Of achter by de hut en mickt;
Kocks jonghen komt aenloopen ſnel,
Vraeght ſchipper of noom ſchaffen ſel,
Wech benghel [ſeght hy] ſegh jou maet,
Het ſchieten voor het ſchaffen gaet.
Dat oock ſo haeſt niet is ghedaen,
Of dat'lijck krayd de middaghs haen,
Ian Haghel gaet aen 't eten, maer
De ſtuyrman (na den tijd van 't jaer)
't Verſcheel des ſonnen evenaers
Hy tot ſijn hooght [al iſſe ſchaers]
Of af, of toe doet, daer mee vaert
Hy voort, te ſtellen inde kaert
Met paſſers punt en ſtuckje krijt,
Beſteck op ſijn gegiſte wijt,
En ſchrijft de hooght van yeder dagh,
Dan achter in ſen Almanach.
Kayuyts-gaſt ſetje roepme dan;
De jonghen draeght het eten an.
De gaſten hebben 't mael te lijf,
Die ſoecken boven tijd verdrijf,
Den een klimt op den ander neer,
Dan ſieter een daer ginder veer
Wat wits, die roept een zeyl, een zeyl,
Een ander weer, gheluck en heyl,
Waer iſt? voor uyt of van ter zy?
In ly voor uyt, hy nadert vry,
Indien het dan de ſchipper hoort
Die komt dan met ſen kijcker voort,
En ſpriet-ooght dat hem d'ooghe traent,
De lucht is dan te bruyn ghetaent,
Of 't ſchip dat hobbelt al te veel,
Dan komt de kock en kijckt wat ſcheel
Seyd dat hy voor ons over wil,
Dat ſie 'k (ſeyd bijl) wel ſonder bril,
Het is een kruyſſer of een aer,
Die graegh in 't vlie of Teſſel waer.
Conſtapel ſeyd de ſchipper, gaet
Ontſteeck je lontſtock, roep jou maet,
En hael 't wind-veeringh ſtucken uyt.
Wat weetmen offet waer een guyt;
Voorſichtigheyt die kan niet ſchaên,

't Is haeſt weer uyte wegh ghedaen,
Een ander van die ſelve ſlagh
Roept mannen 'k ſie een Prince vlagh.
Terſtont is 't jonghen repje, vry,
Ga ſet ons Prince vlagh daerby;
Hy nadert t'wijlmen maeckt ghewach,
Of 't oock van kennis weſen magh,
't Woord holla ſtaet elck op de lip,
En datelijck, van waer het ſchip?
Van Amſterdam, daer hoortet t'huys:
Van waer het jou? van Maeſland-ſluys;
So dat vaer wel, van waer de reys?
Van Dantzick, waer hebb' jy jou eyſch?
Heen na Moſcovien, dat is goet;
Ian Haghel weyffeld met den hoed,
T'wijl komt de jonghen met de kroes,
Die toont me elckaer en roept avous,
Avous, behouwe reys daer mee,
Met gaet elck weer ſijns weeghs door zee.
Dus volght me 't onghebaende ſpoor,
Dan ſchiet de dyningh hart van voor,
Dat is quaet teecken, onder dies,
So biet de goede wind verlies.
Dan roeptme met een luyde klock
Set toe groot hals, ſchevijl jou fock,
Met wortet ſtil de wind looptſchuyl,
Daer mee ſo vanght den uyl, een uyl.
Daerna ſo komter bruynte, knap
Set toe, fock hals, hael zeylen ſchrap,
Blind in, blind in, baſaen weer by,
Hael boelijns uyt, bras aen in ly.
Daer komt een kaeck met mottigh weer,
Laet loopen beyd' de marſ-zeyls neer,
Ghy op, met eenen in de mars
Hael in, het ſieter uyt ſo bars
Als of'ter katten ſpouwen wou,
So datmer ſchier of growen ſou.

T'Wijl deel-dagh ſchaft de bottelier,
Daerna ſo gaet de kock te vyer.
Quartiers volck roept de ſchipper ſtraf
Kom boven haelt bonetten af,

Met dies een zee voor overſpat,
Matroos die word ſen rockjen nat;
Duw op je roer wat lichter ga.
Set beyde groot en ſocke-ra.
Wat legher, nu mars-ſchooten los.
Belegh dat ſo, ſet aen je tros.
De wind die maeckt verbolghen ty.
't Schip leyt ghelijck een krabb op zy.
Het volck werd uyt de koy gheport.
't Ghebet terſtont gheſproken wort.
Daer mee ſo ſet hem yeder ſchrap;
Hou vaſt de back en botter nap,
Iy 't ſout-lock, ſet jou voeten pal.
Wel kees waer henen, wordje mal?
Hy rolt na ly ghelijck een kloot.
Claes krijght de grutten inde ſchoot.
't Wayt hart goemannen, 'k wedd' het
Dat haeſt de fock op ſteven raeckt. (maekt
Terſtond men boven overluyd
Roept, mannen over al her-uyt.
Fock-in, duw 't roer te loefwaert aen,
Baſaen eerſt in, 't ſal beter gaen
Voor wind, op datmen mackelijck,
De fock met draghten nederſtrijck.
Hael in ſo luſtigh licht jou roer,
Een ra-bandt jonghen, voort jou loer.
Loef man te roer, jou gangh weer ga.
Laet drijven nu op Gods ghena.
Met komter een vervloghen zee,
En ſmackt het galioen ontwee:
Dan is 't gaby, how en belegh,
Maer al vergheefs, 't galioen is wegh.
Een ander die wat veerder gaet
Gheheelijck over 't ſchip heen ſlaet,
Wie die niet kan ontloopen rat
Die ſiet als een verſoopen kat.
Quartieren, roepje, droogh jou doſt.
De plat-voet werd van 't roer verloſt,
En daer mee dan den nacht begint
Wen uyt de ly een ruymer wind
Komt barſten, lijck een dondervlaegh,
En ſmackt het ſchip heel overſtaegh.
Heruyt terſtond, dan iſter drock,

Hael-om

Hael-om groot zeyl,maeck by je fock,
't Stampt dan voor eerſt te hart in zee:
Was dat ghedaen 'tgroot marſ-zeyl mee.
Dus hijſtmen op,dus haeltmen neer,
Dit is ſchier alle daghen weer.
Hier werd den zeeman toe ghewent.
Die meeſt ſen tijd op 't water end.
't Schiet over ſteven dapper in,
Ter noort-kap,'t koll,of Keyſerin;
Wie 't henſen dan niet of en koopt
Werd van de ra in zee ghedoopt.
Dit gater om en meerder dan
Ick t'ſeffens wel bedencken kan.
Tot datmen komt ter plaetſen,daer
Men eerſt werd van de ſtengh ontwaer
En toren,warder, duyn of kerck,
Een Lootſmans ſchuyt of back of merck,
Van de inkomſt ofte havens kuſt,
Van daer men op was uytgheruſt.
Dan ſetmen 't ancker vande pleght,
De boey-reep by der hand gheleght,
Het tow komt door de kluyſen uyt,
Terwijl ſo naeckt de Lootſmans ſchuyt.
Soo niet,me neemt de mercken net
De boot wert over boort gheſet.
Men roeyt voor uyt en peylt de grond.
Dus komtme door der haven mond,
En anckert ter ghewenſchter ree.
Daer iſt dan well'kom uyter zee.
Dan loſtme 'trondom grof gheſchut.
De vlagh bromt achter op de hut,
Den ſchipper,koopman of comijs,
Na land vaert,volghens de oude wijs,
So 't oock matroos eens beuren magh,
Kom dan landgangher voor den dagh;
Hey Kees die toyd hem op ſo knap
En Kees dat is ſijn koopmanſchap,
Die draeght hy mee na land te koop,
En Klaes met Kaes vermeert de hoop.
Is 't datter dan wat over ſchiet?
So ſietmen op een kleyntjen niet,
Matroos die ſoeckt een moye Trijn
En deſe bier, taback en wijn,

Dus werd aen land het gelt verſpild,
De winbaer hand is rijck en mild;
Matroos ghelijck een keuningh ſtreeft
Tot datmen weer ſen ladingh heeft.

TErwijlen doet me elckaer de weet,
Het oorlogh-ſchip dat leyt ghereet,
En toeft de gantſche vloot voor zee,
Daer maecktmen Admiraelſchap mee.
Den Admirael voor de opper-macht
Vice-Admirael en Schout by nacht.
Met de ander' ſchippers allegaer
Beſchrijven dan den ſeyn-brief daer,
En onder des de wind werd goet,
Men kavelt ty, en mette vloed
Maeck los baſaen, het tow om ſpil,
Met dies Ian Haghel op den dril
Het ancker voor de kluyſen wint;
Stoot uyt dan marſ-zeyls, en ontbind
De fock, en hael de ſchooten aen:
Dus plaghmen zeewaert t' zeyl te gaen.
Men wacht voor gaets de leſte man,
Wie aen de grond zeylt helptmer van.
In 't eerſte vuyrt den Admirael,
En de and're volghens altemael.
Verachtert yemant al te ſeer!
Men ſmijt op ly en wacht hem weer,
En 's avonds loopt den vuyrman, by
Den alderlaeghſten man in ly.
Wie niet en vollight heeft verbeurt
De boete, die de Schout bekeurt.

DAn beurtet veeltijds onverwacht
In miſt of harde ſtorm by nacht,
Dat deſe yets aen ſtucken zeyld,
T'wijl ghene 't ander over peyld;
Schoon datmen al in 't wenden ſchiet
De een wenden de ander hoortet niet.
Dus dwaelt de vloot, dees ooſt, die weſt,
Die dan alleen is doet ſijn beſt:
't Ghebeurt oock datmen veeltijds wel
Vind de een of de ander mee-gheſel,
't Zy vrund, of van de vloot, ſomwijl

Is 't

Is 't oock een ſchelm of roover-kiel,
Een ſneeghe wel bezeylde fluyt
Stoot bramzeyl, ſtagh en lyzeyl uyt,
De voor loop vry den looper maeckt
Die anders wel in klem gheraeckt.

MAer wie wat mee voor 't vragen heeft,
En 't hart, die liever ſlagen gheeft
Dan buyt, die bied ſen ſwangher ſchut,
De bloed-vlagh achter op de hut.
Dat ſeyd, indien je niet te laf
Wat van men eyſcht, ſo hael 't hier af.
En voort ſo ruſt men om te ſlaen,
De ketens vanghtmen om de raen.
Marſſchooten vaſt, en water by
De ſtucken, 't zeyl dan inde ghy.
Maeck vaſt dan boven 't boevenet,
Steen-ſtucken voort langs ſcheeps gheſet.
Is 't tijds ghenoegh? ſchans-kleeden aen,
So niet? het moeter ſo op ſtaen,
Dan ſpringht mer luſtigh inde bocht.
Het buſkruyt gheeft de koeghels locht;
Gheef vuyr Conſtapel, neemt hem wis,
En raeck wat, ſiet toe, ſchiet niet mis.
Los Tali, ſet 't raempaert wat om.
Dray in de wiſſcher, buygh wat krom,
Man aen lantarens, koeghels hier,
Gheef aen kardoeſen nomber vyer.
Met treft beneen 't verdeck een ſchoot,
De ſplinterstreffen meer dan 't loot,
Voort tuſſchen wind en water komt
Een ander, dat' lijck eens ghepomt.
Terſtond heeft bijl een prop ghevat,
Vlieght na beneen en ſtopt het gat,
Daerna den roover klampt aen boort.
Waeghhalſen over, rep je voort.
Daer ſtaenſe, 't ſchip is boven dicht.
En worden voor en na ghelicht.
Steen-ſtucken, ſchroot en ſteenen braeckt
Dat boven op haeſt ruymte maeckt.
Vier-kiſten [voor en achter op]
Die barſten uyt haer ſwangher' rop

Oud yſer,

Oud yſer, ſteenen,ſpijckers-roeſt,
Dat alles daer omtrent verwoeſt.
Den rover des ontſiet de buyt
En rept ſich voor de weder-ſtuyt.
Wie me aenvalt dats niet evenveel
Want flaw en hart heeft groot verſcheel;
So dit Signioor van daegh behaeght
Dat hy 't ſen Donna morghen klaeght.
Daer mee ſo heeft de ſtorm een end,
Des yeder na ſijn koerſe wend.
Schevijl matroos je zeylen dra,
En man te roer jou gangh weer ga.

DAerna paſſeertme 't doggers ſand
Daer ſchiet een dogger uyt ſen wand,
Die gheeft dan voor een haghjen vleyſch
De varſche zoo op ſchippers eyſch,
En daer mee zuyd'waert aenghezeylt
De wind die werd noord-weſt ghepeylt,
Het vlieght door 't water als een pijl
Veel harder dan men giſt,terwijl
Men 's nachts een land-vyer ſiet voor uyt:
Maer weten niet wat dat beduyt,
Dies werptmen 't loot dat ſtom is, ſeyd,
De grond op twalef vadem leyd.
Dan is 't ree,ree,je roer in ly;
Her-uyt met alleman,ga by,
Hael-om de zeylen, ſetje pal,
Op datmen 't wenden van de wal.
Met des de tomeloose wind
Sen krachten t'eenemael ontbind,
En donderd teghen 't vlacke ſtrand,
En roerd het ondergrondigh ſand,
En bulderd, blixemd,woed en raeſt,
Dat al de zeylen metter haeſt
[Door dwangh] gheraken inde band,
En 't ſchip drijft voor de wind na land.
Help tuy(help dagelijcks)ancker,how,
't Een ſleept en 't ander breeckt het tow;
Help Godt hier is men 't enden raed,
De dood elck een voor ooghen ſtaet,
't Pleght ancker dan (naeſt Godt) ghewis
De laetſte hoop des levens is,

Dat

Dat moet dan endlijck buyten boort,
En mids het krachtigh ſlingh'ren, voort
Met Axen en met bijlen vaſt
Ghekorven groot' en focke maſt;
Daer leyt me maſteloos en laf
En rijd het op ſen ancker af.

DAerna des winds verbolghen kracht
Allenghſkens meer en meer verſaght.
Het ancker wert ghewonden op.
Me recht de groote ra in 't top,
Op de afghehouwen maſten ſtomp
Ghetakelt toe, al ſtatet plomp,
Het ſtreckt maer voor een noot behulp:
Om uyt dees woeſte barningh gulp
Te ſoecken beter haven aen.
Daer op dan weerom t'zeyl ghegaen.
't Groot mars-zeyl dat behouwen was
Komt hier voor 't ſchover zeyl te pas,
Voorts fock, veur-mars-zeyl en baſaen,
Voor wind in't dry-en vierkant ſtaen.
Het land ghenaeckt me keerd en wend,
Men werd by kijckers duyn verkend.
Den loots (terwijl) komt over rat,
Men ſiet de eerſte ton in 't gat
En ſo me by de derde komt
De vlagghe van 't Campangie bromt.
De Koopluy en Comyſen ſtrack
Landganghers aen met brief en ſack
Na land toe varen, daermen weer
Voor 't laeſt Adieu ſeyt well'kom Heer.

DAer eetm'en drinkt en maekt wat moets,
De paerden ſpantmen voor de koets,
Kom voerman eens ghedroncken, dan
Sit op, ſla voort nu as en man,
't En wraeckt niet inde wagheſtreep,
De wind die heeftmen inde ſweep,
De voerman paerd' en waghen ment
Tot Beverwijck of Purmerent,
Van daer te ſchuyt te water bly
Tot over 't ſcheep-rijck ſwalpend Y.
Belandmen aen het veen moeras

Dat over al om 's werelds as
Met ſo veel macht van kielen ſweeft,
Daer in de kracht van Holland leeft.
Dat niet alleen by de Africaen
Gheroemt wert, maer by de Indiaen
In de ooſt en weſter Indien beyd',
Daer ſo veel zeevaerts tuſſchen leyd:
Daer laeſt mijn zee-vaert landen quam,
Ick meen ten *Amſtel* aen den *Dam.*
Die wereld, die byſonder heeft
Dat aller wereld wonder gheeft,
Die gheener wereld konincks kroon
Doet dav'ren in haer Burgher throon.
En ſeght ghy, dat ick 't maeck te grof?
'kSegh, 'tdient tot ſlot mijns *Zeevaerts lof.*

EYNDE.

Schip-vaerts Lof.

NYmphjes die met ſoete treken,
Als Godesjes van de beken,
Van de ſtromen en 't gheſwier,
Van ſo menigh' ſchoon revier,
Langhs de oevers en de ſtranden
Langhs de weerden en de ſanden,
Huppeld, kappeld, queld en ſpringht:
Hoord eens wat mijn lierman ſinght.

Singhen wil ick t'uwêr eeren,
Langhs u krinckel kromme keeren,
Op dat de Echo van mijn ſtem,
Dubbeld in u ooren klem;
'k Wil het niet van verre halen,
Wt de Ganghes gulde ſalen.
Noch uyt Indus ſchelp ghebeent,
Of uyt Euphraets dier gheſteent.

'k Wil niet van den Nijl ghewagen,
Of Pactolus noch van Tage,
'k Laet de Volga met den Don,
Strengh'len na de middagh ſon,
'k Laet den dry-ghekroonden Tyber
Sich vermaken met den Iber,
'k Laet de Rhoſne zuydwaert aen
En na 't ooſt den Donau gaen.

Blijven wil ick by de ſtroomen,
Die hier uyt den zuyden komen,
Met haer beytels ſwaer ghelaen,
Na den noorder Oceaen;
'k Sie de Faunen over de Alpen,
Met haer Dryades op 't ſwalpen,
Vande Switſerlandſche zeên,
Ylen herwaerts na beneên.

Mayn en Neckar [doch onnoſel,
Van u truer-ſpel] ſiet de Moſel,

Gaet u voor, ey volght de rey
In haer blijde klaver-wey.
Walſche Satyrs ruyghe baſen,
Hoeders van de dert'le Maſe,
Siet de Goden van den Rhijn,
Willen met u vrolijck zijn.

Komt hier met u Sammoreuſen,
By de Batavierſche geuſen,
Brenghje kolen, hebje hout?
Hier is ſilver, hier is goud.
Hier is om-ſlagh, hier is næringh,
Hier is ſtock-viſch, hier is hæringh,
Hier is oly, traen en ſmout,
Hier is ſpecery en ſout.

Hier is zijd' en wolle-laken,
Hier is datje ken vermaken,
Hier is boter, hier is kaes,
Of is dat gheen Walen aes?
'k Weet dit zijn nochtans gherechten
Die de Lutſenburgher knechten
In het boven Luycks gheweſt
Wt uw' holle buycken meſt.

Daerom ſulje niet vervaren
Of je propt jou ſchip met waren;
'k Weet wel datje om de vraght
Wel een langhe maeltijd wacht.
Langher hoefje niet te blijven
Alsghe ſlechts u rancke lijven
Met de vruchten hebt beſpeckt,
Die u worden opghedeckt.

Wilje munt met munt betalen
'k Meen je ſult jou ſa wel halen,
Want ick looftje datje ſchier,
Niet en droomt, of hebtet hier.
Wilje nu je meughje meſten,
Want hier is ghenoegh ten beſten;
Ick moet henen na den Rhijn,
Sien waer dat ons Nymphen zijn.

Rhijnſche Nymphen wel ghekomen,
Dochters van de Duytſche ſtromen,
Die u Vaders lenden klooft,
Daer ‡ Agripp' ſijn benden ſtooft;
'k Moet wat hoogher ghy Nayaden,
a Sevenberger woud Dryaden,
Die wel eer van Hellas kant,
Hier met Bacchus zijt gheland.

‡ Ceulen.

a Verſtaet de ſeven berghen aen den Rhijn, vijf mijlen boven Ceulen.

Laet jou Baccherachſche druyven,
Met haer ſap men breyn beſtuyven,
'k Wedd' dat ons de dele vocht,
Haeſt met u in Delos brocht.
Maer, waer toe ſo veer gheloopen?
* Delos tuyn die ſtaet hier open;
Hier is Nectar, hier is wijn,
Hier is klock-ſpijs voor den Rhijn.

* De hooghe School tot Leyden.

Lieve laet jou ſinnen weyen,
By ons Nederlandſche reyen,
Hier komt Maes en Wael by een,
Ginder wipt een Yſel heen;
Hier ſo komt de Vecht begroeten,
(Op het rauwe Tritons toeten)
Ty en *Amſtel* aen haer *Dam*.
Daer ick by mijn Muſa quam.

Hier is werf en kay vol woelens,
Hier de Aken vol kryoelens,
Daer een vlot-ſchuyt, hier een vat,
Vol van Bacchus ſoete nat,
Hier is kas en ſack vol tellens,
Koopman, ſchipper vol beſtellens,
Hier is ladingh hoogher aen
Met de paſpoort, dat kan gaen.

Dan ſo dientmen oock te foyen,
Of eens luſtigh om te poyen,
Daer mee wortet wind en ty,
Dan ſo raecktet zeyl daer by.
Dat geld heen voor wind na Muyen
Dan een weynigh bet na 't zuyen,

Nu de boomen wel ghevat,
Dat kost t'Wtrecht door de ſtad.

Aen de Vaert, is oock laegh water?
Boeght men op het ſweeps gheklater;
Neffens ſanden, ſtrand en dijck,
Na het over oude * Wijck,
Daer van daen ſo koſtet Rheenen,
Wagheninghen en met eenen
Aernhem, Hueſſen, hier is kans,
Om te gaen na Schencken-ſchans.

* Duyrſtede.

Waerdigh iſſet om te loven,
Daer mee peerd' me voort na boven,
Nu den wey-aeck eens ghemant,
Brood en haver brenght na land,
Want de paerden moeten eten,
En den drijver [moetje weten]
Heeft gheroepen (als een man
Spoeydje henen) om de kan.

Daer mee ſalme te Em'rick landen,
Want den nacht die komt op handen;
Na dat nu de locht begint,
So is 't morghen veur de wind.
't Is gheſeyd, en 't word bevonden,
Nu de ſpriet om hoogh ghewonden,
't Zeyl ghehijſt, de ſchoot gheveſt
Hael in je roer ſo gaetet beſt.

Rees en Weſel vaſt ghemoeten,
Daer mee gaetme Rhijnberck groeten,
Nu na land toe, repje voort,
Haelt de Amptluy hier aenboord.
Met ſo gaet de wind veraerden,
Haelt te Burick ander' paerden,
T'wijl [je bentet hier ghewent]
Gheeft den koninck ſijn Licent.

Dan na Orſſoy, hier is 't mede,
Even als aen de ander Steden;
Hier betaeltmen aen Roeroort,
Dat de Kleefſche vorſten hoort.

Scheep

Scheep nu over-Rhijn jou peerden
Dat koſt heen na Keyſers Weerde,
Dan ſo land me met een worp
Aen de ſtad van Duſſeldorp.

Nu na Zoens daer moetje heulen,
Met een ſprongh ſo hebje Ceulen,
Welkom is 't dan aen den Rhijn,
Welkom by den Rhijnſchen wijn;
Wat nu reſter? ſeyd een ander
Ginder leyd een over-lander,
By de viſch-poort aen de kraen,
Die wil eerſt-daeghs hoogher aen.

Nu ſo loſtme, morghen laedme,
Hier ſo looptme, ginder praetme,
Deſe waren ſo ick gis,
Moeten opwaert na de Mis.
Siet mijn Nymphen, ſiet revieren,
Dus ſien ick uw' ſchepen ſwieren,
Nu na boven dan beneên,
Langhs u vochte lenden heen.

Haren 't halven koom ick vande
Oceaenſche pekel-ſtrande,
En verkies de Duytſche fluyt,
Voor het rauwe ſchelp gheluyt,
En vereerſe heyl'ger toonen,
Dan de Satyrs uyt haer koonen
Blaſen, op 't Agripſche riet,
Want die ſangh en luſt my niet.

Hoord, ick moet u wat vertellen,
Wijl ick ſpreeck van dees gheſellen;
't Is een ſtori vol van ſtof
Aen mijn Rhijnſche ſchipvaerts lof.
Luyſterd Nymphjes treed wat nader
't Is een fabel van jou Vader,
Al van over ouden tijt
Miſſchien ghy 't vergeten zijt.

'k Hoorde leſtent aen u reden,
Hoe u docht dat onſe Steden,

Van

Van u Vaders erref goet,
Swommen in hun overvloet;
Neen mijn kinders laet u ſegghen,
Ons Nereïden die hier leggen,
Dat ſijn Nymphen die den Rhijn,
Niet een penningh ſchuldigh zijn.

't Is ghebeurt in ouwe tijen,
Dat de reuſen God beſtrijen,
Wilden van Olympus top,
Ten gheſtarden Hemel op.
Al de minder gootjes vluchten
In ſpeloncken in ghehuchten,
Hier in Haghen, duyn en dal,
Iupiter alleen hil ſtal.

Hy reckt boogh en blixem peeſen
En hy leertſe Gode vreeſen,
Sloopende 't Olympſch gerots,
Dempende der reuſen trots.
Deſe krijgh was naulijcks over,
Dat'lijck komter weer een grover
Ruwer vollijck uyt dien ſtam,
Dat die ſelfde krijgh aennam.

Eerſt begoſten die te dooden,
Veld-goôn half en minder' goden,
Die hun onder Iovis vaen
Ruſten tot haer aen te gaen.
Wat ghebeurter? ons Nereïden,
Waren vroom en heel beſcheyden,
Die de vluchtelinghen in,
Namen, om des Hemels min.

Maer de Satyrs, die gheweken
Waren, aen de Agripſche beken,
Dat van ouds doch ſchimpers zijn,
Die beſchimpren hier den Rhijn,
Ende ſeyden dat ſen ſuſters,
Waren bergh en boſch ontruſters,
Datſe ongheoorloftheên,
Slechts om 't manneſelſchap deên.

Dit

Dit ſchijnt heeft den Rhijn gheſpeten,
Want hy heeft haer toeghebeten,
Kent u ſelven, ſpotters gaet,
Voelt wat op jou voorhooft ſtaet;
Al verweet hy haer de hornen,
Hy en mochtſe niet vertornen,
Maer ſy guytten noch veel meer,
Tot s'hem raeckten in ſen eer.

Doen ontſpranck hy van ſen ſetel,
En hy ſeyden, gaet vermetel,
Hoorendragher uyt mijn huys,
Wt mijn Criſtallijne kluys;
Met ſo raecktenſe aen de bieſen
En de breedeleli-lieſen,
En verſetten hem ſijn kroon
't Cierſel van ſijn water throon.

Doen ontſtack hy in ſen oghen,
En hy is haer toe ghevloghen,
De eene greep hy by den neck,
De ander gaf hy gins een treck,
Deſe greep hy by ſen oren,
En hy wrongh hem 't grootſte horen
Van ſen voorhooft, dus voortaen,
Heeft hyſe altemael ghedaen.

Daermee gaenſe vòor hem decken,
En haer geyte pooten recken
Na de boſſchen, want de ſchimp
Keert den bock in Ezels glimp.
Siet! ghy Satyrs wilje ſpotten
[Seyd de ſtroom-god] ſchuwt mijn grotten
't Steenigh kroos en lies dat ſnijd
Af, de hoornen van de nijd.

Hebje luſt nu meughje kòoten,
Maer gantſch onbequaem tot ſtooten,
Danck heb des den blonden Rhijn
Daer ons Nymphen vrolijck zijn.
Daer mee komt hy hier beneden
Brenghende dees hornen mede.

Volgepropt met veld-ghewas,
Datme van de boomen las.

Dese schenckt hy onderscheyden,
Aen sijn susters ons Nereïden,
Die verstreckten ons daer na
Elck een Cornucopia.
Dit is d'oorsaeck dat ons Steden,
In haer overvloedigheden
Om haer weldoen (dit verdroot
Vwe Satyrs) zijn vergroot.

Segg jy nu, wel dit komt abel.
Wilje ons payen met een fabel?
Ia ick trouwen, onder spel
So voeght dit den dichter wel.
Evenwel ghy bent bedroghen,
Soge mient het is gheloghen,
Het zijn dinghen, die in schijn,
Van een quack, loofwaerdigh zijn.

Daer mee is 't ghenoegh ghesonghen,
Volght mijn Nymphjes nu de spronghen
Met een Heliconsche swier
Op den trippel van mijn lier.
Wahl, ghy luchter Rhijnsche vleughel
Grijpt de Mase by den teughel,
Bind de krachten van het Scheld
In het Bataviersch gheweld.

Ysel, Rhijnsche rechter narrem,
Veluws vesten, gracht en scharrem,
Groet de zuyder-zeesche strangh
Met u Over-ysselsch' sangh.
Leck en Yssel, Schie en Gouwe.
Blijft ons Rhijnsche Nymph ghetrouwe,
Vecht en Aemstel, Ty en Spaer,
Volght de sleep al hupp'lend naer.

Vlie en Texel, beyde Vliesen.
Hoeders, van ons oude Vriesen,
Kinders van den Oceaen,
Hoe staen u dees reyen aen?

Wilje met u Meereminnen,
Op de ſoete ſtroom beginnen,
Aen der Rhijnſchen Nymphen dans?
So komt herwaerts hier 's noch kans.

Rhijnſche hoogh-gheleerde dichters,
Batavierſche zeden-ſtichters,
Ty en Amſtels wijſheyds cier:
Speelers op Apollos lier:
Ick vereer u deſe reyen,
Wiltſe maer ten dans gheleyen
Guntſe mee een lauwer-blad
Meer en wenſch ick niet als dat.

E. HERCKMANS.

EYNDE.

Poëtſche Hemel-vaert,

Des vvaerd geroemden Zee-Helds

CORNELIS IANSEN DE HAEN AMSTERDAMMER,

Zeghbaerlijck ghebleven in den leſten ſcheeps-ſtrijd, gheſchied tuſſchen hem met ſijn ſchip alleen ter eener, en twee Duynkerckſche ſchepen ter ander zijde, op den 18. April 1633.

HEeft reden plaets by u? O Godlijck zaet!
Die op de wacht in Iovis heyr-baen gaet?
So ſtaet wat op, en maeckt de paden veyligh
Ter helden woonſt, voor onſer helden heyligh.
Vraeght niet, wie 't is, 't is Iovis ooghenblick,
't Is Mavors vyer, der Vlaemſche leewen ſchrick:
Dien fieren Haen, die met ſen ſtemme dondert,
Dat Nereus van ſijn krayen was verwondert:
Dien Zee-Haen daer de Heeren van 't bewint
(Van de opper-ſorgh voor 't weerloos ſcheeps-gheſind,
Ter nood vereyſch) den rover mee betrapten,
En ſo met hem van zeegh tot zeghe ſtapten.
Dien zee-held is 't en eyſchtge meer beſcheyd?
Die ſeven-mael voor 's hands heeft neer gheleyd
Den fieren moet ſijn 's vyands, en dat meer is
Diens yeder zeegh bezegheld t'ſijner eer is
Met ſchepen winſt, voor 't vrye Nederland:
Dat kiel en ſchip tot lof der zee-vaert mant,
Het is de ziel van deſe, die ten leſten
Sijn leven voor ſijn eere gaf ten beſten.
Daer hy alleen, benepen tuſſchen twee,
Meer met ſijn moet dan met ſijn krachten dee.
Sijn herte maeckt ſijn meerdervyand ſlapper,
Dit moedight hem te vyand even dapper.
Het blixem-vier dat oyt in Lemnos gloet
Van Steropes en Brontes was gheboet,
Dat Mulciber beſloot tot 's Hemels wonder,
Heeft hy gheſpild ghelijck Iupijn den donder:
Tot dat Æol met Nereus en Vulcaen
Haer alle deën beſonder weghen gaen.
Het blixem-vier dat Lemnos had ghevonden
Vaſt voor en na veel zieligh bloed verſlonde,
Des docht Vulcaen te proeven op ſen vlam,
Of oock dit vier uyt Iovis koker quam.
Dus komt hy eerſt in een der rovers ploffen
En heeft van daer den fieren Haen ghetroffen;
Hier vind hy proef, de grootſche ziele vlood
En 't lichaem ſtorf een braver helden doot.
Maer niemand kreuckt, ſchoon dat de braefſte vielen;
Het yſer ſnorr'd' als haghel door de kielen.
Tot Nereus op (van uyt de diepten) keeck,
En ſiende dat Borgongiens moet beſweeck,
So ſpalckt hy op ſijn groene wijde raken,
En hapten toe, dat kiel en maſten kraken,
Des eenen, dien hy ſlockten in ſen baſt.
Met komt Æool (en ſiet diens maet in laſt,
Die nu alleen ſich alle hoop ontſeyden,
Den dans t' ontgaen) en aemd daer tuſſchen beyden;
Deur gaet hy ſtrack, en laet de zeeghbaer held
Met eewigh' eer van Nereus oorloghs veld
Ten hemel op te klimmen, om de helden
Aen Iovis diſch ſijn groot bedrijf te melden.
Dees' is 't die komt, derhalven haeſt u voort
En brenght ſijn ziel ter plaetſen daer ſe hoort.

MAer ghy die op ſijn wit begint te doelen,
Doet ons van u dat wy van hem gevoelen,
Ghy ſult niet min als hy van ſtap tot ſtap
Met uwen naem betreën dien eeren trap.
Ghy ſult niet min op Famaes ſetel klav'ren
En met uw roem 't metalen huys doen dav'ren.
Al ſchift u ziel, wat eyſchtge meerder lof?
Dan datge laet u doen ter dicht'ren ſtof,
V lijf het graf, en om ſo goeden ſake,
V ziele met den Enghelen haer vermaken.

E. HERCKMANS.

REGISTER

Aenwijſende de voornaemſte Zee-vaerden, ende daer aenklevende geſchiedeniſſen, die in deſen Boeck verhandelt worden, gheſtelt op de Namen der uytſtekenſte Perſonagien, daer van in de ſelve gheſproken word.

A.

I.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

Q.

R.

S.

T.

V.

W.

X.

Y.

Z.

FINIS.

Den Drucker tot den Leser.

Of ghy, of hier, of daer, een averechtsche letter,
O Leser, word ghewaer, dat wijt niet onsen setter;
Maer betert dus de feyl, en vindge meer daer in
Als dese? dat verstaet en oordeelt na den sin.

ERRATA.

Pag. 1. regel 6. varmaeck, *leest* vermaeck.
Pag. 8. regel 24. Tomijnen, *leest* Tonnijnen.
Pag. 11. regel 3. stranden, *leest* landen.
Pag. 16. inde mergine *d.* Sorza, *leest* Sorya.
Pag. 16. regel 6. Asszrier, *leest* Assyrier.
Pag. 22. regel 1. ghespni, *leest* ghespin.
Pag. 50. regel 26. pilaer, *leest* pylaer.
Pag. 77. regel 27. roem, *leest* Room.
Pag. 78. regel 6. Heer, *leest* heen.
Pag. 204. regel 14. stijdvaerdigh, *leest* strijdvaerdigh.
Pag. 140. inde mergine *f.* uytstelde, *leest* uytspelde.
Pag. 144. inde margine *k.* *Cantuzenus*, *leest* *Cantacuzenus*.
Pag. 217. regel 31. stervingh, *leest* servingh.

---

t'AMSTELREDAM,

Ghedruckt voor Iacob Pietersz Wachter,
By Ian Fredericksz Stam in de Hope.
cIↃ. IↃ. C. XXXIV.